A. J. CRONIN

A mennyország kulcsa

A fordítás az alábbi kiadás alapján készült:
A. J. Cronin: The Keys of the Kingdom
Fordította: Bíró Sándor
A magyar kiadás az A. M. Heath & Co. Ltd.
London-Esély Kft. Budapest között kötött szerződésen alapul.

ESÉLY Kiadó és Kereskedelmi Kft.
Felelős kiadó: Varga László igazgató
Főszerkesztő: Varga Lászlóné
Szedés, tipográfia: SZŰCS BT. Dunakeszi
Nyomásra engedélyezve: 1993. 01. 25.
Megjelent 34 (A/5) ív terjedelemben
Nyomtatta és kötötte a Dabasi Nyomda Rt.
Felelős vezető: Bálint Csaba vezérigazgató
ISBN 963 7709 40 1

ELSŐ RÉSZ

A VÉG KEZDETE

Szeptemberi alkonyat ezerkilencszázharmincnyolcban.

Chisholm páter, a Szent Kolumbán-templomból jövet, bicegve igyekezett felfelé a dombtetőn álló kis házhoz vezető meredek ösvényen. Öreges makacssággal ezt az utat választotta mindig, holott béna lába könnyebben győzte volna a Mercat Wynd felőli szelídebben lejtő ösvényt. A kertjének falába vágott kis ajtóban megállt, hogy lélegzethez jusson és végigtekintett a tájon, melynek szépségével halála napjáig sem fog betelni.

Odalent a Tweed folyó széles ezüst szalagjára sáfránysárga foltokat mázolt az őszi naplemente. Az északi skót part lejtőjének alján egymásra bukdácsolva szorongtak Tweedside házai: a magasra tornyosuló, hol piros, hol sárga háztetők hóbortos tömegéből ki sem látszott a zegzugos utcák macskafejkövezete. Az egykori végvár magas kősáncai épségben maradtak mindmáig, a krími háborúban szerzett ágyúk csövén sirályok vagdalták csőrükkel az imént halászott tengeri rákok kemény páncélját. A folyó torkolatában nedves pára ülte meg a homokzátonyt, ködbe takarva a kint száradó halászhálókat csakúgy, mint a kikötőben veszteglő bárkák levegőbe nyúló, vékony, mozdulatlan árbócait. Bent a szárazföldön, a derhami erdő bronzvörösbe hajló koronáira is homály ereszkedett. Egy magányos kócsag nehézkes szárnycsapásokkal sietve tartott arrafelé. A ritkás, kristálytiszta, korai fagyot jövendölő csípős, hideg levegőben égő fa füstszaga és hullott alma különös íze érzett.

Chisholm páter elégedett sóhajjal fordult be a kertbe. A pai-tan-i „Zöldfényű Drágakő Dombja” parkjához képest kis foltocska volt csak ez a kert, de jól festett ott a ház mellett és mint afféle skót kertben, termett is benne egy és más. A roskadozó fal mentében álló körtefák ágait földre húzta a rengeteg sok érett gyümölcs. A páter óvatosan körülnézett. Dougal, a kert zsarnoka, nem volt a közelben, a konyhaablakon sem kémlelt ki senki; lelopta hát a legszebb körtét és sietve reverendája zsebébe rejtette. Sárga arca ráncait diadalmas mosoly kuszálta össze, amint a kavicsos úton, kockás ernyője nyelére támaszkodva a ház felé sántikált. Vadonatúj ernyője volt; csak nemrég szerezte be hallatlan könnyelműséggel, de bizony sokszor visszakívánta a Pai-tan-ban hagyott ütött-kopott napernyőt. A ház bejárata előtt ott állott az a bizonyos autó.

Elkomorodott. Emlékezete nagyon meggyengült az utóbbi időben s szórakozottsága számtalanszor hozta zavarba, de most rögtön eszébe jutott a püspök kellemetlen levele, melyben kilátásba helyezte, jobban mondva bejelentette titkára, Monsignor Sleeth látogatását. Sietve ment a házba, hogy vendégét üdvözölje.

Monsignor Sleeth a nappaliban várta, a fűtetlen kandallónak támaszkodva. A sovány, magas, előkelő külsejű fiatal pap idegenkedve szemlélődött; fiatalos türelmetlenségét növelte, papi méltóságát sértette a

szegényes környezet. Valami egyéni színfoltot keresett, valami keletről hozott emléket, holmi porcelán- vagy lakktárgyat. Semmi. Kopott linóleum a padlón, lószőrrel párnázott olcsó székek az asztal körül, a kandalló töredezett szélű párkányán pedig - micsoda rendetlenség! - odatévedt fonófésű szomszédságában egy halom számlálatlan rézpénz, a gyűjtések szegényes eredménye. Mindegy, elhatározta, hogy nem lesz barátságtalan. Homlokán elsimultak a ráncok, amint szívélyes mozdulattal vágta útját Chisholm páter mentegetőzésének.

- Házvezetőnője már megmutatta a szobámat. Remélem, nem lesz terhére, ha pár napig itt maradok? Gyönyörű ez a délután. Ezek a színek!... Tynecastleből felfelé jövet szinte a felejthetetlen San Moralesben képzeltem magamat. - Tükörből tanult elgondolkozó arckifejezéssel tekintett ki a homályba borult ablakon.

Az öreg pap már-már elmosolyodott. Mintha csak Tarrant pátert látná, a szeminárium professzorát. Sleeth választékos külseje, éles tekintete, még az orr körül mutatkozó kemény vonás is... semmi kétség, a másolat tökéletes.

- Remélem, a kényelemre nem lesz panasza mormolta. - Hamarosan kapunk valami harapnivalót. Sajnos igazi vacsorával nem szolgálhatok. Hogy, hogy nem, jó skót szokás szerint rákaptunk az erős teára.

Sleeth feléje sem nézve, megbocsátó legyintéssel nyugtatta meg az öreget. És már jött is Miss Moffat, az ablak elé húzta a szürke függönyt és szótlanul terítéshez látott. Sleeth gúnyosan állapította meg magában, hogy ez a jelentéktelen nőszemély, aki félve kerüli tekintetét, méltó a környezetéhez. Bosszankodva látta, hogy három terítéket tesz az asztalra, de egyelőre örült, hogy az asszony jelenléte miatt nem kell még a tárgyra térnie, hanem közömbös dolgokról beszélhet.

Amint asztalhoz ültek, arról mesélt, milyen különös szépségű márványt hozatott a püspök Carrarából az új tynecastle-i székesegyház kereszthajójának díszítéséhez. Az eléje tett tálból jól megrakta tányérját sonkával, tojással, vesével, szívesen vette a teát is, melyet a bádogkannából töltöttek csészéjébe. Éppen vajat kent a barnára pirított kenyérre, mikor házigazdája halkan megkérdezte:

- Megengedi, hogy Andrew velünk fogyassza el a levest?... Andrew, bemutatlak Monsignor Sleethnek.

Sleeth hirtelen mozdulattal kapta fel a fejét. Észre sem vette, hogy egy talán kilencéves fiú lépett a szobába; hosszúkás, sápadt arca csupa idegesség, a keze is idegesen babrált kék gyapjúkabátja szélén, pillanatig tétovázott, azután helyére osont és gépies mozdulattal nyúlt a tejesköcsögért. Amint tányérjára hajolt, egy barna hajfürt csúnya, csontos homlokába hullott. Kék szeme aggodalmas kifejezésén látszott, hogy rossz sejtelmek nyugtalanítják. A világért sem mert volna feltekinteni. A püspöki titkár felengedett és lassan újra evéshez látott. - Majd később - gondolta. - Ez a pillanat nem alkalmas. - Néha feltűnés nélkül a fiúra pillantott.

- Szóval te vagy az az Andrew - mondta, hogy éppen mondjon valamit és hogy ne lássék barátságtalannak. - Itt jársz iskolába?

- Igen...

- Nos, akkor hát lássuk, mit tudsz. - Néhány nagyon egyszerű kérdést adott fel a fiúnak, ez azonban zavarában gondolkozni is elfelejtett, csak pirult és dadogott, szégyenletes tudatlanságról téve tanúságot. Monsignor Sleeth a homlokát ráncolta. - Rettenetes! - mormolta magában. - Valóságos utcakölyök!

A vese, úgy látszik, ízlett neki, mert másodszor is vett belőle és ekkor vette észre, hogy amíg ő jóízűen lakmározik, a másik kettő beéri szerény zabdarás levessel. Elpirult; módfelett bosszantotta ez a színlelt igénytelenség.

Chisholm páter alighanem kitalálta gondolatát, mert fejét ingatva megszólalt:

- Hosszú éveken át kellett nélkülöznöm a jóféle skót zabdarát, hát igyekszem pótolni amit mulasztottam.

Sleeth nem felelt erre a megjegyzésre. Andrew, aki szemét lesütve, némán ült a helyén, most hirtelen felkapta fejét egy pillanatra és engedelmet kért, hogy aludni térhessen. Amint felállt, hogy elmondja az imádságot, könyökének szeles mozdulatával lelökött egy kanalat. Kifelé mentében nehéz csizmája csikorogva súrolta a padlót.

Amazok ketten hallgattak egy darabig. Azután Monsignor Sleeth, befejezve az étkezést, újból elfoglalta helyét a kandalló elé terített kopott szőnyegen. Szétvetett lábakkal, hátratett kézzel, a szeme szegletéből figyelte öreg lelkésztársát, aki ottmaradt ültőhelyében, arcán a várakozás különös kifejezésével. - Én Istenem - gondolta Sleeth - micsoda szánalmas példány. Aki ezt a foltos reverendájú, piszkos gallérú, kiszáradt, lompos öreget látja, mit gondolhat vajon a papi hivatásról? - Egyik arcát behegedt sebhely szántotta végig, mely nemcsak az alsó szemhéjat húzta lefelé, hanem úgy látszott, mintha az egész fejet félrebillentené. A látszólag elferdült nyak, a béna, rövidre zsugorodott félláb így együtt semmi esetre sem volt vonzó látvány. Chisholm páter majdnem mindig lesütötte a szemét, de ha nagy néha feltekintett, az átható oldalpillantás zavarba hozta azt, akire ránézett.

Sleeth a torkát köszörülte. Legfőbb ideje, hogy elmondja, amit rábíztak. Bizalmas szívélyességet erőltetve fogott hozzá.

- Mióta is van itt tulajdonképpen, Chisholm páter?

- Egy álló esztendeje.

- Igen; igen. Őnagyméltósága nagylelkűségére vall, hogy ideküldte önt a szülőfalujába, a messze idegenben töltött hosszú évek után.

- Itt született ő is.

Sleeth kegyesen bólintott.

- Tudom, hogy Őnagyméltósága és ön egy falu szülöttei. Lássuk csak... hány éves is ön? Hetven felé jár, ha jól tudom.

Chisholm páter igent intett és megható, öreges büszkeséggel jegyezte meg:

- Semmivel sem vagyok öregebb, mint Anselm Mealey.

A püspök nevének ez a bizalmas említése megbotránkoztatta Sleetht, de a rosszallás kifejezése szánakozó mosollyá enyhült.

- Ez igaz, de az élet nem volt tekintettel erre a körülményre és más mértéket alkalmazott önnel szemben.

- Egyszóval - folytatta erélyesebben, de jóindulattal - Őnagyméltósága és jómagam is úgy véljük, hogy hosszú, hűséges szolgálatáért megérett a jutalomra; itt az ideje, hogy nyugalomba vonuljon.

Pillanatig tartó kínos csend következett.

- De hát... én nem óhajtok nyugalomba menni.

- Fájdalmas kötelesség hozott ide - folytatta Sleeth, tekintetét tapintatosan a mennyezetre szegezve. - Vizsgálatom eredményéről jelentést kell tennem Őnagyméltóságának. Vannak azonban dolgok, amelyek felett nem térhetünk szó nélkül napirendre.

- Miféle dolgok?

Sleeth ingerülten legyintett.

- Sok minden. De nem azért jöttem, hogy felsoroljam az ön... keleti hóbortjait.

- Őszintén sajnálom. - Az öreg pap szemében halvány reménysugár éledt. - Ne feledje kérem, hogy harmincöt esztendőt töltöttem Kínában.

- A plébánia ügyei kétségbeejtő rendetlenségben leledzenek.

- Eladósodtam talán?

- Ezt mi nem tudhatjuk. Hat hónap óta egy fillért sem láttunk a negyedévenként beszolgáltatandó adományokból. - Sleeth emeltebb hangon, sietve folytatta: - Mindent olyan... hogy is mondjam... olyan hanyagul, olyan pongyolán intéz... Bland utazójának például, hogy csak egy esetet említsek, a múlt hónapban csupa rézpénzzel fizette a gyertyaszámlát, három fontot.

- Így kapom, nem fizethetek másként. - Chisholm páter elgondolkozva nézett vendégére, mintha egyenesen a lelkébe akarna látni. - Sohasem értettem a pénzhez. Talán mert nekem sohasem volt belőle... De hát, elvégre is... olyan rettenetesen fontos dolog az a pénz?

Monsignor Sleeth bosszankodva érezte, hogy elpirul.

- Felesleges szóbeszédre ad alkalmat - mondta és sietve folytatta: - De beszélnek egyebet is. A szentbeszédei... a tanácsai... vallási felfogása... - Belenézett a kezében tartott bőrkötéses jegyzőkönyvbe. - Ezek bizony veszedelmesen egyéniek.

- Lehetetlen!

- Pünkösdkor például ezt mondta híveinek: „Ne gondoljátok, hogy a mennyország az égben van... ott van az a tenyeretekben... ott van mindenütt.” - Sleeth szigorúan ráncolta homlokát, amint lapozott. - azután... itt van ez az elképesztő megjegyzés, melyet a Nagyhéten tett: „Nem minden ateista jut a pokolra. Én ismertem egyet, aki nem került oda. Csak azok számára van pokol, akik gyalázzák az Istent.” No és ez a szörnyűség: „Krisztus tökéletes ember volt, de Konfuciusban több volt a humor iránti érzék.” - Méltatlankodva lapozott tovább. - No és mit mondjak erről a hihetetlen kijelentésről... mikor Mrs. Gleddening, a plébánia egyik legérdemesebb híve, aki szegény igazán nem tehet róla, hogy olyan rettenetesen kövér, lelki tanácsért fordult önhöz, ön végignézett rajta és azt felelte: „Egyék kevesebbet. A Paradicsom kapuja szűk”. De elég is ennyi -

Monsignor Sleeth határozott mozdulattal csukta be az aranyszegélyű zsebkönyvet. - Enyhén szólva, az ön kezéből kisiklott a lelkek irányítása.

- De hiszen - mondta Chisholm páter nagy nyugalommal - én nem is óhajtok lelkeket irányítani.

Sleeth elvörösödött, amint elfutotta a méreg. Csak nem kezd teológiai vitát ezzel a gyerekes, roggyanttérdű öreggel.

- Aztán itt van ennek a fiúnak a dolga is, akit ön nagyon helytelenül a házába fogadott.

- Ki viselte volna gondját, ha én sorsára hagyom?

- Nővéreink a ralstoni árvaházban, mely az egyházmegye legkitűnőbb intézete.

Chisholm páter erre megint felnézett, azzal a bizonyos zavarbaejtő tekintettel.

- Ön talán bizony szíves örömest töltötte volna ifjúságát abban a kitűnő árvaházban?

- A személyeskedésnek semmi értelme, páter. Amint mondottam... a helyzet még a körülmények figyelembevétele mellett is a legnagyobb mértékben szabályellenes, tehát végét kell vetnünk. Különben is - folytatta karjait széttárva - ha ön távozik innen, helyet kell keresnünk a fiú számára.

- Úgy látszik eltökélték, hogy leráznak bennünket a nyakukról. Talán bizony engem is a nővérek gondjára bíznak?

- Eszünk ágában sincs. Ön bevonulhat az elaggott papok elintoni otthonába. Tökéletesebb pihenőhelyet elképzelni sem lehet.

Az öreg felkacagott, rövid, száraz nevetéssel.

- A tökéletes pihenésre ráérek, ha meghaltam. Amíg élek, semmi kedvem, hogy egy sereg öreg pap közé keveredjem. Ön talán furcsának tartja, de bevallom, hogy a papokat úgy együtt sohasem szenvedhettem.

Sleeth kényszeredetten, zavartan mosolygott.

- Az ön részéről semmit sem tartok furcsának. Ne vegye rossznéven, de hogy egyebet ne mondjak, az ön híre már a kínai utazás előtt is... egész életmódja furcsa volt mindig.

Elhallgattak, azután Chisholm páter szelíden csendesen jegyezte meg:

- Istennek fogok számot adni róla.

A fiatal pap lehunyta szemét. Érezte, hogy túllőtt a célon. Természetében volt ugyan a ridegség, de mindig vigyázott, hogy igazságos, sőt méltányos legyen. Nem is igyekezett titkolni, hogy bántja a dolog.

- Magától értetődik, hogy én nem lehetek az ön bírája és nem is mint inkvizítor jöttem ide. Még nincs elhatározva semmi, hiszen éppen ezért vagyok itt. Meglátjuk mit hoznak a következő napok. - Az ajtó felé indult. - A templomba megyek. Kérem, ne fáradjon, tudom az utat. - Arcán kényszeredett mosoly jelent meg, amint kilépett az ajtón.

Chisholm páter ottmaradt az asztalnál, mozdulatlanul, tenyerét szeme elé tartva, mintha mélyen elgondolkozna. Lesújtotta a fenyegetés, amely olyan hirtelen, váratlanul csapott le rá, hogy feldúlja a keservesen megszolgált, nyugalmas elvonultságot. Sok mindenbe beletörődött, ez ellen azonban lázadozva tiltakozott. Egyszerre üresnek, elhasználtnak érezte magát, mint

aki nem kell már sem Istennek, sem az embereknek. Gyötrő kétségbeesés fogta el. Hiszen csekélység az egész és mégis milyen sokat jelent. Sírni, kiáltani szeretett volna: Istenem, Istenem, miért hagytál el engem? Nehézkesen állt talpra és felment az emeletre.

A vendégszoba feletti padlásszobában Andrew már mélyen aludt. Oldalán feküdt, sovány karja könyökbe behajtva ott pihent arca előtt a párnán, mintha védekezne. Chisholm páter nézte egy pillanatig, azután elővette a körtét és odatette a nádszékre, a levetett ruhák tetejére. Ennél okosabb dolog nem jutott eszébe.

Szellő lebbentette meg a könnyű muszlinfüggönyt. Az ablakhoz lépett és félrehúzta. Csillagok reszkettek a fagyos hideg égen. E csillagok alatt kezdődött, ugyanezek alatt végződik jelentéktelen, kicsinyes küszködésben telt, határozott, nemesebb tartalmat nélkülöző élete. Nem is olyan régen kisfiú volt ő is és kacagva futkározott Tweedside utcáin. Gondolatai visszaszálltak a múltba. Volt-e már vajon hasonló helyzetben? Ha a mai napra gondol, önkéntelenül az az árpilisi szombat jut eszébe, mikor, hatvan esztendővel ezelőtt, zavartalan, teljességében szinte valószínűtlen boldogság kellős közepén szakadt rá az első végzetes sorscsapás...

MÁSODIK RÉSZ

KÜLÖNÖS PÁLYAVÁLASZTÁS

I.

A gyér világítású, de barátságos kis konyhában korai reggelihez készülődtek. A fiú boldogan melegítette térdharisnyás lábát a kandalló tüzénél, a faparázs és a zabliszt-sütemény illatától farkasétvágya támadt. Az esőt sem bánta, mert szombat volt és a vízállás gazdag lazaczsákmányt ígért.

Apjával szemközt elfoglalta helyét a fehérre sikált asztalnál. Anyja abbahagyta a szorgalmas kavargatást és a kékszegélyű agyagtálban odatette elébük a sűrű borsólevest. Francis a szarukanalat előbb a levesbe, azután az írósköcsögbe mártotta. A sűrű, aranyszínű leves úgy simogatta nyelvét, mint a selyem; összeállott rántásnak, lisztcsomónak nyoma sem volt benne.

Apja a kopott gyapjúkabátban, foltos, hosszú szárú csizmában, hatalmas vállával az asztal fölé hajolva, vörös kezének lassú mozdulataival, szótlanul kanalazta a levest. Anyja az utolsó süteménydarabokat is kiszedte a serpenyőből, azután asztalhoz ült ő is. Teát ivott és süteményt evett hozzá, melyen lassan folyt szét a sárga, olvadó vaj. Úgy ültek ott a kis konyhában, mint három jó pajtás; a téglából rakott tűzhely rácsa mögött vidáman lobogott a láng. Kilencedik évében járt Francis és apja máris magával vitte a folyóparti nagy deszkabódéba.

Itt már jól ismerték Alex Chisholm nagy fiát és a báránybőrzekés,

halászcsizmás legények barátságos bólintással, vagy - ami még jobban tetszett Francisnek - a közéjük tartozóknak kijáró hallgatással fogadták. Nem mutatta, de roppant büszke volt, mikor a nagy, sekélyjáratú dereglye nagy ívben megkerülte az iszapos földnyelvet és ott állhatott apja mellett, aki a csónak farában óvatosan csúsztatta ki kezéből a háló kötelét. Visszatérve, a halászok szeges csizmái csikorogva súrolták a kavicsos fövenyt. Hogy a dühöngő szél ellen védekezzenek, ki vitorlavásznat kerített a vállára, ki meg a cserépbutykosból hörpintett szíverősítőt. Francis és apja nem vegyült közéjük. Alex Chisholm volt a halászmester, a 3-as számú halászállomás felvigyázója. Ők ketten, fittyet hányva a szélnek, nem vették le szemüket a parafaúszókról, melyek nagy ívben sorakozva táncot jártak a víz töredezett tükrén, éppen ott, ahol a folyó találkozik a tengerrel. A hullámok taraján megtört napsugár sokszor valósággal elszédítette, de azért a világért sem hunyta volna be a szemét, mert egy elszalasztott pillanat esetleg tíz-tizenkét hal elvesztését jelenthette, holott éppen mostanában olyan kevés volt a hal, hogy a billingsgatei Halásztársaság két-három shillinget kapott darabjáért. Apja éppen ilyen idegfeszítő figyelemmel állt mellette, hegyes halászkucsmájában, fejét széles vállai közé húzva, széltől pirosló arccal. Francis se látott, se hallott, csak a vizet figyelte; érezte a tengeri moszat szagát, hallotta a polgári kaszinó órájának ütését és a derhami varjak károgását is, de ezeket talán csak álmodta. Az apjával való bajtársi összetartozás érzése könnyeket csalt káprázó szemébe.

Alex hirtelen nagyot kiáltott. Francis, akárhogy erőlködött, nem bírta megelőzni, apja látta meg elsőnek, hogy a parafaúszó elmerül. Pedig már jó néhányszor azt hitte, hogy no most... el is kiáltotta magát, de csalódott: csak a víz árja mozgatta a parafát, nem hal húzta lefelé. Hosszú tapasztalat kellett ahhoz, hogy a különbséget felismerje. A kiáltásra az emberek villámgyorsan ugrottak oda a dobhoz, melyre a háló kötele csavarodott. Ki tudja hányszor ismételték már ezt a műveletet és mégis mindig olyan izgalom fogta el őket, mintha először csinálnák. Bizonyos az is, hogy bár a napszámon kívül a halak súlya után is kaptak fizetséget, nem a pénz lelkesítette őket, hanem a velük született, őseiktől örökölt primitív halászösztön. A víztől csepegő, hínárral teleaggatott háló lassan közeledett a parthoz, a kötelek nyögve csavarodtak a dobra... Még egy rántás és a partra vonszolt háló fenekén ott vergődik, mint csillogó aranyfolt, a hatalmas, pompástestű lazac.

Szombaton történt, azt a szombatot sem fogja egyhamar elfelejteni. Ritka gazdag fogás volt, vagy negyven hal került hálóra egyszerre. Ott vergődtek, küszködtek a parton, egyiknek-másiknak sikerült kitörni a háló résén - egy pillanat és a sikamlós partról visszacsúsznak a folyóba... Francis a többiekkel együtt odarohant és kétségbeesett erőfeszítéssel ölelt magához egy alaposan megtermett példányt. Mire a legények segítségével biztonságba helyezte, csuromvizes ruhája tele lett aranypikkelyekkel. Amint a szürke esti félhomályban, apja kezét fogva, kopogó léptekkel tartott hazafelé, csak megálltak a főutcán Burkley boltja előtt és egy perc múlva egy egész penny ára fodormentás cukrot szorongatott a kezében.

Csodamódra megértették egymást. Vasárnap például, mise után, mint az összeesküvők, lopóztak ki horgászó szerszámaikkal a városból a néptelen hátsó mellékutcákon át, nehogy megbotránkoztassák a hívőket és meg sem álltak a Whitadder zöldben pompázó völgyéig. Boldog mámorba szédítette a hegyipatak zaja, a mezei virágok illata. Apja megmagyarázta neki, hogy a pisztrángokat ott kell keresni, ahol kavarogva örvénylik a víz; a fehérre mosott kövek felett cikázva surranó halak, a rőzsetűz, a nyárson ropogósra sült pisztráng pompás íze... csupa kimondhatatlan gyönyörűség...

Máskor meg, mikor ennek jött el az ideje, bevetették magukat az erdőbe és kökénnyel, szamócával, jóféle lekvárnak való piros erdei málnával megrakodva tértek vissza. Nagy volt az öröm, ha anyja is velük tartott. Apja úgy ismerte az erdőt, mint a tenyerét és kacskaringós ösvényeken kalauzolta őket a sűrűbe, ahol szűz málnabokrok valóságos rengetege ígért bőséges szüretet.

Ahogy leesett a hó, fagyos kérget borítva a földre, ott settenkedtek a derhami tilos zúzmarás fái alatt. A fiú lehelete megfagyott, bőrét csiklandozta az izgalom, vajon nem hangzik-e fel a közelben az erdőkerülő veszedelmes sípjele. Még a szíve dobogását is hallotta, mikor az erdészlaktól alig pár lépésnyire kiemelték a csapdából a vadat. Most azután haza, de gyorsan, a nehéz vadásztarisznyával. Csillogott a szeme, szájában érezte a nyúlpástétom pompás ízét. Mert anyja ugyancsak értette a sütés-főzés mesterségét. A takarékos, ügyes gazdálkodásban sem igen akadt párja, úgyhogy a dicséret dolgában is szűkmarkú skótok sem tagadhatták meg tőle az elismerést: „Elizabeth Chisholm asszony a talpán”.

Éppen végzett a levessel, mikor anyja odaszólt férjének:

- Aztán nézd, Alex, hogy jókor kerülj haza ma este. Tudod, a polgári zenekar...

Pillanatnyi csend támadt. Apján látszott, hogy szórakozott, talán a megáradt folyóra vagy a gyér lazachalászatra gondolt. A kérdés váratlanul érte és eszébe juttatta a polgári zenekar hangversenyét; évente egyszer tartották és úgy illett, hogy ők is ott legyenek.

- Minden áron ott akarsz lenni, feleség? - kérdezte mosolyogva.

Elizabeth elpirult és Francis látta, hogy valami szokatlan kifejezés van a tekintetében.

- Tudod, hogy nem keresem a szórakozást, de a polgári hangversenyre örömest megyek. Azután meg közéjük tartozol, te is városi polgár vagy, hát a családoddal meg a vendégeiddel az emelvényen a helyed.

Apja arcán még ott játszott a mosoly, de valami olyan mélységes gyengédségbe enyhült, hogy Francis egy ilyen mosolyért az életét is odaadta volna.

- Akkor hát, úgy látszik, el kell mennünk, Lisebeth - mondta halkan.

Alex nem rajongott a „polgárok”-ért, a teáscsészét, a keménygallért, a nyikorgó vasárnapi csizmát sem igen kedvelte, viszont nagyon szerette a feleségét és ha a feleség azt kívánja, hogy menjen el a hangversenyre...

- Remélem nem fogsz cserbenhagyni, Alex? - mondta Lisbeth, nyugodt, közömbös hangot erőltetve, melyből azonban mégis kiérzett némi

megkönnyebbülés. - Meghívtam Pollyt és Norát... sajnos, Ned nem jöhet... te pedig most az egyszer küldj valakit magad helyett az elszámolással Ettalba.

Alex felegyenesedett. Úgy; hát ide lyukadt ki az asszony szeretetteljes ravaszkodása. Francis az első pillanatban semmit sem vett észre, úgy örült a hírnek, hogy Polly nénje és Nora is itt lesznek. Apja nővérét feleségül vette Ned Bannon, a tynecastlei Union Travern gazdája. Az asszony korán elhalt, szóval Polly, Ned nővére és árva unokahúga, a tízéves kis Nora, nem voltak közeli rokonok, de azért látogatásukra mindig örömmel készülődtek.

Most Alex szólalt meg és nagy nyugalommal jelentette ki:

- Hiába, úgy kell lenni, hogy én menjek Ettalba.

Aggasztó, ijedt hallgatás következett. Francis látta, hogy anyja arca krétafehérré válik.

- Nem látom be... Sam Mirlees, vagy akárki más szíves örömest átmenne helyetted.

Alex nem felelt. Nyugodtan, büszkén, őseitől örökölt kemény faji önérzettel nézett felesége szemébe. Az asszony aggodalma nőttön nőtt. Abbahagyta a gyengéd ravaszkodást, előrehajolt és reszkető kezét férje karjára tette.

- Az én kedvemért, Alex. Tudod jól, mi történt legutóbb is. Azóta csak még rosszabbodtak a viszonyok arrafelé, amint hallom.

Az erős férfikéz melegen, bátorítóan borult a reszkető női kézre.

- Csak nem kívánod tőlem, hogy meghátráljak? - Alex mosolyogva állt fel. - Korán megyek és korán jövök vissza, hogy te ne nyugtalankodj, meg hogy vendégeinket fogadhassam és a nagy- szerű hangversenyre is elmehessűnk.

Az asszony riadtan, fájdalmas tekintettel nézte, mint húzza fel a magas csizmát. Francis hideget érzett a szíve körül. Sejtette, mi következik. Nem is csalódott. Ahogy apja felegyenesedett, őrá esett a pillantása.

- Tudod, fiú, azt gondoltam, jobb lesz, ha te itthon maradsz. Segíthetsz anyádnak a ház körül. Lesz elég dolog, amíg a vendégek megjönnek.

Francist rettenetesen elkeserítette ez a fordulat, de nem tiltakozott, mert anyja aggódó kezét érezte a vállán.

Alex egy pillanatra megállt az ajtóban, szeretettel nézett vissza rájuk, azután szó nélkül útnak indult.

Dél felé elállt ugyan az eső, de ez nem siettette Francis számára az órák múlását. Úgy tett, mintha nem látná anyja arcán a gyötrő nyugtalanságot, de közben gyerekfejében megfordult helyzetük egész furcsasága. Itt, a csendes kis városban, ahol ismerősük volt minden lélek, nem bántották, sőt úgy ahogy meg is becsülték őket. Ettalban azonban, a négy mérföldnyire fekvő nagyobb városban, ahová atyjának egyszer havonta át kellett mennie a Halásztársaság irodájába, a lakosság nem volt ilyen elnéző. Száz évvel ezelőtt az Ettal körül elterülő lápokat a Covenant híveinek vére dagasztotta és mostanában a vallási türelmetlenség újból felütötte fejét. Az új polgármester vezetése alatt kíméletlen üldözés kezdődött. Titkos megbeszéléseket tartottak, gyűléseket rendeztek a város főterén, féktelen gyűlöletet szítva mindenfelé. A dühöngő tömeg megrohanta a katolikusok

házait, lakóikat kiűzte a városból, a környékbelieknek pedig megizenték, hogy jobb lesz, ha nem mutatkoznak Ettalban. Francis apja nem törődött ezzel a figyelmeztetéssel, amiért, ha lehet, még jobban gyűlölték, mint hitsorsos társait. Legutóbb is nagy verekedés esett, de a vállas halászmester megmutatta támadóinak, milyen fából faragták. Most meg íme, kutyába sem véve az újabb fenyegetéseket, megint csak odamegy közéjük... Francis megborzadt erre a gondolatra és gyerek keze ökölbe szorult. Miért nem hagyja békén egyik ember a másikat? Apja is anyja is más hitet vallanak, mégis milyen békésen megvannak egymással, tiszteletben tartva egymás meggyőződését. Apja áldott jó ember, a legjobb ember a világon... miért akarják hát bántani? Mint hideg kés, hasított meleg gyermekszívébe ez a szó: „vallás”; sehogy sem akarta megérteni, hogy emberek, akik ugyanazt az Istent imádják, gyűlölik egymást csupán azért, mert más szavakkal imádkoznak hozzá.

Négy óra felé, mikor vendégeiket kísérte haza az állomásról, még egyre valami fenyegető veszedelem rossz sejtelme gyötörte. Unokahúga, Nora pajkos bíztatására készségesen, de komor képpel ugrotta át az útszéli pocsolyákat. Anyja a tekintélyes külsejű, ünnepi díszbe öltözött Polly nénivel, pár lépéssel odább követte őket. Nora, zsinórral szegett, új barna ruhájában kedves volt, mint mindig; szemmel láthatólag örült, hogy együtt lehet Francisszal, de hasztalan volt minden, a fiú csak nem derült jókedvre.

Komoly volt akkor is, mikor odaértek a szürke kőből épített barátságos kis házhoz és áthaladtak az előkerten, melynek jól ápolt, zöld pázsitját apja kedvencei, az őszirózsa- és begóniabokrok tarkították. A fényes rézkopogtató, a makulátlan küszöb anyja szenvedélyes tisztaságszeretetéről beszélt. A fehér függönyös ablakokban virágzó muskátli piroslott.

Nora arca kipirult, lélegzete elállt a hosszú, sietős sétában. Kék szemében jókedv szikrázott, mely alig várta, hogy valami pajkos gyerekcsínyben szerezzen kielégülést. A házat megkerülve, ők ketten egyenesen a hátsó kertbe mentek - anyja kívánta, hogy uzsonnáig ott játsszanak Anselm Mealeyvel - és alig értek oda, Nora Francis füléhez hajolt és nevetve sugdosott neki valamit. Haja keskeny kis arcába hullott, őzikeszerű szökdelése a tócsák felett s a nedves földből felszálló illatos pára, amelyet mélyen belélegzett, gyerekesen vakmerő gondolatokra ragadta.

Francis eleinte oda sem akart hallgatni, holott máskor szeles készséggel tett eleget minden kívánságának. Most bizalmatlan tartózkodással nézett vissza a kislányra.

- Én biztosan tudom, hogy beleegyezik - sürgetőzött Nora. - Hiszen mindig ilyen szentes játékokat akar. No gyere, ha mondom, csináljuk meg, gyorsan, gyorsan.

Francis éppen hogy elmosolyodott. Vonakodva, kedvetlenül ment a kert végén álló szerszámos kamrába és ásóval, öntöző kannával, régi újságpapírossal tért vissza. Nora kívánságára két láb hosszú gödröt ásott a babérbokrok között, vizet öntött bele és betakarta az újságpapírossal, Nora pedig nagy ügyesen száraz földdel szórta be a papírt. Éppen hogy visszavitték az ásót, már jött is Anselm Mealey, vadonatúj fehér

matrózruhában. Nora boldog örömmel hunyorított Francis felé.

- Isten hozott, Anselm! - üdvözölte a fiút nagy vidáman. - De szép új ruhád van. Már vártunk. Te mondd meg, mit játsszunk.

Anselm Mealey nyájas leereszkedéssel vette fontolóra a kérdést. Tizenegy éves, nagy növésű, jó húsban lévő, pirospozsgás arcú fiú volt, a haja szőkefürtös, a tekintete lelkes. Apjának csontőrlő malma volt és sok pénze. Vallásos anyja elhatározta, hogy Holywellbe, a híres katolikus kollégiumba küldi egyetlen fiát, hogy ott a papi hivatásra készüljön és Anselmnek is kedvére volt ez a pályaválasztás. Francisszal együtt sokszor ministrált a Szent Kolumbán-templomban. Akárhányszor ott akadtak rá a templomban, ahol áhítattól könnyes arccal térdelt az oltár előtt. Az arra járó apácák szeretettel veregették meg a vállát. Valóságos kis szentnek tartották és meg is érdemelte ezt a megkülönböztetést.

- Tudjátok, mit? - mondta. - Processziót fogunk játszani... ma Szent Júlia napja van, hát az ő tiszteletére.

Nora boldogan tapsolt.

- Gondoljuk, mintha oltára ott volna a babérbokrok között. Átöltözzünk?

- Nem szükséges. Játsszunk, de azért komolyan fogunk imádkozni. Én fehér karingben vagyok, te, Nora, karthauzi nővér vagy, te pedig, Francis, ministrálni fogsz nekem. Nos, kezdhetjük?

Francis egyszerre igen kényelmetlenül érezte magát. Gyerek volt még ahhoz, hogy okát tudja adni vonzalmának vagy ellenszenvének. Anselm hévvel bizonygatta, hogy őt tartja legjobb barátjának, mégis pajtása lelkendező vallásossága furcsa, kínos szégyenérzetet ébresztett benne. Istenre mindig valami kétségbeesett tartózkodással gondolt és ezt az érzést féltékenyen rejtegette, mint ahogy testünk védi és takarja az érzékeny idegszálakat. Valahányszor Anselm a hittanórán égő hittel vallotta: „Szívem legmélyéből szeretem és imádom a mi Megváltónkat”, Francis idegesen babrálta zsebében a golyókat, vörös lett mint a rák, mogorva képpel tért haza és dühösen törte be az első keze ügyébe kerülő ablakot.

Másnap reggel, mikor Anselm, aki máris szorgalmasan látogatta a falu szegény betegeit, sült csirkével jött az iskolába és fennkölt méltósággal közölte, hogy ezúttal Paxton anyó lesz jótékonyságának tárgya - a képmutató, májbajos vén halaskofa minden áldott szombatra holtrészegre itta magát és ordítozásával fellármázta az egész környéket - Francis uralkodott magán, de óra alatt kilopódzott az öltözőbe, kibontotta a csomagot, rothadt tőkehalfejet csempészett a ropogós sült csirke helyébe és az utóbbit társaival együtt jóízűen elfogyasztotta. Anselm sírása, Paxton anyó átkai mélységes, jólesően gonoszkodó kárörömmel töltötték el. Most azonban valahogy nem érzett kedvet a csalafinta játékhoz és hogy pajtásának alkalmat nyújtson a menekülésre, megkérdezte:

- Ki legyen az első a menetben?

- Természetesen én - lelkendezett Anselm és mindjárt el is foglalta helyét a „körmenet” élén. - Nora, énekeld a „Tantum ergo”-t. Rajta.

Nora éles gyerekhangjának ütemére libasorban megindult a menet. Amint a babérokhoz közeledtek, Anselm égnek emelte imára kulcsolt kezét. A

következő pillanatban a papírra lépett és elterült a sáros árokban.
Vagy tíz másodpercig egyikük sem mukkant, csak a gödörből kikecmergő Anselm jajongásának hallatára tört ki Norából a féktelen jókedv. Míg Anselm zokogva hajtogatta - Ez bűn! Ez halálos vétek! - a kislány kacagva, csúfondárosan ugrálta körül és vadul biztatta: - Csülökre, Anselm! Miért nem mégy neki Francisnek?
- Nem teszem, nem teszem - bömbölte Anselm. - Inkább odatartom neki a másik arcomat is.
Hazarohant, Nora meg őrjöngve kapaszkodott bele Francisbe, csuklott, kacagott, hogy a könnyei hullottak. Francis azonban nem nevetett. Komoran állt egy helyben. Miért is ment bele ebbe az ostoba játékba, mikor az apja az ellenséges Ettal utcáit járja? Hallgatott még akkor is, mikor uzsonnához hívták őket.

A barátságos nappaliban vendéglátó jószokás szerint a legszebb porcelánnal, ezüstözött edényekkel díszesen terített asztalnál várta a gyerekeket Elizabeth asszony és Polly néni. A háziasszony arca piroslott ugyan a tűzhely melegétől, de nem tudta elrejteni a komoly aggodalmat, amint minduntalan az órára pillantott.
A félelem és reménykedés közt töltött hosszú órák alatt egyre korholta magát oktalan aggodalmáért, de közben kifelé fülelt, hogy nem hallja-e férje lépteit; hasztalan próbálta másfelé terelni gondolatait, csak azt érezte, hogy kimondhatatlanul vágyódik férje után.
Apjának, Daniel Glennienek, pékműhelye volt a Tynecastletól húsz mérföldre fekvő Karrowban, a hajóácsok piszkos kis városában. A pékség édeskeveset jövedelmezett, ami nem is csoda, mert Daniel csak mesterségből volt pék, hivatásból azonban született prédikátornak érezte magát és a piactéren igyekezett híveket toborozni a maga külön kis keresztény gyülekezetének. Elizabeth tizennyolc éves volt, mikor egy vasárnapi kiránduláson megismerkedett a tweedsidei halásszal. Bele is bolondult tüstént és hamarosan megtartották az esküvőt.
A látszat ellene szólt ennek a házasságnak, de a valóság rácáfolt a jövendölésekre. Chisholm nem volt vallásának fanatikusa és felesége hitbeli meggyőződését tiszteletben tartotta. A fiatalasszony pedig, aki odahaza különcködő apja mellett egy egészen sajátságos vallásos felfogásban nevelkedett, nem volt vitatkozó természet.
Az első hetek mámorának elmúlta után sem borult felhő a házaspár zavartalan boldogságára. Az asszony nem győzte hangoztatni, milyen készséges segítője Alex, ha a ház körül akad valami toldozni-foltozni való. Tiszta, rendszerető, ha elromlik a ruhafacsaró gép, megjavítja, ért a tyúktenyésztéshez, kiüríti a kaptárból a mézet. Az ő kis kertjében nyíltak a legszebb őszirózsák, az ő bantamkakasai vitték el a legszebb díjakat a baromfikiállításokon s nemrégiben olyan remek galambdúcot eszkábált Francisnek, hogy messze földről jártak csodájára. A hosszú téli estéken, mikor Elizabeth csendesen kötögetett a kandalló mellett, Francis lustán bújt meg a meleg ágyban, Alex pedig papucsában ide-oda csoszogott a konyhán

valami fúrás-faragással szórakozva, az asszony akárhányszor mosolyogva, becéző gyengédséggel szólt oda tagbaszakadt férjének: Ember, te nem is tudod, milyen nagyon szeretlek.

Idegesen pillantott az órára. Máskor ilyen időtájt már itthon szokott lenni. Odakint sűrű felhők siettették az esti sötétséget, újra nekieredt az eső, nehéz cseppek kopogtak az ablak üvegén. Ekkor lépett be Nora és Francis, de Elizabeth kerülte fia komor tekintetét.

- No gyerekek - érdeklődött Polly néni, aki nagy bölcsen szintén elnézett a fejük felett - hogy ment a játék? Jól? Ezt már szeretem. Megmostad a kezedet, Nora? Te Francis, bizonyára alig várod már a hangversenyt. Igaz, hogy én sem vagyok ellensége a muzsikának. Az Istenért, maradj már nyugton, te leány. Mindjárt itt lesz a tea. Azután ne felejtsd ám el az asztalnál, hogy nagy kisasszony vagy.

A tea emlegetését Elizabeth asszony sem engedhette el a füle mellett. Szorongó szívvel állt fel; a titkolt aggodalom csak fokozta nyugtalanságát.

- Nem várunk tovább Alexre. Lássunk hozzá, úgyis itt lesz hamarosan.

Zamatos volt a tea, kitűnő a sok sütemény, a kuglóf, az otthon készült befőtt, csak a hangulat volt kényszeredett. Polly néni elhallgatta azokat a határozott megjegyzéseket, melyeket Francis máskor nehezen titkolt örömmel hallott. Egyenesen ült, könyökét oldalához szorítva, két ujjával emelve a teáscsészét. A negyvenesztendős, fáradt arcú, de vonzó tekintetű, kissé furcsán öltözött, tekintélyesen komoly, szórakozott öregkisasszony mintaképe volt az öntudatos előkelőségnek. Fehér zsebkendője az ölében hevert, orrát halvány pirosra festette a forró tea, a kalapját díszítő madár komoly szeretettel bólogatott a többiek felé.

- Most veszem észre, Elizabeth - mondta, hogy megtörje a kínos hallgatást - hol marad a Mealey gyerek? Ned jól ismeri az apját. Csodálatos, milyen szép hivatást érez magában ez az Anselm. - Kedveskedve intett a szeme Francis felé. - Téged is Holywellbe kellene küldeni, fiatal úr. Mit szólnál, Elizabeth, ha a fiad a szószékről beszélne hozzád?

- Minthogy csak ez az egy fiam van, bizony nem örülnék neki.

- Pedig a Mindenható az egyetlen fiúkat szereti - mondta Polly néni mélységes meggyőződéssel.

Elizabeth el sem mosolyodott. Az ő fiából nagy ember lesz, annyi szent, híres ügyvéd, talán orvos. Arra azonban, hogy végigszenvedje a papi hivatás általa oly élénken elképzelt titkos gyötrelmeit, szomorú megpróbáltatásait, még gondolni sem akart. Ebben a pillanatban azonban csak a férjéért aggódott és most már nem is igyekezett titkolni egyre növekvő izgalmát.

- Bárcsak itt lenne már Alex - tört ki belőle. - Milyen... milyen meggondolatlanság! Ha nem siet, mindnyájan elkésünk.

- Ki tudja; talán tovább tartott az elszámolás - próbálkozott Polly néni.

Elizabeth pirulva restellte kínlódását, de nem tudott erőt venni magán.

- Ott kell lennie a barakkban... Ettalból jövet oda tér be először - mondta, kétségbeesett erőfeszítéssel fékezve aggodalmát. - Kitelik tőle, hogy megfeledkezett rólunk. Rettenetes, milyen könnyelmű ez az ember. Még öt percig várunk, azután... Még egy csésze teát, Polly néni?

Megitták a teát, meg is uzsonnáztak, határozni kellett. Kínos csend következett. Mi történhetett vele? Hát már sohasem kerül haza? A félelemtől kábult Elizabeth balsejtelemmel terhes pillantást vetett az órára, azután felállt.

- Bocsásson meg, Polly néni... elébe kell mennem... meg kell tudnom, hol marad. Mindjárt itt leszek.

Francis a pokol kínját szenvedte egész idő alatt, rémlátások gyötörték, szűk, sötét utcát látott, emberek rohantak elő, körülfogták apját, aki küzdött... de legyűri a tömeg, elesik, feje tompa koppanással vágódik a kövezethez. Arra eszmélt, hogy reszket minden tagja.

- Jobb lesz, ha én megyek, anyám - dadogta.

- Dehogy mégy - tiltakozott Elizabeth erőltetett mosollyal. - Te itt maradsz és mulattatod a vendégeinket.

Most váratlanul Polly néni lépett közbe. Mindeddig egyetlen szóval, egyetlen mozdulattal sem árulta el, hogy velük aggódik, sőt most sem mutatta. Nyugodtan, határozottan mondta:

- Csak hadd menjen veled, Elizabeth. Nora meg én itt maradunk, bátran ránk bízhatod a házat.

Francis könyörgő tekintetet vetett anyjára.

- Jól van... hát gyere velem.

Meleg kabátot adott a fiúra, posztógallért kerített magára és kézen fogva Francist, a barátságos meleg szobából kilépett a szabadba.

Szuroksötét volt odakint és szakadt az eső. A lezuhanó víztömeg habot vert a kövezeten és vadul patakzott lefelé a néptelen utcát szegélyező csatornán. Nagykeservesen felküzdötték magukat a Mercat Wynd lejtőjén, elérték a főteret és elhaladtak a polgári kaszinó fényesen kivilágított ablakai alatt. Azon túl, Francis rémületére, megint körülfogta őket a sötétség. Nem fél, nem akar félni. Ajkát harapdálva igyekezett lépést tartani anyjával, aki egyre jobban sietett.

Tíz perccel utóbb a határhídhoz értek, átmentek rajta és az agyonázott part mentén a hármas számú halászbarakk felé tartottak. Itt érte őket az első csalódás. A barakk üres volt, ajtaja zárva. Elizabeth töprengve nézett körül; messze lent bizonytalan világosság látszott az eső fátyola mögött: az ötös számú barakk volt az, Sam Mirlees lakott benne. A segédőr megbízhatatlan, részeges fickó volt ugyan, de most bizonyára megtudnak majd tőle valamit. Nekiindultak tehát a csatakos réten keresztül, minden lépten-nyomon láthatatlan bokrokba, alacsony sövényekbe, vízzel telt gödörbe botolva. Francis lépést tartott anyjával és lelkében érezte ennek egyre növekvő aggodalmát.

Nagysokára odaértek a házhoz. A kátrányos deszkából ácsolt, erős építmény a folyó partján állott, mindjárt a magas kőhalom mögött, melyről a halak járását figyelték; előtte cölöpökre akasztott hálók sorakoztak. Francis nem bírta tovább a bizonytalanságot. Dobogó szívvel előrefutott, egyenesen neki az ajtónak. Amit odabent látott, attól tágra nyílt a szeme a rémülettől, a naphosszat tartó aggodalom kétségbeesett kiáltásban tört ki belőle. Apja ott

volt, csakugyan, Sam Mirlees társaságában; a deszkapadon feküdt, sápadt arca csupa vér, egyik karja felkötve, homloka egyetlen hosszú vörös seb. Mindkettőjükön rajta volt a báránybőrzeke és a magas halászcsizma. Mellettük a kis asztalon poharak és cserép pálinkásbutykos állott, a mosdótálban vérrel áztatott szivacs úszott. A dróton függő viharlámpa sárga lángja gyéren világította meg a helyiséget, melynek távoli sarkaiban indigókék árnyak imbolyogtak. A tetőn hangosan dobolt az eső. Anyja odarohant a padhoz és térdre esett.

- Alex... Alex... mi történt?

Apja homályos szemmel, fehér ajakkal, mosolyogni próbált.

- Nyugodt lehetsz, asszony, én is elláttam a bajukat alaposan.

Elizabeth szemét elfutották a könnyek, a féltő szeretet és a tehetetlen harag könnyei. Fogcsikorgatva átkozta azokat, akik férjét ebbe a kalandba kényszeritették.

- Mire ideért, alig állt a lábán - dadogta Mirlees - de egy-két pohár pálinka magához térítette.

Az asszony dühös tekintettel mérte végig. Persze, szombat van, hát teleitta magát és részegségében pálinkát itatott a rettenetesen helybenhagyott Alexszel, akin meglátszott a nagy vérveszteség. Mit csináljon itt vele? Haza kell menniük minden áron... késedelem nélkül. Remegve, halkan kérdezte:

- El bírnál jönni hazáig, Alex?

- Talán igen, ha szép lassan megyünk.

Rémületével küszködve, rendet akart teremteni kuszált gondolataiban. Ösztöne sürgette; férjének mindenekelőtt melegre, világosságra, biztonságra van szüksége. A legsúlyosabbnak látszó seb, a halántékcsonton, már nem vérzik. Hirtelen elhatározással Francishez fordult:

- Fuss haza, ahogy a lábad bírja. Kérd meg Polly nénit, vesse fel az ágyat, azután siess orvosért, hogy ott legyen, mire hazaérünk.

Francis hideglelősen intett, hogy megértette. Apjára pillantott, azután leszegett fejjel nekivágott az útnak.

- Lássuk, Alex, talpra tudsz-e állni... add ide a kezedet. - Mirlees ajánlkozott, hogy segít, de intett neki, hogy csak maradjon. A részeg ember támogatásával nem mentek volna sokra. Alex szót fogadott, felesége segítségével lassan talpra állt. Szédült, aligha tudta, mit csinál.

- Hát megyek, Sam - mormolta kábultan. - Jó éjszakát.

Elizabethet gyötörte a bizonytalanság: menjenek, ne menjenek? Elindultak mégis; kitámogatta férjét az ajtón, ahol a patakokban ömlő eső fogadta őket. Amint az ajtó becsukódott mögöttük Elizabeth érezte, hogy férje milyen bizonytalanul áll a lábán, hogy a szakadó esőről sem vesz tudomást, felrémlett előtte vállalkozásuk képtelensége... az esőverte mező, a sártól dagadó ösvény és ez a magával tehetetlen ember... Ebben a pillanatban új ötlete támadt. Hogy lehet, hogy eddig nem jutott eszébe? Ha a téglavető hídján mennek, átvághatnak a réten és legalább egy mérföldnyi utat takarítanak meg. Félóra sem telik bele és otthon vannak, férjét ágyba fektetheti. Igen. Ezt kell tenniük. Jó erősen megfogta Alex karját és vezetve,

támogatva, elindult vele a folyó mentén felfelé, a híd irányában.

Alex eleinte nem értette felesége szándékát, de amint tudatossá vált előtte, hogy a rohanó víz zúgását hallja, megállt.

- Hová vezetsz, te asszony? A téglavető hídja járhatatlan az ilyen áradásos időben.

- Csitt, Alex... ne fáraszd magadat a beszéddel. - Csillapította, mint a gyereket, biztatta, támogatta. Csak előre.

Odaértek a hídhoz. Egyszerű deszkapalló volt, egyetlen szál drótkötél helyettesítette a korlátot. A legkeskenyebb pontján hidalta át a folyót. Az utóbbi időben, amióta bezárták a téglavetőt, nemigen használták, de azért erős, megbízható alkotmánynak látszott. Amint Elizabeth a hídra lépett, a sötétség a folyó siketítő közelsége megállította egy pillanatra, mintha kétség, balsejtelem villanna agyába hirtelen. Ketten egymás mellett nem fértek el a deszkákon. Anyai gyengédséggel tekintett hátra a nyomában botorkáló hajlott, csuromvizes alakra.

- Jól megfogtad a kötelet?

- Igen, fogom erősen:

A sötétben is jól látta, hogy Alex hatalmas ökle rákulcsolódik a vastag drótkötélre. Elizabeth lihegett; gondolatai cserbenhagyták. Elindult.

- Maradj szorosan mögöttem - szólt hátra. Eleinte csak ment a dolog, de a híd közepe táján Alex megcsúszott az esőtől síkos deszkán. Máskor nem törődtek volna vele, most azonban veszedelmes volt, mert a megdagadt Tweed árja a híd deszkáit súrolta. A rohanó víz pillanat alatt belefolyt Alex övéig érő csizmájába és húzta lefelé. A halász küszködött, küszködött, de a kapott sebek elvették erejét. Másik lába is lecsúszott s a csizmájába ömlő víztől nehéz lett, mint az ólom.

Kiáltására Elizabeth megfordult és elsikoltotta magát. Minthogy az ár kitépte Alex kezéből a kötelet, az asszony átkarolta. Csak egy pillanatig tartott a kétségbeesés, halálos küzdelem, azután elnyelte őket a dörgő, fekete víztömeg...

Francis egész éjszaka várta őket. Másnap reggel akadtak rájuk, lent a homokzátony sekély vizében. Akkor is átölelve tartották egymást.

II.

Négy esztendővel később, egy szeptemberi estén, csütörtökön, Francis a darrowi hajógyárból tartott hazafelé. Mire befordult az utcájukba és feltűnt előtte Glennie péküzletének ütött-kopott címtáblája, nagy elhatározás érlelődött meg lelkében. Olcsó kék ruháját nem az ő testére szabták, lötyögött rajta mindenfelől, sovány, komoly gyerekarca majd elveszett a hátracsapott óriási férfikalapban. A pékműhelyből a boltba vezető lisztes padlójú átjárón át a hátsó ajtóra került. A konyhába érve, ételes csajkáját letette a vízvezeték szélére. A konyhaasztalnál Malcolm Glennie terpeszkedett, körülötte a piszkos terítőn edények hevertek rendetlen összevisszaságban. A nehézkes mozgású kamasz fiú félkönyékre támaszkodva Locke-nak, a nagy filozófusnak a hagyományokról szóló

tanulmányát olvasta. Egyik kezével zsíros haját simogatta, valóságos korpaesővel árasztva el kabátja gallérját, másik kezével a mazsolás süteményből tört le egy-egy falatot, melyet anyja tett eléje, amint megjött az iskolából. Az Armstrong Collegebe járt. Francis levette vacsoráját a tűzhelyről - két penny ára pástétomot kevés feketére sült burgonyával - és helyet csinált magának az asztalon. A papírral foltozott üvegajtón belátott a boltba, ahol Mrs. Glennie vevőt szolgált ki éppen. Az elkényeztetett Malcolm morcos, rosszalló pillantással szólt rá:

- Csendesebben lehetnél, látod, hogy tanulok. Nagy Isten, milyen mocskos a kezed! Megmoshatnád, mielőtt evéshez ülsz.

Francis nem felelt - a makacs hallgatás volt egyetlen fegyvere - kést, villát vett kérges, szegecsektől összeégetett kezébe.

Nyílt a boltajtó és Mrs. Glennie gurult be rajta.

- Készen vagy, Malcolm, kedves? Pompás kis tojásfelfújtat készítettem neked, nincs benne semmi, csak friss tojás meg tej, bátran megeheted, nem fog megártani.

- Egész nap fájt a gyomrom - mormolta a fiú. Teleszedte magát levegővel és valóságos hangskálát pöfögtetett elő gyomrából. - Hallottad? - kérdezte a virtuóz büszkeségével.

- A sok tanulás teszi, lelkem fiam - felelte az aggódó anya a polchoz lépve. - Ettől majd megerősödsz... kóstold csak meg... no, az én kedvemért.

Malcom kegyesen megengedte, hogy anyja elvegye az üres tányért és jókora tál tojásfelfújtat tegyen elébe. Hozzá is látott mindjárt, anyja pedig oldalán felfeslett blúzában, rendetlenül magára kapott szoknyájában, el nem mozdult az asztaltól; harcias tekintete, keskeny szája anyai gyengédségre szelídült, amint boldogan nézte, mint tünteti el kedvence egyik falatot a másik után.

- Jó, hogy korán kerültél haza - mormolta azután. - Apádnak gyűlése lesz ma este.

- Már megint? - mondta Malcolm dühös meglepetéssel. - A missziós teremben?

Anyja fejét rázta.

- Nem, a szabad ég alatt. A vásártéren.

- Remélem, mi nem leszünk ott.

Mrs. Glennie kesernyés hivalkodással válaszolt:

- Apád hibájából senkik, semmik vagyunk. A sok prédikációja, ez mégis valami. Amíg van, aki hallgatja, csak legyünk ott mi is.

Malcolm hevesen tiltakozott.

- Neked talán tetszik, anyám, de nekem rettenetesen kínos, amint apám a bibliát idézgeti, az utcakölykök még Szent Daninak csúfolják. Amíg kisfiú voltam, nem bántott a dolog, de most, hogy ügyvédnek készülök... - Hirtelen elhallgatott, mert nyílt a külső ajtó és Daniel Glennie lépett a konyhába.

„Szent Dani” odalépett az asztalhoz, szórakozottan vágott egy szelet sajtot, tejet töltött és állva fogott hozzá a szerény vacsorához. Munkaruháját, a trikóinget, vászonnadrágot, lyukas papucsot már felcserélte a hitszónoki dísszel, de bizony a kifényesedett fekete nadrágban,

kopott, szűk, fekete kabátban sem volt valami tekintélyes jelenség. A celluloid ingmell felett madzagszerű fekete nyakkendő szerénykedett, celluloidból volt a repedezett kézelő is, mert hát sokba kerül a mosás. Cipőjére is ráfért volna a javítás. Hajlott háttal járt, fáradt, legtöbbször szórakozott arccal. Most azonban szeme barátságosan pislogott elő a fémkeretes pápaszem mögül. Evés közben elnézte Francist.

- Fáradtnak látszol, kisunokám. Vacsoráztál?

Francis igent intett. Mihelyt belépett a pékmester, egyszerre barátságosabbnak látszott a konyha. Ahogy most ránézett, mintha csak édesanyja szemét látná.

- Odabent a polcon van egy szelet cseresznyés sütemény... az imént vettem ki a kemencéből. A tied lehet, ha szereted.

Mrs. Glennie felszisszent erre az eszeveszett pazarlásra. Nem csoda, hogy már kétszer ment csődbe, mikor olyan könnyelműen szórja azt a keveset, amije van. Tehetetlen megadással hajtotta le a fejét.

- Hány órakor indulunk? Ha mindjárt megyünk, akkor bezárom a boltot.

Glennie megnézte sárga szarvasbőr tokba rejtett hatalmas ezüstóráját.

- Hát csak zárd be, anyjuk, első az Isten szolgálata. Meg azután, ma már úgysem igen lesz vevő.

Míg az asszony a redőnyökkel vesződött, Daniel még egyszer átgondolta a ma esti prédikációt.

- No menjünk, Malcolm - mondta, Francist pedig jó szóval intette: - azután vigyázz magad- ra és ne maradj fenn sokáig.

Malcolm morgott, becsukta a könyvet, vette a kalapját és kedvetlenül követte apját. Mrs. Glennie a prédikációhoz illő mártírarccal húzta fel szűk fekete kesztyűjét.

- Meg ne feledkezz az edényekről - mondta Francisnak kényszeredett mosollyal. - Kár, hogy nem tartasz velünk.

Amint a család elvonult, Francis a legszívesebben mindjárt ott az asztal mellett elaludt volna. Hősies elhatározása azonban lelket öntött bele, Willie Tulloch biztatása kiűzte tagjaiból a fáradtságot. A zsíros tányérokat berakta a mosogatóvályúba és munka közben átgondolta helyzetét. Arca elkomorodott.

A ráerőszakolt jótékonyság akkor kezdődött, mikor, még a temetés előtt, Daniel meggondolatlanul kijelentette Polly néninek, aki addig gondoskodott Francisról: - Elisabeth fiát pedig én veszem magamhoz. Mi vagyunk az egyedüli vérrokonai. Odaköltözik hozzánk.

Ezzel a hirtelen támadt jóindulattal nem is lett volna baj. A kiábrándulás akkor következett, mikor Mrs. Glennie, a kis házra, Alex Chisholm életbiztosítására és a bútorok eladásából szerzendő pénzre gondolva, harciasan utasította vissza Polly néninek azt az ajánlatát, hogy végleg magánál tartja a fiút és a törvényt is segítségül hívta, hogy ráijesszen a derék vénkisasszonyra.

Ez a pénzéhség egyszeribe véget vetett a Bannon családdal való jó viszonynak. A szakítás Francisra is kiterjedt, mintha közvetve ő is hibás lenne benne. A megbántott, megsértett Polly, úgy látszik, egyszer s

mindenkorra kitörölte emlékezetéből.

Az első napokban tetszett Francisnak az új környezet a pék házában. Mikor a vadonatúj táskával, megmosdva, kefélve, Malcolm oldalán elindult a darrowi iskolába, Mrs. Glennie a boltajtóból olyan „jót tettért jót várj” tekintettel nézett utánuk.

Sajnos, a jótékonysági láz hamarosan elült. Daniel Glennie, a jámborlelkű, szent ember, nevetség tárgya volt a városban. Aki kenyeret vett nála, annak a kenyér mellé maga szerkesztette vallásos értekezéseit nyomta a markába, szombat este pedig sovány gebéjével vonult végig a városon. A ló farára táblát akasztott ezzel az intelemmel: „Szeresd felebarátodat, mint tenmagadat.” Mennyei álmodozásából időnként a hitelezők ébresztették fel, akikkel verejtékezve, gondterhes arccal próbált vitába szállni. Sokat dolgozott feje Ábrahám kebelén, két keze a dagasztóteknőben - s így nem csoda, hogy megfeledkezett unokája jelenlétéről. Ha nagynéha eszébe jutott, kézenfogta és kenyérmorzsával megrakodva kivitte az udvarra, ahol együtt etették a verebeket.

A tudatlan, telhetetlen, zsugori Mrs. Glennie mártírnak érezte magát élhetetlen férje mellett. Danielt mindenki becsapta, a kiszolgálólány meglopta, a vevők elmaradoztak, a kétpennys pástétomokból, a garasos süteményekből nem lehetett megélni. Ilyenformán Mrs. Glennie csakhamar ráeszmélt, hogy Francisszal elviselhetetlen terhet vállaltak magukra. A hetven font, amit Francis hozott a házhoz, hamarosan elvesztette vonzóerejét és drágán szerzett vagyonná alacsonyodott. A kétségbeesett krajcároskodó asszony a poklok kínját szenvedte, valahányszor arra gondolt, milyen sokba kerül Francis ruházkodása, étele, iskoláztatása. Reszketve számolt minden falatot. Ha Francisnek nadrágra volt szüksége, férje gyermekkorából maradt, zöldre fakult, divatjamúlt régi rongyokat „alakított át”, úgyhogy az utcagyerekek csúfolódása pokollá tette Francis életét. Malcolm tandíját percnyi pontossággal fizette, Franciséról azonban szépen megfeledkezett. Francis meg nem szólt s csak akkor állott elő, sápadtan, megalázottan, reszketve, mikor már az egész osztály előtt szégyenítették meg a késedelmes fizetésért. Mrs. Glennie hápogott, ájuldozott, a szívéhez kapkodott, azután egyenkint számolta Francis kezébe a shillingeket, olyan kínnal, mintha vérét adná.

Francis erős akarattal beletörődött mindenbe, de a magányosság érzése rettenetesen kínozta. Bánatában órák hosszat kóborolt erdőn-mezőn, csakhogy errefelé hasztalan keresett pisztrángban bővelkedő patakot. Az induló hajók láttára úgy elfogta a vágyódás, hogy kétségbeesésében a sapkája szélét harapdálta. Két hit között nevelkedvén, nem látott tisztán a vallás kérdésében. Élénk gyermekeszében összezavarodtak a fogalmak, mogorva konokság ült ki arcára. Csak olyankor volt igazán boldog, mikor, az esti órákban, Mrs. Glennie és Malcolm elment hazulról. Ilyenkor elnézte Danielt, amint a konyhaasztalnál ülve, néma csendben, boldog elmerülésben, bibliáját olvassa.

Mrs. Glennie szemében szálka volt az is, hogy Daniel, a vallási türelem apostola, szelíden, de nagyon határozottan jelentette ki, hogy a világért sem

befolyásolja Francist a vallás kérdésében. Vallási meggyőződése annak idején elítélte lánya őrültségét, hogy a más felekezethez tartozó Alex Chisholmhoz ment feleségül, most meg férje álláspontját is szentségtörésnek bélyegezte, legfőképpen azért, mert megbotránkoztatja a szomszédokat.

Mikor pedig másfél évvel utóbb Francis elkövette azt a hallatlan tapintatlanságot, hogy dolgozatával Malcolm orra elől nyerte el az iskolai pályadíjat, kicsordult a pohár. Ezt azután már nem lehetett elnézni. A pékmesterre rossz idők jártak. Újabb csőd fenyegető réme vette el éjszakai álmát. Határozatba ment, hogy Francis nevelése befejeződött. Mrs. Glennie sunyi mosollyal adta tudtára, hogy immár a felnőttek közt a helye, tehát ki kell vennie részét a háztartás gondjaiból, hadd tudja meg a maga tapasztalatából, hogy a munka nemesít. Így esett, hogy a tizenkét éves felnőtt, három és fél shilling heti bérért beállt szegecselő inasnak a darrowi hajógyárba.

Negyed nyolcra végzett a mosogatással. Fürgén rendbeszedte magát a pár centiméteres tükördarabka előtt és elment hazulról. Kint világos volt még, de a hűvös esti levegő köhögésre ingerelte, mire gyorsan feltűrte kabátja gallérját. Sietve rótta a főutcát, elhaladt a fuvaros istállói, majd a pálinkafőző előtt és kis boltajtó előtt állt meg, melynek üvege mögött egy zöld és egy vörös üveggömb díszlett, réztáblán pedig ez a felírás: *„Dr. Sutherland Tulloch, orvos és sebész.”* Még lihegett kicsit, mikor belépett.

A homályos helyiség levegőjében aloe, assa foetida, meg édesgyökér illata keveredett. Oldalt a polcokon zöld üvegek sorakoztak, hátul három falépcső vezetett az orvos rendelőjébe. A hosszú pult mögött az orvos legidősebb fia - szeplős, sárgaképű, nagykezű, esetlen tizenhat éves kamasz - gyógyszereket csomagolt a pecsétviasszal telecsepegtetett márványon.

Biztató mosollyal üdvözölte Francist, de nem néztek egymásra, mintha restellnék a baráti szeretet kifejezést, mely, hiába is titkolták, kiült arcukra.

- Kicsit megkéstem, Willie - mondta Francis, és olyan figyelemmel nézte a zöld üvegeket, mintha ma látná őket először.

- Én sem vagyok még készen: szét kell hordanom ezeket az orvosságokat. - Mióta Willie megkezdte orvosi tanulmányait az Armstrong College-ben, apja komikus ünnepélyességgel kinevezte asszisztensének.

Elhallgattak. A nagyobbik fiú lopva barátjára pillantott.

- Nos, határoztál?

Francis félrefordulva, elgondolkozva, ajkát összeszorítva, igent bólintott.

- Jól tetted, Francis - helyeselt Willie mély meggyőződéssel. - Én eddig sem bírtam volna, mondhatom.

- Hát én talán bírtam? - mormolta Francis. - Csak a nagyapám miatt, meg... temiattad... - Komoly gyerekarca elvörösödött, amint az utolsó szó kiszaladt a száján.

Willie is elpirult a meghatottságtól és halkan mondta: - Találtam egy jó vonatot. Minden szombaton este indul Alsteadból hat óra harmincöt perckor... Csitt, az apám: - A rendelőszoba ajtaja felé intett, melyen ebben a

pillanatban lépett ki Tulloch doktor, utolsó betegét kísérve. Amint a szürke ruhás, hirtelen mozdulatú, mindig kedélyes doktor visszafordult a fiúk felé, sűrű hajáról, fényes pofaszakállából csak úgy szikrázott az életkedv. Kedvességével mindenkit lefegyverzett, meglátszott rajta, hogy jelenléte áldás a betegeire; első látásra senki sem hitte volna róla, hogy ő a város legmegrögzöttebb szabadgondolkodója, aki nyíltan hirdeti, hogy Robert Ingersoll és Darwin professzor tanait vallja. Minthogy Francis beesett arca komoly aggodalmat keltett benne, hogy a fiút jókedvre derítse, tréfálkozva kérdezte:

- Láttad ezt az embert, fiam? Ezt is elküldtem a másvilágra. Eggyel több, eggyel kevesebb, igazán nem számít. Még nem halt meg, de egy garas nem sok, annyit sem adnék az életéért. Pedig hát kár érte. Igen jóravaló ember és nagy család marad utána. - Látva, hogy a fiú csak ímmel-ámmal, kényszeredetten nevet, eszébe jutott a maga küzdelmes fiatalsága. Nevető kék szemével hamiskásan kacsintott feléje. - Sose búsulj, öcskös - biztatta - száz év múlva úgyis mindegy lesz minden. - Nagyot nevetett, fejébe csapta kürtőkalapját, bőrkesztyűjét húzogatva kifelé indult az ajtó előtt veszteglő egylovas kocsijához. Még onnan is visszaszólt: - A pajtásod velünk vacsorázik, Willie. Pont kilenckor. Sztrichnines gombóc lesz jó forró ciánkáli mártással. Szeretik az urak?

Egy órával később, miután széthordták az orvosságokat, a két fiú a sétatér felé ballagott. A térrel szemközt állott Willie-ék tágas, elhanyagolt külsejű villája. Szívet melengető baráti érzésben lépegettek egymás mellett. A holnaputáni nagy nap sorsdöntő esélyeit beszélték meg, halkan, nehogy meghallja valaki. Francis lelkébe visszatért a bizalom. Willie Tulloch társaságában felejtett bút, bánatot, gonoszságot. Ami annál különösebb, mert barátságuk verekedéssel kezdődött. Iskola után vagy tizenketten a Castle Streeten hancúroztak; Willienek, miért, miért nem, szemet szúrt a katolikus templom, ott a gázművek mellett. Nem volt valami művészi alkotás, igaz, de nem is bántotta a szemet. - Hé fiúk, van hat pennym! Menjünk be és váltsuk meg a bűneinket - kiáltotta ostoba meggondolatlansággal. Azután körülnézett és a fiúk csoportjában megpillantotta Francist. Elszégyellte magát és vörös lett, mint a rák. Nem akart ő bántani senkit és a rosszul sikerült tréfa el is csúszott volna észrevétlenül, ha Malcolm fel nem kapja a szót és nagy ügyesen úgy nem forgatja, hogy a végén páros viaskodás kerekedjék belőle.

A többiek persze boldogan helyeseltek és addig biztatták őket, míg Francis és Willie egymásnak mentek. Becsülettel, bátran verekedtek és talán még most is verekednének, ha be nem sötétedik. Bár egyik sem gyűrte le a másikat, a két küzdő megelégelte a harcot. A nézők azonban gyerekes kegyetlenséggel a birkózás folytatását követelték. Másnap este iskola után, gyávaságot emlegetve egymásnak uszították őket. Püfölték egymást Isten igazában, eleredt az orruk vére, bele is fáradtak a dögönyözésbe, de egyikük sem volt hajlandó alul maradni. Így ment ez a kakasviadal egy álló héten keresztül, a nézők nagy mulatságára. Az embertelen, oktalan, vég

nélküli verekedés valóságos lidércnyomás lett mindkettőjük számára. Végre szombaton véletlenül, váratlanul, szembe kerültek egymással, csak ők ketten. Egy dermesztő pillanat, azután megnyílt a föld, rájuk szakadt az ég… a halálos ellenfelek összeölelkeztek. Willie így dadogott: - Én nem verekszem veled, barátod vagyok, - Francis a szemét dörzsölve, sírással küszködve duplázott rá: - Te vagy a legjobb barátom egész Darrowban.

A sétatér felé haladtak. A ritkás fűvel benőtt szabad térség közepén rozzant zenekari emel- vény, túlsó sarkában rozsdás bádoggal kerített illemhely állt; a támlátlan padok körül napközben sápadtképű gyerekek játszottak, ráérő felnőttek vitatták meg pipaszó mellett a napi eseményeket. A tér közepe felé jártak, mikor Francis szorongva vette észre, hogy nagyapja gyülekezete mellett kell elhaladniuk. A tér végében földbeszúrt kis piros zászló lengett, rajta aranybetűs mondás: „Békesség a Földön a jóakaratú embereknek”, kissé odább, hordozható harmónium előtt tábori széken, mártírképpel Mrs. Glennie terpeszkedett, mellette a morcos tekintetű Malcolm szorongatta zsoltáros könyvét. A zászló és a harmónium között alacsony kis emelvényen állt Szent Dani, körülötte vagy harminc ember.

Mikor a fiúk a csoport közelébe értek, Daniel éppen befejezte a megnyitó imádságot és fedetlen fővel prédikációjába fogott. Szépen, igaz lélekből beszélt, őszinte szóval tett vallomást egyszerű lelkéből fakadó megingathatatlan hitéről. A testvériséget, az emberszeretetet hirdette. Szeressük, segítsük egymást, hogy jóság és béke uralkodjék a földön. Vajha az ő gyenge szava elvezethetné az embereket ehhez az ideálhoz! Nem akar ő perbeszállni az egyházakkal, de kénytelen hibáztatni őket. A külsőség mellékes, csak a lényeg a fontos: az alázat és a könyörület. Úgy ám, meg a türelem! De nem elég hangoztatni… gyakorolni kell ezt az erényt!

Francis nem most hallotta először nagyapja prédikációját és szívébe fogadta a tanításokat, melyek Szent Danit nevetség és gúny tárgyává tették városszerte. Most, a nagy elhatározás hatása alatt, mélyen a szívébe markolt a szeretet, a megértés szava, melynek nyomában ott égett a vágy egy kegyetlenségtől, gyűlölettől mentes, szebb világ után. Ahogy ott állt és figyelt, egyszer csak észrevette, hogy kis csoport oldalog a gyülekezet felé. Joe Moir, a hajógyári munkás vezette őket, Francis jó ismerőse, mert ugyanabban a csapatban dolgoztak mindketten. Joe társai a pálinkamérés tájékáról kerültek elő, valamennyinek a keze tele volt tégladarabokkal, rohadt gyümölccsel, a gyárakból összeszedett olajos hulladékkal. Joe Moir hatalmas termetű, féktelen, de rokonszenves fickó volt. Ha azonban többet ivott a kelleténél, nagy előszeretettel csinált felfordulást a vallásos vagy profán gyülekezetekben. Markában olajtól csepegő szemétgombócot szorongatva kiáltotta: - Halló, Dani. Énekelj nekünk valami szépet és táncolj hozzá.

Francis sápadtan, tágra nyílt szemmel meredt rá. Ezek, úgy látszik, szétkergetik a gyülekezetet! Látta vagy csak képzelte talán, amint érett paradicsom freccsen szét Mrs. Glennie nedves haján, ragadós sárcsomó vágódik Malcolm gyűlölt arcába. Valósággal ujjongott benne a vad, fékezhetetlen káröröm.

Ekkor azonban Danielre siklott tekintete. Az még nem vette észre a fenyegető veszedelmet, átszellemült arccal, az őszinteség, a mélységes átérzés hevétől reszkető szóval folytatta beszédét.

Francis hirtelen előrelépett. Egyszerre csak ott állt Moir mellett, elkapta a karját és lihegve szólt hozzá:

- Ne tedd, Joe! Kérlek, hagyd abba. Hiszen jóbarátok vagyunk, ugye?

- A teremtésit! - Moir oldalt pillantott, részeg vigyorgása, amint az ital ködén át Francisra ismert, barátságos nevetésre változott. - A teremtésit! Terád nem számítottam, Francis... el is felejtettem, hogy a nagyapád. - Pillanatnyi kínos hallgatás után társaihoz fordult és rájuk parancsolt: - Jertek, fiúk, hagyjuk ezeket, menjünk inkább a főtérre, a hallelujázókhoz.

Amint elmentek, a harmónium hangos muzsikába kezdett. Csak Willie Tulloch tudta, más senki, miért maradt el a haddelhadd.

Egy perccel később, házuk kapujában, csodálkozva, megilletődve kérdezte:

- Miért léptél közbe, Francis?

Francis fogvacogva felelte:

- Magam sem tudom... Van valami igazság abban, amit az öreg mond... Négy év óta torkig laktam a gyűlölködéssel. Apám, anyám nem veszett volna a folyóba, ha nem gyűlölték volna őket...

Hangja elakadt, elszégyellte magát.

Willie szótlanul vezette be a világos, zajos, roppant rendetlen, de nagyon otthonos nappaliba. A barna falú, tágas szobában nagy összevisszaságban álltak mindenfelé a törött, szakadozott, vörös plüss bútorok, a sántikáló székek, a sokszor ragasztott cserepek. A csengő húzója tőből leszakítva, a kandalló párkányán orvosságos üvegek, címkék, pirulás skatulyák, az olcsó szőnyegen játékok, gyerekek, tintafoltok. Jóllehet kilenc órára járt az idő, a Tulloch-család valamennyi tagja ébren volt még. Willie testvérei, hét lány és fiú vegyesen, Jean, Tom, Richard - még a saját édesapjuk is összecserélte a nevüket - mind együtt voltak; olvastak, írtak, rajzoltak, verekedtek, meleg tejet vacsoráztak friss kenyérrel. Édesanyjuk, az ábrándos tekintetű, érzéki külsejű Agnes Tulloch, bomlott hajjal, kigombolt blúzában, a legkisebb Tullochot vette ki a bölcsőből, kihámozta a lucskos pelenkából és angyali nyugalommal tejfehér mellére szorította a félmeztelen apróságot.

Francist mosolyogva üdvözölte. A fiú belépte cseppet sem zavarta.

- Csakhogy itt vagytok. Jean, még egy tányért és kanalat az asztalra. Richard, hagyd békén Sophiet. Jean, kedves, adj ki a szekrényből tiszta pelenkát a kis Sutherlandnak. Aztán nézz utána, hogy forr-e a víz apád grogjához. Milyen szép az idő, ugye? Tulloch doktor azt mondja, sok a meghűlés a városban. Ejnye, Thomas! Nem megmondta apád, hogy maradj távol a többiektől?

Az orvos gyakran hurcolt haza holmi ragályos betegséget, kanyarót, bárányhimlőt. Jelenleg a hatéves Thomas volt az áldozat; a kopaszra nyírt, karbolszagú lurkó szinte örömmel ültette volna át testvérkéire a rózsaszínű bőrkiütést.

Francisnek a törött rugójú kanapén jutott hely; ott szorongott a tizennégy

esztendős Jean mellett, aki szakasztott olyan volt, mint anyja: szelíd mosolyú, fehér testű. Látszólag nyugodtan szürcsölte a cinnamummal illatosított tejet és mártogatta bele a kenyeret, de lelkén még egyre rágódott az iménti kitörés. Mellében nyomást érzett, agyában zűrzavaros gondolatok kergetőztek. Most azon törte a fejét, hogy lehet az, hogy ezek az emberek olyan jók, olyan boldogok és elégedettek, holott féllábbal az elátkozottak között, a pokolban vannak valamennyien, mert hiszen hitetlen, szabadgondolkodó apjuk arra neveli őket, hogy ne tudják, hol lakik az jó Isten.

Kilenc óra után megcsikordultak odakint a doktor kocsijának kerekei. A belépőt diadalordítás fogadta és pillanat múlva körülfogta a nyüzsgő gyerektömeg. Ahogy elmúlt a tolongás, Tulloch doktor csókkal üdvözölte feleségét és egy pillanat múlva már karosszékében pihent, kezében a grogos csészével, papucsban, térdén a legkisebb Tulloch-csemetével.

Amint Francist megpillantotta, kedélyes jókedvvel köszöntött rá a gőzölgő itallal.

- Nem megmondtam, hogy megmérgeznek bennünket? Pedig az erős szesz ártalmas, ugye Francis?

Apja jókedve láttára Willie kísértésbe jött, hogy elmondja neki, mi történt a prédikáció alatt. Az orvos térdére ütött és mosolyogva mondta Francisnek:
- Jól van, te kis hős. Amit mondtál, azt tagadom mindhalálig, de a jogot, hogy kimondd, amit gondolsz; el ne vegye tőled senki, mert velem gyűlik meg a baja. Hallod-e, Jean, ne nézz olyan szerelmesen erre a szerencsétlen fiatalemberre. Ha jól tudom, ápolónő akarsz lenni, igaz-e? Attól tartok azonban, hogy mindenáron nagyapát akarsz belőlem csinálni. Negyvenéves nagypapa, no még csak ez kellene. Ej, hát bizony... - Nagyot sóhajtott és feleségéhez fordult. - Mi már nem jutunk a mennyországba, ugye, feleség... de enni-, innivalónk, az van és ez is valami.

Távozóban Willie kint a kapu előtt kezet szorított Francisszel.

- Jó szerencsét... és írj, mihelyt megérkezel.

Még éjszakai sötétség borult a kietlen darrowi tájra, mikor reggel öt órakor felhangzott a hajógyár szirénájának elnyújtott, velőig ható üvöltése. Francis kábultan kelt ki az ágyból, magára szedte munkásruháját és lebotorkált a lépcsőn. A derengeni kezdő homályban arcába vágott az éles reggeli levegő, amint beállt a sietős, hidegtől borzongó munkások sorába, akik leszegett fejjel, vállukat összehúzva tartottak a hajógyár felé.

Léptei alatt imbolygott a hídmérleg pallója, az ellenőrző ablak előtt elhaladva belépett a gyár udvarára. Köröskörül hajótestek komor kísértetei feketélltek. Egy félig borított hajóváz körül Joe Moir csoportja gyülekezett: Joe a lemezelő segéd, a csigák kezelői és Francisszel együtt három szegecselő fiú.

Francis meggyújtotta a faszéntüzet, elindította a fújtatót az izzítókohó alatt. A csapat szótlanul, mogorva képpel, félig álomban, munkához látott. Moir felkapta a kalapácsot, csakhamar a gyár egész területe visszhangzott az egyre hangosabb, fülsiketítő kalapálás dübörgő zajától.

Francis egy fehéren izzó szegecset kapott fogójába, felszaladt a létrán, fürgén a kész nyílásba illesztette a szegecset, melyet túlról laposra, szorosra kalapáltak, egymáshoz erősítve vele a hajótestet alkotó hatalmas vaslemezeket. Rettenetes munka volt; a kohóból csak úgy dőlt a meleg, a létra tetején meg majd megfagytak. A munkásokat darabszámra fizették, tehát gyorsan kellett adagolni a szegecseket, úgyhogy a fiúk nem is igen győzték az iramot. Ügyelni kellett arra is, hogy teljes izzásba kerüljenek a szegecsek, mert ha kemények maradtak és ellenálltak a pörölynek, a munkás visszalökte őket. Így szaladgált Francis reggeltől napestig, a létra tetejéről a forró kohóhoz és vissza. Kormosan, vörösre gyulladt szemmel, lihegve, izzadva hordta a szegecseket a lemezelő munkások keze alá.

Délután még vadabb irammal folyt a munka: se láttak, se hallottak, idegeik végső megfeszítésével, fáradt testükről megfeledkezve dolgoztak, közben verejtékezve, kábultan füleltek, mikor hangzik fel a sziréna megváltó búgása.

Végre, nagyon, nagyon sokára megszólalt. Micsoda áldott megkönnyebbülés! Francis megállt, cserepes ajkát megnedvesítette, a hirtelen megszűnt robaj szédületében azon piszkosan, izzadságtól lucskosan elindult hazafelé. - Holnap, holnap! - gondolta útközben. Szemében lángot gyújtott a reménység, görnyedt vállát egyenesre feszítette.

Este elővette rejtekhelyéről, az egyik fűtetlen kemencéből a kis fadobozt, melyben halálos lassúsággal szaporodó megtakarított filléreit tartotta és egy szomszédos boltban tíz shillinges aranyra váltotta az ezüst és réz aprópénzt. Lázas aggodalommal szorongatta nadrágja zsebében az aranyat és Mrs. Glennietől pirulva kért tűt és cérnát. Ez már-már ráripakodott, de meggondolta magát.

- A felső fiókban találsz fonalat és mindjárt mellette egy levél tűt is - mondta és sunyi, min- dentudó képpel nézett a fiú után.

Odafent, a meztelen, rozzant bútorú kis szobában, papirosba csomagolta az aranypénzt és jó erősen kabátja bélésébe varrta, azután megnyugodva vitte vissza helyére a tűt meg a cérnát. Másnap, szombat lévén, a hajógyárban déli tizenkettőkor végződött a munka. Az a tudat, hogy most lépte át utoljára a gyár kapuját, olyan jókedvre hangolta, hogy alig nyúlt az ebédhez és olyan türelmetlenül izgett-mozgott az asztalnál, hogy szinte várta, mikor sújt le rá Mrs. Glennie csípős megjegyzése. Szerencséjére, az asszony nem szólt. Asztalbontás után kisomfordált a házból és az East Streetre érve, futásnak eredt.

A városon kívül abbahagyta a futást és lépésben, de sietve folytatta útját. Szívében a boldogság muzsikált. Nem is csoda, hiszen nemcsak a boldogtalan gyermekkor elől menekül, hanem útja a szabadsághoz vezet. Manchesterben talál majd munkát valamelyik szövőgyárban, ez biztos, mint a kétszerkettő. Tizenöt mérföld a vasútállomásig. Ezt a hosszú utat négy óra alatt tette meg. Hatot ütött éppen, mikor befordult az alsteadi pályaudvarra. A huzatos, néptelen, gyéren világított peronon leült. Elővette zsebkését, felfejtette kabátja bélésében a varrást és kivette a fényes pénzdarabot. Utasok érkeztek, megjelent a pályaudvar portása, a pénztáros kinyitotta a

kis ablakot.

Francis beállt a sorba, azután jegyet kért.

- Kilenc shilling, hat pence - mondta a pénztáros, amint a kis barna kartonlapot belecsúsztatta a bélyegző masina nyílásába.

Francis fellélegzett. Hála Isten nem több, mint amennyire számított. Az ablak rácsa alatt betolta a pénzdarabot.

A pénztáros várt egy pillanatig. - Nos, mi lesz? Kilenc és fél shillinget mondtam.

- Fél fontot adtam.

- Úgy? Fél fontot? Meg ne próbálja még egyszer, mert lecsukatom! - A hivatalnok dühösen lökte vissza a pénzt.

Francis megnézte: nem fél font volt, hanem fényes, új félpennys rézpénz.

Lesújtva, megrökönyödve nézte a befutó vonatot, amint az új utasokkal megrakodva már el is tűnik a sötétben. Addig törte szédülő fejét, míg agyába nem villant a talány megfejtése. Mikor felfejtette a varrást, észre kellett volna vennie, hogy az ő ügyetlen öltései eltűntek és a bélés szabályos, erős öltésekkel van levarrva. Nyilvánvaló, hogy Mrs. Glennie vette ki éjjel az aranyat.

Fél tízkor a szénbányászok lakta Sanderson közelében egy egylovas kocsi, melynek lámpása két lépésnyire sem világított a sűrű ködben, hajszál híján elgázolt egy az út közepén bandukoló magányos alakot. Aki ezen a környéken, ebben az órában, ilyen időben kocsikázik, az nem lehet más, mint Tulloch doktor. Hirtelen megrántotta a gyeplőt, tekintetét belefúrta a ködbe, de torkán akadt a kacskaringós káromkodás.

- Szentséges Hippokrates?! Te vagy az, Francis? Ülj fel ide mellém, de szaporán, mert ez a paripa még utóbb tőből szakítja ki a karomat, olyan türelmetlen.

Tulloch pokrócba burkolta utasát, de nem kérdezte, mi járatban van errefelé, mert jól tudta, hogy ilyenkor aranyat ér a hallgatás.

Fél tizenegykor Tullochék nappalijában a kandalló előtt itta Francis a forró levest. A szoba üres volt és olyan meglepően csendes, hogy még a macska is édesen aludt a tűzhely előtt a szőnyegen. Pár perc múlva bejött Mrs. Tulloch, befont hajjal, hálóköntösben, mely fölé pongyolát kerített hirtelenében, de arra már nem volt ideje, hogy be is gombolja. Férje mellett állva nézték a halálra fáradt fiút, aki olyan különös elmerüléssel bámult maga elé, mintha nem is tudna jelenlétükről, mintha észre sem venné, hogy azok ketten suttogva váltanak szót egymással. Mikor az orvos odalépett hozzá és tréfás képpel vette elő a szívhallgatót, ő is mosolyogni próbált, de sehogy sem sikerült a dolog.

- A csizmáimat teszem rá, hogy szimulálod a köhögést - mondta nevetve, de Francis szépen szót fogadott, kigombolta ingét és tűrte, hogy az orvos végigkopogtassa és kihallgassa a mellét.

Tulloch doktor arcán furcsa kifejezés jelent meg, amint abbahagyta a vizsgálatot. Humoros kedve csodálatosképpen egyszerre befagyott. Jelentős pillantást vetett feleségére, ajkát harapdálta és nagyot rúgott a macskán.

- Átkozott egy ország! - dühöngött. - Gyerekekkel építtetjük a hajóinkat,

gyerekek izzadnak a szénbányáinkban meg a szövőgyárainkban. És ezt keresztény országnak nevezik. No hát akkor én büszke vagyok a pogány mivoltomra.

Hirtelen, mérgesen Francishez fordult.

- Hallod-e te fiú, kik is azok a te tynecastlei ismerőseid? Valami Bannon... Union Tavern, ha jól emlékszem. Most menj szépen haza és bújj az ágyba, ha nem akarsz kétoldali tüdőgyulladást kapni.

Francis hazament, ellenállóképessége megtört. A következő napokon Mrs. Glennie mártírarccal járt-kelt, Malcolm pedig új kockás kabátban feszített, amilyent tíz shillingért árulnak a ruhásboltokban.

Szomorú hét következett Francisra. Bal tüdejében éles fájdalmat érzett, különösen, ha köhögött, de azért nap-nap után elvonszolta magát a gyárba. Sejtette, hogy nagyapja harcol érdekében. Harcolt is szegény, de vereséget szenvedett és megadta magát. Azt azonban mégis meg merte tenni, hogy időnkint cseresznyés süteménnyel kínálta, amit viszont Francis nem bírt megenni.

Szombaton olyan gyenge volt már, hogy lemondott a szokásos sétáról. Ágyban fekve töltötte a délutánt és reménytelen kétségbeeséssel bámult ki az ablakon.

A szíve hirtelen nagyot dobbant. Higyjen-e vajon a szemének? Az utca vége felől lassan, méltóságteljesen, mint hajó az alattomos zátonyoktól hemzsegő vízen, nagy kalap közeledett. Ismerős jószág, ilyen csak egy van a világon, lehetetlen összetéveszteni. No és a hozzátartozó, aranyfogantyús, gondosan összecsavart selyemernyő, meg a rövid fókabőr bunda a szőrmegombokkal! Vértelen ajkáról halk kiáltás lebbent: - Polly néni!

Odalent megszólalt a boltajtó csengője. Francis feltápászkodott, nagy erőfeszítéssel levonszolta magát és reszketve dőlt neki az üvegajtónak.

Polly néni emelt fővel állt a bolt közepén. Ajkát biggyesztve nézett körül, mintha módfelett mulattatná, amit lát. Mrs. Glennie felállt, hogy elébe menjen. Malcolm tátott szájjal bámult hol az egyikre, hol a másikra.

- Mrs. Glennie, ha nem tévedek? - mondta Polly néni, amint befejezte a szemlélődést.

Mrs. Glennienek rossz napja volt. Még nem volt ideje átöltözni, a piszkos reggeli pongyoláját elfelejtette begombolni, az öv lazán lógott le derekáról.

- Mi tetszik?

- Francis Chisholmot szeretném látni - mondta Polly néni homlokát ráncolva.

- Nincs itthon.

- Úgy! Akkor hát megvárom, amíg hazajön. - Már le is telepedett a pult előtt álló székre, mintha késő estig sem óhajtana elmozdulni onnan.

Hallgattak. Mrs. Glennie elvörösödött. Odaszólt Malcolmnak:

- Menj át a műhelybe és hívd ide apádat.

Malcolm morcosan felelte:

- A városházára ment vagy öt perccel ezelőtt. Uzsonna előtt aligha kerül haza.

Polly néni most kritikus tekintettel vette szemügyre Malcolmot. Látva, hogy a fiú elpirul, elmosolyodott és másfelé nézett.

Mrs. Glennie rosszul kezdte érezni magát. Ki is tört belőle a pulykaméreg.

- Mi dolgozó emberek vagyunk, nem ülhetünk naphosszat ölbetett kézzel. Megmondtam, hogy a fiú nincs itthon és nem is kerül haza estig. Finom társasága van, mondhatom. Későn jár haza, rossz szokásokat vett fel, csak bosszúságot okoz. Igaz-e Malcolm? - Malcolm készségesen bólintott. Mrs. Glennie pedig sietve folytatta: - Látja, ha mindent elmondanék, megbotránkozna. De kár beszélni róla. Mi jó keresztények vagyunk és mindennek ellenére gondját viseljük. Szavamra mondom, hogy Francis egészséges és meg van elégedve sorsával.

- Örömmel hallom - mondta Polly finomkodó udvariassággal. Kesztyűs kezét szájához emelte, hogy eltakarja ásítását. - Mert én azért jöttem, hogy elvigyem magammal.

- Micsoda! - dadogta Mrs. Glennie. Ujjai idegesen babráltak pongyolája nyílásán, piros arcából egyszerre lefutott a vér.

- Itt van nálam az orvos írása - vágta ki Polly néni mélységes megkönnyebbüléssel a nagy ütőkártyát és minden szótagot megnyomva folytatta: - A fiú rosszul táplálkozik, erejét felülmúló munkát végez és tüdővész fenyegeti.

- Nem igaz.

Polly levelet szedett elő muffjából és ernyője fogantyújával ütögetve a perdöntő okmányt, kérdezte:

- Tud olvasni, asszonyom?

- Hazugság, aljas hazugság. Francis kövér és éppen olyan jól táplált, mint a saját fiam.

Itt egyszeriben vége szakadt a vitának. Francis aki halálos aggodalomban hallgatózott, úgy látszik túl erősen támaszkodott a gyengécske ajtónak. Az kipattant és a fiú bependerült rajta. Halálos csend lett.

Polly nénit, aki hihetetlenül nyugodt volt eddig is, most sem hagyta cserben előkelő hidegvére. Nyugodtan mondta:

- Jöjj ide, fiú. Csak bátran, ne reszkess. Itt akarsz maradni?

- Nem, nem akarok.

- Akkor menj és csomagold össze a holmidat.

- Nincs mit.

Polly néni lassan felállt.

- Akkor hát mehetünk is - jelentette ki.

Mrs. Glennie dühtől reszketve lépett egyet:

- Nem tűröm, hogy így bánjanak velem. Törvény elé viszem a dolgot.

- Vigye csak, jó asszony. - Polly néni meglobogtatta a levelet, azután gondosan visszatette a muffba. - Akkor majd talán az is kiderül, hogy a boldogult Elizabeth bútorainak árából mennyit költött Francisre és mennyit saját fiára.

Megint elhallgattak. A pék felesége sápadtan, gonosz dühvel nézett győztes ellenfelére.

- Hagyd, anyám, hadd menjen Isten hírével - nyöszörögte Malcolm. -

Örülj, hogy megszabadulunk tőle.
Polly néni hóna alá vette ernyőjét és tetőtől talpig végignézett a fiún.
- Fiatalember, maga kicsit ostoba. - Azután Mrs. Glenniehez fordult: - Maga pedig, jó asszony... nohát maga sem sokkal okosabb.
Francis vállára tette a kezét és úgy, ahogy volt, kalap nélkül, diadalmasan kormányozta kifelé. Így mentek egészen az állomásig. Erősen fogta a fiú kabátját, mintha valami ritka madarat zsákmányolt volna, amelyik minden pillanatban kereket oldhat. Az állomás közelében egy csomag kétszersültet, köhögés elleni orvosságot és vadonatúj keménykalapot vett a fiúnak. A vonatban feszes, egyenes tartással, megbékülve ült le Francisszel szemben és elnézte, amint lassan rágcsálja a száraz kétszersültet és közben a hála könnyei hullanak szeméből. Nagysokára megszólalt, komolyan, meggondoltan:
- Mindig mondtam, hogy az az asszony közönséges teremtés. Csak az arcát kell megnézni. Nagy hiba volt, Francis fiam, hogy hozzájuk költöztél. Otthon az lesz az első dolgunk, hogy levágatjuk a hajadat.

III.

A fagyos reggeleken kimondhatatlanul jól esett a lustálkodás a meleg ágyban. Polly néni ágyához hozta a reggelit, nagy tányér sonkát, zsírban sistergő tükörtojást, erős, forró teát és egész halom pirítós kenyeret. Az ovális fémtálcán nagy nyomtatott betűk hirdették, hogy *„Allgood söre a legjobb"*. Megesett néha, hogy kora hajnalban ijedten felriadt s csak akkor nyugodott meg, mikor lassan ráeszmélt, hogy nem kell félnie a sziréna búgásától. Megkönnyebbülten bújt vissza a meleg dunna alá, a barátságos kis szobában, melynek falát világos papírkárpit, foltos deszkapadlóját puha gyapjúszőnyeg borította; az egyik falon az Allgood Sörfőző távlati képe, a másikon Gergely pápa arcképe függött, az ajtó mellett jobbról kis porcelán szenteltvíztartó volt a falon, benne húsvéti barka. Tüdejében megszűnt a fájás, a köhögés is mind ritkábban jelentkezett, arca telni kezdett. A réges-régen nem élvezett semmittevés úgy hatott rá, mint gyengéd simogatás és bár aggódva gondolt a jövőre, hálás szívvel fogadta.
Ezen a napsütéses októberi reggelen Polly néni ott ült az ágya szélén és szeretettel diktálta beléje a falatokat.
- Láss hozzá, fiú! Hadd nőjön kis hús azokra az ösztövér bordákra. - Három tojás volt a tányéron, mellette ropogósra sült, szép csíkos sonkaszeletek. Francis réges-régen elfelejtette, hogy ilyen jóízű étel is van a világon.
Ahogy Polly néni belépett, Francis mindjárt látta, hogy emelkedett hangulatban van. És csakugyan, az öreg kisasszony nagy komolyan bólintott és ünnepélyesen jelentette:
- Nagy újságot mondanék, fiatalember... csak attól tartok, nem lesz elég erőd hozzá.
- Miféle újságot, Polly néni?
- Kis változatosságra van kilátás. Tudom, jól fog esni, hiszen egy hónap

óta alaposan megunhattad az öregek társaságát.

Francis heves tiltakozásba fogott, de Polly néni mosolyogva hallgattatta el.

- No, nem találod ki, miről van szó?

A fiú nagy szeretettel nézte a kedves arcot. Polly nénit a jóakarat sem mondhatta szépnek. Arca sovány volt és szegletes, hosszúkás felsőajka felett bajusz serkedt, arca szegletében szőrös anyajegy éktelenkedett, de Francis megszokta, megszerette, az ő szemében szép volt.

- Nem tudom, Polly néni, el sem tudom képzelni.

A néni boldogan nevetett, örvendezve, hogy sikerült kíváncsivá tenni a fiút.

- Hová tetted az eszedet, fiú? Úgy látszik belekábultál a sok alvásba.

Francis nem állta meg nevetés nélkül. Mint afféle gyógyuló beteg, megszokta a heverést. Polly néni biztatására, aki nagyon féltette a tüdővész szövődményeitől - az ő családjában régi ismerős volt ez a kór - nemigen kelt fel tíz óra előtt. Amint felöltözködött, rendszerint elkísérte a nénit délelőtti bevásárló-körútjára. Ez körülményes művelet volt, a baromfi alapos mustrálásával és a hússzeletek hozzáértő szagolgatásával járt, mert Ned sokat evett, de csak azt, ami jó. Francis ezeken a sétákon jobban megismerte nénjét. Látta, milyen büszke a megkülönböztetett tiszteletre, melyben az üzletekben részesítik. Előkelően félrevonulva várt, amíg megszokott segédje mással volt elfoglalva. Úrihölgy volt a körme hegyéig. Ez a megkülönböztetés irányította minden tettét, egész magatartását, még öltözködését is. Ruháit helybeli varrónő készítette, de olyan régimódi ízléssel állította össze, hogy a „népség” titokban nagyokat nevetett rajta. Köszöntésében a finom árnyalatok egész sora jutott érvényre. A helybeli személyiségek üdvözlését titkolt, de annál mélységesebb örömmel és büszkeséggel fogadta. Emelt fővel járt, a kalapja tetején gubbasztó madár méltóságteljesen illegette szárnyát. Oda-oda súgta Francisnak: - Tudod, ki volt ez? Mr. Austin, a lóvasút igazgatója, Ned bátyád jó barátja... nagyon finom úriember. - A legnagyobb kitüntetés akkor érte, ha a Szent Domonkos-templom lelkészével, Gerald Fitzgerald páterrel hozta össze a véletlen és a magas termetű, előkelő külsejű pap kegyes, mosolygós leereszkedéssel köszöntötte. Minden délelőtt bementek a templomba és amint ott térdeltek egymás mellett, Francis elnézte nénije áhítatos arcát, imát mormoló szája mozgását, álla alatt összekulcsolt kezeit. Alig múlt nap, hogy ne vett volna valamit Francisnek, egy pár jó erős cipőt, könyvet, ánizsos cukorkát. A fiú könnyes szemmel tiltakozott, de Polly néni megszorította a karját és a fülébe súgta: - Ned bátyád kívánsága és amit ő akar, az szent. Roppant büszke volt Nedre és az Union Tavernre.

Az Union Tavern ott állt a Csatorna és a Dyke Street szegletében. Ablakaiból a környező telkekre, a szénszállító hajókra és az új lóvasút végállomására esett kilátás. Az emeletes barna épület földszintjén volt a kocsma; az emeleten pedig a Bannon-család lakása. Reggel fél nyolckor Maggie Magoon, a takarítóasszony. kinyitotta a nagytermet és szorgalmas monologizálás közben kitakarította. Pont nyolc órakor megjelent Ned

Bannon, ingujjban, de frissen borotválva, simára olajozott hajjal, megnézte milyen az idő, aztán a pult mögötti ládából fűrészport szedett és felhintette a kocsma padlóját. Nem mintha szükség lett volna rá, csak úgy régi megszokásból. Bevette az ajtóból a tejeskannát és kiment az udvarra, hogy megetesse agarait. Tizenhárom kutyája volt, csak azért is tizenhárom, hogy megmutassa, nem hisz a babonákban.

Csakhamar beszállingóztak az első vendégek. Csonka Magoon volt a legeslegelső; rokkant, bőrpárnával talpalt két lábán elsántikált a terem sarkába és letelepedett megszokott helyére. Utána dokkmunkások jöttek, vagy egy-két villamoskalauz, akikét az éjjeli szolgálat után váltottak le. Ezek a munkásemberek csak olyan futóvendégek voltak. Megitták a reggeli féldeci pálinkát, egy pohár vagy egy korsó sört küldtek utána, aztán mentek. Csonka ellenben maradós vendég volt, afféle megbízható házőrző kutya. Szeretettel legeltette tekintetét Neden, ha az elgondolkozva álldogált a sötétre barnult pult mögött, mely felett nagy keretben ez a figyelmeztetés pompázott: „Az úriember tudja, mi illik - aki nem tudja, tanulja meg.”

Az ötvenesztendős Ned nagytestű, kövér ember volt, húsos, sárgaarcú, dülledtszemű, ünnepélyes külsejű. Az ünnepélyes külsőhöz sötét ruha dukált. Nem volt ötletes, ragyogó szellem, holott a nyilvánosság előtt élő embertől elvárják ezt a tulajdonságot, de rátartós méltóság jellemezte minden tettét, minden mozdulatát. Büszke volt nagyon a kocsmája jó hírére. Szülei a burgonyaínség idején vándoroltak el Írországból, gyermekkorában megismerkedett a szegénységgel, az éhezéssel, de keresztülverekedte magát minden akadályon. A háza tehermentes, a hatóságok megbecsülik, a serfőzők szívesen szolgálják ki, befolyásos barátai vannak. Önérzetesen mondogatja: Az italmérés tiszteletreméltó foglalkozás, ha úgy csinálják, mint én. - Az iszákos fiatalembereknek kereken megmondta véleményét, negyven éven aluli nőnek nem adott szeszes italt, az Union Tavernben nem volt különszoba. Nem tűrte a rendetlenkedést, az első hangosabb szóra előkapta a keze ügyében tartogatott kiszolgált cipőt és addig verte vele a pult tetejét, amíg a rendzavarók abba nem hagyták a lármát. Szerette az italt, ivott is nagyokat, de nem itta le magát soha. Talán-talán kivételes alkalmakkor, például Szent Patrik napján. Mindszentek előestéjén, Szilveszterkor, vagy agarászversenyek után, ha derék falkájának jóvoltából eggyel szaporodott a nehéz aranyláncán fityegő medáliák száma, megesett, hogy kissé pajkosabban nevetett, hogy a szeme elborult. Másnap azonban mogorva képpel járt kelt és megkérte Csonkát, hívja át hozzá Claney pátert, a Szent Domonkos-templom segédlelkészét. A hátsó szobában meggyónt, aztán felállt, térdéről leverte a port és aranyat adott a fiatal papnak a szegények perselye számára. A papokat komolyan vette. Fitzgerald plébánost mélységesen tisztelte.

Nedet „tehetős” embernek tartották. Nem sajnálta magától a jó ételt, bőkezűen adakozott, a börzejáték nem csábította, része volt egy téglagyárban. Minthogy Pollyra meglehetős vagyon maradt, Nednek nem okozott gondot a vénkisasszony jövője.

Ned nehezen barátkozott, de Francis, amint ő maga mondta, „megfogta”.

Megszerette szerénységéért, csendes modoráért; tetszett neki a fiú szűkszavúsága, néma hálája. Ha egy-egy őrizetlen pillanatban észrevette, mint komolyodik el a fiú arca, összeráncolta a homlokát és a fejét vakarta.

Délutánonként Francis szívesen üldögélt a csaknem néptelen kocsmában és a bőséges ebédtől álmosan Csonkával együtt órákig is elhallgatta Ned eleven fejtegetéseit és elnézte a párás levegőn átszűrődő napsugarakat. Csonka Magoont, a jóravaló, komoly Maggi házastársát és életének megkeserítőjét azért hívták csonkának, mert valóban félember volt. Valami soha ki nem derített vérkeringési zavar következtében mindkét lába megüszkösödött, le kellett vágni őket. Ebből a testi hiányosságból azonban furcsa módon tőkét kovácsolt olyanformán, hogy „eladta magát a doktoroknak”, azaz aláírt egy írást, amely szerint halála után teste a boncolóasztalra kerül. Amint azonban az így szerzett pénz lecsúszott a torkán, komor kétségbeesés vett erőt a bőbeszédű, ravasz vén fickón. Italos állapotban méltatlankodva panaszolta el bámulóinak, hogy becsapták. Átkozott mészárosai! Mi az a pár shilling? Úgy elment, mint a semmi. De én kifogok rajtuk. Nem félek én a haláltól. Beállok kormányosnak egy vitorlásra és ha meguntam a mesterséget, vízbe ölöm magamat.

Ned néha megengedte Francisnak, hogy Csonka számára egy pohár potya sört szivattyúzzon a hordóból, hadd örüljön a fú a „masinának”. Amint a csontfogantyús szivattyúrúd felemelkedett és a pohár lassan megtelt, Csonka aggódva kiáltott rá: - Ott legyen a szemed, fiú! - a habzó ital olyan kellemesen csiklandozta Francis orrát, hogy kedve szottyant megkóstolni; Ned pedig mosolyogva adta meg az engedélyt és nagyot nevetett, amint az unokaöccs elfintorította az arcát. - Ősrégi íz ez, barátom - jelentette ki nagykomolyan. Sok bölcs mondását emlegették városszerte, némelyik már közmondássá vált, annyiszor ismételte mélységes meggyőződéssel. Ilyen volt például: „Az asszony és a sör nem férnek meg egymás mellett” vagy ez: „Egy egyfontos bankjegy a legjobb barát”.

Ned legmélyebb, leggyengédebb szeretete azonban Michael Bannon árvájának, Norának szólt. A kislány hároméves korában vesztette el fivérét, két évvel később édesapját. Mindkettőt a kelta fajnál olyan gyakori tüdővész vitte sírba. A kis árvát Ned nevelte, tizenhárom éves korában a St. Elizabeth-intézetbe adta, mert ez volt a legjobb hírű apácainternátus egész Northumberlandban. Boldogan fizette a drága tandíjat és elfogult majomszeretettel figyelte a kisleány haladását. Valahányszor Nora hazajött, Nedet mintha kicserélték volna: Jó kedve kerekedett, világért sem mutatkozott ingujjban, kirándulásokon, mulatságokon törte a fejét, a kocsmában pedig sokkal nagyobb szigorúsággal őrködött, nehogy valami illetlen szó jusson a lányka füléhez.

- Már látom - mondta Polly néni szemrehányó tekintettel - hogy nekem kell megmondani, mi is az a nagy újság. Először is, Ned bátyád ma estére nagy vendégséget rendez Mindszentek tiszteletére... másodszor - megállt, mondja-e, ne mondja? - no, majd ezt is megtudod. Lesz liba- sült, egy négyfontos kalács, mazsola és persze alma is, még pedig abból a finom fajtából, melyet csak Langnál lehet kapni Gosforthban. Meglehet, hogy

éppen te fogsz átmenni érte. Nagyon szép séta.

- Igen ám, Polly néni, szíves örömest mennék, de nem tudom az utat.

- Majd lesz, aki megmutatja - mondta Polly néni és végre előállott a legnagyobb újsággal: - Valaki, aki ma megjön az iskolából és itt is marad néhány napig.

- Nora! - kiáltott Francis.

- Eltaláltad. - Polly néni elvette a tálat Francis elől és felállt. - Ned bátyád majd kiugrott a bőréből örömében, mikor megtudta, hogy Nora pár napra hazajöhet. De most ki az ágyból és öl- tözz fel egy-kettőre, amint jó fiúhoz illik, mert a kis majom tizenegy órakor érkezik és mindnyájan kimegyünk elébe az állomásra.

Polly néni kiment, de Francis nem kelt fel midjárt, hanem tanácstalanul bámult a levegőbe. Nora váratlan megérkezésének híre meglepte és felizgatta. Mindig szívesen volt együtt Norával, de most furcsa érzéssel gondolt a találkozásra - kívánta, de félt is tőle. Nagy meglepetésére érezte, mint pirul el a haja tövéig. Kiugrott az ágyból és sietve látott az öltözéshez.

Francis és Nora kettőkor indult a kirándulásra. Lóvonaton mentek egészen Clermontig, onnan a réteken át sétáltak Gasforth felé, vígan lóbálva a jókora kosarat.

Négy esztendővel ezelőtt látták egymást utoljára. Francis zavartan, bénult nyelvvel hallgatott ebéd alatt és míg Nedből csak úgy dőlt a jókedvű tréfa, ő alig mert a lányra nézni. Akkor régen... Akkor még kislány volt; most tizenötödik évében járt és a csaknem bokáig érő sötétkék matrózruha nagy kisasszonyt csinált belőle. Francis akkor sem értette egészen, de most még tartózkodóbbnak, még kiismerhetetlenebbnek találta. Keze-lába kicsi és formás, arcocskája hol pajkosan kihívó, hol komoly, sőt félénk. Esetlen volt még, mint afféle hirtelen nőtt süldőleány, de karcsú termetű, vékonycsontú. Halvány arcából sötétkék szempár világított és szinte szikrázott a hidegben, mely rózsaszínűre festette apró orrcimpáit.

Minthogy ketten tartották a kosár fülét, Francis ujjai meg-megérintették Nora kezét. Nagyszerű érzés volt, kellemes és szédítően meleg. Nora kezének selymes tapintása a legédesebb dolog a világon. Nem mert szólni, nem mert a lányra nézi, holott érezte, hogy az rá-rápillant és mosolyog hozzá. Az ősz aranyszíne égő vörösre változott, de Francis úgy találta, hogy még sohasem látott ilyen ragyogóan szép eget, rétet, fákat. Daloltak a színek.

Nora hirtelen felkacagott és haját hátrasimítva, futásnak eredt. Francis nem eresztette le a kosarat, hát versenyt futott mellette, ő meg a szél, amíg csak meg nem állt a lány kifulladva, liheg- ve; a szeme szikrázott, mint a zúzmara a téli napsugárban.

- Ne csodálkozz, Francis. Néha megvadulok, magam sem tudom, miért. Talán mert elszabadultam az. iskolából.

- Nem szereted az iskolát?

- Szeretem is, nem is. Mulatságos hely, de nagyon szigorú. Talán el sem hiszed, pedig így van. - Ártatlan képpel, kacagva mondta: - Képzeld, a

fürdőkádban sem szabad levetnünk a hálóinget. Mondd gondoltál rám néha?

- Igen - motyogta Francis.

- Jól tetted, mert... én sem felejtettelek el. - A fiúra pillantott, talán mondani akart valamit, de meggondolta magát. Egyszer csak odaértek a gosforthi gyümölcsöshöz. Georgie Lang, a gazda, Ned jó barátja, kint volt a kertben és a félig meztelen fák alatt összegyűlt száraz leveleket hordta máglyába. Barátságosan intett a gyerekeknek, hogy csak kerüljenek beljebb, legalább segíthetnek. Hozzá is láttak tüstént. A ropogós, barna meg sárga leveleket a már megkezdett halomra hordták és az égő levelek füstszaga csakhamar bevette magát ruhájukba. Nem volt ez munka, hanem pompás szórakozás. A korábbi feszültség eltűnt, versengtek, melyikük rak nagyobb halmot. Mikor Francis már összeszedett jó csomót, Nora huncut képpel odasettenkedett és a magáéhoz kotort belőle. Kacagásuk felverte a kertet. Georgie Lang szeretettel hunyorított.

- Látod, fiú, ilyenek a nők. Elveszi, ami a tied, aztán a szemed közé nevet.

Mr. Lang megmutatta nekik, merre van az almaraktár. Az a kis faházikó ott a kert végében.

- Megdolgoztatok érte, hát csak szedjétek tele a kosarat - kiáltotta utánuk. - Tiszteltetem Bannon urat. Mondjátok meg neki, hogy a napokban benézek hozzá, mert fogytán van nálam a szeszféle.

A faházikóban kellemes félhomály fogadta őket. Létrát kerítettek és felmásztak a felső padlóra, ahol szalmaágyon sorakoztak az érintetlen Ribston-almák, Lang gyümölcsösének büszkeségei. Amíg Francis hajladozva, hogy fejét bele ne üsse a mennyezetbe, a kosarat rakta tele, Nora lekuporodott a szalmára, vett egy almát, fejletlen kis csípőjén fényesre törölte és beleharapott.

- Ó, hiszen ez isteni - mondta. - Akarsz egyet, Francis?

A fiú leült vele szemben, elvette az almát, melyet a lány nyújtott neki. Pompás volt csakugyan. Evés közben egymásra néztek. Amint a lány apró fogai belevágtak az aranyló héjon keresztül az alma ikrás húsába, állán végigcsorgott a gyümölcs leve. Francis nem bírt szabadulni a szemérmes tartózkodástól és mégis olyan jóleső melegség járta át, a kalyiba álmosító félhomályában olyan boldognak érezte magát, mint talán még soha. Milyen jó lenne ittmaradni örökre ebben a kertben s Nora kezéből almát eddegélni. Valahányszor a szemük összetalálkozott, egymásra mosolyogtak; Noráé azonban félmosoly volt, mintha befelé, csak neki magának szólna.

- Fogadjunk, hogy nem mered lenyelni a magokat - ingerkedett, de már meg is bánta. - Ne, hagyd, Francis! Margaret Mary nővér azt mondja, hogy hasfájást kapunk tőle. Meg kár is lenne értük, mert mindegyikükből egy egész almafa fog nőni. Furcsa, ugye?... Mondd, Francis... szereted te Polly nénit és Ned bácsit?

- Miért? - csodálkozott a fiú. - Te talán nem szereted őket?

- De igen... kivéve, amikor Polly néni babusgat, mint egy pólyás gyereket, ha véletlenül el találom köhinteni magamat... és amikor Ned bácsi a térdére ültet... ettől irtózom. - Elhallgatott és lesütötte a szemét, most először, mióta együtt voltak. - Ó, semmiség az egész, jobb lett volna, ha nem is említem,

Margaret Mary nővér azt mondja, szemérmetlen vagyok. Ugye, hogy nem igaz?

Francis esetlenül nézett félre. Heves tiltakozásba fogott, de nagy ügyetlenül csak annyit mondott:

- Nem!

Nora bátortalanul mosolygott.

- Mi ketten jóbarátok vagyunk, Francis, azért én neked megmondom, akármit szólna is hozzá az öreg Margaret Mary. Ha megnősz, mi lesz belőled?

Francist ugyancsak meglepte a kérdés.

- Nem... nem tudom. Miért kérded?

A lány idegesen tépte ruhája szegélyét.

- Csak úgy... csak azért... mert én szeretlek, mindig szerettelek. Az elmúlt évek alatt nagyon sokszor gondoltam rád és hát nem lenne szép tőled, ha... megint úgy eltűnnél.

- Már miért tűnnék el? - kérdezte Francis nevetve.

- Meg leszel lepve, ha meghallod. - Nora tágranyílt gyerekszeméből öreges bölcsesség sugárzott. - Én tudom, hogy Polly néni... ma is mondta... egyetlen vágya, hogy pap legyen belőled. Igen, de akkor le kellene mondanod mindenről, rólam is. - Nem várta meg Francis válaszát, talpraugrott, lerázta ruhájáról a szalmát és szeleburdi türelmetlenséggel kiáltott a fiúra: - No menjünk, micsoda csacsiság, hogy itt ülünk már egy órája, mikor odakint süt a nap és otthon vendégeket várnak. - Francis fel akart állni, de Nora rászólt: - Várja egy pillanatig. Hunyd be a szemedet, akkor kapsz valamit.

Még jóformán szót sem fogadott, mikor Nora odahajolt hozzá és sietve arcon csókolta. A futó érintés melege, a lány lehelete, a kedves kis arc, az apró barna anyajegy közelsége elkábította. Nora piros volt, mint a pipacs. Egy pillanat alatt odalent termett és kifutott a szabadba. Francis lassan kapaszkodott lefelé, vörös volt ő is, egyre a csók nedves nyomát dörzsölte, mely égett, mint valami sebhely. A szíve hangosan dobogott.

Az estély hét órakor kezdődött. Ned szultáni önkénnyel már öt perccel hét óra előtt bezárta a kocsmát. Szépen kitessékelte a vendégeket, csak néhány kiváltságos egyént kért meg, hogy maradjanak, akikkel aztán felment az emeleti nappaliba. A nagy szobát kék üveggel borított lámpa világította. A falon Parnell arcképe, odább bársonykeretben Ned és Polly együttes fényképe, valami kirándulás emléke, a kandallón skót kétkerekű kordé kicsinyített mása, killarneyi ismerősök ajándéka, mellette zöld szalaggal átkötött skót furkósbot. A nehéz párnázott székek porfelhőt lövelltek, valahányszor erélyesebben foglalt rajtuk helyet valaki. A teljes hosszában kihúzott, vaskoslábú mahagóniasztalt húsz személyre terítették. A kéményig rakott kandalló olyan pokoli meleget árasztott, hogy a legedzettebb Afrika-utazót is megizzasztotta volna. Sült szárnyas illata szállt a konyha felől. Maggie Magoon kötényben, főkötősen, mint az őrült nyargalt ide-oda. A zsúfolt szobában szorongott Clancy, a fiatal segédlelkész, Thaddeus Gilfoyle, néhány környékbeli kereskedő, Mr. Austin, a lóvasút igazgatója, feleségével

és három gyermekével, no és természetesen Ned, Polly, Nora és Francis.

A nagy zajban Ned buzgó bólogatás közben nagy jóakarattal magyarázott valamit kebelbarátjának, Gilfoylenak, ki-kivéve szájából a finom hatpennys szivart. A sápadt, köhögős, harmincéves Gilfoyle gázgyári hivatalnok volt, de szabad óráiban Ned Varell Street-i házában szedte be a béreket és a Szent Domonkos-plébánia pénzét kezelte. Az esze nehezen fogott, de kész-ségesen vállalta a legkellemetlenebb megbízásokat is, beugrott, azaz Ned szavával élve „beállt a sorba”, ha hiányzott valaki, egy összefüggő mondat, egy önálló ötlet nem sok, de annyi sem telt ki szűkösen mért agyvelejéből, azonban kéznél volt mindig, ha szükség volt rá, már jó előre buzgón igent bólintott mindenre, az orrát fújta, kongregációs jelvényét babrálta, halszemét merengette, lúdtalpát emelgette, szóval komoly, megbízható férfiú volt.

- Remélem, beszélni fogsz ma este? - kérdezte Nedtől és szavából kiérzett, hogy a szónoklat elmaradása okvetlenül gyászba borítaná a világot.

- No, nem tudom. - Ned szerényen, de komoly méltósággal követte szivarja felszálló füstjét.

- Mondd már, hogy igen, Ned.

- De hiszen senki sem kíváncsi rá.

- Bocsáss meg, ha ellentmondok, de ezt én jobban tudom.

- Szóval azt hiszed, hogy mégis...

- Ned, beszélned kell és beszélni fogsz - jelentette ki Gilfoyle ünnepélyesen.

- Biztos vagy benne, hogy helyénvaló lenne?

- Okvetlenül szükséges... elengedhetetlen.

Ned úszott a boldogságban.

- Tudod, úgy áll a dolog, hogy bejelentést... nagyon fontos bejelentést akarok tenni. Utána, minthogy annyira ragaszkodsz hozzá, megkockáztatok majd pár rövidke szót.

Megnyitásul a gyerekek Polly felügyelete alatt játékhoz ültek. A hagyományos Mindszent-esti játékokat játszották, sárkányfogást meg almahalászatot. Az elsőnél égő szesszel leöntött mazsola volt a díj, a másiknál maga a mély vizesedényből villára szúrt alma.

Hétkor beállítottak a kóklerek: néhány környékbeli legény, akik feketére kormozott arccal, furcsánál furcsább jelmezben járták be a várost és énekelték a hagyományos ünnepi dalokat, amiért hat penny ütötte a markukat. Tudták ám a ravasz kutyák, melyek Ned bátya kedvenc dalai, nem is lehetett hát panaszuk, a házigazda bőkezűen jutalmazta előadásukat.

- Köszönjük szépen, Mr. Bannon! Éljen az Union Tavern! Jó éjszakát kívánunk, mint közönségesen! - aztán kicsoszogtak.

- Derék fickók! Jóravaló legények egytől-egyig! - dünnyögte Ned kezét dörzsölve, kelta emlékektől fátyolos szemmel. - Polly kérlek, a mi kedves barátaink gyomra alighanem azt gondolja, hogy valami baj történt odafent a torkuk körül.

Asztalhoz ült a társaság, Clancy páter imát mondott, azután megjelent Maggie Magoon a libaóriással. Francis életében sem evett ennél finomabbat. Csak úgy omlott szájában, no és az íze mennyei. Meg is éhezett

a hosszú sétán és szíve megtelt titkos, soha nem érzett örömmel. Időnkint boldog, megértő, kicsit félénk pillantást váltott a vele szemközt ülő Norával, akinek jókedvét csodálkozva élvezte, annál is inkább, mert ő maga eddig ismeretlen megnyugvást érzett. A csodálatosan szép nap emléke, kettejük titkos szövetkezése égette, hogy szinte fájt.

Amint jóllakott a társaság, Ned lassan felállt. Tapsvihar köszöntötte. Szónoki pózba vágta magát, hüvelykujját kabátja nyílásába dugta. Rettenetes lámpaláza lehetett.

- Tisztelendő atyám, hölgyeim és uraim! Köszönöm mindannyiuknak, hogy eljöttek. Nem vagyok a sok szónak embere, (Thaddeus Gilfoyle: - Nem áll! nem áll!) úgy van, ahogy mondom és úgy mondom, ahogy van. - Rövid szünet után lelkes melegséggel folytatta: - Boldog vagyok, hogy jókedvű barátok ülnek körülöttem, mert a vidám társaság és a jó sörital még senkinek sem ártott meg... (Csonka Magoon, aki a kóklerekkel együtt az ajtóban hallgatja a szónoklatot, hatalmas libacombbal hadonászva kiáltja közbe; - Tartsa meg a jó Isten, Mr. Bannon. Nagyszerű ember maga!) - Nedet nem hozta zavarba a közbeszólás, elvégre a nagy embereknek számot kell vetni azzal, hogy hízelgők is vannak a világon. Nyugodtan folytatta: - Mindig örömmel ragadom meg a társas alkalmakat. Biztos vagyok benne, hogy mindannyian, hölgyek és urak, egyformán büszkék és boldogok vagyunk, hogy körünkben üdvözölhetjük Istenben boldogult feleségem bátyjának fiát! [Viharos éljenzés. Polly néni odasúgja Francisnek: - Hajtsd meg magadat.) Nem akarok belemélyedni a történtekbe. Elvem: ami elmúlt, elmúlt. De azt már csak kimondom, nem bírom elhallgatni: Nézzék meg, milyen most és jusson eszükbe, milyen volt, amikor idekerült hozzánk. (Élénk helyeslés és Csonka Magoon hangja kívülről: - Maggie, ha Istent ismersz, adj még egy darabot abból a libából!) Én nem szoktam a dobot verni a magam dicséretére. Csak hát igyekszem, hogy megtegyem a kötelességemet istennel, emberrel, de még az állattal szemben is. Aki nem hiszi, nézze meg az agaraimat. (Hosszabb szünet, mely alatt Ned elvesztette a szónoklat fonalát.) Ejnye, hol is tartottam? (Polly odasúgja: - Francis! - mire Ned emelt hangon folytatja.) Mikor Francis ideérkezett, talán bizony azt mondtam: Itt van ez a fiú, akinek jó hasznát vehetnéd, állítsd oda a pult mögé, hadd keresse meg, amit megeszik? Nem mondtam bíz én, úgy segéljen az Isten... megbocsásson, szentatyám... hogy is mondtam volna? Pollyval alaposan meghánytuk-vetettük az ügyet. A fiú fiatal, a fiúval rosszul bántak, a fiú előtt nyitva az élet, a fiú Istenben boldogult jó feleségem bátyjának a gyermeke. Iskoláztassuk. Pollyval együtt megtehetjük. - Ned kis szünetet tartott. - Tisztelendő atyám, hölgyeim és uraim, örömteli büszkeséggel jelentem, hogy Francis a jövő hónaptól kezdve Holywell növendéke lesz!

A papi kollégium nevét, mint a diadalmas befejezés kulcsát, külön kiemelve, a szónok leült és izzadó homlokát törölgetve fogadta a tapsokat.

IV.

Az árnyékok hosszúra nőttek a Hollywell College kertjének gondosan nyírott pázsitján, de a júniusi estén nappali világosságban fürdött minden. Itt északon későn ereszkedett le a sötétség, az északi fény rövid ideig még ott csillogott a sápadt égbolton. Francis az emeleti kis szoba ablakában ült. Laurence Hudson és Anselme Mealey voltak a szobatársai, mióta őt is beválasztották a „Bölcselők” társaságába. Szinte szomorúan eszmélt rá, hogy az alatta elterülő táj földöntúli szépsége elvonja figyelmét az előtte nyitva heverő füzetről.

Ablakából oldalt tekintve láthatta a kollégium előkelő stílusú gránitépületét, melyet Sir Archibald Frazer ezerhatszázkilencben családi kastélynak építtetett és csak e század folyamán lett belőle katolikus kollégium. A kápolna derékszögben csatlakozott a főépülethez, onnan folyosó vezetett a könyvtárba, mely bezárta a nagy múltú négyszögű udvart. Ezen túl a labdázó- és játszóterek, a teljes virágjában álló kert, majd a Stinchar-folyótól szegett rét következett, melyen tagbaszakadt, fekete tehenek legelésztek kényelmesen. A kapus házikóját bükk-, tölgy- és nyírfacsoport fogta körül, a messze hátteret a Grampian Mountains Aberdeen-vidéki szakaszának csipkés szélű kékes függönye zárta be.

Francis észre sem vette, hogy felsóhajt. Mintha csak tegnap szállt volna ki a vonatból a szeles dounei állomáson, ahonnan reszketve indult el az ismeretlen új élet felé. Hogy ráijesztett Hamish MacNabb páter, a kollégium főnöke, mikor először állt vele szemtől szemben. Rozsdás Mac, a származására büszke skót nemes, a szigeteket járó híres MacNabb unokafivére, félelmetes látvány volt, amint kockás skót köpenyében, az íróasztalra könyökölve, bozontos vörös szemöldöke alól rávillantotta szemét.

- Nos, mit tud, fiatalember?

- Kérem... semmit.

- Semmit! De a skót táncot csak tudja?

- Nem én, uram.

- Micsoda? Chisholmnak hívják és nem tudja a skót táncot?

- Sajnálom, uram, nem tudom,

- Hm! Akkor hát nem sok hasznát fogjuk venni, igaz-e?

- Igaz, hacsak... - próbálkozott remegve... - talán értek valamit a halászathoz.

- Azt mondja, hogy talán, mi? No, akkor talán még jó barátok is lehetünk. - Rozsdás Mac lassan elmosolyodott. - A Chisholmok meg a MacNabbek együtt halásztak, együtt verekedtek, amikor nekünk még hírünk sem volt ezen a világon. Jól van, elmehet, de fusson, mert hátha ki találom próbálni a hátán a nádpálcámat.

Most pedig: még egy félév és itt hagyja Holywellt. Tekintete megint az udvarra tévedt, ahol iskolatársai kis csoportokba verődve sétáltak a szökőkút körüli kavicsos utakon. Szemináriumi szokás? Hát aztán. Hiszen a legtöbbjük úgyis a spanyolországi San Morales szemináriumba kerül előbb-utóbb. A sétálók közt messziről is felismerte két szobatársát. Anselm, aki kifelé is kifejezésre juttatta vonzalmát, belekarolt barátjába, ez pedig élénk, de mérsékelt mozdulatokkal - amint a Frazer-ösztöndíj biztos jelöltjéhez illik

- magyarázott valamit. Mögöttük, híveinek társaságában, Tarrant páter lépdelt. A komoly, magas, szikár termetű pap határozott vonású arca mindig maró gúnyt s klasszikus fölényt fejezett ki.

A vezetőtanár láttára Francis elkomolyodott. Kelletlen, kedvetlen mozdulattal az előtte fekvő nyitott füzetre hajolt és tollat véve, hozzáfogott, hogy eleget tegyen a vállalt kötelezettségének. Az eltökéltség kifejezése cseppet sem háborította barna arcának tiszta vonalait, szemének sötét csillogását. Az érintetlenség fénye csodálatosképpen még vonzóbbá tette külsejét, holott éppen ez a megindító romlatlanság lett gyakori megaláztatások okozója.

1887. június 14.

Be kell számolnom a mai rendkívüli, meglepő, felháborító eseményről már csak azért is, hogy megbosszuljam magamat ezen az ostoba naplón és Tarrant páteren. Igaz ugyan, hogy ez az esti ima előtti óra nem alkalmas a hosszadalmas beszámolókra, mert Anselm hamarosan hívni fog a labdajátékhoz, tehát sokkal okosabb lenne, ha ennyit írnék mindössze: Nagycsütörtök; az idő gyönyörű; felejthetetlen kaland Rozsdás Mackel. Igen, még gunyoros hajlamú vezetőtanárunk is elismerte bennem a skót lelkiismeretességet, mikor előadás után így szólt hozzám: - Azt tanácsolom önnek, Chisholm, hogy vezessen naplót. Nem a nyilvánosságnak szánt naplóra gondolok - magyarázta gúnyosan, - hanem olyan lelki vizsgálat félére. Ön, Chisholm, nagymérvű szellemi makacsságban szenved. Ha papírra vetné legtitkosabb gondolatait... a kellő őszinteséggel persze... valószínűleg csökkenthetné ezt a súlyos hibát.

Én bolond elvörösödtem, átkozott hevességem elragadott. - Csak nem akarja ezzel azt mondani, hogy engedetlen vagyok? - kérdeztem.

Úgyszólván rám sem nézett, kezét köpenye bő ujjába csúsztatta, orrcimpája körül vékony ránc jelent meg, sovány, komor, megközelíthetetlen volt, mint mindig és fölényesen okos. Vigyázott, hogy el ne árulja ellenszenvét. Pillantásom kemény ingére esett és eszembe jutott, milyen könyörtelen vasfegyelmet kényszerít magára. Elgondolkozva mondta: - Van egy bizonyos lelki engedetlenség is... - és otthagyott.

Nem tudom, nem képzelődés-e, ha azt hiszem, hogy azért haragszik rám, mert nem álltam be majmolóinak sorába. A nagy többség tudniillik ezt cselekszi. Két évvel ezelőtt került ide és azóta valóságos kultusz fejlődött körülötte, melynek Anseim a főpapja. Talán azt sem bírja nekem megbocsátani, hogy mikor az egyetlen, igaz, apostoli vallást fejtegette, közbeszóltam: - A hit annyira velünk született lelki tulajdon, hogy Isten aligha fogadhatja el kizárólagos értékmérőnek. - A megbotránkozó moraj, mely ezt a kijelentésemet fogadta, őt magát nem hozta ki sodrából. Jéghidegen mondta: - Nagyszerű eretnek veszett el önben, kedves Chisholm.

Nos, ebben az egyben tehát egyetértünk: nincs bennem papi hivatottság és nem is lesz soha. Nevetséges, hogy tizennyolc éves, éretlen fiú létemre ilyen ékes stílusban írok, de talán a korommal jár ez a tetszelgés.

Tele vagyok aggodalommal.

Elsősorban: rettenetes, remélhetőleg alaptalan aggodalom gyötör Tynecastle miatt. Úgy látszik, megszűnik a benső kapcsolat, ha valaki egy esztendőből mindössze négy hetet tölthet övéi körében. Ez a rövidre szabott szünidő - mellesleg mondva, a Holywell College egyetlen szigorú rendelkezése - talán alkalmas arra, hogy ébren tartsa a hivatás érzését, de egyben feleslegesen izgatja a képzeletet. Ned nem ír. A levelezést váratlan, fantasztikus élelmiszerküldemények alakjában intézi el. Az első télen például egész zsák diót küldött, most tavasszal meg nagy kosár banánt, melynek háromnegyed része túléretten ért ide és csúnya gyomorrontást okozott az itteni „egyházi és világi" körökben egyaránt.

Mindamellett Ned hallgatása körül is van valami érthetetlen, Polly néni levelei pedig még rejtélyesebbek. A plébánia eseményeiről szóló eredeti, zamatosan mulatságos beszámolók helyett most szinte kizárólag meteorológiai jelentésekre szorítkozik és ez a változás egyik napról a másikra, váratlanul kővetkezett be. Természetesen Nora sem jött segítségemre. Ő az a bizonyos képeslapos hölgy, aki egyszer egy évben, a tengerparton öt perc alatt intézi el levéltartozásait. Mintha száz év telt volna el utolsó, féktelenül jókedvű levelezőlapja óta. „Naplemente a scarboroughi parton" ezt ábrázolta a képeslap. Azóta két levelem vár válaszra. Egy olyan „Holdvilágos est Whitleyben" az ő pár sorával bizony jól esett volna. Kedves Nora! Sohasem fogom elfelejteni azt az Évától tanult mozdulatot ott az almáskunyhóban. Vajon mikor sétálunk át megint Golsforthba? Lélegzetfojtva figyeltem, mint nősz nagyra, lelkedbe láttam, megértettem az ellentmondásokat, melyek a lélek kifejlését kísérik. Szeles vagy és szemérmes; bátor, érzékeny és vidám. A hízelgők elkényeztettek kissé, de azért ártatlan és gyerekesen pajkos tudtál maradni. Látom belső tűztől világló finom arcocskádat, amint istenadta csodálatos utánzó képességgel „eljátszod" Polly nénit... eljátszol engem, vékony kis karodat, csípőre tett kezedet, kék szemed kihívó, elégült pillantását, a szédítő, csúfondáros táncot, amely a sikerült mutatványt kíséri. Minden, minden olyan emberi, olyan eleven benned, még azok a féktelen, haragos kitörések is, melyek testet-lelket rázó, végeszakadatlan sírásrohamba fulladnak. Ismerem hibáidat, de ismerem lelked tiszta, őszinte melegét is, mert láttam, mint sietsz szégyenkezve, tárt karokkal azok felé, akiket... akaratlanul megbántottál. Ébren fekszem és rád gondolok, beszédes szemedre, megindítóan keskeny válladra, a két kis kerek halomra...

Francis abbahagyta az írást, pirulva húzta át az utolsó szavakat, azután lelkiismeretes tárgyilagossággal folytatta.

Másodszor: a magam jövőjének önző gondolatai foglalkoztatnak. Neveltetésem - és ebben is igazat kell adnom Tarrant páternek - nincs összhangban helyzetemmel. Még egy félév és itt hagyom Holywellt. Mi következik azután? Visszamenjek szépen az Union Tavern söröspultja mögé? Mert itt az ideje, hogy lekerüljön Ned, jobban mondva Polly válláról az iskoláztatásommal járó súlyos teher... Amint véletlenül megtudtam, ez a csodálatos asszony a maga szerény kamataiból fizeti értem a tandíjat. Nem

vagyok tisztában magammal. A Polly néni iránti szeretet, a mélységes hála azt követeli, hogy viszonozzam jóságát, már pedig az ő leghőbb vágya az, hogy pappá szenteljenek. És ebben a környezetben, ahol a növendékek legnagyobb része, csaknem valamennyi meghitt jó barátom, a papi pályát választotta, nehezen szabadul az ember a rokonszenv elkerülhetetlen nyomása alól. Önkéntelenül is beállunk a sorba. Tarrant páterről nem beszélek, de MacNabb páter véleménye szerint jó pap lehetne belőlem... Szóval nem mondta ugyan, de érzem jóindulatú, burkolt biztatásából és szinte isteni türelméből. Hosszú évek óta a kollégium főnöke, tehát bizonyára van némi tapasztalata a hivatottság felismerése körül.

Heves, lobbanékony természetűnek születtem és a szülői házban látott kétféle vallás belém oltotta az eretnekség csíráit. Nem állíthatom, hogy ama szent életre elhivatottak sorában a helyem - a kollégium könyvtára bővelkedik a róluk szóló könyvekben - akik már gyermekkorukban folyton imákat mormoltak, kezdetleges oltárokat állítottak az erdők mélyén és szelíden hárították el a falusi kislányok ingerkedő közeledését, mondván: - Teréz, Annabella, távozzatok tőlem; én nem vagyok közétek való!

És mégis, ki tudna beszámolni azokról a pillanatokról, melyek néha olyan váratlan hirtelenséggel lepik meg az embert: magányos séták alatt a Doune felé vezető úton... este a homályos kis szoba csendjében... az üres templomban, melyből az imént vonult ki a hívek csoszogó, köhécselő, suttogó serege, de áhítatuk lehelete még ott lebeg a boltívek alatt? Különös, sejtelmekkel teli szorongás pillanatai ezek, de semmi közük ahhoz az érzelmes, szemforgató elragadtatáshoz, melyet ma is éppen úgy gyűlölök, mint ezelőtt - (kérdem: miért rázkódom össze a novíciusok szószólójának áhítatos égnek fordult tekintete láttára?) ha nem a megbékülés, a remény jut bennük szóhoz?

Bánt, hogy leírtam mindezt, jóllehet csak a magam számára írom. A belső hév, mihelyt a papírra bíztuk, hideg szavakká laposodik. Mégis szűkségét éreztem, hogy bizonyosságot tegyek arról az eltagadhatatlan megérzésről, mely agyamba világít a sötétből, hogy Istenhez tartozunk - arról a mélységes meggyőződésről, hogy a mindenség kimért, előre elrendezett, akadályt nem ismerő útján az ember nem a semmiből ered és nem válik semmivé. És meggyőződésemben - csodálatosképpen - Daniel Glennie befolyására ismerek, szegény hibbant agyú Szent Dani meleg, átszellemült tekintetét érzem magamon...

Ördögbe is! És Tarrant? Íme, a szó szoros értelmében kiöntöm a szívemet. Hát ha ilyen kis Szent Ferenc vagyok, miért nem vállalkozom valami Istennek tetsző cselekedetre? Miért nem üzenek hadat a tömeg közönyének, a mai világ vigyorgó materializmusának... szóval, miért ne lenne belőlem pap? Nos... őszinte akarok lenni. Azt hiszem, Nora miatt. Szívem csordultig tele van ennek az érzelemnek szépségével, gyengédségével. Édesen ragyogó arcát akkor is látom, mikor a templomban Szűz Anyánkhoz imádkozom. Kedves, kedves Nora, a te lelked rajta, ha nem váltom meg a jegyet a San Morales felé rohanó mennyei expresszre.

Francis itt újból megállt, tekintete messzire kalandozott, homloka

összerándult, de szája körül mosoly játszott. Hamar erőt vett magán és folytatta az írást.

Itt az ideje, hogy a mai délelőttre és Rozsdás Mac kalandjára térjek. A tanítás szünetelt, tehát az enyém volt a délelőtt. A portás fülkéje felé menet, ahol levelet akartam bedobni, a főnökbe ütköztem, aki a Stinchar felől jött, horgászbottal, de hal nélkül. Botjára támaszkodva, keményen megállt, mint tömzsi kis kőoszlop, fejét előreszegve nézett végig rajtam vörös üstöke alól. Szeretem ezt a Rozsdás Macot és azt hiszem, ő is szeret engem, valószínűleg mert ugyanabból a keménynyakú skót fajtából lettünk mindketten és mert a halászathoz rajtunk kívül senki sem ért az intézetben. Mikor Lady Frazer a kollégiumnak adományozta a Stinchar mentén fekvő birtokot, Rozsdás Mac rögtön kijelentette, hogy a folyó az övé. A Holywell Monitor tréfás verse, mely így kezdődik:

Enyém a folyó vize,
Butának ott nincs helye...

híven fejezi ki felfogását, mert valóságos bolondja a halászatnak. Mesélik, hogy egyszer, mialatt a Frazer kastély kápolnájában a misét celebrálta, kebelbarátja, a presbiteriánus Gillie, a mise kellős közepén bedugta a fejét a kápolna ablakán és izgatottan súgta neki - Tisztelendő atyám, a Lochaber tóban őrült kavarodást csapnak a halak. - Ettől kezdve rohanvást haladt a mise a befejezés felé. A megrökönyödött gyülekezet, a bárónét is beleértve, nyaktörő gyorsasággal részesült az ünnepi intelemben, az áldásban, azután csak azt látták, hogy egy fekete alak, talán maga az ördög, vad futással hagyja el a sekrestyét. - Jock! Jock! Merrefelé tartottak?

Kedvetlenül nézett rám. - Halnak még hírmondója sincs - mondta. - És éppen ma, mikor előkelő vendégeinknek lazaccal szerettem volna kedveskedni. - Holywellbe várták ugyanis ebédre a megyés püspököt és a San Morales-i angol szeminárium apátját.

- A Glebe-tóban van egy hal - mondtam.

- Nincs hal, ha mondom. Üres a folyó végig, még az aprajából sem akad.

- Méghozzá jól megtermett példány.

- Képzelődik, barátom.

- Tegnap láttam a varsa alatt, de persze nem mertem megpróbálkozni vele.

Bozontos szemöldöke alól kegyetlenkedve mosolygott.

- Gonosz sátánfajzat maga, Chisholm. De ha van vesztegetni való ideje, tessék, én megengedem - Kezembe nyomta a horgászbotot és otthagyott.

Sietve mentem le a Glebe-tóhoz, örvendező szívvel, mint mindig, ha rohanó patak zúgását hallom. Megnéztem a horogra szúrt csalétket; jókora ezüstlégy volt, mérete, színe egyaránt megfelelő. Átkutattam a tavat, eltelt egy óra. Semmi. Ebben az évszakban ritka a lazac errefelé. Egyszer úgy rémlett, hogy valami sötét folt mozog a túlsó part árnyékában, de ebből sem lett semmi. Valaki halkan köhécselt mögöttem. Megfordultam. Rozsdás Mac volt, ünneplő feketében, kesztyűsen, szertartásos kürtőkalapban. Az

állomásra készült a vendégei elébe és megállt egy pillanatra, hogy kifejezze részvétét az eredménytelen halászat felett.

- A nagy példányok azok - mondta síri hangon, csúfondáros mosollyal - melyek leginkább próbára teszik a halász türelmét. Úgy ám, kedves Chisholm.

Amíg beszélt, utolsó kísérletképpen kidobtam a horgot, vagy harminc méternyire, éppen oda, ahol a varsán alul habosan kavargott a víz. A következő pillanatban megéreztem a halat. Megfeszítettem a zsinórt.

- Megfogta! - kiáltotta Rozsdás Mac. A lazac feldobta magát, vagy négy láb magasra ugrott ki a vízből. Én csaknem elsírtam magam örömömben, de a hatás, amelyet Rozsdás Macra gyakorolt, leírhatatlan volt. Szinte éreztem, hogy kővé mered ott mellettem - Jóságos Isten! - fohászkodott döbbent megilletődéssel. Igaz, hogy ekkora lazacot életemben sem láttam, sem itt a Stincharban, sem apámnál Tweedside-ben. - Emelje ki a fejét a vízből! - ordított rám Rozsdás. - Ember, ember, vigyázzon!

Hiszen vigyáztam is, de akkor már a hal is résen volt. Őrült iramban siklott lefelé. Én utána, Rozsdás a nyomomban. A Stinchar itt Holywellnél egészen más, mint a Tweed. Mint sötétvizű hegyi patak rohan fenyőtörzsek között, örvénylik, bukfencet hány az iszamlós sziklákon, a palás szakadékokon. Tíz perc múlva Rozsdás Mac is, jómagam is, vagy fél mérföldet tehettünk meg a folyó mentén; alaposan elfáradtunk, de a hal nem fogott ki rajtunk.

- Tartsa! El ne eressze! - Rozsdás Mac rekedtre kiabálta magát. - Maga őrült! Ne engedje, hogy bebújjon a sziklák alá. - Késő volt, az átkozott bestia már becsúszott a mély nyíláson, a zsinór pedig belegabalyodott a kuszált gyökerekbe.

- Lazítson rajta! - toporzékolt Mac szörnyű aggodalomban. - Csak addig, amíg én meghajigálom.

Óvatosan, lihegve, köveket dobált a nyílásba, hátha sikerül kikergetni rejtekéből a halat a zsinór károsodása nélkül. Végtelennek látszó percek következtek; egyszerre csak, prrr, mint a nyíl, siklott ki a hal. A horgászbot végén megcsikordult a csiga, azután elölről kezdődött a hajsza.

Egy órával később - vagy ki tudja, több is lehetett talán - Doune faluval szemközt, ott ahol a kiszélesedő, sekély mederben a víz meglassítja folyását, a lazac kezdte megadni magát a sorsának. Az üldözés izgalmától kimerült Rozsdás lihegve adta ki az utolsó parancsot:

- Most, no most! Ide, erre a homokpadra!... Szigonyt persze nem hoztunk magunkkal! - hörögte. - Ha itt nem bírja megállítani, akkor vége, bottal ütheti a nyomát.

A torkom kiszáradt. Idegeimet megfeszítve, szorosan fogtam a halat, az szép nyugodtan jött közelebb, aztán hirtelen még egy eszeveszett kísérletet tett. Rozsdás rekedten kiáltott rám: - Csak könnyedén... óvatosan! Ha most elereszti, sohasem bocsátom meg magának.

A sekély vízben a hal valóságos óriásnak látszott. Észrevettem, hogy a zsinór egy darabja vékonyra kopott a hajszában. Végigfutott rajtam a hideg. Vigyázva tereltem a homokpad felé. A halálos csendben Mac előrehajolt, a

kopoltyújánál fogva kiemelte a hatalmas állatot és a pázsitra dobta.

Gyönyörű látvány volt ott a zöld füvön a negyven fontnál is súlyosabb hal, amely olyan frissen érkezett a tengerből, hogy magasan ívelt gerincén még ott voltak az apró tengeri férgek.

- Igazi rekordfogás! - ujjongott Mac földöntúli örömmel. Az én boldogságom sem volt kisebb. Nem bírtunk magunkkal és összekapaszkodva, olyan fandangót jártunk ott a hal körül, hogy csak úgy porzott. - Akármi legyek, ha nem nyom negyvenkét fontot. - Megölelt. - Ember, ember... Micsoda ügyes horgász maga!

Ebben a pillanatban a folyón túlról, a vasúti sínek felől lokomotív halk füttye hallatszott át hozzánk. Rozsdás Mac meghökkent, rémült képpel meredt a távolban felszálló vékony füstoszlopra, a messziről gyerekjátéknak látszó piros fehér jelzőkarra, mely a dounei állomás közelében éppen akkor emelkedett a levegőbe. Csak most jutott eszébe, hova is indult tulajdonképpen. Megdöbbenve kapta elő óráját.

- Nagy Ég, Chisholm! A püspök vonata!

Egyszerre visszaváltozott Holyweell főnökévé.

Rögtön láttam, milyen nehéz dilemmával áll szemben. Öt-tíz percen belül az állomáson kellene lennie. A hídon át kerülve öt mérföld az út odáig, míg a Stincharon keresztül mindössze két szántóföldön kellene átmennie.

Nem vesztegette az időt.

- Vigye a halat a konyhára, Chisholm és mondja meg, hogy készítsék el ebédre. Siessen. És jusson eszébe Lót felesége és a sóbálvány. Bármi történjék, ne nézzen hátra. Megértette?

Hiába, a kísértés erősebb volt, mint én. A folyó kanyarodójánál egy bokor mögül szembeszálltam a sóbálvánnyá változás veszedelmével. Mac páter éppen a ruháit kötötte batyuba. Kürtőkalappal a fején, a magasra tartott bugyorral a kezében, anyaszült meztelenül nekivágott a folyónak, gázolva, úszva elérte a túlsó partot, magára kapkodta ruháit és katonás futótépésben sietett a közeledő vonat elé.

Nem bírtam magammal. Elterültem a füvön és kacagva hemperegtem, mint az eszeveszett. Nem a meztelen testet koronázó kürtőkalap okozta jókedvemet, - bár azt sem felejtem el, amíg élek - hanem maga a kaland Holywell főnőkével, aki így gázol át árkon, bokron, folyón, mezőn, mert egy lazac miatt lekési a püspök vonatát.

Francis hangokat hallott kívülről, mire abbahagyta az írást. A komoly, nyugodt Hudson és Anselm Mealey lépett be. Hudson leült, hogy cipőt váltson, Anselm az esti postát hozta.

- Leveled van, Francis - mondta örvendezve.

Mealey az évek folyamán rózsásarcú szép fiúvá fejlődött. Tökéletes egészségre valló tiszta arca, szelíd, nyílt tekintetű szeme, az állandó mosoly, a szíves készség és buzgalom, barátokat és népszerűséget szereztek neki az iskolában. A tanulásban nem volt a legelsők között, tanárai mégis szerették és neve rendszerint a kitüntetettek sorában szerepelt. Kézilabdában, teniszben és a többi játékban is jól megállta helyét. Szervezőképessége

egyszerűen bámulatos. Vagy egy tucat egyesületben volt vezető szerepe, a bélyegyűjtőkétől a bölcselőkig, könnyedén dobálózott az ilyen szakkifejezésekkel, mint „tárgysorozat", „határozatképes", „választmány". Valahányszor új egyesület alapítása került szóba, hozzá fordultak tanácsért és őt választották elnöknek. A papi hivatás dicséretében lírai magasságokba emelkedett. Volt azonban egy ellentmondásnak látszó körülmény, mely keserűséggel töltötte el: a főnök és néhány zárkózottabb természetű diáktársa leplezetlenül utálta. A többiek szemében hős volt és derűs szerénységgel viselte népszerűségét.

Amint átadta a levelet Francisnak, meleg lefegyverző mosolyával mondta:

- Remélem, jó hírekkel van tele, kedves barátom.

Francis feltépte a borítékot. A levelet ceruzával írták valami régi számla hátlapjára; keltezés nem volt rajta. Ez állt benne:

Kedves Francis,

Remélem, levelem jó egészségben talál, amit magamról is elmondhatok. Bocsáss meg, hogy ceruzával írok. Mindannyian le vagyunk sújtva. Végtelenül fáj, hogy közölnöm kell veled, a szűnidőben nem jöhetsz haza. Nagy szomorúság ez, hiszen tavaly óta nem láttalak. De hidd el, nekem, meg kell nyugodnunk Isten rendelésében. Ismerlek, tudom, hogy kíváncsi vagy az okokra, de a Szent Szűz a tanúm, nem mondhatok többet. Nem tagadom, hiába is tagadnám, hogy bajban vagyunk, de te nem segíthetsz rajtunk. Nem pénzbeli bajról van szó, az egészség körül sincs hiba, tehát ne aggódj. Isten segedelmével elmúlik majd és el fogjuk felejteni. Bizonyára ki lehet eszközölni, hogy nyárra ott maradj a kollégiumban. Ned fizeti a külön költséget. Veled lesznek a könyveid, a vidék gyönyörű, nem lesz hiányod semmiben. Majd rajta leszünk, hogy karácsonyra hazajöhess, így hát ne légy türelmetlen. Ned eladta az agarakat, de nem azért, mert pénzre volt szűksége. Mr. Gilfoyle nagy segítségünkre van, mindnyájan hálával tartozunk neki. Az idő rettenetesen rossz, folyton esik, tehát nem sokat mulasztasz. Házunk tele van vendégekkel, nincs hely, tehát még egyszer mondom, semmi esetre sem (kétszer aláhúzva) jöhetsz haza.

A jó Isten áldjon meg, kedves fiam és bocsáss meg a sietségért.

Szerető nénéd

Polly Bannon

Francis újra meg újra elolvasta a levelet. A célja világos, de értelme annál aggasztóbb, annál homályosabb. Kínosan töprengve hajtogatta össze és zsebébe csúsztatta.

- Csak nincs valami baj? - kérdezte Mealey segítségre készen.

Francis, aggodalmában, nem tudta mit feleljen.

- Kedves barátom, végtelenül elszomorít. - Anselm odalépett hozzá és vállát átkarolva bátorította: - Ha segítségedre lehetek, szólj, az Istenért. Talán... nincs kedved a labdajátékhoz?

- Igen - mormolta Francis. - Megszólalt az esti imára hívó harang.

- Látom, hogy bánt valami. Imádkozni fogok érted.

Ima alatt Francis szüntelenül Polly érthetetlen levelét forgatta eszében. Istentisztelet után úgy érezte, hogy kétségeivel Rozsdás Machoz kell fordulnia. Lassú léptekkel indult a főnök szobája felé.

Mac nem volt egyedül. Tarrant páter ott ült mellette. Előttük az íróasztalon írások hevertek. Amint beléptére hirtelen elhallgattak, hogy, hogy nem, úgy rémlett Francisnak, hogy róla beszélgetnek.

- Bocsánat - mondta zavarában - nem tudtam, hogy el van foglalva.

- Nem baj, Chisholm. Csak jöjjön és foglaljon helyet. - A jóleső, meleg bíztatásra Francis, aki már-már kifelé indult, megfordult és leült az íróasztal előtt álló nádszékre. Rozsdás Mac tömpe ujjával lassan tömködte feketére égett pipáját. - Nos, mondja, mit kíván?

Francis elvörösödött.

- Én... én azt hittem, egyedül van.

A főnök - bizonyára jó oka volt rá - elkerülte a fiú tekintetét.

- Talán nem zavarja Tarrant páter jelenléte? Nos, mondja, mi baj?

Mit volt mit tennie, Francis dadogva, a szavakat keresve beszélni kezdett:

- Egy levélről... levelet kaptam hazulról. - Azzal jött be, hogy Polly levelét megmutatja Rozsdás Macnek, de Tarrant páter jelenlétében önérzete tiltakozott. - Valamely előttem ismeretlen okból nem akarják, hogy a szünidőre hazautazzam.

- Ó! - Most megint úgy rémlett Francisnek, hogy tanárai összenéznek. - Ez persze kellemetlen csalódás, ugye?

- Nagyon kellemetlen. És nyugtalanít. Hasztalan töprengek... éppen azért jöttem, hogy tanácsot kérjek, mit kellene tennem.

Néma csend. MacNabb páter csaknem elbújt kopott köpenye alá és még egyre a pipával bajlódott. Annyi sok fiú fordult meg a keze alatt, ismerte őket kívül-belül; mégis, ha erre a széparcú, finom külsejű, makacsul becsületes fiatalemberre nézett, meleget érzett a szíve körül.

- Mindnyájunkat érnek csalódások, Francis - mondta elgondolkozva. Lassan, szomorúan, szokatlan szelídséggel. - Látja, éppen ma, Tarrant páter is, én is szomorú hírt kaptunk. A San Morales-i szeminárium tanárai közül többen nyugalomba vonulnak... és most kettőnket odarendeltek, engem rektornak, Tarrant pátert tanulmányi igazgatónak.

Francis válaszképpen dadogott valamit. A San Moralesbe való áthelyezés nagy lépést jelentett előre és hő vágya volt minden tanárnak. Tarrant páter mozdulatlan arca nem árulta el, hogyan fogadja, de hogy MacNabb nem örül neki, az kétségtelen. A szikkadt aragoniai táj semmi esetre sem csábítja ezt az embert, aki egész lelkével csügg a holywelli üde zöld erdőkön és rohanó patakokon. Rozsdás Mac szelíden mosolygott.

- Én szívem mélyén eltökéltem, hogy itt maradok, ön arra számított, hogy hazautazik. Mit gondol? Fogadjuk el mind a ketten, amit a Mindenható ránk mért?

Francis szavakat keresett.

- Nem magamért... a lelkem tele van aggodalommal... ha megtudom, mi a baj, talán segíthetnék.

- Nem tudom - sietett a válasszal MacNabb páter. - Mit szól hozzá ön,

Tarrant páter?
A fiatal tanár megmozdult.
- Az én tapasztalatom azt mondja, hogy a nehézségek maguktól oldódnak meg a legkönnyebben, külső befolyás nélkül.
Erre nem volt mit felelni. A főnök meggyújtotta az íróasztalán álló lámpát és a homályban felvillanó fény a beszélgetés végét jelenthette. Francis felállt. Mindkettőjükhöz intézte a szót, de csak Rozsdás Macnek szánta:
- Ki sem mondhatom, mennyire elszomorít, hogy Spanyolországba mennek. Az iskolának... nekem hiányozni fog...
- Ki tudja, hátha találkozunk odalent?
MacNabb hangjából kemény, őszinte vonzalom csendült ki.
Francis nem felelt. Amint ott állt habozva, töprengve, vajon mit is kellene tenni, lesütött szeme egy íróasztalon fekvő levélre esett. Nem az írás maga, mert hiszen ilyen messziről nem bírta elolvasni, hanem a levél homlokára nyomtatott nagy kék betűk ragadták meg figyelmét. Hamar elfordította tekintetét, de előbb elolvasta a nyomtatott szavakat: Szent Domonkos Plébaniahivatal, Tynecastle.
Összeborzadt. Otthon valami baj van, ez most már bizonyos. Arca nem árult el semmit, a két tanár nem vette észre felfedezését. Kifelé mentében már tudta, mit kell tennie, most már senki sem beszélheti le róla.

V.

A vonat két órakor érkezett. A fülledt júniusi melegben Francis kis kézitáskájával sietve igyekezett hazafelé. Amint közeledett, szíve egyre hevesebben dobogott.
A kocsmában szokatlan csend volt. Hogy Polly nénit meglepje, lábujjhegyen futott fel az emeletre. Itt is csend fogadta és a napsütötte poros utcák után furcsán hatott rá a lakás homálya. A konyhában sem volt senki, csak az óra ketyegett hangosan, szinte bántó lármával. Belépett a nappaliba.
Ned ott ült az asztalnál, a piros asztalterítőre könyökölve és a szemközti falat bámulta merev tekintettel. Francis önkéntelenül felkiáltott, annyira meglepte ez a kísérteties mozdulatlanság, de még inkább a rettenetes változás, mely Nedet szinte felismerhetetlenné tette. Legalább húsz kilót fogyott, a ruha lötyögött rajta, derűs holdvilágképe szomorú volt és sárga, mint a halál.
- Ned! - Francis tárt karokkal sietett feléje. Ned összerezzent, nehézkesen fordult feléje, csendes érzéketlensége mögül lassan derengett fel az öntudat.
- Te vagy az, Francis? - mondta szelíd, tévelygő mosollyal. - Nem tudtam, hogy hazavárnak.
- Nem is vártak - felelte Francis, erőltetett nevetéssel palástolva gyötrő aggodalmát. - De ahogy befejeződött a tanítás, nem bírtam várni, rögtön vonatra ültem. Hol van Polly néni?
- Nincs itthon... igen... pár napra Whitley Baybe utazott.

- Mikor jön meg?
- Talán holnap.
- Hát Nora hol van?
- Nora? - Ned hangja eltompult. - Polly néni magával vitte.
- Értem - mondta, vagy inkább lehelte Francis boldog megkönnyebbüléssel - most már értem, miért nem jött válasz a sürgönyömre. És maga, Ned bátyám... magának remélem, nincs semmi baja?
- Nincs hát. Talán az időjárás megviselt kicsit, de tudod, Francis, a magamfajta ember hamar összeszedi magát. - Hirtelen, váratlanul, kínos sóhajtás szakadt fel melléből. Francis rémülten látta, hogy könnyek peregnek végig soványra aszott arcán. - No most ereggy és harapj valamit. A szekrényben találsz ennivalót bőven. Ha kell valami, csak szólj Thaddeusnak, odalent van az ivóban. Igen nagy segítségünkre van az az ember.
Ned tekintete elkalandozott, azután megállapodott a szemközti falon.
Francis kitámolygott és táskáját a maga kis szobájába vitte. A folyosón Nora szobájának nyitott ajtaja előtt haladt el, de csak éppen hogy bepillantott a fehér, tiszta szobába, azután gyorsan, zavartan kapta el a fejét. Lement az ivóba. A nagy terem üres volt, még Csonka is eltűnt, üres helye olyan volt, mint egy tátongó nagy lyuk a vastag, erősen épített falon. A pult mögött Thaddeus Gilfoyle ült ingujjra vetkőzve és aprólékos gonddal poharakat tisztogatott.
Francis beléptére felhagyott a halk fütyörészéssel. Meglepetésében csak pár pillanat múlva jutott eszébe, hogy üdvözölni kellene; odanyújtotta nedves, puffadt tenyerét.
- Ejha! - kiáltotta. - Ez aztán a kellemes meglepetés.
Gilfoyle magabiztos terpeszkedése, mintha ő volna az úr a háznál, gyűlöletes látvány volt, de Francis, akin egyre jobban erőt vett a nyugtalanság, vigyázott, hogy meg ne lássék rajta és közönyt mutatva mondta:
- Meglep, hogy itt találom, Thaddeus. Mi történt? Otthagyta a gázgyárat?
- Otthagytam, igen - felelte Thaddeus fontoskodva.
- Miért?
- Hogy állandóan itt lehessek. - Poharat vett a kezébe, szakértelemmel a világosság felé tartotta, rálehelt és törölgetni kezdte. - Mikor felkértek, hogy lépjek közbe... nem mondhattam nemet, igaz-e?
Francis idegei pattanásig feszültek.
- Az Ég szerelmére, Gilfoyle, mondja meg végre, mi történt?
- Mister Gilfoyle, ha szabad kérnem, - mondta Thaddeus lassan, mintha egyenként forgatná meg szájában a szemrehányó szavakat. - Nednek megszakadt volna a szíve, ha nem teszem meg. Ő már nem az, aki volt, Francis. Félek, hogy nem is lesz soha.
- Mi történt vele? Úgy beszél róla, mintha megbolondult volna.
- Meg is bolondult, Francis... de most lassan magához tér, úgy látszik. - Folyton szemmel tartotta Francist és elébe vágott a fiú dühös kitörésének. -

Ne gondoljon rólam semmi rosszat - nyafogta. - Én jót akarok, nem érhet szemrehányás. Ha nekem nem hisz, kérdezze meg Fitzgerald pátert. Tudom, hogy szálka vagyok a szemében. Valahányszor hazajött szünidőre, mindig kifigurázott. Pedig én jó szándékkal vagyok maga iránt. Nekünk össze kell tartanunk, Francis... különösen most.

- Miért különösen most? - kérdezte fogcsikorgatva Francis.

- Persze, maga még nem tudja... hogy is tudhatná, hiszen a múlt vasárnap hirdettek ki bennünket először - mondta Thaddeus ijesztő vigyorgással. - Úgy bizony, Francis, Nora a menyasszonyom.

Jó későre járt, mire Polly néni és Nora másnap este megérkeztek. Francis, aki hasztalan próbálkozott, hogy a simanyelvű Gilfoyle-tól megtudjon valamit, halálos aggodalomban várta hazatértüket. Rögtön el is fogta Polly nénit. Ez azonban makacsul kitért a magyarázkodás elől. Panaszos szemrehányással emlékeztette:

- Francis, Francis megírtam, hogy ne jöjj haza - azután Norával együtt sietve ment fel az emeletre. Francis hasztalan zaklatta, csak annyit mondott: - Nora gyengélkedik... beteg, ha mondom... ne álld el az utamat... ágyba kell fektetnem.

Mit volt mit tennie, lesújtva ment be szobájába; az ismeretlen veszedelem hideg döbbenete kísérte. Nora, aki úgyszólván rá sem nézett, rögtön lefeküdt és Francis egy álló órán keresztül egyebet sem hallott, mint az ide-oda csoszogó Pollyt, amint tálat, meleg vizes palackokat hoz, halk hangon könyörög Norának, és halálra gyötri túlzó gondoskodásával. A lány sovány volt és olyan sápadt, mint aki most került ki a betegszobából. Az elkínzott Polly lomposan járt-kelt a házban. Úgy látszik, új kézmozdulatot szokott meg, mióta Francis nem látta: minduntalan a homlokára szorította a kezét. Francis a szomszéd szobából még órák múlva is ima mormolását hallotta. Ajkát harapva forgolódott ágyában.

Másnap korán kelt és rendes szokása szerint elment a misére. Hazatérve Norát a hátsó udvarban találta. Az ajtó küszöbén üldögélt és melegedett a napfényben, körülötte csirkék keresgéltek a homokban. Nem húzódott félre, hogy utat engedjen Francisnak, de mikor a fiú megállt előtte, felnézett és elgondolkozva mondta:

- Ahá, megjött a szent ember... miután gondoskodott a lelke üdvösségéről.

Francis elpirult a különös, keserű kijelentés hallatára.

- Fitzgerald főtisztelendő úr szolgáltatta a misét?

- Nem. A segédlelkész.

- Hát az nem nagy lángész. No, de legalább nem árt senkinek.

Feje lecsuklott, a csirkéket nézte, állát sovány csuklójára támasztotta. Karcsú volt mindig, most azonban Francis megdöbbenve látta, hogy olyan törékeny, mint egy kis gyerek, a tekintete ellenben asszonyosan érett, az új szürke ruha is felnőttnek való. Francis elérzékenyedett, szívét izzó, elviselhetetlen fájdalom égette. Nora sebe az ő lelkének húrjait tépdeste. Habozott, nem mert a lányra nézni. Halkan kérdezte.

- Reggeliztél már?

Nora bólintott.

- Polly néni erőszakkal belém diktálta. Istenem, milyen jó lenne, ha nem gyötörne örökké.

- Mit csinálsz ma?

- Semmit.

Francis várt, azután hirtelen elhatározással, reménykedve, aggódó gyengeséggel kérdezte:

- Nem sétálnánk egyet, Nora? Úgy, mint azelőtt. Olyan szép az idő.

Nora nem mozdult, de sápadt beesett arca mintha felélénkült volna egy futó pillanatra.

- Jobb, ha magamra hagynak - mondta komoran. - Fáradt vagyok.

- Nora... kérlek.

Nehéz kínos csend.

- Jó, hát menjünk.

Francis szíve megdobbant. A konyhába rohant, lázas sietséggel kenyérszeleteket vágott, vajat kent rájuk, húsfélét rakott közéjük, reszkető kézzel, ügyetlenül papírba csomagolta. Végtelen örömére Polly néni nem mutatkozott. Tíz perc múlva már a csilingelő villamoson ültek, egy órával később szótlanul sétáltak a gosforthy halmok felé. Francis talán maga sem tudta, miféle ösztön vezette erre a kedves, ismerős tájékra. Körülöttük bimbójában állott minden, csupa reszkető, földöntúli gyors elmúlásra ítélt szépség. Lang gyümölcsfáit is elborította a virágok könnyű habja. Amint odaértek, Francis megtörte a kínos hallgatást.

- Nézz oda, Nora! Menjünk be, köszöntsük Lang gazdát.

A lány a kertbe pillantott, ahol a szabályos közökben ültetett fák, mint merev sakkfigurák, állták körül a faházikót. Mély keserűséggel, keményen mondta:

- Nem megyek. Gyűlölöm ezt a helyet.

Francis hallgatott. Talán mert sejtette, hogy a lány elkeseredése nem neki szól.

Egy órára elérték a hegycsúcsot. Francis látta, hogy társnője elfáradt, hát nem is kérdezte, hanem helyet csinált neki egy magas tölgy árnyékában. Jó meleg volt; a tiszta, átlátszó levegőben az aranyfényben szikrázó síkon a kupolás, tornyos város így távolról sokkal szebbnek látszott.

Francis sonkás kenyérrel kínálta Norát, de az alig-alig nyúlt az ennivalóhoz és a fiú, Polly zsarnokoskodó gondoskodására gondolva, nem is erőltette. Az árnyék enyhe hűvöse jólesett mind-kettőjüknek. A friss zöld levelek reszkető foltokat szórtak a mohával, száraz makkal borított talajra. Nedves föld szaga lebegett a levegőben, a lombok közül, jó magasról, rigófütty hajolt le hozzájuk.

Nora a fa törzsének támaszkodott, fejét is hátrahajtotta és behunyt szemmel pihent.

Ez az önfeledt nyugalom többet jelentett Francis számára, mint a kimondott szó. Mélyről fakadt gyengédséggel nézte a lányt, a nyak finom hajlása, a védtelen gyenge test eddig ismeretlen részvétet ébresztett benne. A gyengédség hulláma nyomán úgy érezte, védelmeznie kell a lányt, őrködni

felette. Nora feje félrecsúszott, de Francis alig mert közeledni hozzá. Mégis abban a hiszemben, hogy elszunnyadt, önkéntelen mozdulattal karjából párnát csinált a lány feje alá. De alig érintette, Nora kiszabadította magát és hisztériás őrületben görcsösen összeszorított öklével arcába, mellébe vágott.

- Hozzám ne nyúlj! Bestia! Vadállat!

- Nora, Nora! Mi van veled?

A lány lihegve, eltorzult arccal, reszkető szájjal hátrált.

- Így akarsz megkörnyékezni? Meg ne próbáld! Valamennyien egyformák vagytok. Egyik olyan, mint a másik!

- Nora! - könyörgött a kétségbeesett fiú - az Ég szerelmére... beszélj...

- Mit beszéljek? Mit akarsz tőlem?

- Mondj el mindent... mi bánt... miért mégy feleségül Gilfoyle-hoz?

- Miért ne mennék hozzá? - kérdezte dühös keserűséggel, mintegy a maga igazolására.

Francis torka kiszáradt, nagy erőfeszítésébe került minden szó.

- De Nora, hiszen olyan szánalmas alak... nem hozzád való.

- Cseppel sem rosszabb, mint bárki más. Nem hallottad? Valamennyien egyformák vagytok. Szánalmas alak? Annál könnyebben bánok el vele.

Francis tanácstalanul nézte a sápadt, szenvedő arcot. Csodálkozó tekintetére Nora éles, kegyetlen, lélekbe markoló tekintete adta meg a feleletet.

- Miért? Talán bizony azt hitted, hogy tehozzád megyek feleségül... a feketeszemű ministráns gyerekhez... a félig kész papocskához? Ide hallgass - folytatta reszkető szájjal, torz nevetéssel - tudod, mi vagy te? Nevetséges figura... szenteskedő majom. Igen, igen, csak forgasd a szemedet. Ha tudnád, milyen nevetni való vagy... az ájtatoskodó imádságaiddal együtt... Ha te volnál az egyetlen férfi a világon, még akkor sem, érted? még akkor sem... - A szó torkán akadt, testét görcsös reszketés rázta, kezét a szemére tapasztotta, de nem használt a kínos keserves erőlködés, könnyei előtörtek és fejét Francis mellére hajtotta. - Francis... drága Francis, bocsáss meg. Tudod, hogy mindig szerettelek. Ölj meg, ha akarsz... azt sem bánom. - Francis ügyetlenül babusgatta, csillapította, a homlokát simogatta, de ő maga is reszketett. A görcsös zokogás lassan halkult, csendesedett. Olyan volt most a lány, mint a megsebzett madár. Erőtlenül tehetetlenül, fejét a mellére hajtotta. Azután lassan erőt vett magán kiegyenesedett. Elfordult, elkínzott arcáról letörölte a könnyeket, megigazította félrecsúszott kalapját és kimerülten, közönyösen szólt oda Francisnek: - Jobb lesz, ha hazamegyünk.

- Nézz a szemembe, Nora.

De a lány nem fogadott szót, csak annyit mondott tompa, színtelen hangon:

- Beszélj, Francis.

- Jól van, Nora - kezdte Francis, de fiatalos heve máris magával ragadta. - Én nem nézhetem tétlenül, ami itt történik... Még nem tudom, mi az, de meg fogom tudni. Te nem mehetsz feleségül Gilfoyle-hoz. Szeretlek, Nora. És

melletted maradok.

Szomorkás csend következett.

- Drága Francis - mondta Nora furcsa, megfejthetetlen mosollyal - most, most úgy érzem, mintha millió évet éltem volna. - Odahajolt hozzá és megcsókolta, mint akkor, ott az almakunyhóban. Amint elindultak lefelé, a fa tetején elhallgatott a rigófütty.

Este Francis elsétált a dokkok irányába, azzal a határozott szándékkal, hogy meglátogatja Magoonékat. A kocsmából száműzött Csonkát egyedül találta otthon, mert Maggie, mint rendesen, a szomszédban dolgozott valahol. Csonka kifejezéstelen szemében megcsillant az öröm, amint felismerte a vendéget. Hát még amikor Francis kabátja alól előkerült a pálinkásüveg, melyet a kocsma polcáról csent el! Sietve kerített poharat és ünnepélyesen köszöntötte Francisra.

- Ez már teszi - motyogta, inge ujjával a száját törölgetve. - Nem volt ám részem benne, mióta az a zsugori Gilfoyle ül a pult mögött.

Francis közelebb húzta a támlátlan széket. Szemére sötét árnyékot borított a szoba félhomálya. Határozott, komoly hangon tette fel a kérdést:

- Csonka! Mi történt az Union Tavernben? Mi történt Norával, Pollyval, Neddel? Három napja vagyok itthon, de most is csak annyit tudok, mint amikor megérkeztem. Elvárom, hogy maga töviről hegyire elmondjon mindent.

Csonkát váratlanul érte a kérdés, de meg is ijesztette alaposan. A fiúról a pálinkás üvegre, onnan megint Francisre nézett.

- Én? Honnan tudjam én?

- Maga tudja! Ne is tagadja.

- Ned nem mondott semmit?

- Ned! Hiszen olyan, mint a siketnéma.

- Szegény öreg Ned! - Csonka sóhajtott, keresztet vetett és pálinkát töltött magának. - Könyörületes Isten! Ki hitte volna? - Hirtelen, mintha meggondolta volna magát, rekedt hangon jelentette ki: - Nem, én nem szólok. Olyan csúnya dolog az, hogy még elmondani is szégyen. Aztán meg most már úgysem lehet rajta segíteni.

- Majd én megmutatom, hogy lehet - sürgetőzött Francis. - Ha tudom, miről van szó, bizonyára tehetek is valamit.

- Azt hiszi, hogy Gilfoyle... - Csonka felkapta a fejét. Gondolkozott. Leöntött egy pohárral, hogy erőt gyűjtsön, aztán nagyon józanul, halkan beszélni kezdett. - Jó, hát elmondom, de meg kell esküdnie, Francis, hogy nem szól senkinek. Az történt... irgalmas Isten, még kimondani is nehéz... hogy Norának gyereke született.

Elhallgatott és sietve nyelt le még egy pohárral.

- Mikor? - kérdezte Francis.

- Hat héttel ezelőtt. Elutazott Whitley Baybe. Ott egy asszony házában... a kislány ott ma- radt... Nora látni sem akarja.

Francis mereven ült, de belsejében tombolt a vihar.

- Szóval Gilfoyle a gyerek apja?

- Az a haltestű szörnyeteg? - kiáltotta el magát Csonka, a gyűlölet hatása alatt megfeledkezve a halk óvatosságról. - Nem, nem szó sincs róla. Ő csak közbelépett - ő így mondja - hogy törvényes nevet adjon a csöppségnek, no meg mellékesen rátegye a kezét az Union Tavernre. A zsaroló gazember! Szépen elrendeztek mindent, ahogy a könyvekben áll. A szekrényben készen áll a menyasszony kelengyéje, titokban marad minden, aztán, majd várnak pár hónapig és akkor hazahozzák a gyereket is. Istenemre mondom, olyan aljas, mocskos dolog ez, hogy még a disznó gyomra is kifordulna tőle.

Francist fojtogatta az indulat. Minden erejét összeszedte, hogy hangja határozottnak lássék.

- Fogalmam sem volt róla, hogy Nora szerelmes. Csonka, nem tudja, ki letett az... ki a gyerek apja?

- Esküszöm, hogy nem! - Csonka vörösre vált arccal verte az asztalt, hogy ezzel adjon nyomatékot a tiltakozásnak. - Nem tudok én erről semmit, szegény nyomorult féreg létemre hogy is tudhatnék. És Ned sem tudja, ez igaz, mint a szentírás. Ned mindig szépen bánt velem, Ned bőkezű, keménykederekú úriember, kivéve, ha Polly nincs odahaza és ő mélyebben néz a söröskancsóba. Nem, Francis, ha én mondom elhiheti, kár a fáradságért, nem fogja megtudni.

Sokáig tartó, fagyos csend következett. Francis szemére köd ereszkedett, térde reszketett, alig bírt talpraállni.

- Köszönöm, Csonka, hogy elmondta.

Kitámolygott a szobából, szédülő fejjel botorkált le a lépcsőn. Homlokát, tenyerét kiverte a hideg veríték. Mint kínzó látomás jelent meg képzeletében Nora szép fehér, érintetlen hálószobája. Nem érzett gyűlöletet, csak valami fájó részvétet, mardosó lelki kínt. A piszkos udvaron ereje elhagyta, nekidőlt az egyetlen lámpaoszlopnak, feje mellére csuklott.

Ahogy könnyített magán, egyszerre erősebbnek érezte magát, tisztult fejében rendbeszedődtek kissé a gondolatok. Határozott léptekkel indult a plébánia felé.

A gazdasszony a paplakot jellemző halk udvariassággal bocsátotta be. Megkérte, hogy várjon, de már jött is és barátságosabban, mosolyogva mondta:

- Szerencséje van, Francis. A főtisztelendő úr ráér és szívesen látja.

Fitzgerald páter állva fogadta Francist. Kezében nyitott burnótszelencét tartott, tekintete szívélyes érdeklődést fejezett ki. Az előkelő megjelenésű, vonzó külsejű pap otthonosan mozgott a szoba ízléses francia bútorai között, melyekbe harmonikusan illeszkedett a régi imazsámoly, a primitív olasz festők gondosan válogatott másolatai és az íróasztalon üvegvázában illatozó fehér liliomok.

- Isten hozta, fiatalember. Azt hittem, ott van fenn északon. Foglaljon helyet. Hogy vannak hollywelli kedves barátaim? - Elhallgatott, hogy csepp burnótot szippantson, észrevette Francis mellén a kollégium jelvényét és helyeslően bólintott. - Talán tudja, hogy én is jártam ott, mielőtt a Szent Városba rendeltek... kitűnő, előkelő intézet. A kedves öreg MacNabb! Hát Tarrant páter? Osztálytársam volt a római Angol Kollégiumban. Kiváló elme,

a jövő embere. Nos, Francis, miben lehetek segítségére?
Francis nem mert felpillantani. Kínlódva levegő után kapkodva mondta:
- Nora miatt jöttem.
A dadogva ejtett pár szó különösen hangzott a nyugodt mérsékletet lehelő szobában.
- Nora miatt?... Hogy-hogy?
- Házassága Gilfoyle-lal... sehogy sem képes beletörődni... olyan szerencsétlen... ez a lépés igazságtalan és felesleges... és az ügy olyan rettenetes.
- Mit tud ön erről a rettenetes ügyről?
- Kérem... mindent... tudom, hogy Nora nem hibáztatható.
Elhallgatott. Fitzgerald páter bosszankodva ráncolta a homlokát, de felsőbbséges részvéttel szemlélte a szavakkal és érzésekkel viaskodó fiút.
- Kedves fiatal barátom, majd ha a papi pályán, mert úgy tudom, hogy azt választotta, csak félannyit tapasztalt, mint jómagam, akkor meg fogja érteni, hogy bizonyos társadalmi rendetlenségek csakis a maguk különleges orvosságával gyógyíthatók. Önt megdöbbenti ez a, mint mondta, rettenetes ügy. Engem nem. Sőt, előre láttam, hogy be fog következni. A szeszes italok árusítását elítélem, mert ismerem a káros hatást, melyet a szesz élvezete gyakorol plébániám egyszerű lakóinak durva lelkületére. Mi ketten nyugodtan leülhetünk egy pohár jó bor mellé, mert úriemberek módjára tudjuk élvezni. Mi igen, de nem ám Mr. Edward Bannon. Elég! Én nem állítok semmit. Csak azt akarom mondani, hogy szembekerültünk egy problémával, amely, sajnos, nem ismeretlen azok előtt, akik naponta órákat töltenek a gyóntatószékben. Mit kell tennünk? Megmondom, Francis. Először is törvényesíteni és megkeresztelni a kisdedet. Azután férjhez adni az anyát valami rendes emberhez, ha akad, aki elveszi. Törvényesíteni... ez a mi kötelességünk. Jó keresztény hajlékot teremteni, a zavaros helyzet laza szálait beszőni a társadalom egészséges szövevényébe. Higgye el, Nora Bannon szerencsésnek tarthatja, hogy Gilfoyle feleségül veszi. Nem lángész, tudom, de megbízható. Majd meglátja, hogy pár év alatt férje mellett és a családi életben... nagyon boldog lesz.
- Nem, nem - tört ki Francisból. - Nora nem lesz boldog... csak megtört és szerencsétlen.
- És vajon a boldogságban kell-e látnunk a földi élet végső célját? - kérdezte Fitzgerald emelt fővel.
- Ki tudja, hová ragadja a kétségbeesés? Ne kényszerítse Norát. Én jobban ismerem, mint ön.
- Úgy látszik, nagyon jól ismeri - mondta a pap lesújtó mosollyal. - Remélem, nem köti fizikai érdeklődés ehhez a hölgyhöz?
Francis elvörösödött.
- Nagyon szeretem Norát - mormolta - de ha szeretem is, nincs ebben semmi, amit nyugodtan rá ne bízhatnék a gyóntatószékre. Kérem önt - folytatta halk, kétségbeesett könyörgéssel - ne erőltesse ezt a házasságot. Nora nem mindennapi lény... édes, tisztalelkű teremtés. Nem dobhat az ölébe egy gyermeket, nem kényszeríthet a karjába egy férjet csupán azért,

mert ártatlanságában olyan...

Fitzgerald pátert elevenén találták az utolsó szavak. Szelencéjével az asztalra ütött.

- Ne prédikáljon nekem, fiatalember!

- Bocsásson meg. Hiszen látja, hogy nem is tudom, mit beszélek. Kérni akartam, érvényesítse hatalmát. - Francis érezte, hogy ereje fogytán. Még egy utolsó kéréssel próbálkozott: - Adjon neki kis időt, ennyit tegyen meg legalább.

- Elég volt, Francis.

A plébános sokkal inkább ura volt akaratának - és mások akaratának is - semhogy pillanatok alatt vissza ne nyerje önuralmát. Felállt és megnézte óráját.

- Nyolc órára kongregációs gyűlésre kell mennem. Elnézését kérem, Francis. - Amint Francis felállt, szemrehányóan veregette vállon. - Kedves fiam, ön még kicsit éretlen. Sőt mondhatnám, szeleburdi. De Hála az Égnek, Szentegyházunkban jó anyára talált. Ne rohanjon fejjel a falnak, Francis. Ez a fal nemzedékek óta áll szilárdan és az önénél keményebb koponyák sem ingatták meg. De hagyjuk... tudom, hogy ön derék fiú. Látogasson meg az esküvő után, hadd beszélgessünk el Hollywellről. És addig is, hogy hevességét jóvátegye, mondjon el értem egy Salve Regina-t.

Hiába, minden hiába. Nincs segítség.

- Igenis, atyám - dadogta Francis.

- Jó éjszakát fiam... és áldja meg az Isten.

Odakint hűvös este fogadta. Legyőzve, összetörve, tehetetlensége tudatában Francis fáradtan vonszolta magát a csendes utcán. Lépései alatt kongott a templom ajtajába torkolló kövezet. A főkapuba érve hallotta, hogy a sekrestyés most zárja be az oldalajtókat. Francis fedetlen fővel állt a sötét templomban, szemét a kísérteties homályban alig látszó emeleti ablakokra szegezve. Végső kétségbeesésében kitört belőle a könyörgő fohász:

- Istenem, tégy úgy, amint legjobbnak ítéled mindnyájunk javára.

Az esküvő napjának közeledtével Francist lázas álmatlanság gyötörte, de a házban mintha lassan elcsendesednének a hullámok. Nora nyugodtnak látszott, Polly néni reménykedni kezdett, sőt Ned szeméből is, bár ragaszkodott az egyedülléthez, lassan tünedezett a rémület zavara. Csendes esküvő lesz, de a kelengyére, a Killarneyben töltendő mézeshetekre nem vonatkozik ez a megszorítás. A ház tele volt ruhafélékkel, drága holmikkal. Polly néni gombostűkkel a szájában próbált egy-egy új ruhát és a nagy elfoglaltság szédületében hajózott a végszámra szerte heverő vásznak, szövetek tengerében.

Gilfoyle nézett és látott mindent, a kocsma legfinomabb szivarjait szívta és időnkint hosszú pénzügyi megbeszéléseket folytatott Neddel. Megkötötték, aláírták az üzlettársi szerződést; meghányták-vetették, hogyan építsék át a házat, hogy az új pár is elférjen benne. Thaddeus nagyszámú rokonsága immár ott lebzselt a ház körül, alázatosan, de határozott igényekkel. A legkellemetlenebbnek látszott valamennyiük között a vőlegény nővére, Mrs. Neily és ennek lánya, Charlotte.

Nora nem beszélt, de nem is igen kérdezték. Egyszer, mikor Francisszal összetalálkozott a folyosón, megkérdezte:

- Ugye tudod, Francis?

A fiúnak majd megszakadt a szíve, nem mert Nora szemébe nézni.

- Igen, tudom - felelte. - Hallgatva álltak, fojtó csend volt közöttük. Francis nem bírta elviselni a lány kínszenvedését. Gyerek módjára könnyekre fakadt, szavak után kapkodott. - Nora... ne engedjük, nem engedhetjük, hogy ez a szörnyűség megtörténjék. Ha tudnád, mit érzek, hogyan gondolok rád... Én el tudnálak tartani, dolgozni fogok. Nora, engedd, hogy elvigyelek innen.

A lány szánakozó gyengédséggel nézte.

- Hová mehetnénk?

- Bárhova. - Vad hévvel beszélt, homloka izzadtságtól fénylett.

Nora nem felelt. Némán szorította meg a kezét, azután elsietett. Próbálni hívták.

Az esküvőt megelőző napon mintha felengedett volna kissé, márványhideg közönye enyhülni látszott. Egyszer csak teázás közben - Polly néni reggeltől napestig teával zaklatta - hirtelen kijelentette:

- Szeretnék átmenni Whitley Baybe.

Polly néni csodálkozva visszhangozta:

- Whitley Baybe? - aztán nyugtalanul mondta: - Veled tartok.

- Felesleges - tiltakozott Nora, szelíden ingatva fejét. - Különben, ha kedved van...

- Szívesen veled megyek, kedvesem.

Nora magatartása megnyugtatta. Úgy rémlett neki, mintha az egykori pajkos kisleány képe tűnne fel valahol messze, ködfátyol mögött. Örömmel kapott a kiránduláson, valahogy azt képzelte, hogy Nora talán mégis csak „megússza”. Tea után a killarneyi tóról kezdett mesélni, melyet látott leánykorában. Sokat nevettek akkor a tréfáskedvű hajósokon.

Mindjárt ebéd után indultak. A sarokról Nora visszanézett. Mintha megállt volna egy pillanatra. A szája mosolygott, de a szemében komolyság ült, így intett búcsút Francisnek. Azután befordult a sarkon.

A szerencsétlenség híre előbb ért a városba, mint Polly néni, akit önkívületi állapotban kocsin hoztak haza. Az eset óriási feltűnést keltett városszerte. Ha egyszerűen csak arról lett volna szó, hogy egy szeles fiatal lány megbotlik a peronon és a befutó vonat kerekei alá esik, akkor alighanem kevesebbet beszéltek volna róla. De az esküvő előestéjén történt és így sokkal színesebb téma lett belőle. A dokkok környékén az asszonyok kendősen rohantak ki az utcára, égnek emelt karral szörnyülködtek és csoportokba verődve sajnálták a tragédia ifjú áldozatát. A sok találgatásnak az lett a vége, hogy egyhangúlag az új magassarkú cipőre hárították a felelősséget. Óriási részvét nyilvánult meg Thaddeus Gilfoyle iránt, sajnálták a gyászbaborult családot, sőt minden fiatal nőt, aki esküvő előtt utazni kénytelen. Nagy temetése lesz biztosan, talán még a kongregáció zenekara is kivonul.

Francis aligha tudta volna megmondani, hogyan került késő este a Szent

Domonkos templomba. Rajta kívül nem volt ott egy teremtett lélek sem. A Szentély pislogó olajmécsese, mint magányos világítótorony, vonta magához tekintetét. Amint ott térdelt, sápadtan, mozdulatlanul, úgy érezte, hogy sorsa fordulóponthoz érkezett. Még soha nem volt ilyen kétségbeesett, ennyire elhagyatott. Sírni szeretett volna, de szeméből nem indult könny. Imádkozni szeretett volna, de hideg, merev ajkára nem jött szó. Gyötrődő lelkéből azonban félénk gondolat kereste az utat felfelé. Előbb a szülei. Azután Nora. Nem mehet el vakon az intelem mellett, melyet ez a két esemény jelent. Távozik... oda kell mennie MacNabb páterhez... ott van az ő helye San Moralesben. Istennek szenteli életét. Pap lesz belőle.

VI.

Ezernyolcszáztizenkettő húsvétján történt valami a San Morales-i Angol Szemináriumban, aminek hallatára a megbotránkozás morajától lett hangos az egész intézet. Az egyik növendék eltűnt és csak négy nap múlva került elő. Az ötven esztendővel ezelőtt alapított szemináriumban természetesen megesett már máskor is, hogy a növendékek fellázadtak az intézet fegyelme ellen. Egy alkalommal például kivonultak és egy álló órán keresztül féktelenkedtek a közeli csapszékben, vastag szivarokat szívtak, erős pálinkát ittak és alaposan elrontották a gyomrukat. Máskor egy-egy renitens növendéket a fülénél fogva kellett kiráncigálni a Via Amorosa valamelyik piszkos, rosszhírű lebujából, ahová éjszaka kiszökött. A mostani eset azonban - a bűnös fényes nappal, se szó se beszéd, kisétál a nyitott kapun, azután három nappal később ugyancsak fényes nappal, sántítva, porosan, borotválatlan képpel, ziláltan, a szörnyű kicsapongás kétségbevonhatatlan jeleivel tér vissza, mentségül kijelenti, hogy „sétálni voltam”, ledobja magát az ágyra és huszonnégy órán keresztül alszik egyhuzamban - ez nem egyszerű fegyelemsértés, ez már lázadás.

Szünet alatt a növendékek jámbor rémülettel tárgyalták meg az esetet. Feketeruhás kis csoportok sétáltak a fehérfalú szeminárium körüli dombokon, a napsütötte szőlők között és valamennyien egyetértettek abban, hogy Chisholmot el fogják távolítani az intézetből.

Azonnal megalakult a fegyelmi bizottság. A súlyos fegyelemsértésre való tekintettel a rektor, az adminisztrátor, a novíciusok főnöke és a növendékek kiküldöttje foglalt helyet benne. Az előzetes megbeszélés után, már a renegát hazatértét követő napon összeült a bizottság a teológiai előadóteremben.

Odakint dühöngött a forró solano. Ezrével rázta le a fák hosszúkás levelei közül az érett fekete olajbogyókat, melyek ráncosra aszalódtak a napon. A kórház kertjéből narancsvirág illata terjedt szét. A talaj is összevissza repedezett a tikkasztó hőségben. A fehérfalú, oszlopos, hűvös teremben üresen álltak a sötét padsorok. Francis arcán nyoma sem volt az izgalomnak. Fekete köntösében magasabbnak, karcsúbbnak látszott, a tonzúra kiemelte erős pofacsontját, szeme sötét csillogását, tartózkodó magatartását. Csodálatosképpen még a kezén sem látszott nyugtalanság.

Előtte, az emelvényen, már elfoglalták helyüket a négy íróasztalnál a tárgyalás résztvevői: Tarrant páter, monsignor MacNabb, Gomez páter és Mealey diakónus. A rászegeződő tekintetek rosszalló kifejezését látva, Francis lesütött szemmel hallgatta a vádat, melyet Gomez páter, a novíciusok főnöke olvasott fel.

Rövid hallgatás után Tarrant páter szólalt meg:

- Mivel magyarázza cselekedetét?

Francis nyugodt maradt, de elpirult és szemlesütve felelte:

- Sétára indultam. - Ez a kijelentés elég sután hangzott.

- Ez a tény elég világosnak látszik. A lábunkat használjuk, akár jó, akár rossz szándék vezet bennünket. Ne beszéljünk egyelőre arról, hogy aki engedély nélkül távozik a szemináriumból, az bűnt követ el; arra feleljen, rossz szándékkal indult-e el?

- Nem.

- Távolléte alatt élvezett szeszes italt?

- Nem.

- Volt a bikaviadalon, a vásáron, a kaszinóban?

- Nem voltam.

- Akkor hát miért ment el?

Rövid szünet előzte meg a meglehetősen zavaros feleletet:

- Megmondtam. Hasztalan magyaráznám: Én... sétára indultam.

Tarrant páter elmosolyodott.

- Azt akarja elhitetni, hogy négy napon keresztül szakadatlanul járta a vidéket?

- Így történt.

- Meg tudná mondani, meddig jutott el?

- Egészen... Cossáig.

- Cossáig? Hiszen az ötven mérföldnyire van.

- Ennyire lehet körülbelül.

- Volt valami célja?

- Nem volt.

Tarrant páter keskeny ajkát harapdálta. A makacsság mindig kihozta sodrából. Kár, hogy a kínvallatás kiment a divatból. Nem is csoda, hogy a középkor emberei a kínpadot, a szeges csizmát, a hüvelykszorítót vették igénybe, mert vannak esetek, amikor használatuk tökéletesen indokolt.

- Meg vagyok győződve, hogy hazudik.

- Miért hazudnék... önnek?

Mealey diakónus ajkáról halk felkiáltás röppent el. Jelenléte formaság volt csupán, csak jelképet, egy számot jelentett, de most úgy érezte, hogy meg kell szólalnia.

- Kérlek, Francis - mondta szelíden - a növendékek érdekében... tudod mennyire szeretünk valamennyien... térj magadba.

Minthogy Francis hallgatott, Gomez páter halkan odaszólt Tarrantnak:

- A városban nem sikerült megtudnom semmit, de kérdést intézhetnénk a cossai lelkészhez.

- Igen, ez határozottan jó ötlet.

A rektor, aki, mióta otthagyta Holywellt, megöregedett és nem volt már olyan mozgékony, felhasználta a beállott rövid szünetet, előrehajolt és lassan, szelíden szólt Francishoz:

- Értse meg, Francis, hogy ez a, hogy úgy mondjam, általános érvényű magyarázat nem elégíthet ki bennünket. Elvégre az iskolakerülés komoly fegyelemsértés, nemcsak azért, mert tiltják a szeminárium szabályai, hanem még inkább az okok miatt, melyek önt erre a fegyelemsértésre csábították. Mondja, meg van elégedve, jól érzi itt magát?

- Igen.

- Helyes. Nincsenek kétségei? Tisztában van önmagával a papi hivatás tekintetében?

- Alig várom, hogy én is tehessek valamit, amivel hasznára lehetek az emberiségnek.

- Ennek szívemből örülök. Szóval nem akarja, hogy eltávolítsuk az intézetből?

- Nem.

- Akkor hát mondja el nekünk szép sorjában, mi vitte bele ebbe az... érdekes kalandba.

Erre a jóindulatú biztatásra Francis végre felnézett. Látszott, hogy igyekszik rendbeszedni gondolatait, hogy keresi a szavakat.

- Igen... az ájtatosság után történt. Nem bírtam imádkozni. Kétségbeejtett a nyugtalanság. Nem találtam a helyemet. Kint zúgott a solano... mintha ez a tikkasztó szél okozná ideges tépelődésemet... a másik pillanatban a szeminárium kicsinyes, gyötrő egyhangúságát okoltam. Egyszerre csak megpillantottam a puha fehér porréteggel borított utat amott a kapun túl. Nem tudom, hogyan történt, ott voltam az úton és mentem, mentem egész éjjel, mérföldeken keresztül...

- És egész nap - szólt közbe Tarrant páter gúnyosan. - És a következő napon is!

- Valóban így történt.

- Életemben sem hallottam ennyi képtelenséget egy halomban. És ön feltételezi a bizottságról, hogy elhiszi, amit itt mesélt?

A rektor hirtelen elhatározással felegyenesedett.

- Ajánlom, hogy függesszük fel a tárgyalást. - A két pap megrökönyödve bámult rá, de mintha észre sem venné, odaszólt Francisnak: - Egyelőre elmehet; majd ha szükséges lesz, hívni fogjuk.

Francis halotti csendben ment ki a teremből. Amint becsukódott mögötte az ajtó, a rektor hideg szemrehányással jelentette ki:

- Higgyétek el, hogy fenyegetéssel, ráijesztéssel ebben az esetben nem megyünk semmire. Vigyázzunk, ne hamarkodjuk el a dolgot. A mögött a séta mögött van valami, amit még nem látunk, nem értünk.

Tarrant páter, akit bántott a rektor beavatkozása, ingerülten jegyezte meg:

- Igen: féket nem tűrő természet végső kitörése.

- Szó sem lehet ilyesmiről - mondta MacNabb elgondolkozva. - Kedvvel, szorgalommal tanult mindig. Kérem, Gomez páter, erkölcsi tekintetben van

valami a rovásán?

Gomez fellapozta az előtte fekvő könyvet.

- Nem volt. - Lassan, vontatottan olvasta a feljegyzéseket. - Holmi gyerekes tréfák. A múlt télen meggyújtotta az angol újságot, melyet Despard páter olvasott. Arra a kérdésre, miért tette, nevetve felelte: „Tétlen kéznek ördög a munkaadója.”

- Szóra sem érdemes - mondta a rektor élesen. - Ismerjük Despard páter szokását, a szemináriumba érkező lapokat teleírja megjegyzésekkel.

Gomez páter folytatta:

- Mikor a refektóriumban rákerült a felolvasás sora, „Alcantarai Szent Péter élete” helyébe a „Mikor Éva cukrot lopott” című parodizált vallásos értekezést csempészte, illetlen derültséget keltve.

- Ártatlan gyerekcsíny.

Gomez tovább lapozott.

- Tudvalevőleg a növendékek, természetesen az igazgatóság engedélyével, tréfás körmenetet szoktak rendezni, melyben felvonulnak a Szentségek megszemélyesítői. Az egyik növendék például pólyás babának öltözik, ez a Keresztség, ketten a Házasságot ábrázolják és így tovább. Nos, az Utolsó Kenetet jelképező halottra - Gomez kérdő pillantást vetett Tarrantra - Chisholm táblát akasztott, ezzel a szöveggel:

Itt nyugszik páter Tarrant,

Kiről a halotti okmányt Készséggel...

- Elég - vágott közbe Tarrant. - Az eset sokkal komolyabb, semhogy ezek az ostoba tréfák érdekelhetnének bennünket.

A rektor helyeslőleg bólintott.

- Ostobák, igen, de nem rosszindulatúak. Ne feledjük, hogy Chisholm nem átlagjellem. Lelkében mélységek vannak és lánggal égő buzgalom. Érzékeny és búskomorságra hajló, de ebbeli gyengeségét féktelen pajkossággal leplezi. A küzdés embere, de meg nem adja magát. Gyerekes naivság és logikus céltudatosság különös keveréke. És mindenekfelett feltétlen híve az egyéni szabadságnak.

- Ami teológusban veszedelmes tulajdonság - hangzott Tarrant páter éles közbeszólása. - Ezeknek köszönhetjük a reformációt.

- És a reformáció visszahatásának, a papság erkölcsi színvonalának örvendetes emelkedését - mondta rá a rektor alig észrevehető mosollyal. - De ne térjünk el a tárgytól. Belátom, hogy súlyos fegyelemsértés történt, amely büntetést érdemel. De ne hamarkodjuk el a döntést. Az olyan növendéket, mint Chisholm, nem kergethetem világgá, amíg ne tudom teljes bizonysággal, hogy csakugyan rászolgált a kicsapatásra. Éppen ezért legyünk türelemmel néhány napig... Ebben valamennyien egyetértünk - fejezte be ártatlan képpel és felállt.

A bizottság kiment a teremből. Gomez páter Terrant mellé szegődött.

Francis feje felett ott lebegett a ki nem mondott ítélet. Nem történt semmi, járhatott-kelhetett, mint azelőtt, folytatta a tanulást. De ahova belépett - könyvtárba, ebédlőbe, társalgóba - a beszélgetők elhallgattak és hasztalan igyekeztek közönyt mutatni, nyilvánvaló volt, hogy jelenléte

zavarba hozza őket. Tudta, hogy róla beszélnek és hogy bűnösnek tartják. Holyweli szobatársa, Hudson, résztvevő arccal, túlzott szeretettel szorgoskodott körülötte. Anselm Mealey és hívei félreérthetetlenül értésére adták, hogy megsértette a növendékek közösségét. Szünet alatt összebújtak, aztán odamentek hozzá. Anselm volt a szószólójuk.

- Nem akarunk bántani, Francis, hiszen tudjuk, hogy nehéz helyzetben vagy. De nemcsak rólad van szó, az eset árnyékot vet valamennyi növendékre. Mi úgy véljük, sokkal szebb, sokkal férfiasabb cselekedet lenne, ha könnyítenél a lelkiismereteden és beismernéd.

- Mit ismernék be?

Maley vállat vont. Mit feleljen? Ő megtette kötelességét. Indulóban így szólt:

- Elhatároztuk, hogy novénát tartunk érted. Nekem talán jobban fáj az eset, mint a többieknek, mert azt hittem, te vagy a leghívebb barátom.

Francis érezte, hogy látszólagos nyugalmát veszély fenyegeti. Ha sétára indult a szeminárium kertjében, hirtelen megállt, mert az jutott eszébe, hogy éppen a séta vitte bele a végzetes kalandba. Tarrant páter és a többi tanár nem vett tudomást róla. Az előadásokon azon kapta magát, hogy oda sem hallgat. Reménykedve várta, mikor hívják már a rektorhoz, de a hívás késett.

Lelki kétségei is súlyosbodtak. Nem volt tisztában magával. Úgy látszik, mégis csak azoknak volt igazuk, akik megjósolták, hogy nincs meg benne a papi elhivatottság. Töprengései közben az is megfordult a fejében, hogy mint világi pap beáll valami távoli veszedelmes misszióba. Egyre sűrűbben kereste fel a kápolnát, de csak titokban járt oda. Egyelőre nagy fejtörést okozott neki, hogyan viselkedjék a környező szűk kis világgal szemben.

Gomez páter a harmadik nap reggelén, pénteken, kapta meg a várva várt levelet. Felháborodva, de a sikerült sakkhúzás örömével rohant vele az adminisztrátor szobájába és mint csontot, vagy legalábbis jó szót váró okos kutya, állt íróasztalánál, amíg Tarrant páter elolvasta a cossai lelkész válaszát, amely így hangzott:

Tisztelt barátom,

Húsvét napján kelt nagybecsű kérdezősködésedre válaszolva, sajnálattal közlöm, hogy gondos nyomozásom a következő tényt derítette ki: április 14-én csakugyan megfordult itt Cossában egy magas, barna szemináriumi növendék, akire egyébként is ráillik az Ön leírása. Szemtanúk állítják, hogy este bement egy Rosa Oyarzabal nevezetű nő házába, ahonnan másnap reggel távozott. Ez az asszony egyedül él, azt a bizonyos foglalkozást űzi és hét esztendő alatt egyetlen egyszer sem lépte át a templom küszöbét.

Maradtam alázatos testvére Jézus Krisztusban

Salvador Bolas

cossai lelkész

- Ugye, hogy jó ötlet volt? - mormolta Gomez.

- Jó, nagyon jó - felelte Tarrant páter viharfelhős képpel és türelmetlenül

félretolta a spanyolt. Két ujjal fogta a levelet, mint valami trágár írást és a hosszú folyosón keresztül a rektor irodájába sietett. MacNabb azonban misén volt éppen, vagyis félórán belül aligha várhatta vissza.

Tarrant páter azonban nem akart várni. Mint a szélvész, rohant keresztül az udvaron és kopogtatás nélkül nyitott be Francis szobájába. Itt sem volt senki.

Valószínűleg misén van Francis is, gondolta Tarrant páter. Mit volt mit tennie, leült, holott csak úgy feszült benne a szörnyű türelmetlenség.

Szétnézett a szokatlanul rideg kis szobában. Ágy, szekrény, asztal, egyetlen egy szék - ebből állott a bútorzat. A fiókos szekrényen megfakult fénykép: sovány, csontos asszony, amint fehérruhás kislány kezét fogja, a fénykép alján pár szó: *„Polly nénitől, Norától, szeretettel.”*

Gúnyos mosolya megenyhült, amint a fényképről a fehér falon függő Sixtusi madonnára tévedt a tekintete.

Aztán megpillantotta az asztalon nyitva fekvő füzetet, Francis naplóját. Erre a felfedezésre Tarrant pátert újból elkapta a féktelen indulat, onrcimpája remegett, a szeme lángolt. Számot vetett lelkiismeretével, felállt, az asztalhoz lépett. Úriember létére kémkedik, mint egy kíváncsi szobalány? Igen, a kötelesség parancsolja. Ki tudja, milyen rejtegetett bűnöknek jut a nyomára? megalkuvást nem tűrő aszkétaarccal olvasni kezdett.

Azt hiszem, Szent Antal beszél valahol a „félreértett ember makacs önfejűségéről” A feneketlen csüggedés pillanataiban ez a gondolat tartja bennem a lelket. Ha elküldenek innen, pályámnak vége. Szerencsétlen természettel vert meg a sors. Nem bírok egyenesen gondolkozni, mint a többiek, hasztalan kényszeríteném magamat, nem bírok elvegyülni a tömegben. Holott legfőbb vágyam, hogy Istent szolgáljam, hiszen az Ő házában annyi a szoba, hogy se szeri se száma. Ha jutott benne hely Jeanne d'Arcnak, vagy az olyan magányosnak, mint Szent Benedek, aki még a testén nyüzsgő férgeket sem bántotta, bizonyára jut nekem is.

Azt mondják, magyarázzam meg. Hát meg lehet magyarázni a semmit, vagy azt, ami olyan szégyenletesen nyilvánvaló? Szalézi Szent Ferenc mondja:

„Inkább zúzzanak porrá, semhogy megszegjem a szabályokat. „Igen, de mikor kimentem a kapun, gondoltam is én a szabályokra, vagy fegyelemsértésre! Hányszor cselekszünk homályos ösztönök hatása alatt.

Jól esik papírra vetni ezeket a gondolatokat, mert így talán sikerül elhitetni magammal, hogy volt valami értelme annak, amit tettem.

Hetek óta lázas álmatlanságban forgolódtam éjszakákon keresztül. Talán mások könnyebben bírják ezt az életet... hiszen se szeri se száma a könyveknek, melyek mind a papi hivatásra való előkészület zavartalan örömeit magasztalják. Pedig ha sejtenék a kívülállók, milyen rettenetes küzdelmet vív némelyikünk!

Amióta itt vagyok, elviselhetetlennek érzem a szűk korlátokat, a testi tétlenséget (ugyancsak rossz misztikus lett volna belőlem!) s ezt még

tűrhetetlenebbé teszi a külvilág be-behatoló, lehalkult, de különös visszhangja. Ilyenkor ráeszmélek, hogy huszonhárom éves vagyok, mindeddig egyetlen élő lelken sem segítettem és erre elfog a lázas türelmetlenség.

Willie Tullock levelei képviselik számomra azt a bizonyos veszedelmes csábítást, melyet Gomez páter olyan gyakran emleget. Mióta Willie megszerezte az orvosi diplomát, Jean húga pedig az ápolónői képesítést, mindketten a tinecasttei ingyenes betegsegélyző hivatalban dolgoznak; bizonyára számos érdekes kalandjuk akadt a férges külvárosi nyomortanyákon. Az én helyem is ott volna valahol, azok között, akik a nyomorúság ellen küzdenek.

Ami késik, nem múlik... türelem, türelem. Ned és Polly sorsa is nyugtalanít újabban. Örültem, mikor arról értesítettek, hogy a kocsma feletti lakásból kiköltöztek a külvárosba és Nora kis árváját, Judyt is magukhoz vették. De Ned beteg, Judy sok bajt okoz, Gilfoyle pedig, aki egyedül maradt az Union Tavernben, megbízhatatlan sáfár. Ned megtört, nem mozdul ki a házból, kerüli az embereket. Az őrült eltévelyedés, amelyre megbocsáthatatlan, elvakult ösztön vitte Norával szemben... tönkretette! Ha igazán becstelen lenne, már rég kiheverte volna.

Nem mindenki bírja elviselni az élet egyhangúságát. Drága Nora! Ez a két egyszerű szó ezernyi gondolatot, érzést rejteget. Igaza volt Tarrant páternek, mikor az „agendo contra” értelmét magyarázva, azt mondta: „Vannak kísértések, melyek ellen nem használ a küzdés; ilyenkor csak egy orvosság van: el kell zárni elménket és menekülni.” Az én cossai kirándulásom is ilyen menekülés volt, azt hiszem.

Ahogy kifordultam a kapun, gyors léptekkel indultam, de nem akartam messzire menni. Azután szárnyakat adott a megkönnyebbülés. A gyors járás izgalmában úgy rémlett, önmagam elől menekülök. Izzadtam, mint az áldott földet munkáló paraszt, a sós veríték lemosta testemről az emberi gyarlóság minden salakját. Lelkemben, szívemben dalolt a boldogság. Úgy éreztem mennem kell, amíg csak össze nem roskadok.

Mentem hát egész nap, étlen-szomjan. Nagy utat tehettem, mert estefelé éreztem, hogy nem lehet nagyon messze a tenger. Mikor feltűntek a csillagok, dombtetőre, ahonnan megpillantottam Cossát. A védett öbölben fekvő kis város virágba borult akácfákkal szegett egyetlen utcáját leírhatatlanul szépnek találtam. Holtra fárasztott a hosszú út. Lábam felhólyagosodott. De a faluba érve az élet nyugtató érverése elfeledtette velem a fáradságot.

A falu népe a piacon élvezte az est hűvösét , akácillattal volt tele a levegő, a homályban csak a kis csapszékből szűrődött némi világosság. A kocsmaajtó két oldalán hosszú fenyőpadok nyújtóztak, előttük néhány öregebb férfi tekézett. Az öböl felől odahallatszott a hullámok robaja. Kacagó gyerekek futkároztak. Szép volt ez a végtelen egyszerűség. Tudtam ugyan, hogy egyetlen fillér sincs nálam, mégis leültem a kocsma elé. Jól esett a pihenés, mert szinte elkábított a fáradtság. Egyszerre csak távolabbról, a fák közül, dudaszót hallottam. Halkan szólt, mint ahogy az

esti hangulat kívánta. Aki nem ismeri ezeknek a nádsípoknak éles, otthonos muzsikáját, az nem is képes átérezni boldog elragadtatásomat. Skót létemre, bizonyára a véremben vannak a tilinkó trillái. Kábultan ültem; elkábított a muzsika, a gyönyörű éjszaka, a homály, a fáradtság.

Elhatároztam, hogy a parton fogok aludni. Már éppen indulni készültem, mikor a tenger felől sűrű kőd gördült a falura, egyszerre elborítva mindent. Öt perc alatt megtelt párával a tér, csepegtek a fák, asszony, gyerek, férfi hazaszéledt. Most már akár tetszik, akár nem, el kell mennem a lelkészhez, megmondani, ki vagyok, hogy kerültem ide és megkérni adjon szállást éjszakára. Ekkor megszólított egy nő, aki a másik padról már jó ideje nézegetett, azzal a bizonyos félig sajnálkozó, félig lekicsinylő lenézéssel, mellyel a papok még keresztény országokban is sajnos elég gyakran találkoznak. Úgy látszik, kitalálta gondolatomat, mert azt mondta:

- Szigorú ember az. Oda ugyan hiába megy, be sem ereszti.

Harmincéves lehetett, a ruhája fekete, az arca halovány, a teste kövérke. Barátságtalan közönnyel folytatta:

- Van egy üres ágyam, abban meghálhat.

- Nincs pénzem, nem tudom megfizetni a szállást.

Gúnyosan nevetett.

- Nem baj, majd megfizet azzal, hogy imádkozik értem.

Megeredt az eső. A kocsmát is bezárták. Csak mi ketten maradtunk ott a téren. Gondoltam, majd a szemináriumból küldök neki pénzt. Feláálltunk és nekivágtunk a keskeny utcának.

Ott lakott a házsor közepe táján, két lépcső vezetett lefelé a konyhába. Lámpát gyújtott, levetette fekete fejkendőjét, csokoládét tett a tűzhelyre és friss kenyeret vett le a polcról. Piroskockás abrosszal terítette meg az asztalt. A kis konyha csakhamar megtelt a fortyogó csokoládé és a meleg kenyér kellemes illatával. Vastag porceláncsészékbe töltötte a csokoládét, de közben folyton szemmel tartott.

- Mondja el az áldást. Attól jobb íze lesz az ételnek - szólt.

Láttam ugyan, hogy csúfolódik, de azért elmondtam az áldást. Aztán evéshez, iváshoz láttunk. Olyan ízletes volt az ital, hogy az áldás sem javíthatott rajta.

Az asszony kíváncsian tekintgetett át hozzám az asztal túlsó oldaláról. Valamikor szép nő lehetett, de most a szépségből csak sötét szeme maradt meg; olajbarna arca szegletesre változott. Apró fülében nehéz aranykarikák csörögtek. A keze húsos volt, mint Rubens Madonnáié.

- Nos, páterke, örülhet, hogy itt van, mert én bizony nem szeretem a papokat. Ha Barcelonában elmegyek mellettük az utcán, jó hangosan kinevetem őket.

Akaratlanul elmosolyodtam.

- Elhiszem - mondtam neki. - Mi papok korán megszokjuk, hogy kinevessenek bennünket. Látja, ismertem egy embert, aki jó volt, mint egy falat kenyér és a piacon prédikált. No és rajta nevetett az egész város. Szent Daninak csúfolták. Aki hiszi az Istent, azt mainapság vagy képmutatónak, vagy bolondnak tartják.

Lenyelt egy korty csokoládét és csészéje felett rám tekintve mondta:

- Maga nem bolond. Mondja, tetszem magának?

- Miért ne tetszene? Szép is, kedves is.

- Kedves vagyok, mert ilyen a természetem. Pedig nagyon szomorú az életem, Apám kasztíliai nemes volt, de a madridi kormány kifosztotta. Férjem hajóskapitány volt és a tengerbe veszett. Én színésznő vagyok és itt élek csendben egyedül, amíg vissza nem kapom apám birtokait. Maga persze nem tudja, hogy mindebből egyetlen szó sem igaz.

- Tudom, hogyne tudnám.

Csodálatosképpen komolyan vette kijelentésemet, holott én tréfának szántam. Elpirult.

- Úgy látom, van magához való esze - mondta. - De nekem beszélhet, tudom, milyen szél hozta ide, szökevény papocskám. Mert hát egyiketek éppen olyan, mint a másik. - Dühödten kezdte, csúfolódva fejezte be mondókáját: - Éva anyánk kedvéért faképnél hagytuk az Anyaszentegyházat, ugye bizony?

Meglepődve bámultam rá, amint megértettem, mire gondol. Kacagnom kellett volna, de bosszantott is a dolog, mert úgy éreztem, hogy egy pillanatig sem maradhatok. Csészém üres volt, a kenyeret is megettem. Felálltam és vettem a kalapomat.

- Hálásan köszönöm a vacsorát. Pompásan ízlett - mondtam.

Az asszony elkomolyodott, arcán nagy meglepetés látszott.

- Úgy! Szóval nem bolond, hanem képmutató. - Bosszúságában az ajkát harapdálta. Amint kifelé indultam, utánam szólt: - Ne menjen el! - Egy pillanatig hallgattunk, aztán kihívóan mondta: - Mit bámul? Csak ne csodálkozzék. Úgy élek, ahogy nekem tetszik. És nekem tetszik ez az élet. Ha látna szombat este valamelyik barcelonai mulatóban, akkor megtudná, mi az a mulatás, mi az a jókedv. Egyetlen ilyen estém többet ér vidámság dolgában, mint a maga egész nyomorúságos kis élete. Most menjen fel és aludja ki magát.

Gondolkoztam, mitévő legyek. Az asszony, úgy látszik, észre tért. Kívülről behallatszott az eső kopogása. Pillanatnyi tűnődés után elindultam a szűk csigalépcső felé. Dagadt lábam sajgott, úgy látszik, sántítottam erősen, mert hirtelen megkérdezte:

- Mi baja a drága kis lábacskájának?

- Semmi... felhólyagosodott a hosszú úton.

Furcsa, kifürkészhetetlen tekintettel nézett.

- Majd én megmosom.

Hasztalan tiltakoztam, nem nyugodott, amíg le nem ültem. Meleg vizet hozott, letérdelt és lehúzta a cipőmet. Harisnyám odatapadt a felsebzett húshoz, úgyhogy előbb meleg vízzel áztatta, aztán húzta te óvatosan. Váratlan jósága zavarba hozott. Lemosta, fürdette mindkét lábamat és olajos kenőccsel kente be.

- Így, most már nem fog fájni. A harisnyája tiszta lesz reggelre.

- Hogyan köszönjem meg jóságát.

Tompán, kedvetlenül mondta:

- Ugyan mondja, mit ér az ilyen élet, mint az enyém! - Felelni akartam, de hirtelen felkapta a vedret. - Nehogy prédikálni kezdjen - fenyegetett - mert a fejéhez vágom. Odafent jobb kéz felé van az ágya. Jó éjszakát.

A tűzhelyhez lépett, én meg felmentem, megtaláltam az ágyat és csakhamar álomba szédültem. Mikor reggel lementem, az asszony már a konyhában foglalatoskodott. Kávét főzött és elém tette a reggelit. Indulóban hálálkodni akartam, de nem engedett szóhoz. Furcsa, szomorkás mosollyal búcsúzott:

- Az ilyen ártatlan ember nem való papnak - mondta. - Nem is lesz magából jó pap soha.

Visszaindultam San Moralesbe. Sántítottam, a fogadtatásra gondolva, elfogott a félelem. Nem mondhatnám, hogy nagyon siettem.

Tarrant páter sokáig állt mozdulatlanul az ablaknál, a füzetet szépen nyugodtan visszatette az asztalra és ebben a pillanatban jutott eszébe, hogy ő tanácsolta Francisnek, vezessen naplót. Lassú, meggondolt mozdulatokkal, annak rendje és módja szerint apró darabokra szaggatta a spanyol pap levelét. Aki ebben a pillanatban látja, nem ismert volna rá. Arcáról eltűnt a szigorú fegyelemmel ráerőszakolt sivár aszkéta tekintet. Vonásai megfiatalodtak, amint elöntötte őket a nagylelkűség, az elmélyedés hulláma. Öklével, melyben a darabokra tépett levelet szorongatta, önfeledten, szinte öntudatlanul, háromszor a mellére ütött. Aztán megfordult és kiment.

A széles lépcsőn Anselm Mealey került elébe a fordulónál. A mintanövendék bátorságot vett és megállította tanárát. Szerényen kérdezte:

- Bocsásson meg, de valamennyinket közelről érint. Engedje meg, hogy megkérdezzem, történt-e valami Chisholm dolgában.

- Mi történt volna?

- Gondolom... a távozása...

Tarrant páter felsőbbséges undorral nézett le a fiatalemberre, aki őt választotta ki mintaképé-nek.

- Chisholm itt marad - mondta, majd hirtelen indulattal sziszegte: - Maga bolond!

Este Francis a csodálatos menekülés titkán törte a fejét kis szobájában, mikor az egyik szemináriumi szolga csomagot hozott be és szó nélkül letette az asztalra. Francis kíváncsian bontotta ki.

Kis elefántcsont szobor került elő. A montserrati Szűz mása, a tizenötödik század spanyol művészetének igazi remekműve. Levél nem volt mellette, egyetlen magyarázó szó nem kísérte. Francis szíve nagyot dobbant, amint eszébe jutott, hogy Tarrant páter szobájában, az imazsámoly felett látta ezt a kis szobrot.

Hasztalan törte a fejét és csak akkor kezdte sejteni, hányadán van, mikor pár nap múlva a rektorral hozta össze a véletlen.

- No, fiatal uram - mondta az öreg úr ravaszul hunyorítva - úgy látom, a szenteknek. minden meg van engedve, különben nem menekült volna ilyen könnyűszerrel. Az én időmben szigorúan büntették az iskolakerülést.

Mindenesetre jó lesz, ha büntetésül tanulmányt ír - de kétezer szónál nem lehet kevesebb - erről a témáról: A távgyaloglás dicsérete.

A szeminárium szűk kis világában a falnak is füle van, a kulcslyukak látnak. Francis kalandjának részletei egyenkint kerültek napfényre, darabonkint illesztődtek össze és valóságos ékszer kerekedett belőlük, melynek az lett a sorsa, hogy klasszikus példaképpen maradt fenn a szeminárium történetében. Gomez páter részletesen beszámolt róla barátjának, a cossai plébánosnak. Bolas páterre mélységes hatást tett a történet. Öt oldalas, lelkesült hangú levéllel válaszolt, melynek befejezése minden esetre megérdemli, hogy szóról szóra idézzük:

Az eredmény akkor lett volna teljes és tökéletes, ha ama Rosa Oyarzabal nevű asszony megtérése tetőzi be. Milyen dicsőséges dolog lett volna, ha a nő odajön hozzám és az ifjú apostol látogatásának hatása alatt térden állva, könnyek között bánja meg bűneit! Sajnos, ez nem történt meg. Az illető nő, egy másikkal társulva, örömtanyát nyitott Barcelonában, amely, mint szomorú szívvel hallom, nagy látogatottságnak örvend.

HARMADIK RÉSZ

A LELKIPÁSZTOR

I.

Már órák óta kitartóan esett az eső, mikor Francis egy januári estén megérkezett Shalesleybe. Tynecastle-tól idáig negyven mérföldet tett meg a döcögő szárnyvasúton, de buzgalmát, lángoló lelkesedését nem csökkentette sem a hosszú utazás, sem a zuhogó eső. Amint eltűnt a vonat, körülnézett az üres állomáson. Úgy látszik, nem jött eléje senki. Nem baj. Felkapta bőröndjét és elindult a szénbányász falu főutcáján. A Megváltó Templomát kérdezősködés nélkül sem lesz nehéz megtalálni.

Ez volt első lelkészi állása. Szinte hihetetlen! Csak nemrég szentelték pappá... micsoda boldogság... végre, végre itt az alkalom, hogy kivegye részét a küzdelemből, melynek emberi lelkek megmentése a célja!

Ismerősei előre figyelmeztették ugyan, mi várja őt Shalesleyben, de most, hogy meglátta első próbálkozása színhelyét, a szíve elszorult. Ez bizony szomorú kis fészek: szürke házsorok, néhány szegényes kis bolt, közbül nagy, üres telkeken az esőben is füstölgő salakhalmok, jókora szemétdomb, egy-egy kocsma meg kápolna, fölöttük a Renshaw-féle szénbánya magas fekete tornyai. Francis derült kedvvel vigasztalta magát: nem a falu érdekli, hanem az emberek.

A falu keleti szélén, a bányatelep közelében állott a templom. A terjedelmes építmény nemigen ütött el a környezettől. Vörös, nyers téglából készült, csúcsíves kék ablakokkal, rozsdás bádogtetővel, viharvert csonka toronnyal. A templomtéren baloldalt volt az iskola, jobbra, töredezett

léckerítés, gizgazos kert mögött, a plébánia.

Francis dobogó szívvel állt meg a roskadozó kis ház kapujában. Becsengetett, várt jó soká, már éppen csengetni akart újból, mikor végre kinyílt az ajtó. Kékkötényes, nagydarab asszonyszemély fogadta, végignézett rajta és bólintott.

- Az új segédlelkész úr, ugye? A főtisztelendő úr várja. Erre tessék. - Jókedélyű nőnek látszott. A nappaliszoba ajtaja előtt még megjegyezte: - Micsoda idő. Megyek és hamar megsütöm a halat!

Francis belépett. A fehér abrosszal vacsorára terített asztalnál testes, ötven körüli pap ült. Az új segédlelkész jöttére letette a kést, mellyel addig idegesen dobolt az asztalon.

- Csakhogy itt van. Kerüljön beljebb.

Francis kezet nyújtott.

- Kezer páter, ha nem csalódom.

- Az hát. Nem is a walesi herceg. Éppen jókor érkezett a vacsorához. Fogadni mernék, hogy megéhezett. - Kikiáltott a konyhába: - No, mi lesz, Miss Cafferty? Meddig várjunk arra a vacsorára? Üljön le hát - mondta Francisnek. - Ne bámuljon, mint valami eltévedt bárány. Remélem, ért a kártyához? Esténkint szívesen játszom egy-két órát.

Francis asztalhoz ült és Miss Cafferty már hozta is a vacsorát, halat és főtt tojást. Kezer páter telerakta a tányérját, odatolta a tálat Francis elé és tele szájjal biztatta:

- Vegyen és ne szégyellje magát. Kemény munkája lesz itt, hát okosan teszi, ha megtölti a bendőjét.

Mohón, sietve evett, hatalmas állkapcsa, csontos keze egy pillanatra sem pihent. Kezer páter nagy testű, izmos ember volt. Kerek fejét rövidre nyírott sűrű haj borította. A szája keskeny, az orra szélesre lapított; minden mozdulata erőre, parancsoló akaratra, ellentmondást nem tűrő biztonságra vallott. Amint kettévágta a kemény tojást és egyik felét villájára szúrta, apró szeme egyre Francist figyelte, mérlegre tette, mint a mészáros az eladásra kínált állatot.

- Nem látszik valami erős legénynek - jegyezte meg. - Sokat mondok, ha hatvan kiló. Nem is tudom, mit akartok ezzel az ösztövér testtel. Az utolsó is olyan roggyant térdű, nyápic fiú volt. Lee-nek hívták, de inkább légy volt az istenadta, olyan igazi éhenkórász. Biztosan az európai levegő teszi. Az én időmben emberek voltunk a talpunkon, mikor kikerültünk a szemináriumból.

- Kis széltől én sem ijedek meg - mondta Francis mosolyogva.

- Majd elválik - mormolta Kezer páter. - Most, ha jóllakott, menjen át a templomba, hátha akadnak néhányan, akik gyónni szeretnének. Kicsit később átmegyek én is. Ma, az esőre való tekintettel, bizonyára kevesen lesznek. Kifogást, azt találnak... lusta népség az én drágalátos híveim serege...

Francis emeleti kis szobáját csaknem egészen elfoglalta a széles, nehéz ágy és a hatalmas szekrény. Gyorsan megmosdott, azután lement a templomba. Kezer páter korántsem tett rá kedvező benyomást, de nem akart az elhamarkodott ítélkezés hibájába esni. Sokáig ült a hideg

gyóntatószékben, melyen P. Lee, az előd neve állott, és hallgatta a vékony bádogtetőre verődő eső egyhangú dobolását. Elunva a várakozást, körülsétált az üres padsorok között. A kopár, inkább hombárhoz, mint templomhoz hasonló, nem nagyon tiszta helyiség leverő látványt nyújtott. A falak márványát utánzó zöld festése cseppet sem tette barátságosabbá. Szent József szobrának letört karja helyébe újat illesztettek, de a javítás ügyetlen mesteremberre vallott. A kálvária állomásain szomorúan festettek a kezdetleges viaszfigurák. Az oltáron rozsdás fémedényben tarka papírvirágok éktelenkedtek. Ezek a hiányok azonban nem csüggesztették el Francist, inkább arról győzték meg, hogy szükség van rá. Letérdelt a szentségtartó elé és buzgó hévvel tett újból fogadalmat.

San Morales igazi kultúrközpont volt; tudósok, szónokok találkozóhelye. A London, Madrid és Róma között utazgató nagy műveltségű magas állású egyházi férfiak gyakori vendégei voltak az előkelő intézetnek. Nem csoda tehát, ha Francist kétségbeejtették az első napok egyre növekvő nehézségei. Kezer páter súlyos próbára tette türelmét. Hirtelen haragú, durvaságra hajló ember volt, a kor, a tapasztalatok, híveinek legyőzhetetlen ellenszenve fogcsikorgató makacsságot fejlesztett benne.

Valamikor régen a tengerparti Eastcliff plébánosa volt, de ebben a kitűnőnek tartott plébániában annyira elidegenítette magától a lakosságot, hogy a város befolyásos személyiségei kérvénnyel fordultak a püspökhöz. El is helyezték, de ezt a kellemetlen kalandot idővel úgy tüntette fel, mint az önfeláldozás példáját.

- A magam elhatározásából cseréltem fel a trónust a zsámollyal - mondogatta kenetes komolysággal. - Hát bizony... azok voltak a szép idők!

Miss Cafferty egyes-egyedül látta el a házi teendőket. Szakácsné és házvezetőnő volt egy személyben. Hosszú évek óta szolgálta és megértette gazdáját, az ő nyelvén feleselt vele. Igen jól megfértek egymással, tiszteletben tartották egymást. Ha Kezer páter elutazott hathetes kúrájára, Harrogate-be Miss Caffertyt is hazaküldte pihenni szülőfalujába.

Szokásaiban nem volt válogatós. Nagy robajjal járt-kelt a házban, csapkodta az ajtókat, hogy pincétől padlásig csak úgy rengett a régi faépület.

Vallásos meggyőződését egyetlen mondatban foglalta: „Ezt kell tenned, különben elkárhozol." Csak az orráig látott, a dolgok belső jelentősége, a kevésbé feltűnő részletek nem érdekelték. Vannak bizonyos szertartások, melyekhez szavakra, vízre, olajra, sóra van szükség. Aki ezeket elmulasztja, az pokolra jut. Elfogultan, nagy hangon becsmérelt mindenkit, aki önállóan mert gondolkozni és ez a türelmetlenség elidegenítette tőle a falu lakóit.

Híveivel örökösen hadilábon állott. Szegény volt az eklézsia, a templom helyreállítása súlyos adósságba keverte, úgyhogy a legszigorúbb takarékosság sem segített szorongató anyagi gondjain. Kihez fordulhatott volna tehát, ha nem a hívekhez? Igen ám, de ehhez tapintatra lett volna szükség. Ehelyett a szószék peremére támaszkodva, előreszegett fejjel, kíméletlen haraggal sújtott le a gyérszámú hívőkre.

- Miből fizessem az adót, a biztosítást, miből törlesszem a kölcsönt?

Megvárjam, amíg a fejetekre szakad a templom teteje? Miből javíttassam ki? Amit adtok, nem nekem adjátok, hanem a Mindenható Istennek. Idehallgassatok hát, emberek, asszonyok, mind ahányan vagytok. Ezüstpénzt akarok látni, nem nyomorúságos rézgarasokat. Hála Istennek, van munkátok, Renshaw nagyságos úrtól pontosan megkapjátok a fizetést, így hát hiába is próbálkoztok mindenféle kifogással. Ami pedig az asszonyokat illeti, azok jól tennék, ha kevesebbet költenének cifrálkodásra és többet juttatnának a perselybe: - Így mennydörögvén, maga vette kezébe a perselyt és követelőző szemrehányással tolta oda a hallgatók orra elé.

Ezek a kirobbanások elkeseredett ellenállást váltottak ki a lakosságból. Mintha összeesküdtek volna, minél hangosabban szorongatta őket, annál kevesebbet adtak. Dühösen törte a fejét, hogyan foghatna ki rajtuk. Haditervet dolgozott ki. Kis bőrzacskókat osztott szét, melyeket azonban mise után üresen talált ott a padokon. - Így bánnak ezek a jó Istennel! - mormolta elkeseredve.

A plébánia pénzügyeinek komor felhői közül előtört néha a napsugár.

Ezt a napsugarat Sir George Renshaw évente megismétlődő adománya képviselte. A shalesleyi és ezenkívül vagy tizenöt másik szénbánya gazdag tulajdonosa buzgó hívő volt és bőkezű emberbarát. Kastélyától, Renshaw Halltól Shalesleyig hetven mérföld volt ugyan a távolság, de azért sohasem feledkezett meg a Megváltó Templomáról. A lelkész minden karácsonykor pontosan megkapta a százguineás csekket. - Guinea, értitek, aranyban, nem holmi zsírfoltos bankókban - jelentette kenetteljes dicsekvéssel. - Ez azután az úr! - Sir Gorge-ot csak egyszer vagy kétszer látta holmi gyűlésen Tynenecastle-ban, de mélységes tisztelettel beszélt róla és egyre rettegett, hogy egyszer csak elmarad a karácsonyi ajándék.

A Shalesleyben töltött első hónap, a Kezer páterrel való folytonos együttlét, erősen megviselte Francis idegeit. Nem volt nyugodt pillanata. Nem csoda, hogy Lee páter idegei felmondták a szolgálatot. Szellemi élete semmivé lett, elvesztette józan ítélőképességét. Napról napra jobban gyűlölte Kezer pátert és ugyanakkor kétségbeesetten vádolta magát, amiért megfeledkezik a papi engedelmességről és az alázatról.

Emberfeletti munkát végzett, különösen télvíz idején. Háromszor hetenkint kerékpáron ment át Broughtonba és Glenburnbe, hogy misét mondjon, gyóntasson és a gyerekeket a katekizmusra tanítsa. A két nyomorult kis falu népénél süket fülekre talált, a gyerekek álmos közönnyel hallgatták. Földhöz ragadt, szegény emberek voltak, apraja-nagyja rosszul táplált, közönyös, életunt. Francis megfogadta, hogy nem adja meg magát. Még nem tudta, hogyan - egyelőre ügyetlennek, tehetetlennek látszott -, de előbb-utóbb megtalálja az utat, mely ezekhez a szerencsétlen szívekhez vezet. Csak az első kis szikra lobbanjon lángra, nem engedi kialudni többé, ha az életébe kerül is.

Súlyosbította a helyzetet Kezer páter rosszindulata. A plébános káröröммel figyelte a segédlelkész küszködését és alattomban arra számított, hogy a fiatalember idealizmusa előbb-utóbb megtörik és hozzáidomul az ő gyakorlati felfogásához. Egyszer, mikor Francis

holtfáradtan, esőverten került haza a tíz mérföldnyire eső Broughtonból, ahova haldoklóhoz hívták, Kezer páter gúnyosan jegyezte meg:

- Persze, maga azt hitte, hogy csupa glóriás szenttel lesz itt dolga, mi? - Mélységes megvetéssel tette hozzá: - Semmirevaló, haszontalan banda.

Francis méltatlankodva, pirulva felelte:

- Krisztus is semmirevaló bandáért halt meg.

Francis végül is önmagát kezdte okolni a sikertelenségért. Alig evett, beérte egy csésze teával, egy falat kenyérrel. Ha éjszaka felriadt és töprengés elvette álmát, felkelt s lábujjhegyen lelopózott a templomba. A sötét, csendes templom, különösen ha ablakain beszűrődött a holdvilág, sokkal meghittebbnek látszott, mint nappali világosságban. Letérdelt és vad hévvel imádkozott erőért, kitartásért, mely átsegítse a kezdet nehézségein. Amint imája végeztével a türelmes szenvedő Megváltó képére tekintett, béke költözött szívébe.

Egyszer egy ilyen éjszakai látogatás után lábujjhegyen igyekezett szobájába. Az emeleten hálóingben, kabátban, gyertyával a kezében Kezer páter állta el az útját.

- Hát maga mit csinál?

- A szobámba megyek.

- Hol járt?

- A templomban.

- Micsoda? Éjszaka a templomban?

- Miért ne? - mondta Francis mosolyt erőltetve. - Talán attól tart, hogy felébresztem a Jóistent?

- A Jóistent nem, de engem felébresztett. - Kiabálni kezdett. - Nem tűröm! Életemben sem hallottam ilyen őrültséget. Jusson eszébe, hogy plébánián van, nem kolostorban. Naphosszat imádkozhat eleget, de amíg én parancsolok, addig éjszaka aludni fog, érti!

Francisnak már-már nyelvén volt az ingerült válasz, de hallgatott. Nem ragadtatja el magát, mert ha nem sikerül jó viszonyt tartani feljebbvalójával, ennek a parókia issza meg a levét. Elvégre Kezer páternek vannak jó tulajdonságai is: őszinteség, a bátor szókimondás, a szigorú önmegtartóztatás és a humor iránti érzék.

Néhány nappal később, mikor éppen jókedvében találta, felhasználta a kedvező alkalmat, hogy óvatosan megpendítsen előtte egy gondolatot, mely már régen foglalkoztatta.

- Nem értem - kezdte -, hogy híveink, akik olyan nagy területen vannak szétszórva, miért nem gondoskodtak mindeddig valami megfelelő szórakozóhelyről... Olyan ifjúsági körre gondolok, ahol a parókia fiataljai találkoznak!

- Ahá! - kedélyeskedett Kezer páter - úgy látszik, népszerűségre pályázunk, fiatalember.

- Isten ments - tiltakozott Francis és kedélyesen elnevette magát ő is, mert mindenáron meg akarta nyerni a plébános beleegyezését. - Nem kenyerem a népszerűség hajszolása. De az ilyen kellemes találkozóhely a fiatalokat távol tartaná az utcától, a felnőtteket a kocsmától. Testi és

szellemi épülésükre szolgálna. Sőt - fejezte be mosolyogva - még arra is rászoktatná őket, hogy szorgalmasabban látogassák a templomot.

- Nagyszerű! - kacagott Kezer páter. - Látszik, hogy nagyon fiatal. Hallja, maga még Leenél is nagyobb bolond. Tudja mit; hát csak csinálja. Majd meglátja, mi lesz érte a köszönet. Ismerem én ezt a semmirekellő bandát.

- Köszönöm. Ha ön megengedi, én megpróbálkozom vele még akkor is, ha hálátlansággal fizetnek érte.

Boldog izgalommal fogott a terv megvalósításához. Donald Kylenek, a Renshaw-féle szénbánya igazgatójának tetszett a dolog és megígérte támogatását. Skót származású volt ő is és buzgó hívő. Morrison, mázsamester, akinek felesége bejött néha a paplakba segíteni a ház körül, meg Creeden, a fűtőház főnöke, hasonlóképpen vallásos emberek voltak. Az igazgató megszerezte Francisnek az engedélyt, hogy hetenkint három estén használhassa a bányaszerencsétlenség esetén való elsősegélynyújtásra berendezett tágas termet. A másik kettőnek az volt a feladata, hogy tagokat toborozzon a tervezett ifjúsági körbe. Francisnek volt két fontja, gondolta, ebből futja majd az első kiadásokra, mert a lelkész pénzbeli segítségét a világért sem akarta igénybe venni. Írt Willie Tullochnak, aki bejáratos volt a tynecastlei ifjúsági körbe és kérte, küldessen neki kimustrált tornaszereket.

Sokáig törte a fejét, hogyan kellene elindítani a dolgot, végül a tánc mellett döntött, mert a fiatalságot bizonyára az csábítja leginkább. A teremben volt zongora, Creeden ügyesen hegedült. A terem ajtajára hirdetést szegezett és csütörtökön, a táncmulatság napján, megmaradt kis pénzén süteményt, gyümölcsöt, limonádét vásárolt.

Az estély vontatottan indult, de csakhamar olyan vidám hangulat kerekedett, amilyenre Francis álmában sem számított. A terem benépesült, hogy nyolc csoport járta a „lancier”-t. Amelyik fiúnak nem volt cipője, az bányászcsizmában táncolt. A táncok közti szünetekben a kipirult arcú ifjak boldog mosollyal helyezkedtek el a falak mentén felállított padokon, a lányok pedig a büfét keresték fel és frissítőt vittek oda a fáradt lovagoknak. Tánc közben kórusban énekelték a refrént. A tárnából hazatérő munkások kíváncsian álltak meg az ajtóban; szénportól fekete képükből kivillant fehér fogsoruk, amint mosolyogva szemlélték a mulatságot. Csakhamar ők is a mulatókkal énekeltek, sőt egy-egy kedélyesebb bányász egyszercsak ott forgolódott a táncolók között. Szóval, vidám volt a hangulat mindvégig.

Francis az ajtóban búcsúzott vendégeitől. Boldog örömmel gondolta: - Hála Istennek, felébresztettem őket. A kezdet biztató folytatást ígér.

Másnap reggel Kezer páter tajtékzó dühvel ült le a reggelihez.

- Mit hallok? Szép kis komédia! Pap létére így mutat jó példát? Szégyellheti magát.

Francis megrökönyödve bámult rá.

- Miről beszél tulajdonképpen?

- Tudja jól, miről beszélek. Arról a pokoli felfordulásról, amit tegnap este rendezett.

- Az ön beleegyezésével. Egy hete sincs, hogy megengedte.

- Megengedtem? - acsarkodott Kezer páter. - Megengedtem, hogy itt a

templom mellett fiúk-lányok összekeveredve hejehujázzanak? Még csak ez hiányzott, ez a szemérmetlen fogdosás és hajladozás. E nélkül is éppen elég gondot okoz nekem, hogy a fiatal lányok érintetlenül, tisztán jöjjenek az oltár elébe.

- Illedelmesen viselték magukat egész este.

- Illedelmesen! No, képzelem. - Kezer páter vörös lett, mint a pulyka. - Ó, a kis ártatlan! Tudja, mi a vége az ilyen enyelgésnek... ennek az ölelkezésnek, szoros összefogózásnak? Bűnös gondolatokat ébreszt a fiatal lelkekben, felkelti az érzéki vágyakat, kéjelgésre, testi kicsapongásra csábít.

- Ön összetéveszti a kéjelgést a nemiséggel.

- Szent József! Hát ugyan mi a különbség a kettő között?

- Az, ami az egészség és a betegség között.

Kezer páter dühösen legyintett:

- Hát ez meg micsoda ördögi kitalálás?

A két hónap óta halmozódó keserűség viharos erővel tört ki Francisból.

- Nem lehet elfojtani a természetes ösztönöket. Aki megpróbálja, pórul jár, a természet ellene fordul és keresztülgázol rajta. Fiúk, lányok együttes szórakozása, ilyen a tánc is, a legtermészetesebb dolog a világon. Az ismerkedés, az udvarlás nem más, mint a házasság előjátéka. Nem lehet mocskos takaró alá rejteni a nemiséget, mint valami rothadó hullát. Semmi sem olyan ártalmas, mint éppen a titkolózás, mert ez eredményezi az alattomos összesúgást, a vigyorgó rosszaságot. A nemi ösztönt nevelnünk kell és helyes útra terelni, ahelyett, hogy eltapossuk, mint valami mérges kígyót. Aki mégis ezt cselekszi, bemocskol valamit, ami tiszta volt és nemes a maga ősi eredetiségében.

Ijesztő csend követte Francis kitörését. Kezer páter nyakán kidagadtak az erek.

- Szemérmetlen fráter! - ordította. - Nem tűröm, hogy a fiatalság abban az átkozott táncteremben fajtalankodjék.

- Tehát inkább arra kényszeríti őket, hogy a sötét utcán meg a mezőn... fajtalankodjanak, amint ön mondja.

- Nem igaz - dadogta a lelkész. - Vigyázok az én lányaim érintetlenségére, mert tudom, mi a kötelességem.

- Nem vonom kétségbe - mondta Francis mély keserűséggel. - De az sem kétséges, hogy a törvénytelen gyermekek statisztikájában Shalesley jár elöl a püspökség területén.

Francis attól tartott, hogy a papot rögtön megüti a guta. Ökle hol kinyílt, hol meg összeszorult, mintha meg akarná fojtani valaki. Mutatóujjával Francis felé bökött, hogy így adjon súlyt annak, amit mondani készült.

- A statisztika nemcsak ezt mutatja, hanem például azt is, hogy az én ötmérföldes körzetemben nincs semmiféle ifjúsági kör… és nem is lesz! A maga gyönyörű tervének befellegzett, vége, megbukott. Én mondom. Ebben a kérdésben enyém az utolsó szó és ez a legutolsó szavam.

Nagy robajjal ült le az asztalhoz és dühösen látott a reggelihez.

Francis gyorsan végzett az evéssel és sápadtan, lesújtva ment a szobájába. Ablakába odalátszott a fűtőház; annak az udvarán állt az a nagy

láda, mely csak tegnap érkezett és még ki sem bontotta. Tulloch küldte, a tornaszerek voltak benne, melyekre íme, már nincs szükség. Rettenetes felindulásában arra gondolt, hogy megtagadja az engedelmességet. Isten nem kívánhat ilyen szolgai megalázkodást. Küzdenie kell, nem magáért, hanem ezekért a szánalomra méltó emberekért. A szeretet, a segítség vágya ösztökélte; segíteni akar ezeken a szerencsétleneken, nem hagyhatja cserben első gyámoltjait.

A következő napokon, egyhangú munkája közben szüntelenül azon törte a fejét, hogyan lehetne mégis megmenteni az ifjúsági kört és kiemelni az egyházközség lakóit a szellemi nyomorúságból. De minél tovább gondolkozott, annál világosabban látta, hogy Kezer páter ellen nem tehet semmit.

Kezer alig leplezett kárörömmel figyelte Francis látszólagos nyugalmát. Ezek a fiatal csikók emberükre találnak benne. A püspök elismeri az ő kiválóságát, azért küld hozzá egymás után annyi sok papot.

Francis végül is talált valamit. Az ötlet napról napra jobban tetszett neki. Az eredmény nem biztos, de biztató. Örült is neki és elhatározta, hogy Polly néni látogatása után azonnal hozzálát a kivitelhez.

Polly nénit és Judyt tudniillik június végére várta. Úgy volt, hogy egy hetet töltenek Shalesleyben, amely nyaralóhely ugyan, de magasan fekszik és a levegője tiszta. Így tavasz utóján, friss zöldben virított minden és rövid időre eltűnt a tájék komor szürkesége.

Polly néni alaposan rászolgált a pihenésre, mert az elmúlt tél ugyancsak próbára tette erejét és anyagilag is súlyos áldozatot követelt tőle. Thaddeus Gilfoyle jóvoltából az Union Tavern gyorsan haladt a tönkrejutás felé. Többet ivott, mint a kocsma vendégei, zsebrevágta a bevételt, mindent elkövetett, hogy kisemmizze Nedet és teljesen birtokába vegye a kocsmát. Ned betegsége veszedelmes fordulatot vett. Lábai felmondták a szolgálatot, egy év óta kerekes karszékben üldögélt naphosszat, újabban pedig agya is megzavarodott. Gőzyachtjáról, dublini sörgyáráról mesélt az ingyen-élő Thaddeusnak, aki nehezen titkolt örömmel hallgatta. Szegény beteg, egy napon Polly éberségét kijátszva Csonka segítségével megszökött hazulról és az egyik boltban két tucat kalapot rendelt. Dr. Tulloch, aki Francis kérésére megvizsgálta, agydaganatot állapított meg. Ő gondoskodott ápolóról is, aki Polly távollétében gondját viselje.

Francis természetesen a parókián szerette volna vendégül látni Polly nénit, hiszen paplakról ábrándozott mindig, melyben Polly néni láthatja el a gazdasszonyi tisztet és Judy is velük lesz, de Kezer páter magatartása mellett gondolni sem lehetett ilyesmire. Mrs. Morrisonnál gondoskodott tehát kényelmes szállásról, ahova Polly néni Judyval együtt június huszonegyedikén meg is érkezett.

Francis elszoruló szívvel fogadta. Az egykori magas, egyenes tartású Polly szállt ki a vonatból és mint egykor Norát, most fürtös feketehajú, barnaarcú kislányt vezetett kézenfogva.

- Polly, drága Polly néni - mormolta Francis, mintha csak magának mondaná. A derék asszonyság nemigen változott, csak öltözete kopott meg,

az arca fogyott le valamicskét. A rövid prémkabátot, a régi kalapot és a kesztyűt viselte most is. Egy fillért sem költött magára, annál többet másokra, előbb Norára és Francisre, azután Nedre, most meg Judyra.

Megindultan ölelte meg.

- Polly néni, olyan boldog vagyok, hogy eljött... hála Istennek nem változott... Most is a régi jó Polly néni!

- Ó, kedves Francis - motyogta Polly, kis táskájában keresgélve. - Milyen szeles az idő, úgy látszik, por ment a szemembe.

Francis karonfogta, balján Judy-t vezette, így kísérte őket szállásukra.

Mindent megtett, hogy jól érezzék magukat. Esténként órákhosszat elbeszélgetett Pollyval, aki boldog büszkeséggel legeltette rajta szemét és örömében minden búját-baját elfelejtette.

Egyszer mégis megvallotta, hogy Judy sok álmatlan éjszakájába kerül.

A tízéves kislányban, aki a tynecastle-i iskolába járt, jó és rossz tulajdonságok furcsa keveréke mutatkozott meg. Első pillanatra őszintének, közlékenynek látszott, a kellemes felszín alatt azonban gyanakvó, titkolózó természet lappangott. Mindenféle lehetetlen limlomot hordott a szobájába és dühroham fogta el, ha hozzá mertek nyúlni ezekhez a kincsekhez. Eleinte vadul lelkesedett mindenért, de amilyen gyorsan támadt, éppen olyan gyorsan el is múlt ez a lelkesedés. Az egyik percben közlékeny volt, a másikban félénk és bizalmatlan. Ha rosszaságon érték, kereken letagadta és ártatlan képpel hazudozott, ha meg szemére vetették a hazugságot, sűrű könnyek között felháborodva tiltakozott.

Francis mindent megpróbált, hogy magához édesgesse a kislányt és bizalmába férkőzzék. Elvitte magával a paplakba, ahol Judy gyermeki természetességgel rögtön otthon érezte magát, bátran járt-kelt a házban, Kezer páter szobájában is, felkapaszkodott a széles bőrdíványra, kezébe vette a páter pipáit, megnézegette íróasztalán a levélnehezékeket. Francist zavarta ez a merészség, de minthogy a lelkész nem tiltakozott, ő is hagyta, hadd szórakozzék kedvére.

A rövidre szabott nyaralás utolsó napján Polly néni sétára indult, Judy pedig csodálatosképpen nem izgett-mozgott, hanem valami képeskönyvet nézegetett Francis szobájában. Egyszer csak Miss Cafferty kopogtatott.

- A főtisztelendő úr izeni, hogy azonnal jöjjön le hozzá.

Francis csodálkozva hallotta a váratlan felszólítást. Rosszat sejtett.

Kezer páter türelmetlenül várta. Hetek óta most nézett először Francis szeme közé.

- Az a gyerek tolvaj - mondta keményen. Francis nem bírt felelni, torkán akadt a szó. - Megbíztam benne, gondoltam, hadd játsszon kedvére, mert kedves, helyes kis jószágnak látszott; ámbár gondolhattam volna. - Kezer páter dühösen hagyta félbe a megkezdett mondatot.

- Mit lopott? - kérdezte Francis reszkető szájjal.

- Hát mit szoktak lopni? - Kezer páter a kandallóhoz lépett, melynek párkányán papírba csomagolt rúd alakban állt a templomban gyűjtött aprópénz, tizenkét penny minden csomagocskában. Kezébe vette az egyik csomagot.

- A szegények filléreiből lopott és ez rosszabb, mint a közönséges lopás. Ez valóságos pogányság. Nézze meg ezt a csomagot.

A csomagon meglátszott, hogy kibontották és ügyetlen kéz tűrte be a papirost a tekercs két végén. Három penny hiányzott.

- Miből gondolja, hogy Judy volt a tolvaj?

- Bízza csak rám - acsarkodott Kezer páter. - Már egész héten hiányzott pár penny. Ebben a tekercsben minden pennyt megjelöltem.

Francis szó nélkül ment a szobájába, a lelkész utána.

- Judy, mutasd az erszényedet.

A kislányt meglepte a felszólítás, de hamar összeszedte magát, ártatlan képpel, mosolyogva mondta:

- Morrisonéknál hagytam.

- Nem igaz, nálad van. - Francis lehajolt és kivette az erszényt Judy zsebéből. Új szerzemény volt, Polly nénitől kapta elutazásuk előtt. Francis dobogó szívvel nyitotta ki. Három penny volt benne, mindegyiken ott volt a kis kereszt, mellyel Kezer páter megjelölte őket.

A lelkész megbotránkozása inkább diadalmas kárörömhöz hasonlított.

- Nem megmondtam! Haszontalan, romlott kölyke, megloptad a jó Istent. - szikrázó szemmel fordult Francishez: - Fel kellene jelenteni. Ha én lennék a gondozója, egyenesen rendőrkézre adnám.

- Nem, nem - könyörgött Judy zokogva. - Nem akartam megtartani... vissza akartam tenni.

Francis sápadtan hallgatott, rettenetesen hatott rá a jelenet. De nem vesztette el önuralmát.

- Rendben van - mondta nyugodtan. - Azonnal átmegyünk a csendőrségre és megteszem ellene a feljelentést. Hamilton őrmesternél.

Judy kétségbeesetten visítozott. Kezer pátert meglepte ez a fordulat, de gúnyosan nevetve mondta:

- Szeretném látni, meg meri-e tenni.

Francis vette a kalapját és kézenfogta a kislányt.

- Menjünk, Judy. Viseld jól magad. Elmegyünk Hamilton őrmesterhez és megmondjuk neki, hogy Kezer páter feljelent, mert három pennyt loptál.

Ahogy Francis kifelé vezette a kislányt, Kezer páter rosszul kezdte érezni magát, azután komolyan megijedt. Úgy látszik, túllőtt a célon. Hamilton őrmester régi haragosa volt, napirenden volt közöttük az indulatos szóváltás. Ha kitudódik ez a gyerekes vád, rajta fog nevetni az egész falu.

- Ne menjen... nem érdemes - szólt utánuk.

Francis csak ment kifelé, mintha nem hallotta volna.

- Maradjon - kiáltotta és mérgét visszafojtva, mogorva képpel folytatta: - Nem bánom... beszéljen a lelkére, azután... felejtsük el.

Kiment a szobából, de csak úgy forrott benne a méreg.

Polly néni és Judy elutazása után Francis hangulata megint megváltozott. Magyarázkodni szeretett volna, ki akarta fejezni sajnálkozását Judy csínyje miatt, de Kezer páter jéghideg modora beléfojtotta a szót. A lelkész érezte, hogy Francis fölébe kerekedett, és ha eddig is ellenség módjára bánt Francisszal, most még sokkal jobban gyűlölte. Különben is, nemsokára

megkezdi hathetes szabadságát, de mielőtt elutazik, megmutatja a segédlelkésznek, hogy pórul jár, ha ujjat húz vele.

Francis megszűnt létezni. Nem látta, nem vett róla tudomást. Miss Caffertyvel egyetértve korán ült asztalhoz és egyedül étkezett, nem várta be Francist, akinek a házvezetőnő külön tálalta be az ételt.

Az elutazást megelőző utolsó vasárnap dörgedelmes szentbeszédet tartott. A hetedik parancsolat, „Ne lopj", volt a szónoklat tárgya és minden szava Francisnek szólt.

Ez a beszéd döntő elhatározásra sarkallta Francist. Templom után rögtön felkereste az igazgatót és félrevonulva hosszasan tárgyaltak. Francis nagy élénkséggel magyarázott valamit és Donald Kyle eleinte kétkedve, azután bizakodva hallgatta.

- Nem tudom, sikerül-e - mormolta -, de én testestül-lelkestül mellette vagyok. - Baráti kézszorítással váltak el.

Hétfőn reggel Kezer páter elutazott Harrogatebe, hathetes ásványvízkúrára. Aznap este Miss Cafferty is vonatra ült, hogy meglátogassa szülőfaluját, Rosslare-t. Kedden reggel Donald Kyle és Francis az állomáson találkoztak. Kyle ünneplő feketében volt és írásokkal tömött táskát szorongatott a hóna alatt. Mindkettejük arcán meglátszott, hogy komoly dologban fő a fejük. Tizenegy órakor indultak és késő este tértek vissza.

Szótlanul ballagtak hazafelé, alig néztek egymásra. Francis arcán csak fáradtság látszott, semmi más. Az igazgató tréfás ünnepélyességgel kívánt jó éjszakát a fiatal papnak, de ebből sem lehetett következtetni, miben sántikálnak.

A következő négy napon nem történt semmi. Az ötödiken azonban váratlanul lázas munka kezdődött.

Ez a munka a bányatelep központjában indult meg, ami magában véve aligha keltett volna különösebb feltűnést. Az azonban meglephette a kíváncsiakat, hogy Francis ott töltötte minden szabad percét, hol Donald Kyle-lel tárgyalt, hol az építész kék rajzait tanulmányozta, hol a munkásokat nézte. Az új épület csodálatos gyorsasággal nőtt ki a földből. Két hét múlva elérte a szomszédos elsősegélyterem magasságát, egy hónap múlva készen álltak a falak és megjelentek az ácsok és a mázoló munkások. A kopácsolás zaja kedves muzsika volt Francis fülének, élvezte a frissen hántott fatörzsek szagát, néha fejszét fogott ő is és együtt dolgozott a munkásokkal, akik hamar megkedvelték. Úgy látszik, apjától örökölte a kétkezi munka szeretetét.

Amióta egyedül volt a paplakban, ahol a csendes Mrs. Morrison látta el a házi teendőket, lelkészi buzgalma nem ismert határt, a lelkesedés tiszta tüze hevítette. Érezte, hogy közel férkőzik a néphez, legyőzi bizalmatlanságát, részesévé válik komor, eseménytelen életének, a lesütött szemek feléje fordulnak és felcsillan bennük a csodálkozó, örvendő meglepetés. A cél felé törekvés és a máris elért eredmények diadalmas boldogsággal töltötték el. Magához ölelte a szegénységet és a nyomort és úgy érezte, hogy a részvét és a könyörülő szeretet egyre közelebb viszi őt magát a láthatatlan Isten zsámolyához.

Őt nappal Kezer páter érkezése előtt leült, hogy levelet írjon George Renshawnak, a bánya tulajdonosának. A levél így hangzott:

Shalesley, 1897. szeptember 15.
Mélyen tisztelt Uram!
Nagylelkű adománya, a shalesleyi társaskör új otthona, immár készen áll. Meg vagyok győződve, hogy az intézmény csakhamar éreztetni fogja jótékony hatását nemcsak az Ön munkásaira, hanem az egész iparvidék minden rangú és hitű lakosságára. Vegyes bizottság állapította meg az alapszabályokat, az Önnel megbeszélt irányelvek alapján. Mint az ide mellékelt példány mutatja, változatos téli programot állítottunk össze. Lesz bokszolás, vívás, torna, elsősegély-tanfolyam és minden csütörtök este tánc.
Ha eszembe jut, milyen megértéssel, milyen nagylelkű készséggel fogadta az eszmét, melyet Kyle úr és jómagam is félve pendítettünk meg, nem találok szavakat hálám kifejezéséhez. De ez talán nem is fontos, mert a jótékony hatás, melyet az új intézmény a munkásnép lelki épülésére és összetartására gyakorol majd, értékesebb tesz, mint a köszönő szavak.
Csütörtökön, szeptember 21-én ünnepélyes megnyitó estély tartunk. Végtelenül boldogok lennénk, ha megtisztelne bennünket jelenlétével.
Készséges tisztelő híve Francis Chisholm
a Megváltóról nevezett plébánia segédlelkésze.

Francis elégedett mosollyal adta postára a levelet. Egyszerű szavak, de a szívéből jöttek. Mégis reszketett a keze, mikor bedobta a levélszekrénybe.

Tizenkilencedikén délben beállított Kezer páter. A gazdasszony egy nappal előbb érkezett meg. A pap erőre kapott a kúrától, majd szétvetette a munkakedv, vidám hangulatban volt, tréfálkozva mondta, hogy a vesék táján kellemes csiklandozást érez. Léptei alatt recsegett a padló, hangos szavától visszhangzott az előbb még csendes paplak. Lármásan köszöntötte Miss Caffertyt, tudtára adva, hogy alaposan ráéhezett a kiadós hazai kosztra, átfutotta a leveleket és kezeit dörzsölve ebédhez ült. Tányérján boríték feküdt. Feltépte és nyomtatott lapot vett ki belőle.

- Hát ez mi?

Francis megnedvesítette ajkát és bátorságát összeszedve mondta:

- Meghívó a Shalesleyi Torna- és Társaskör felavató estélyére. Én is kaptam.

- Társaskör? Mi közünk hozzá? - Vöröslő arccal meredt a meghívóra. - Mi akar ez lenni?

- Az a szép új épület ott - mondta Francis és halkan megjegyezte: - George Renshaw úr ajándéka.

- Renshaw úr... - mormolta megrökönyödve Kezer páter és az ablakhoz lépett. Jó darabig szótlanul bámulta a tekintélyes méretű új épületet, azután visszaült az asztalhoz és hozzálátott az evéshez. Étvágyán azonban korántsem látszott meg a hathetes kúra. Időnkint Francisra pillantott. Hallgatása valósággal megfagyasztotta a szoba levegőjét.

Végre is Francis szólalt meg, félve, dadogva, egyszerű szavakat keresve.

- Bele kell nyugodnia, főtisztelendő úr. Ön el akarja tiltani a táncot. De gondolja meg, ha a nép az ön tilalma következtében elkerüli az új társaskört és nem vesz részt a táncos összejöveteleken, ezzel Sir George-ot érné érzékeny megbántás. Megígérte, hogy eljön a csütörtöki felavató estélyre.

Kezer páternek egyszerre elment az étvágya, a zsírtól csepegő vastag szeletek kihűltek a tányéron. Hirtelen talpra ugrott, a meghívót összegyűrte és ijesztő dühvel ordította:

- Mi pedig nem megyünk el arra a megnyitóra. Megértette? Megmondtam, így lesz.

Csütörtökön este megborotválkozott, tiszta inget öltött, felvette ünnepi talárját, erőszakolt jókedv és dühödt elkeseredés ijesztően vegyülő kifejezésével arcán, elindult az avató ünnepélyre. Francis szótlanul követte.

A lámpafényes új termet az utolsó helyig megtöltötte a község népe. Nagy volt az izgalom és a türelmetlen várakozás. Az emelvényen a környék előkelői foglaltak helyet, Donald Kyle és a felesége, a bánya orvosa, a tanító és két másvallású lelkész. Francist és Kezer pátert nagy taps és éljenzés fogadta, néhányan fütyültek, sokan kacagtak. Kezer páter keserves képpel, összeszorított szájjal ült le.

Kívülről hintórobogás hallatszott és egy pillanat múlva megjelent az emelvényen Sir George Renshaw. Viharos éljenzés fogadta a középtermetű, hatvanesztendős hófehér hajú, hófehér bajuszú urat, akinek friss piros arcán korántsem látszott meg, hogy jóval túl van immár a férfikor delén. Feltűnés nélküli közvetlensége, egyszerű öltözködése láttára senki sem gondolta volna, hogy szinte mérhetetlen vagyon birtokosa.

Szívélyes mosollyal hallgatta Kyle igazgató üdvözlő szavait és utána ő is szót kért. Rövid beszédét így fejezte be:

- Az igazság kedvéért ki kell jelentenem, hogy a szép tervért a kezdeményezés érdeme Francis Chisholm pátert illeti.

Francis pirulva fogadta a fülsiketítő, lelkes éljenzést és kérő tekintettel nézett feljebbvalójára. Kezer páter végül megmozdult, tapsra emelte és egyszer-kétszer hangtalanul összeütötte kezeit.

Olyan kínos, kényszeredett mosollyal kísérte ezt a mozdulatot, hogy megszánta, aki ránézett. Később, mikor a rövid megnyitó ünnepség után táncra perdült a közönség, látnia kellett, mint kéri táncra Sir George az igazgató lányát, Nancyt. Kevéssel utóbb feltűnés nélkül otthagyta a mulatságot és eltűnt az éjszakában. A zene hangjai jó darabon elkísérték.

Francis késő éjszaka került haza, de ébren találta. Ott ült a nappaliban, a kialudt kandalló előtt, térdére kulcsolt kézzel, csüggeteg hangulatban; a súlyos vereség alaposan lehűtötte harcias kedvét. Az elmúlt tíz esztendő alatt bizonyos értelemben túltett VIII. Henriken, akinek hat felesége volt - ő ugyanis még ennél is több segédlelkészt „intézett el”. És most ez a papocska ugyancsak elbánt vele. Tompa hangon mondta:

- Jelentést teszek a püspöknek. - Francis szíve megdobbant, de nem akart gyengének látszani. Most már mindegy, akármi következik, Kezer páter tekintélyének vége. Az öreg pap komoran folytatta: - Ön is bizonyára szívesen veszi a változást. Döntsön a püspök úr. Fitzgerald dékánnak

segédlelkészre van szüksége... Mealey, a jóbarátja, szintén ott van, ha jól tudom.

Francis nem felelt. Most, hogy életre rázta a lelkeket, jobb lett volna, ha ittmaradhat közöttük. De ha el kell mennie, akkor sem dolgozott hiába, utódjának könnyebb dolga lesz. A társaskör most már megmarad; ez volt az első lépés, remélheti, hogy nem fognak megállni, újabb változások következnek majd. Nem az ő személye a fontos, nem a személyes sikernek örült, hanem a szebb jövőnek, mely követni fogja a szerény kezdeményezést. Halkan mondta:

- Sajnálom, hogy megbántottam. Higgye el, jó szándék vezetett: segíteni akartam ezen a... semmirekellő népségen.

A két pap összenézett, de Kezer páter csak pár pillanatig állta fiatal társa tekintetét.

II.

A böjti hetek vége felé, pénteki napon, Francis és a litván eredetű Slukas páter már az asztalnál ült a Szent Domonkos-plébánia ebédlőjében, mikor Mealey páter, akit haldoklóhoz hívtak, hazaérkezett. Nehéz ezüsttel és finom halványkék Worcester-porcelánnal volt terítve az asztal, de a rövid böjti ebéd vízben főtt tőkehalból és száraz pirított kenyérből állt mindössze. Anselm szótlan volt, szórakozottan látott evéshez; Francis látta, hogy gondolatai másutt kalandoznak. A három segédlelkész egyedül ült az asztalnál, mert Fitzgerald dékán böjt idején az emeleti szobájában ebédelt. Mealey egyetlen szót sem szólt ebéd alatt, ímmel-ámmal evett és csak akkor engedett fel, mikor a litván pap, végigtörölve szakállát, magára hagyta Francisszal. Ekkor szinte fellélegzett.

- Francis, kérlek, szeretném, ha velem jönnél ma délután. Ráérsz?

- Négy óráig nincs semmi dolgom.

- Akkor velem kell tartanod. Azt akarom, hogy mint jó barátom, mint paptársam, te légy az első... - Nem folytatta; úgy látszik, nem akarta mindjárt fellebbenteni a titok fátyolát.

Immár két esztendeje szolgált Francis a Szent Domonkos plébánián, mint második segédlelkész, a dékánná előléptetett Fitzgerald mellett. Anselm Mealey volt az első segédlelkész és kettejükön kívül ott volt Slukas is, akit nem láttak szívesen, de szükség volt rá, mert egyre több lengyel bevándorló munkás lepte el a környékbeli ipartelepeket, ő meg litván létére jól tudott lengyelül.

Roppant nagy volt a különbség a shalesleyi bányászfalu és az ismert város előkelő plébániája között, ahol a szolgálatot óramű pontossággal látták el. A változás mély nyomokat hagyott Francis lelkében, sőt külső megjelenésén is. Örült, hogy Polly közelében lehet, szemmel tarthatja Nedet és Judyt, találkozhat a Tulloch-családdal, különösen Willie-vel és nővérével. Újabban egy másik nagy öröm érte: Monsignor MacNabb került az egyházmegye püspöki székébe és ez a nem remélt esemény megnyugvást és bizalmat öntött Francis lelkébe. Érett, komoly tekintetén, megnyúlt arcán, kissé

lesoványodott testén meglátszott, hogy az átmenet nem múlt el felette megrázkódtatás nélkül.

Az előkelő származására büszke, rafinált, fényűző hajlamú Fitzgerald tökéletes ellentéte volt Kezer páternek. Sokszor emlegette ugyan, hogy nem tesz különbséget ember és ember között, mégis elfogult volt sok tekintetben. Mealey volt a kedvenc, akármit tett, az jól volt téve. Slukas létezéséről egyszerűen nem vett tudomást, mert kerékbetörte az angol nyelvet, szakálla alá tűrte a szalvétát és a reverendához puha nemezkalapot hordott. Francisszal szemben magatartását óvatos bizalmatlanság jellemezte s a fiatal pap hamar belátta, hogy egyszerű származása, az Union Tavernnel és a Bannon-család sötét tragédiájával való kapcsolata olyan hátrányok, amelyeket Fitzgerald dékán szemében nagyon nehéz lesz ellensúlyozni.

Már első szereplésével elrontotta a dolgát. Untatták a mindig egyforma, papagájmódra ismételt üres szólamok, melyek évről évre bizonyos vasárnapokon szóról szóra hasonlítottak egymáshoz; bátorságot vett tehát és első beszédében egyszerű szavakat, friss, eredeti, szívből fakadó gondolatokat talált a lelki tisztesség dicséretére. Sajnos, Fitzgerald dékán határozottan, élesen elítélte ezt a veszedelmes kezdeményezést. Hogy a rossz benyomást ellensúlyozza, a következő vasárnap Anselmet küldte a szószékre, aki a Tenger Csillagáról tartott remekbe illő beszédet. A hallgatók reszkető aggodalommal kísérték a sekély víz veszedelmeit kerülgető hajókat és mikor drámai befejezésül Anselm, mint valami szerelemért esdeklő, széparcú ifjú, karját kitárva hívta a hívőket: - Jöjjetek! - az asszonynép könnyeit törülgette. A plébánián pedig, mialatt a szónok jó étvággyal fogyasztotta a birkaszeletet, a dékán Anselmnek mondta, de Francis is érthetett belőle:

- Ez igen, ez szép példája volt az ékesszólásnak. Húsz évvel ezelőtt Istenben boldogult püspökünk szájából hallottam ugyanezt a beszédet.

Ez a két ellentétes hatású beszéd, úgy látszik, megszabta a két fiatal pap útját. Francis csüggedten hasonlította össze a maga szerény indulását Anselm feltűnően gyors sikerével. Mealey páter népszerűsége napról napra nőtt, derült, sőt vidám kedélye sohasem hagyta cserben, nevetett a nevetőkkel, biztató, bátorító vállveregetéssel nyugtatta meg a csüggedőket. Sokat dolgozott és komolyan vette munkáját, mellényzsebében kis jegyzőkönyvet tartott, mely telis-tele volt a vállalt kötelezettségek előjegyzésével; ha összejöveteleken, lakomákon szónok kellett, sohasem mondott nemet. Ő szerkesztette a plébánia újságját, a részben komoly, részben humoros tartalmú *St. Dominic's Gazette*-et. Sokat járt társaságba és bár ellensége sem foghatta rá, hogy előkelősködő hajlamai vannak, rendes vendége volt a legjobb családok délutáni teáinak. Valahányszor előkelő egyházi férfiú érkezett a városba, Anselm mindig úgy intézte, hogy megismerkedjék vele; ilyenkor szerény csodálattal tekintett fel a kiváló vendégre s távozása után gyönyörűen fogalmazott levélben köszönte meg a szellemi épülést, melyet a nagy férfiúval való társalgás jelentett számára. Ez a szerénység számos befolyásos jóakarót szerzett neki.

Természetesen az ő munkabírása sem volt határtalan. Mikor megvalósult a püspök szeretettel dédelgetett terve és megalakult Tynecastle-ben az Egyházmegyei Misszionárius Központ, lelkesedéssel vállalta benne a titkári tisztet és hogy a püspök kedvébe járjon, fáradhatatlanul dolgozott a Központ érdekében. De éppen ezért, sajnálattal bár, de kénytelen volt Francisra hárítani az Ifjú Munkások Körének vezetését.

A Kör Shand Street-i szobáiban a város legszegényebb negyedének fiatalsága gyülekezett. A külváros zegzugos, szűk utcáin, zsúfolt viskókban, sötét bérházakban tanyázott a szegénység és jellemző volt Francis helyzetére, hogy éppen ez a városrész lett az ő kerülete. Munka, az volt itt bőven, de eredmény semmi, vagy alig valami. Hozzá kellett edzenie magát, hogy szemébe nézzen a nyomorúságnak és szemrebbenés nélkül ismerkedjék meg az élet minden keserűségével és aljasságával, a szegénység örök iróniájával. Bizony nem szentek, hanem bűnösök gyülekezete volt ez, olyan szánalomra méltó emberroncsoké, hogy láttukra akárhányszor csaknem könnyekre fakasztotta a részvét.

- El ne aludj, kérlek! - szólt rá Anselm tréfás szemrehányással. Francis felriadt álmodozásából. Mealey páter állt mellette, kalappal, bottal a kezében, a titokzatos sétára készen. Francis mosolyogva állt fel.

Kellemes, friss idő, gyenge szél fogadta őket odakint. Anselm ruganyos léptekkel haladt mellette, kedélyesen köszöngetve jobbra-balra. Csak úgy sugárzott róla az egészség, a tisztaság és a becsületes őszinteség. A népszerűség cseppet sem kényeztette el. Bámulóinak nagyon tetszett, hogy érdemtelennek tartja magát az elért sikerekre.

Francis észrevette, hogy az új külváros felé tartanak, melyet csak nemrég csatoltak a plébániához. A város utolsó házain túl, egykori kertek és szántóföldek helyén, új városrész volt keletkezőben. Taligát toló, meszesteknőt hordozó munkások jártak-keltek. Francis gépiesen olvasta a telek szélén álló nagy fehér táblán: Eladó háztelkek. Bővebbet Malkolm Glennie űgyvédnél. Anselm csak ment előre, fel a dombra, zöld mezőkön keresztül, azután balra tért, egy magas fákkal szegett ösvényre. Kedves volt ez a viruló zöld környezet a város füstölgő kéményeinek tőszomszédságában.

Maley páter hirtelen megállt és némi izgalommal tekintett körül.

- Ismered ezt a helyet? - kérdezte. - Jártál már errefelé?

- Hogyne - felelte Francis. Járt ő itt nemegyszer, látta a mohos, sziklás mélyedést, a környező cirokbokrokat és alacsony bükkfákat. Ez volt a környék legfestőibb pontja. Csak azzal nem volt tisztában, miért hívják „a kút”-nak, vagy éppen „Mária kútjá”-nak, holott ötven esztendeje egy csepp víz nem sok, de annyi sem fakadt belőle.

- Nézz oda! - mondta halkan Mealey páter és Francis karját megszorítva előbbre lépett. A sziklák közül most kristálytiszta vízsugár tört elő. Hallgattak. Anselm lehajolt, két tenyerébe vizet merített és áhítattal szürcsölte.

- Ízleld meg te is, Francis. Boldogok lehetünk, hogy mi ittunk belőle először.

Francis lehajolt és ivott egy kortyot. A víz kifogástalan volt és jó hideg. Mosolyogva mondta:
- Jó, nagyon jó.
Mealey felsőbbséges jóindulattal tanította ki:
- Kedves barátom, én azt merném mondani, hogy mennyei.
- Régóta folyik?
- Tegnap késő délután buggyant elő.
Francis nevetve jegyezte meg:
- Szavamra mondom, Anselm, olyan rejtélyes vagy, mint a delphi orákulum. Ne titkolózz, hanem mondd meg, hogyan jutottál ehhez a felfedezéshez. Ki hívta fel rá a figyelmedet?
Mealey páter a fejét rázta.
- Nem... még nem lehet...
- Pedig ugyancsak kíváncsivá tettél.
Anselm elégedetten mosolygott, azután ünnepélyes komolysággal mondta:
- Most még hétpecsétes titok. Előbb Fitzgerald dékánnal kell beszélnem, neki kell kezébe venni ezt a dolgot. Addig is természetesen egy szót se... Bízom benned, tudom, hogy nem élsz vissza bizalmammal.
Francis jól ismerte barátját, tudta, hogy hasztalan faggatná, kárba veszett fáradság lenne a további kérdezősködés.
Visszatérőben Francis a város szélén elvált barátjától, mert a Glanville Streeten a beteg Owen Warrent akarta meglátogatni. Az ifjú tagja volt az Ifjú Munkások Körének és labdarúgás közben veszedelmes sebet kapott az egyik lábán. A szegény, rosszultáplált gyerek eleinte nem törődött a sebbel és mire a betegsegélyző egylet orvosát hívták, az eleinte jelentéktelennek látszó sérülés hatalmas, gennyes daganattá fejlődött.
Francis komolyan aggódott a fiúért, annál is inkább, mert Tulloch doktor diagnózisa cseppet sem volt biztató. Egész este azon törte a fejét, hogyan lehetne segíteni a szerencsétlenen és megnyugtatni aggódó édesanyját, úgyhogy teljesen megfeledkezett a délutáni rejtélyes kirándulásról.
Csak másnap reggel jutott eszébe újra, mert hangos, ingerült szóváltást hallott Fitzgerald dékán emeleti szobájából.
A böjti megtartóztatás súlyos próbára tette a dékánt. Komolyan vette és lelkiismeretesen meg is tartotta a böjtöt, de bőséges, ínyenc táplálékhoz szokott szervezete alaposan megsínylette a hetekig tartó nélkülözést, mely nemcsak egészségét kezdte ki, hanem valósággal kedélybeteggé tette. Kerülte az embereket, szótlanul, fátyolos tekintettel járt-kelt a paplakban és esténkint kereszttel jelölte meg a naptáron az elmúlt napot.
Mealey páternek, a dédelgetett kedvencnek sok mindent megengedett, de még Anselm részéről is kockázatos, nagy ügyességet és tapintatot követelő vállalkozás volt, hogy ilyenkor megközelítse. Most is lehallatszott Anselm türelmes, szelíden meggyőző beszéde és a dékán türelmetlen, haragos tiltakozása végül is, úgy látszik, győzött a szelídebb hang. - Mint mikor a vízcseppek kikezdik a gránitsziklát - gondolta Francis.
Egy óra múlva Fitzgerald mogorva képpel ugyan, de kibújt barlangjából.

Mealey páter az előszobában várta. Kocsiba ültek és elhajtottak a város főtere irányában. Három órával később, ebéd idejére kerültek vissza és a dékán csodálatosképpen leült a segédlelkészek asztalához. Enni nem evett, csak nagy csésze feketekávét kért, ez lévén az egyetlen fényűzés, melyet az önmegtartóztatás heteiben is megengedett magának. Félkönyékre támaszkodva, lábait keresztbe rakva, oldalt ült az asztalnál, lassan kortyolta az illatos kávét, finom vonásairól bizalmas melegség sugárzott, mintha ismeretlen lelkesedés belső tüze hevítené. Francishez és a lengyel paphoz fordulva - kivételesen Slukasnak is jutott a barátságos pillantásból - elgondolkozva mondta:

- Mealey páter állhatatos kitartásának köszönhetjük... aki szembeszállt az én kissé túl heves hitetlenségemmel. Mentségemre mondom, hogy kötelességem az óvatosság bizonyos... jelenségekkel szemben. Meg kell azonban vallanom, sohasem mertem remélni, hogy plébániám területén ilyen megnyilatkozásnak leszek a tanúja. - Nem folytatta, hanem önzetlen, lemondó mozdulattal fordult fiatal társához: - De beszéljen ön, Mealey páter.

Anselm arcán is meglátszott a szokatlan izgalom. Torkát köszörülve készséggel engedett a felszólításnak. Komolyan, gondosan mérlegelve minden szót, ékes előadásba fogott.

- Egyik hívünk, egy fiatal nő, aki már régebben betegeskedik, hétfőn sétára indult. Minthogy ebben az esetben fontos követelmény a minden részletre kiterjedő pontosság, megállapítom, hogy március tizenötödikén volt, az idő délután félhárom. A sétának nem könnyű időtöltés volt a célja. A leány tiszta, ájtatos, hívő lélek, távol áll tőle az üres időtöltés szándéka. Orvosa tanácsát követte, aki rövid sétákat ajánlott neki. Az orvos, dr. William Brine, címe Boyle Crescent 42; valamennyien ismerjük és tudva tudjuk, hogy tudásához, megbízhatóságához a kétségnek még árnyéka sem férhet. Nos - Mealey páter felhajtotta a vizespoharat - midőn a leány, imát mormolva, hazafelé tartott, a Mária kútjának nevezett hely mellett vitt el az útja. Alkonyodott, a lehunyó nap utolsó sugarai aranyfénnyel öntötték el a tájat. A fiatal lány ámulva állt meg; végtelen csodálkozására és meglepetésében nőalak jelent meg előtte, fehér ruhában, kék köpenyben, csillagkoszorúval a homlokán. A jámborszívű keresztény leány ösztöne sugallatára térdre hullott. A nő kimondhatatlan szeretettel mosolygott rá és így szólt: „Gyermekem, vigasztalódj gyengeségedben, mert íme kiválasztlak téged.” Elfordult kissé, de szavait egyre az elragadtatott, áhítatosan hallgató leányhoz intézve, folytatta: „Azt mondják, ugye, hogy ez a forrás, mely nevemet viseli, nem ad vizet? Emlékezz, hogy amit most látni fogsz, az teérted és a hozzád hasonlókért történik.” Utolsót mosolygott a kábult leányra és eltűnt. Ebben a pillanatban kristálytiszta víz fakadt a meddő sziklából.

Mély csend követte Mealey páter előadását. Azután a dékán vette fel a szót.

- Amint mondottam, a legóvatosabb kétkedéssel közeledtünk ehhez a kényes esethez. Tudjuk, hogy nem történnek csodák minden bokorban. A fiatal lányok regényes hajlamát is ismerjük. És a forrás fakadása merő

véletlen műve is lehet. Éppen ezért - folytatta önérzetes komolysággal - Mealey páter és Brine doktor jelenlétében hosszasan kikérdeztem a leányzót. Érthető, hogy a látomás nagy lelki megrázkódtatása nem maradt következmények nélkül. Azonnal ágyba feküdt és nem is kelt fel azóta. - Most egy pillanatra megállt a beszédben, majd lassan, szinte minden egyes szót külön hangsúlyozva, folytatta: - Jóllehet a leány elégedett, lelki egyensúlya zavartalan, testileg is normális, öt nap óta nem nyúlt sem ételhez, sem italhoz. - Szünetet tartott, hogy hallgatói megfelelően értékelhessék az elképesztő tényt. - Ezenfelül... ezenfelül, mondom, kezein, lábain határozottan, kétségbevonhatatlanul láthatók a szent sebhelyek. - Diadalmas hévvel ekként fejezte be előadását: - Ma még nem vonhatjuk le a végső következtetéseket, mert egy utolsó és végleges vizsgálatra is szükség van, de lelkem mélyén úgy érzem, mondhatnám, szent hitem és meggyőződésem, hogy Mindenható Isten ezt a mi plébániánkat olyan csodával ajándékozta meg, mely bátran hasonlítható nemcsak a digbyi barlang nemrég felfedezett csodájához, hanem még a lourdesi oltár sokkal régibb, nagy múltú csodájához is.

A fennkölt előadás hatása mélységes volt és maradandó.

- Ki az a leány? - kérdezte Francis.

- Charlotte Neily.

Francis a dékánra bámult. Már-már szóra nyitotta száját, de hallgatott. A többiek sem törték meg az áhítatos csendet.

A következő napok alatt percről-percre nőtt az izgalom a plébánián. Gerald Fitzgerald dékán értette a módját, hogy kell kezelni a kényes ügyet. Ügybuzgó ember volt, az évek során az iskolaszékkel és a városi tanáccsal való gyakori érintkezésben értékes tapasztalatokat szerzett és pompásan eligazodott a világi ügyek útvesztőiben. Az esemény egyelőre a plébánia titka marad, onnan egy szónak, egy hangnak sem szabad kiszivárogni. A szálak a dékán kezében vannak. Majd ha készen lesz minden, akkor jelt ad. Addig senki ne moccanjon.

A váratlan, csodálatos eset hatása alatt úgy érezte, új élet szele érinti. Évek óta nem volt része ilyen tökéletes szellemi és egyben világias megelégedésben. Lelkében a hitbuzgóság szépen összefért, sőt különös módon össze is keveredett a nagyravágyással. Kivételes szellemi és testi tulajdonságai gyors emelkedést ígértek a papi pályán és szenvedéllyel óhajtotta is ezt az emelkedést éppen úgy, mint ahogy egész lelkével kívánta az Anyaszentegyház emelkedését is. Mint kora történetének alapos ismerője, Newmanhez hasonlította magát és szentül hitte, hogy az ő érdemei sem kisebbek. És mégis ott maradt a Szent Domonkos plébánián. Annyit ért el mindössze, hogy húsz-esztendei érdemes munka elismeréseképpen megkapta a dékáni címet, ami elég ritka kitüntetés és jártában-keltében néha zavarba is hozta, mert anglikán lelkésznek vélték, amely feltevés ellen udvariasan, de határozottan tiltakozott.

Elismerték érdemeit, de nem szerették és ezt alighanem érezte ő maga is. Amint múltak a napok, egyre jobban nőtt benne az elégedetlenség.

Hasztalan erőltette magára a keresztényi alázatot, lehajtott fővel rebegte: - Uram, legyen meg a te akaratod - de az alázaton túl lelke mélyéből előtört a gondolat: - Már rég meg kellett volna kapnom a mozzettát.

Most egyszerre megváltozott minden. Most már csak had maradjon itt az ő szerény plébániáján. Szent Domonkos temploma zarándokhely lesz nemsokára. Lourdes lebegett a szeme előtt és egy közelebbi példa is, a jelentéktelen kis Digby, melynek barlangjában csodamód meggyógyultak a betegek. Az alig néhány házból álló nyomorult kis községből pár év alatt virágzó város lett, az ismeretlen, de okos plébános nevét meg országszerte emlegették.

A dékánt elragadta a képzelet. Látta magát nehéz arannyal hímzett köntösben, a hatalmas bazilikában, ahova ünnepélyes triduumra özönlik a nép... de közben hideg fejjel, erélyesen intézkedett. Először is Teresa nővért, a hallgatag, megbízható dominikánusrendi apácát odarendelte Charlotte Neily mellé. Mikor az apáca jelentései is minden tekintetben megnyugtatták, továbbment egy lépéssel.

Szerencséjére Mária-kútja és a környező földek az ősrégi, gazdag Hollis-család birtokaihoz tartoztak. Hollis kapitány baptista volt, de a felesége, George Renshaw nővére, mint hívő a Szent Domonkos-plébániához tartozott. Előzékenyen, jóindulattal ült le tárgyalni a dékánnal, ügyvédje, Malcolm Glennie társaságában. Sherry és száraz sütemény mellett napokon keresztül folytak a megbeszélések és végül létrejött a barátságos, méltányos megegyezés. A dékánt nem érdekelte a pénz, sőt megvetette a vagyont, de vannak fontos dolgok, melyeket csak pénzen lehet megszerezni és neki kötelessége, hogy biztosítsa ragyogó tervei sikerét. A vak is látja, hogy a telkek értéke rohamosan fog emelkedni.

A tárgyalások utolsó napján Francis a plébánia emeleti folyosóján Malcolm Glenniebe ütközött. Őszintén meglepte, hogy Malcolm keze benne van a Hollis ügyben, Malcolm a felesége pénzével társul szegődött egy jóhírű ügyvédhez és így könnyűszerrel jutott zsíros ügyekhez.

- Te vagy az, Malcolm? - üdvözölte Francis kezét nyújtva. - Örülök, hogy találkoztunk.

Glennie erőltetett örvendezéssel rázta meg Francis kezét.

- Csak azt az egyet nem értem - mondta Francis kedélyesen - hogyan kerülsz te ebbe a házba.

Az ügyvéd kényszeredett mosollyal mormolta:

- Én liberális ember vagyok, Francis, meg azután... ott kell pénzt keresnem, ahol éppen lehet.

Hallgatva álltak egy pillanatig. Francisnek már többször eszébe jutott, hogy meg kellene látogatni Glennieéket. Időközben azonban Daniel meghalt, Mrs. Glennie pedig, mikor egyszer meglátta az utca túlsó oldalán és átment, hogy köszöntse, csak a szeme szögletéből nézett rá, azután elfordult és sietve ment tovább, mintha maga a Sátán közeledne feléje.

- Apád halálának híre nagyon elszomorított.

- Bizony, nagyon nehezen nélkülözzük. De szegény alaposan elhibázta az életét.

- Nem olyan súlyos hiba, ha valaki a mennyországba kerül - mondta Francis félig tréfásan, félig komolyan.

- Remélem én is, hogy odajutott. - Glennie az óraláncán függő éremmel játszott. Koránál idősebbnek látszott, a válla görnyedt, a melle beesett, kopasz fejére gondosan odaragasztotta megmaradt néhány szál haját. A szeme vizesen szürke, de szúrós tekintetű. Elmenőben lagymatagon invitálta Francist:

- Látogass meg bennünket, ha ráérsz. Tudod, megházasodtam... de anyám is velünk van.

Malcolm Glenniet nagyon közelről érdekelte Charlotte Neily látomása. Gyerekkora óta leste, várta, mikor kínálkozik jó alkalom a hirtelen meggazdagodásra. Anyjától nemcsak fukarságot, hanem a jó szaglást is örökölte. Nevetségesnek tartotta ezt az egész látomásdolgot, de pénzt szagolt ki belőle. Most itt a jó alkalom, a gyümölcs ott függött előtte a fán, csak le kell szakítani. Ilyen lehetőség csak egyszer kínálkozik, nem szabad elszalasztani.

Mint afféle hűtlen sáfár, megbízójának dolgozott, de a maga érdekét tartotta szem előtt. Ő arra gondolt, amiről mindenki megfeledkezett. Titokban, nagy költséggel, megvizsgáltatta a talajt. Amit addig csak sejtett, az bizonyossá vált. A víz a felső rétegeken keresztül jutott el a forrásig és eredetét meglehetős nagy távolságban, egy gyommal, dudvával benőtt területen találta meg.

Malcolmnak volt valami kis pénze, de nem sok. Ezzel meg a házára felvett kölcsönnel háromhavi elsőbbségi jogot biztosított magának arra a bizonyos területre. Tudta, hogy ha ott artézi kutat fúrnak, akkor egyszeribe elapad a csodaforrás vize. Nem fognak artézi kutat fúrni; ebből a nemlétező kútból víz nem fog bugyogni, de haszon annál bővebben. Ha Malcolm ügyvéd úr időnkint csak úgy mellékesen megemlíti, hogy legfőbb ideje volna megfúratni azt a kutat, egyszer s mindenkorra elvetette az anyagi gondokat, úr lesz belőle.

Egyelőre a csodaforrás bőven adta a tiszta vizet, Charlotte Neily vallásos elragadtatása sem csökken, a sebhelyek ott voltak rajta, étlen-szomjan is jól érezte magát. Francis pedig imádkozott, hogy bárcsak hinni tudna.

Hinni úgy, mint Anselm, aki lelkitusa nélkül tudott elfogadni mindent, Ádám bordájától a cethal gyomrában utazgató Jónásig. Hitt ő is, hogyne hitt volna, de nem abban, ami a felszínen van... hitt a szeretet erejében... amikor ruhájára tapadt lebujok szennye... a betegek, nyomorékok, a hamuszürkére aszott szerencsétlenek ágya szélén. Az új csoda kegyetlen próbára tette, tönkreroncsolta idegeit, megfosztotta az imádság örömétől.

Elsősorban maga a lány ejtette aggodalomba. Lehet, hogy elfogultság okozta, talán nem bírta elfelejteni, hogy Charlotte anyja Thaddeus Gilfoyle nővére. Apját is ismerte: megbízhatatlan, gyengeakaratú ember, vallásos, de munkakerülő; kis boltját sorsára bízva, minden áldott nap bement a templomba és gyertyát gyújtott az oldaloltáron, ettől remélve az elhanyagolt üzlet fellendülését. Charlotte is éppen olyan buzgó templomjáró volt, mint az apja. Francis azonban érezte, hogy a leányt nem annyira a hit, mint

inkább a környezet vonzza: a tömjén és az égő viaszgyertyák illata, a gyóntatószék homálya hat gyenge idegeire. Jólelkű, kötelességtudó lány volt, az bizonyos, de kicsit izgulékony, egzaltált s szeretett feltűnni.

Szombaton Francis rosszkedvűen rótta a Glanville Streetet. Messziről Willie Tullochot pillantotta meg, aki a 143-as számú házból jött ki éppen. Ott lakott Owen Warren. Francis utánaszólt és melléje szegődött. Willie meghízott, megerősödött az évek folyamán, de különben alig változott. Lassú mozgású, határozott akaratú, jó eszű ember vált belőle. Barátai mellett híven kitartott, ellenfeleit gyűlölte, lelke mélyéig becsületes volt, mint apja, de hiányzott belőle annak megnyerő modora és kellemes külseje. Vörös arcát tömpe orr csúfította, koponyáját borzas hajerdő borította. Mégis megbízható ember benyomását keltette.

Orvosi pályája nem volt ragyogó, de szerette a mesterségét. Különben sem tartozott a törtetők fajtájába. Gyakran emlegette ugyan, hogy jó lenne világot látni, regényes tájakon kalandokat keresni, de csak megmaradt a szegények orvosának, legalább nem kell hazudoznia, mint a hisztériás betegek divatos kuruzslóinak. Biztos egyformasággal teltek napjai, a jövő nem aggasztotta. A pénzgyűjtéshez különben sem értett. Csekély fizetésének nagyobbik részét is whiskyre költötte.

Külsejét máskor is elhanyagolta, de ma még meg sem borotválkozott. Rosszkedvűnek, mogorvának látszott, mintha haragban lenne az egész világgal. Pár szóval említette, hogy a Warren-gyerek állapota rosszabbodott. A gennyes szövetből próbát vett, mert meg akarja vizsgáltatni.

Jó darabon mentek már egymás mellett és hallgattak mind a ketten. Egyszerre csak Francis - maga sem tudta, mi késztette - elmondta Cahrlotte Neily esetét.

Tulloch változatlan arccal hallgatta, szótlanul zsebredugott kézzel, feltűrt gallérral, leszegett fejjel ballagott mellette.

- Igen, tudom - morogta végül - egy kis madártól hallottam.

- No és mit szólsz hozzá?

- Miért érdekel éppen az én véleményem?

- Mert őszinte vagy.

Tulloch furcsa képet vágott. Szerény ember volt, tudta, hogy nálánál okosabb emberek is vannak a világon, de az Istenre vonatkozólag határozott véleménye volt:

- A vallás nem kenyerem - mondta. - Az apámtól örökölt ateizmussal, amit különben az anatómiai leckék is megerősítettek, nagyon meg vagyok elégedve. Szóval, mit kerteljek, megmondom őszintén én nem hiszek ebben a csodában. De nézd, a házuk itt van a közelben. Menjünk be, nézzük meg azt a leányt.

- Jó, de mit szól majd hozzá Brine doktor?

- Bízd rám, majd elintézem vele. A kartársaimmal úgy vagyok, hogy előbb cselekszem, azután mentegetőzöm. No és te? Nem félsz a felsőbb hatalmaktól? - kérdezte gonoszkodó mosollyal.

Francis elpirult. Bántotta a gúny, de nem mutatta.

- Félek, igen, hanem azért csak menjünk be.

Csodálatosképpen könnyűszerrel bebocsátották őket. Mrs. Neily az éjszakai virrasztást aludta ki. Az apa kivételesen a boltjában volt. Az alacsony termetű, kissé kövér Teréza nővér előzékenyen nyitott ajtót és mindjárt bevezette őket a tisztán tündöklő hálószobába. Charlotte hófehér párnán feküdt, tisztára mosdatva, nyakig begombolt hálóköntösben; a vaságy rézgombjai fényesen ragyogtak. Teréza nővér arcán meglátszott, hogy nagyon büszke a munkájára.

- Charlotte kedves - mondta a lányhoz hajolva - Chisholm páter van itt. Orvost is hozott magával, aki jó barátja Brine doktor úrnak.

Charlotte Neily mosolygott. Ez a mosoly öntudatos volt, kissé bágyadt és volt benne valami sajátságos elragadtatás, mely szinte megvilágította a mozdulatlanul fekvő lány sápadt arcát. Mély hatást tett Francisre, aki őszinte megbánást érzett. Semmi kétség, van valami ebben a fehér, csendes szobában, ami kívül esik a mindennapi tapasztalat határain.

- Megengedi, hogy megvizsgáljam? - kérdezte nyájasan Tulloch.

A leány arcán elhalványult a mosoly. Nem mozdult. Úgy pihent ott, mint aki tudja, hogy figyelik, de nem zavarja, sőt alázatos örömmel tölti el ez a tény, tudatában van valami belső erőnek, álomszerű öntudattal érzi magán a csodálkozó, rajongó tekinteteket. Szempillája megrezzent. Halkan, nyugodtan mondta:

- Miért ne engedném meg, doktor úr? Sőt nagyon örülök. Nem vagyok méltó rá, hogy Isten edényének választottak ki... de ha kiválasztattam, boldog alázattal viselem sorsomat.

- Nem eszik semmit, Charlotte? - kérdezte Tulloch vizsgálat közben.

- Semmit doktor úr.

- Nincs étvágya?

- Nem gondolok ételre. Úgy látszik, a benső áhítat tartja bennem a lelket.

Teréza nővér nyugodtan szólt közbe:

- Biztosíthatom, hogy mióta itt vagyok, egyetlen falatot sem evett.

Csend volt a fehér szobában. Tulloch doktor felegyenesedett és engedetlen haját hátrasimítva mondta:

- Köszönöm, Charlotte; Köszönöm, Teréza nővér, nagyon hálás vagyok kedvességükért. - Ezzel már indult is az ajtó felé.

Látva, hogy Francis is menni készül, árnyék suhant el Charlotte arcán.

- Ön nem kívánja látni, Chisholm páter? Nézze... a kezemet. A lábamon is megvan...

Szelíden, áldozatra készen, odamutatta két kezét. Mindkét tenyerén ott volt tisztán, határozottan a szegek véres nyoma.

Tulloch doktor az utcán is tartózkodó hallgatásba burkolózott és csak akkor szólalt meg, mikor az utca végére értek, ahol el kellett válniuk.

- Gondolom, kíváncsi vagy a véleményemre. Nos, megmondom. Úgynevezett határeset, de lehet az is, hogy túllépte a határt. Kényszerképzetek okozta depresszió, betegesen egzaltált állapot. Gyenge, ideges szervezet és ebből következő hisztérikus reakciók. Ha elkerüli az elmegyógyintézetet, akkor még sok „csoda” történhetik vele. - Nyugodtan beszélt, de a végén elragadta az indulat, elfutotta a méreg, mely még a

torkát is fojtogatta: - A teremtésit! Ha erre a bambán mosolygó szentre gondolok, aki úgy fekszik abban a kényelmes fehér ágyban, mint valami vérszegény angyal és aztán eszembe jut a nyomorult viskó, melyben az a szerencsétlen Warren gyerek a poklok kínját szenvedi az üszkösödő lábával, ne csodálkozz, ha megpukkadok a tehetetlen dühtől. Te most persze hazamégy és imádkozol. Hát erre gondolj imádság közben! Én meg megyek és iszom egyet. - Nem várta be Francis feleletét, sietve, majdnem futva ment a maga útjára.

Az esti imáról jövet, Francis papírlapot látott az előszoba fekete tábláján. A dékán közölte, hogy még az est folyamán beszélni akar vele. Rosszat sejtve ment fel az emeleti dolgozószobába, ahol Fitzgerald páter apró léptekkel indulatosan járt fel-alá.

- Chisholm páter! El vagyok képedve, meg vagyok botránkozva. Nem vártam öntől ilyesmit. Felszedi az utcáról azt az istentagadó orvost és azzal bemegy... nem, nem találok szavakat.

- Sajnálom - kezdte Francis - igen, az az orvos véletlenül jó barátom.

- Már maga ez a tény is elítélendő. Roppant helytelennek találom, hogy az én segédlelkészem olyan emberrel tart barátságot, mint ez a Tulloch doktor.

- Gyerekkorunkból ismerjük egymást.

- Ez nem mentség. Az ön magatartása bántó és elszomorító. Bosszankodásom teljes mértékben indokolt. Ön az első perctől kezdve rossz szemmel nézi ezt a nagyfontosságú eseményt. Azt kell hinnem, megirigyelte lelkésztársától a felfedezés dicsőségét. Vagy talán mélyebb oka van ellenséges magatartásának?

Francis valóban méltatlannak érezte magát. Be kellett ismernie, hogy a dékánnak igaza van. Halkan mentegetőzött:

- Rettenetesen bánt a dolog. Cseppet sem vagyok féltékeny, mert én lennék az első, aki megvetném magamat érte. Bevallom azonban, hogy nem bírok felmelegedni ezzel a csodával szemben. Súlyos kételyek gyötörnek. Ezért kértem Tulloch doktort, hogy jöjjön be velem.

- Kételkedik? Talán bizony a lourdesi csodákat is tagadja!

- Azokhoz nem fér kétség. Hitelt érdemlő orvosok egész serege tanúskodik mellettük.

- Akkor miért tagad most, amikor arról van szó, hogy itt, a magunk körében állítsunk új oltárt a hitnek? - A dékán arca elborult. - Ha kételyei vannak a jelenség lelki vonatkozásai tekintetében, nem hunyhat szemet a testi bizonyság előtt. El tudja képzelni, hogy egy fiatal leány kilenc napja böjtöl és mégis tökéletesen jóllakottnak érzi magát... ha nincs valami, ami helyettesíti a táplálékot?

- Mi lenne az?

- A lelki táplálék. Jusson eszébe Szent Katalin - méltatlankodott a dékán - és a misztikus mennyei ital, mely pótolta nála a földi táplálékot. Vérlázító ez a hitetlenkedés. Ne csodálkozzék, ha türelmemet vesztem.

Francis lehajtott fejjel felelte:

- Szent Tamás is kételkedett... valamennyi tanítvány jelenlétében... Még akkor is, mikor kezével érintette Krisztus urunk sebeit! És senki sem

vesztette el türelmét…

A dékán megütközve hallgatott. Elsápadt, aztán visszanyerte nyugalmát. Íróasztalához ült és nem nézett többé Francisra.

- Nem most történik első ízben - mondta erőltetett nyugalommal - hogy ilyen makacs ellenkezést tanúsít. Higgye meg, csak önmagának árt ezzel a magatartásával. Elmehet.

Francis nyomasztó bűntudat érzésével ment szobájába. Hirtelen arra gondolt, hogy felkeresi MacNabb püspököt és elmondja neki lelki gyötrelmeit. De meggondolta magát. Rozsdás Mac már nem az a könnyen hozzáférhető ember, aki volt. Magas hivatása annyira elfoglalja, hogy nem foglalkozhat egy szerencsétlen kis segédlelkész lelki bajaival.

Vasárnap a tizenegy órai nagymisén, Fitzgerald dékán élete legnagyszerűbb szentbeszédé-ben hozta a csodát az elragadtatott hívek tudomására.

A hír leírhatatlan hatást gyakorolt a hallgatóságra. Mise után az egész gyülekezet mind egy szálig együtt maradt a templom előtt. Halkan, suttogva beszélgettek, senki sem akart hazamenni. Körmenetbe sorakoztak és rögtönzött provesszió Mealey páter vezetésével elindult a Mária-kút felé. Délután Neilyék háza előtt gyülekeztek: Egy csapat fiatal leány, annak a női kongregációnak tagjai, ahova Charlotte is tartozott, térdreborulva imádkozott az utcán.

Estefelé a dékán szíves készséggel egyezett bele, hogy kielégítse a melegen érdeklődő sajtó kíváncsiságát. A városban mint széles látókörű egyházi férfiút becsülték és a hírlapírók is a legkedvezőbb benyomásokkal távoztak az interjúról. A másnap reggeli lapok hasábos méltatásokat szenteltek a tynecastle-i plébános érdemeinek. A *Tribune* az első oldalon foglalkozott vele, a *Globe* két hasábon keresztül beszélt róla. „A második Digby”, mondta a *Northumberland Herald*. „A csodálatos forrás, mely ezreknek ígér gyógyulást”, írta a *Yorkshire Echo*. A *Weekly High Anglican* óvatosan jelentette ki, hogy további bizonyítékokat vár. Hát még a *Times*! Teológiai munkatársa vázolta a forrás történetét, visszavezetve az egészen Szent Ethelwulfig. A dékán úszott a boldogságban. Mealey páter ebédelni sem bírt örömében, Malcolm Glennie a kezét dörzsölte.

Egy héttel később Francis meglátogatta Polly nénit a külvárosi kis házban. Fáradt volt, mert egész délután a nyomortanyákat járta. Ráadásul végtelenül lesújtotta, hogy Owen Warren állapota reménytelen, a daganat rosszindulatú formát öltött, a fiú napjai meg vannak számlálva.

Polly nénin nem fogott az idő, holott Ned alaposan próbára tette türelmét. A szerencsétlen ott gubbasztott naphosszat a tolószékben és beszélt szüntelenül, de meglehetős összevisszaságban. Rengeteg sok sürgetés után Gilfoyle-lal véglegesen rendezték a kocsma átadásának ügyét. Ned részét egy összegben kifizette. Nevetséges kis összeg volt, de Ned olyan büszkén mesélte, mintha egész vagyon ütötte volna a markát. Betegsége miatt nyelve olyan nehezen forgott, hogy kín volt hallgatni.

Judy már aludt, mikor Francis beállított és bár Polly néni nem panaszkodott, Francis sejtette, hogy megint rossz fát tett a tűzre, azért

küldték ágyba ilyen korán. Ez is növelte kedvetlenségét.

Tizenegy óra elmúlt, mikor hazafelé indult. Az orra előtt ment el az utolsó villamos, hát gyalog kellett megtennie az elég hosszú utat. A baj nem jár egyedül. Glanville Streeten Neilyék háza előtt vitt el az útja. A túlsó oldalon haladt és látta, hogy Charlotte földszinti szobájában még világos van. A sárga függönyön árnyak mozogtak.

Hirtelen erőt vett rajta a megbánás. Szemrehányással illette magát makacs hitetlenségéért és úgy érezte, be kell mennie, beismernie, hogy tévedett és bocsánatot kérni ezektől az emberektől. Ezzel az erős elhatározással ment át az utca túlsó oldalára. Már a csengő után nyúlt, de meggondolta magát, lenyomta a kilincset és belépett a házba. A pap és az orvos bejelentés nélkül szokott megjelenni.

A kis előszobából üvegajtó nyílt a hálószobába. Francis halkan kopogott és belépett... de kővé meredve maradt ott az ajtóban.

Charlotte vánkosaira támaszkodva ült az ágyban és csirkemellel, rántottával és egyéb földi jókkal rakott tálcáról jóízűen falatozott. Mrs. Neily színehagyott kék pongyolában, sörös üveg dugójával vesződött.

Ő vette észre Francist és rémülten felsikoltott. A torkához kapott, megfeledkezett a sörös üvegről melyből az ágyra ömlött a sárga lé.

Charlotte is feltekintett. Tágra nyílt szemmel meredt anyjára, kinyitotta száját, mintha szólni akarna, aztán nyöszörögni, siránkozni kezdett. Lecsúszott a párnákról, eltakarta arcát, tál, tányérok csörömpölve hullottak a padlóra. Egyikük sem jutott szóhoz. Mrs. Neily melle görcsösen hullámzott. Ügyefogyottan kapkodott, hogy a sörös üveget ruhájába rejtse. Végül dadogva megszólalt:

- Csak kellett valamit adnom szegénykének, hogy erőre kapjon... hiszen annyira megviselte ez a dolog... ez tápsör, csak betegek isszák...

Rémült, bűntudatos tekintete elárulta. Francisra kínosan hatott a jelenet, szégyellte magát rettenetesen. Alig talált szavakat.

- Úgy látszik, minden este megetette... mikor Teréza nővér lefeküdt.

- Nem, nem... Isten a tanúm. - Kétségbeesetten próbált tagadni, de elvesztette a fejét, megtört. - És ha enni adtam neki? Csak nem nézhettem tétlenül, hogy éhen vesszen ez a szegény gyermek. Nagy Isten, ha tudtam volna, hogy ilyen nagy hűhót csinálnak belőle, dehogy is engedtem volna... mennyi ember... és most még az újságok is... jobb így, hogy vége van, legalább nyugságunk lesz... Ne bántson bennünket, legyen elnéző!

Fancis halkan felelte:

- Én nem ítélem el magukat, Mrs. Neily.

Az asszony csendesen sírdogált.

Francis türelemmel várt, amíg kisírja magát, leült az ajtó mellett és a kalapját nézegette. Őrültség volt, amit elkövettek, de ebben a pillanatban Francis őrültségnek látta az egész életet és ijedten ocsúdott fel sötét gondolataiból. Amint a két nő megnyugodott valahogy, a lányhoz fordult.

- Mondja el, hogyan történt.

Charlotte el-elcsuklott beszéd közben, ilyenkor anyja jött segítségére.

Egy nagyon-nagyon szép könyvet olvasott. A plébánia könyvtárából kapta,

Szent Bernadette életéről szólt. Egyszer, mikor Mária kútja mellett sétált - gyakran járt arrafelé, az volt a kedvenc sétája - észrevette, hogy víz szivárog elő a kövek közül. Milyen furcsa, gondolta. Elgondolkozott és eszébe Jutott, hogy Szent Bernadette életében is történt ilyesmi: Meglepődött. Úgy rémlett neki, hogy csakugyan látja a Szűz Anyát. Hazament és minél tovább gondolkozott, annál erősebben hitte. Ájulás környékezte. Fehér lett, mint a fal és minden tagja reszketett, le kellett feküdnie és elhívatta Mealey pátert. Elmondott neki mindent.

Egész éjjel extázisban feküdt, teste megmerevedett. És reggelre ott voltak rajta a sebhelyek.

Ez végképp meggyőzte. Aznap nem evett, ha étellel kínálták, intett, hogy nem kell. Sokkal boldogabb, sokkal izgatottabb volt, semhogy enni tudjon. Hiszen sokan voltak a szentek között, akik étel-ital nélkül éltek hosszú ideig. Mikor Mealey páter és a dékán azt mondta, hogy az isteni kegyelem élteti, gondolta, hátha csakugyan így van. Boldogító érzés volt. Olyan gyengéd figyelemmel bántak vele, mint valami menyasszonnyal. De aztán hamar megéhezett. Most már nem akart csalódást okozni Mealey páternek és a dékánnak, aki olyan lelkesen buzgólkodott körülötte. Bevallott mindent az anyjának, csakhogy ekkor már annyira belekeveredtek a dologba, hogy anyja nem mondhatott nemet. Így esett aztán, hogy éjszakának idején táplálkozott, mégpedig bőségesen, néha kétszer is.

Közben egyre nagyobb lett a kavarodás. Eleinte csodálatos volt minden. Milyen szép volt például mikor a Mária-lányok itt imádkoztak az ablak alatt! De amikor már az újságok is megírták, nagyon megijedt. Mi lesz ebből még? Bárcsak ne tette volna. Teréza nővér jelenléte is aggasztotta, nagyon nehéz volt titkot tartani előtte. A sebhelyek halványodni kezdtek, napról-napra jobban nyugtalankodott, félelem, lehangoltság vett erőt rajta és most...

Zokogva fejezte be a szánalmas vallomást, mely olyan volt, mint valami gyerekkézzel rajzolt primitív ákom-bákom, de egyszersmind szomorú példája az emberi ostobaságnak.

Mrs. Neily könyörögve kérte:

- Az Isten szerelmére, ne szóljon a dékán úrnak.

Francis eleinte bosszankodott, de aztán megsajnálta ezeket a szerencsétleneket. Kár, kár, hogy ennyire fejlődtek a dolgok. Nagyot sóhajtott.

- Én nem szólok, egyetlen szóval sem említem, de... sajnos, az ön kötelessége, Mrs. Neily, hogy elmenjen hozzá és őszinte vallomást tegyen.

Az asszony halálos rémülettel tiltakozott:

- Nem... ne kívánja tőlem, könyörüljön rajtunk!

Francis nyugodtan, jóindulattal megmagyarázta, hogy a nagy tervek, melyek a dékánt foglalkoztatják, nem épülhetnek hazugságra, különösen, ha az a hazugság ennyire szembeötlő. Még nem késő. A csoda kilenc napig tartott, éppen ilyen gyorsan meg is feledkeznek majd róla. ·Mrs. Neily végül is megígérte, hogy úgy tesz, amint Francis tanácsolja, mire a lelkész megnyugodva magukra hagyta őket. Amint végigment a néptelen utcákon, elszoruló szívvel gondolt Fitzgerald dékánra.

Másnap reggeltől estig a szegényeit látogatta, napközben nem találkozott a dékánnal. A parókián szokatlan csend volt, mintha egyik pillanatról a másikra elállt volna az élet. Francis, mint mindig, most is megérezte, hogy történt valami.

A következő nap délelőtt tizenegy óra felé Malcolm Glennie rontott be hozzá.

- Francis, segíts rajtam. A dékán úr abbahagyja. Ha Istent ismersz, beszélj vele.

Glennie magánkívül volt. Arca elfehéredett, ajka reszketett, a szeme vadul forgott.

- Nem tudom, mi ütött hozzá - folytatta levegő után kapkodva. - Úgy látszik, elment az esze. Sutba dobni ezt a gyönyörű tervet! Mennyi jó származott volna belőle!

- Hasztalan beszélnék vele, nem hallgat rám.

- De hallgat, tudom, hogy nagyra tart téged. Pap vagy, a híveidnek tartozol vele. Minden hívőnek érdeke...

- Mióta viseled ennyire a szíveden a hívők érdekeit?

- Mindig a szívemen viseltem. Liberális ember vagyok. Nagyra becsülöm a hívőket. Olyan szép dolog a vallás. Sokszor gondoltam... Az Isten szerelmére, Francis, menj azonnal, még nincs késő.

- Sajnálom, Malcolm, nem tehetem. Ez a dolog kínosan érint valamennyiünket. - Az ablakhoz lépett és kibámult az utcára.

Glennie kétségbeesetten vergődött. Megragadta Francis karját és alázatos könyörgésre fogta a dolgot.

- Ne utasíts el, Francis. Jusson eszedbe, mi mindent köszönhetsz nekünk. Kis földet vettem, az utolsó fillérem is rádment... és most, ha ezek a tervek összeomlanak, a telek értéktelenné válik. Ne tedd tönkre szerencsétlen családomat, szegény öreg anyámat! Elfelejtetted, milyen önfeláldozással nevelt téged? Kérlek, könyörgöm, beszélj a dékán úrral. Kívánj tőlem bármit, megteszem. A kedvedért akár hívő is lesz belőlem...

Francis nem fordult hátra, idegesen markolta meg a függönyt, a templom homlokzatát díszítő szürke kőkeresztet nézte. Szomorúan gondolta el, mi mindenre képes az ember a pénz kedvéért. Még a lelkét is eladja.

Glennie kimerülten adta fel a küzdelmet. Látva, hogy Francisszel nem megy semmire, meg akarta menteni ronggyá tépett önérzetét. Hangot változtatott.

- Szóval cserben hagysz. Jó... Gondom lesz rá, hogy eszedbe juttassam. Leszámolok veletek, ha addig élek is. - Az ajtóban megállt, arcát eltorzította a düh. - Gondolhattam volna - sziszegte - belemarsz a kézbe, mely táplálékot adott neked. Mi mást várhattam volna az ilyen mocskos, képmutató bandától.

Bevágta az ajtót, hogy csakúgy remegett.

A plébánián nem szűnt meg a feszültség. Mintha légüres térben mozognának, elmosódtak az emberek, a tárgyak körvonalai. A szolgák lábujjhegyen jártak, mintha halott lenne a házban. A litván páter megrökönyödött képpel, Mealey páter állandóan lesütött szemmel járt.

Anselm egyetlen szóval sem említette a történteket és ez a hallgatás bizonyára súlyos próbára tette közlékeny természetét. Ha néha megszólalt, másról beszélt és a Külföldi Missziónak szentelte minden szabad percét, ebben a munkában keresve feledést.

Glennie kitörései óta egy egész hét telt el és Francis egyetlen egyszer sem találkozott Fitzgerald dékánnal. A ministráns gyerekek már hazamentek, úgyhogy senki sem zavarta őket.

A dékán méltósággal viselte a megaláztatást és kifelé napirendre tért felette. Eréllyel, tapintattal élét vette a szerencsétlen esetnek. Hollis kapitány előzékenyen tépte ketté a szerződést, Neily családjával együtt elköltözött, egy messzebb fekvő városban szereztek neki munkát és ezzel a nagy kiábrándulás közvetlen okozói eltűntek a közönség szeme elől. Az újságokat is sikerült kellő tapintattal hallgatásra bírni. Végül, vasárnap, a dékán ismét felment a szószékre.

„Ó, ti kishitűek! - ehhez az idézethez fűzte fejtegetéseit és egyre növekvő hévvel szólt az áhítatos csendben figyelő gyülekezethez. Mi szüksége van az egyháznak új meg új csodákra? Vajon nem áll-e tisztán, erősen, csodálatos biztonságban? Mert Krisztus csodatételein épült és ez az alap szilárd és megingathatatlan. Igaz, valamennyien örvendve, lelkendezve fogadtuk a Mária-kút csodáját. De ha józan fejjel átgondoljuk, be kell látnunk, hogy felesleges a siránkozás egyetlen szál virágért, mikor a mennyei virágok tömege nyílik állandóan a szemünk láttára. Ki az a gyenge, ki az a kislelkű, akinek, hogy hinni tudjon, még több kézzelfogható bizonyítékra van szüksége? Jusson eszünkbe az isteni szózat: „Boldogok, akik nem láttak, és mégis hisznek."

Remek szónoki megnyilatkoztatás volt, talán még a múlt vasárnapit is felülmúlta. Csak Gerald Fitzgerald tudta, milyen drágán kell megfizetnie ezt a szónoki sikert.

Mikor Francis belépett a sekrestyébe, úgy látszott, hogy a dékán nem szándékozik levetni fekete kabátját és már indult is kifelé, de hirtelen megállt és megfordult. Francis megütközve látta arcán a mély barázdákat, nyílt tekintetű szürke szeme fáradt kifejezését.

- Nem is egy hazugság... a hazugságok valóságos szövevénye... - mondta tompán és elhallgatott egy pillanatra. - Ön derék fiú, Chisholm. Kár, hogy mi ketten nem maradhatunk meg egymás mellett!

A húsvéti ünnepek vége felé körülbelül el is feledték a csodát. A csinos fehér kerítés, melyet a dékán a lelkesedés első pillanatában állíttatott a forrás köré, ottmaradt, de a kis ajtó nyitva állt és mélabúsan lóbálózott az enyhe tavaszi szélben. Egy-egy jámbor lélek még ezután is felkereste a forrást, imádkozott és megmártotta kezét a szüntelenül bugyogó, csillámló vízben.

Francis munkájába merült és örült a feledésnek. A kínos élmény emlékét lassan lemosta lelkéről az idő. Valahol mélyen maradt utána valami szembántó, egyre halványuló folt, de végül eltemette ezt is. Régóta fáradozott, hogy torna- és sportteret szerezzen az egyházközség ifjúságának és végre a városi tanács átengedte a sétatér egy részét. Fitzgerald

dékánnak is tetszett az ötlet, Francis most az árjegyzékeket tanulmányozta, hogy beszerezze a tornaszereket.

Úrnapja előestéjén sürgősen Owen Warrenhez hívták. El volt készülve rá, tudta, hogy be fog következni, mégis lesújtotta a hír. A templomból elvitte az oltári Szentséget és sietve ment végig a népes Glanville Streeten, hogy feladja az utolsó kenetet. Mert mi másról lehetett szó?

Már messziről meglátta Tulloch doktort, aki türelmetlenül jár fel-alá Warrenék lakása előtt. Tulloch is szerette a fiút és leverten üdvözölte Francist. Nyilván már itt a vég.

- Hát mégis bekövetkezett? - kérdezte Francis.

- Sajnos, igen. Tegnap a trombózis átterjedt a főütőérre. Az amputálás sem segített volna. És ma...

- Jókor jöttem?

- Jókor - felelte Tulloch ingerülten, dühös vállrándítással. - Igaz, hogy én háromszor voltam bent nála, amíg te idáig sétáltál. Ha mindenáron be akarsz menni, akkor siess, ne gondolkozz.

Az emeleten Mrs. Warren nyitott ajtót. Az ötvenéves asszonyon meglátszott a hetek óta tartó aggodalom, arca most is könnyektől volt nedves. Francis melegen megszorította a kezét.

- Végtelenül le vagyok sújtva, Mrs. Warren.

Az asszony halkan elnevette magát.

- Tessék bemenni, tisztelendő úr.

Francis elképedt. A szerencsétlenség, úgy látszik elvette az eszét. Belépett a szobába.

Owen a takarón feküdt. Egyik lábán sem volt kötés. Mindkét lábaszára megvékonyodott a romboló betegség következtében, de különben egészségesnek látszottak, sebnek nyoma sem volt rajtuk.

Francis ámulva nézte Tullochot, aki végigtapogatta a tegnap még gennyes végtagot. Minthogy az orvostól nem kapott feleletet, Mrs. Warrenre nézett és ekkor látta, hogy örömében könnyezik. Az asszony boldogan bólintott.

- Ma kora hajnalban jó melegen beburkoltam és az ócska gyerekkocsiban kivittem a Mária-kúthoz. Még aludt mindenki, senki sem látott bennünket. Nem bírtunk belenyugodni, sem én, sem Owen. A fiam egyre mondta, ha el tudna jutni a forráshoz... Imádkoztunk és Owen bemártotta lábát a vízbe... Ahogy hazaértünk... ő maga vette le a kötést.

Hallgattak mind a négyen. Végre is Owen szólalt meg:

- El ne felejtsen beírni az új krikettcsapatba, tisztelendő úr.

Az utcára érve Tulloch komoran nézett szembe barátjával.

- Bizonyára van valami tudományos magyarázat, csak ma még nem ismerjük. A gyógyulás erős akarása. A sejtek regenerációja lélektani hatás következtében, vagy hasonló valami. - Hirtelen megállt, reszkető kézzel ragadta meg Francis karját: - Ó, Istenem! Ha van Isten, akkor hallgassunk, mert méltatlanok vagyunk rá, hogy nevét a szájunkra vegyük.

Francis álmatlanul feküdt egész éjszaka. Nyitott szemmel bámult a sötétbe. A hit, íme, csodát tett. Az igazi csoda azonban maga ez a csodatevő

hit. A Jordán vize, Lourdes, Mária-kútja... a név mellékes. Az iszapos tócsa is csodákat művel, ha Isten arca tükröződik benne.

Francis érzékeny lelkében mély visszhangot keltett ez az élmény: derengeni kezdett benne a felismerés, hogy Isten nem fogható fel emberi ésszel. Égő áhítattal imádkozott. Istenem, tudatlanok vagyunk valamennyien. Mint apró hangyák, feneketlen mélységből, százrétű takarón keresztül törtetünk a felszínre, hogy megpillantsuk az eget.

- Istenem! Önts belém alázatot... és hitet!

III.

Három hónappal ezután kapta meg Francis a püspök hívását. Számított rá, de most, hogy megérkezett, megijedt tőle. Amint a dombtetőn álló püspöki palota felé tartott, zuhogó eső érte utol, futásnak indult, mert különben bőrig ázott volna. Lihegve, vizesen, sárosan érkezett a kapuhoz. Aggodalma egyre nőtt, amíg fázósan várakozott a tágas előteremben, melynek piros bársonyszőnyegén szánalmasan hatottak sáros cipői.

Nagysokára megjelent a titkár, felvezette a márványlépcsőn és szótlanul mutatott a széles mahagóni ajtóra. Francis kopogtatott és belépett.

Őnagyméltósága az íróasztalnál ült, de nem dolgozott, hanem hátradőlve, a bőrszék karjára könyökölve pihent. A magas ablakból beömlő sápadt világosság lila birétumára esett, de arca árnyékban maradt.

Francis zavartan állt meg, a mozdulatlan alakban sehogy sem ismert holywelli és San Morales-i jóakaró barátjára. A függönyös, szőnyeges szobában csak a kandallón álló Boulle-óra ketyegése hallatszott. Azután szigorú hang szólította meg:

- Nos, Chisholm páter, miféle új csodáról számol be ma este? És, hogy el ne felejtsem, hogyan áll a táncterem dolga? - Francis torka elszorult, csaknem elsírta magát, olyan boldog megkönnyebbülést érzett. A püspök alaposan szemügyre vette tetőtől-talpig. - Őszintén megvallom, jól esik öreg szememnek, hogy ilyen szegényes külsejű papot látok. Akik idejönnek, olyanok, mint valami nagyjövedelmű vállalkozó. Hát ez az ön ruhája bizony nem valami díszes. Kedves fiam, örülök, hogy viszontlátom. De sajnos, nagyon lefogyott, mióta utoljára találkoztunk. - Francis vállára tette a kezét. - Szent Isten, hiszen csuromvizes!

- Megáztam útközben, kegyelmes uram.

- Micsoda! Még ernyője sincs. Jöjjön ide a kandallóhoz. Én meg valami meleg után nézek. - Kis faliszekrényből palackot és likőröspoharat vett elő.

- Látja, még nem szoktam meg az új méltóságot. Nekem most csengetni kellett volna és parancsot adni, hogy hozzanak abból a bizonyos óborból, amellyel regényekben a püspökök szokták kínálni a vendégeiket. Ez itt bizony csak szerény, de hamisítatlan felvidéki pálinka, de ha két skót koccint, illik az alkalomhoz. - Tele pohárkával nyújtott oda Francisnek, nézte, amint felhajtja, azután maga is ivott. Odaültek a kandalló elé. - Ha már a méltóságomat emlegettem, kérem, ne nézzen rám olyan ijedten. A külsőm valamivel díszesebb, mint régen, de az alakom ma is éppen olyan

idomtalan, mint volt, amikor a maga szeme láttára belegázoltam a Stincarba.

Francis elpirult.

- Igenis, kegyelmes uram - dadogta.

Kis szünet után a püspök komoly jóindulattal folytatta:

- Nehéz időket élt át, mióta otthagyta San Moralest, ugye fiam?

Francis halkan felelte:

- Azt hiszem, mindenki csalódott bennem.

- Csakugyan?

- Igen, éreztem, hogy előbb-utóbb sor kerül erre a... dorgálásra... Fitzgerald dékán az utóbbi időben nem volt velem megelégedve.

- De talán a Jóisten igen.

- Nem, nem. Én sem vagyok megelégedve magammal. Mindennek a javíthatatlan lázadó természetem az oka.

- És legújabban elkövette azt a megbocsáthatatlan mulasztást is, hogy nem jelent meg a Shand tanácsos tiszteletére rendezett lakomán... holott a tanácsos úr a minap adományozott ötszáz fontot az új főoltár építési alapjának. Talán van valami kifogása a derék tanácsos ellen, aki, mint hallom, példás következetességgel hajtja be a házbért a tulajdonában levő Shand Street-i nyomortanyák lakóitól?

- Nem tudom - mondta Francis zavartan. - Rosszul tettem, hogy nem voltam jelen. Fitzgerald dékán úr külön a lelkünkre kötötte, hogy ott legyünk, nagy súlyt helyezett rá. De közbejött valami...

- Úgy? - jegyezte meg a püspök érdeklődve.

- Délután beteghez hívtak - kezdte Francis akadozva, mintha nem tudná, mondja-e, ne mondja. - Bizonyára emlékszik Edward Bannonra... aligha ismerne rá, úgy tönkretette a betegség. Magával tehetetlen, háborodott elméjű emberroncs lett belőle. Nem bírtam szabadulni tőle, nem engedett, megfogta a kezemet, könyörgött, ne hagyjam magára. Nem tehetek róla... elfogott a részvét... a haldokló, vergődő bűnös láttára. Elalvófélben furcsa szavakat mormolt: „János az atya, János a Fiú, János a Szent Lélek”... kicsordult a nyála és végigfolyt borostás állán... szorosan fogta a kezemet... ott maradtam mellette hajnalig.

- Nem csodálom, hogy a dékán megharagudott - mondta a püspök hosszú hallgatás után - ha a bűnös kedvéért megfeledkezett a szentről.

Francis lehajtotta fejét.

- Nem vagyok megelégedve magammal. Holott mindent megtennék, csakhogy megváltozzam. Nem is értem... gyerekkoromban szentül hittem, hogy a papi hivatással okvetlenül együtt jár a jóság.

- És most rémülten eszmél rá, hogy mi is csak emberek vagyunk. Igen, így van ez. Látja; az is emberi és cseppet sem méltó a püspökhöz, hogy engem örömmel tölt el az ön „lázadozó természete”, de igen nagy szükségem van erre az ellenszerre, hogy el bírjam viselni a nap-nap után unalomig látott egyhangú jámborságot. Maga az a kóborló macska, Francis, mely az unalmas prédikáció alatt, mikor ásítva bólogatnak a hívek, szépen végigsétál a templomon. A hasonlat találó, mert ön valóban ott van a

templomban, ha nem is veheti fel a versenyt azokkal, akik olyan simán illeszkednek bele a szabályok kereteibe. Nem túlzok, ha azt mondom, én vagyok az egyetlen pap az egész egyházmegyében, aki igazán megérti önt. Jó szerencse, hogy én vagyok a püspöke.

- Tudom, nagyon jól tudom.

- Ami engem illet - folytatta Őnagyméltósága elgondolkozva - én nem csalódtam önben, ellenkezőleg a legnagyobb mértékben meg vagyok önnel elégedve. Önnek jót fog tenni egy kis bátorítás, nos, megkapja tőlem még akkor is, ha a végén elbízza magát. Ön tele van értékes tulajdonságokkal. Gondolkozó fő. Mélyen érző szív. A gondolkodást nem téveszti össze a kétkedéssel. Nem afféle egyházi divatáru-kereskedő, aki formás kis csomagokban adja tovább a portékáját. És tudja, mi az, ami a legjobban tetszik nekem? Annak a vakmerő biztonságnak a hiánya, mely nem annyira a hitre, mint inkább a dogmákra támaszkodik.

Francis nem mert felnézni; szíve csordultig telt meleg hálával. Az aggastyán csendesen folytatta:

- De persze vigyázni kell, nehogy baja történjék. Ha furkósbottal lépünk közbe, egy csomó embernek betörik a feje, de betörik az öné is. Igen, igen, tudom... Ön nem gyáva. Én azonban félek. Ön sokkal értékesebb, semhogy oroszlánok tépjék szét. Éppen ezért... szeretnék önnek egy ajánlatot tenni! - Francis felnézett és tekintete a püspök bölcs, szeretetteljes tekintetével találkozott. Őnagyméltósága mosolygott.

- Mindent megteszek - dadogta Francis. A püspök sokáig, komoly arccal hallgatott.

- Nem csekélység, amire kérni akarom... nagy változást jelent... de ha nagy áldozat... csak mondja meg őszintén: A mi külföldi missziónk végre, hosszú huzavona után, vikariátust szerzett Kínában. A formaságok elintézése hosszú időbe telik, önnek is előkészületre lenne szüksége. Ön lenne a mi első úttörőnk. Vállalkozna erre a kalandos hódító útra?

Francist elnémította a meglepetés. Azt hitte, fejére szakadnak a falak. Olyan váratlanul érte a felszólítás, olyan sorsdöntő elhatározást követelt tőle, hogy elállt a lélegzete. Itt hagyjon otthont, barátokat és nekivágjon egy ismeretlen világnak... Agya felmondta a szolgálatot. Lassan, észrevétlenül, különös izgalom lett úrra felette. Elgondolkozva mondta:

- Igen... vállalom.

Rozsdás Mac előrehajolt és megfogta a kezét. Szeme megnedvesedett, amint keményen Francis szemébe nézett.

- Tudtam, hogy vállalja. És azt is tudom, hogy meg fogja állni a helyét. De figyelmeztetem, hogy ott le kell ám mondania a lazachalászatról.

NEGYEDIK RÉSZ

A KÍNAI KALAND

I.

Az Úr ezerkilencszázkettedik évének első napjaiban egy rozzant dzsunka haladt felfelé a Ta-Hwang-folyó végtelenbe vesző sárga partjai mentén, Csek-kau tartományban, jó ezer mérföldnyire Tien-csintől. Utasai között feltűnt egy szokatlan külsejű, középtermetű katolikus pap, vászon papucsban, viseltes trópusi sisakban. Francis volt az; lovagolva ült az előárbóc hántatlan fatörzsből hevenyészett támasztógerendáján és elkeseredett harcot vívott a kínai nyelvtannal, melynek minden egyes szava a hangsúly sokféle változatával a kromatikus skála hangjait juttatta eszébe. Addig erőlködött, míg a gégéje is belefáradt a próbálkozásba. Pihenésül elnézte a sárgásbarna tájat. Tíz nap óta tart ez az utazás, tíz éjszakát töltött a három láb hosszú, hálófülkének nevezett fedélközi zugban, de rá is unt alaposan és hogy friss levegőhöz jusson, óvatosan átlábalt a fedélzeten zsúfolódó utasok tömegén, egészen a hajó orráig. Pai-tanba igyekezett valamennyi: földművesek, sensiangi kosárfonók és szíjgyártók, banditák, halászok, katonák, kereskedők. Kedélyesen elszórakoztak, beszélgettek, pipáztak, ételt melegítettek piszkos batyuk, lármás ludakkal, visító malacokkal tele ketrecek szomszédságában. Az egyik drótketrecben magános, harcias kedvű kecskebak türelmetlenkedett.

Francis megfogadta ugyan, hogy érzéketlen lesz a hangokkal, szagokkal, látnivalókkal szemben, de a véget nem érő utazás utolsó szakasza alaposan próbára tette türelmét. Hálát adott Istennek és Szent Andrásnak, hogy ma este, ha nem késnek útközben, megérkezik Pai-tanba.

Még most sem bírta elhinni, hogy csakugyan itt van ebben az idegen világban, egyedül, kiszakítva előbbi életéből, mintha erőszakos kéz terelte volna le az eddig követett egyenes útról. Felsóhajtott. A legtöbb ember élete zavartalan egyformaságban, zökkenők nélkül folyik. Az övé kivétel; ő az a bizonyos megátkozott ember, aki sehol sem talál nyugtot, nem kell senkinek.

Nehéz szívvel búcsúzott el a hazaiaktól. Nedet, igaz, már három hónappal ezelőtt elszólította a könyörületes halál, véget vetve eltévelyedett, szánalmas életének. De Polly ottmaradt és Francis remélte, hogy viszont fogja még látni. Judy miatt is nyugodt lehetett, mert a lány a városnál kapott elég jól fizetett, biztos jövőt ígérő állást.

Hogy új erőt merítsen, elővette a küldetését véglegesítő utolsó levelet. Mealey páter írta, aki megvált a lynecastlei plébániától és egész tevékenységét a Külföldi Missziós Társaságnak szentelte.

Francist a liverpooli egyetemen érte a levél, ahol egy esztendőt töltött, hogy annyira, amennyire, megtanulja a kínai nyelvet. Így hangzott:

Kedves Francis,

boldog vagyok, hogy jó hírrel szolgálhatok Neked. Most érkezett meg a jóváhagyás, mely a pai-tani vikariátust a mi Missziós Társaságunk hatáskörébe utalja. Ma esti ülésünkön elhatároztuk, hogy elutazásodnak a legsürgősebben meg kell történnie. Végre, végre elindíthatlak tehát dicsőséges keleti küldetésedre.

Értesüléseink szerint Pai-tan gyönyörű vidéken fekszik, kissé messze az

ország belsejében, de folyó partján és gabonában, szarvasmarhában, szárnyasban, gyümölcsben bővelkedik. Élénk, virágzó város, lakói nagyobbrészt kosárfonók. De ránk nézve legfontosabb az az örvendetes tény, hogy a misszió, jóllehet egy esztendő óta sajnálatos módon pap nélkül maradt, kitűnő állapotban van. Sajnos, nincsenek fényképeim, de biztosítalak, hogy a kápolnát, a paplakot és az egész telepet minden tekintetben kielégítő állapotban fogod találni.

És még ennél is örvendetesebb a birtokunkban lévő statisztika. Mellékelem elődöd, Lawler páter évi jelentését, aki egy évvel ezelőtt tért vissza San Franciscóba. Bizonyára alaposan át fogod tanulmányozni, így én itt csak arra akarok rámutatni, hogy a mindössze három éve fennálló misszióban négyszázan áldoztak és ezernél több volt a kereszteltek száma s az utóbbiaknak csupán egyharmada in articuto mortis. Hát nem lélekemelő ez, Francis? Ragyogó bizonysága annak, hogy Isten kegyelme magához emeli a pogány szíveket is.

Szeretett barátom, boldog vagyok, hogy Neked jutott ez a magasztos küldetés. Meg vagyok győződve, hogy szorgos munkád nyomán bőséges lesz a termés az Úr szőlejében. Érdeklődéssel várom első beszámolódat. Érzem, hogy megtaláltad végre a neked való munkakört és hogy elmaradnak azok a kis lelki és hangulatbeli túlzások, melyek az utóbbi időben megzavarták életedet. Az alázatosság, kedves Francisom, Isten szentjeinek legfőbb erénye. Minden este imámba foglallak.

Rövidesen kapsz tőlem újabb értesítést. Ajánlom, hogy nagy gondot fordíts a felszerelésedre. Erős, tartós holmit szerezz be. Haskötőt okvetlenül vígy magaddal. Fordulj a Hanson and Son céghez, mely nagyon megbízható; a tulajdonosok rokonságban vannak a székesegyház orgonistájával.

Könnyen meglehet, hogy hamarább találkozunk, mint gondolod. Új munkakörömmel együtt jár a világ körüli utazás. Milyen nagyszerű lenne, ha a pai-tani misszió árnyas fái alatt látnók viszont egymást!

Búcsúzásul fogadd legjobb kívánságaimat. Szerető testvéred Jézus Krisztusban,

Anselm Mealey

A Tynecastlei Egyházmegye Külföldi Missziós Társaságának titkára

Naplementekor nagy sürgés-forgás jelezte, hogy közel járnak a célhoz. Amint a hajó befordult a kis evezős-csónakoktól, sampan-októl nyüzsgő piszkosvizű öbölbe, Francis mohó kíváncsisággal nézte az alacsony part mentén szorongó házakat. Olyan volt ez a városrész, mint egy laposra nyomott zümmögő méhkas. Előtte tutajok, csónakok tolongtak a náddal benőtt sekély vízen, a háttérben, jó messze, gyöngyházszerű fényben csillogtak a hegyek. Francis azt hitte, hogy a misszió csónakja fogja várni, az egyetlen magánjármű azonban Csia urat, a gazdag pai-tani kereskedőt várta, akit nem is látott útközben, mert csak most került elő a hajó belsejéből. Harmincöt éves lehetett, de komolysága idősebbnek mutatta. Fekete selyemruha volt rajta, haja is szénfekete, aranysárga arcbőre lágy és sima. Előkelő közönnyel várt, míg szolgálja a kapong alázatos buzgalommal

szorgoskodott körülötte. Nem látszott észrevenni a papot, Francis mégis úgy érezte, hogy alaposan szemügyre vette tetőtől-talpig. Jó sokáig tartott, amíg a misszionárius utat tört magának és bádogból készült japán utazótáskájának s helyet foglalhatott a sampanon. Vigyázva szorongatta a nagy selyemernyőt, mellyel MacNabb püspök ajándékozta meg búcsúzáskor.

Növekvő izgalommal látta, hogy a parton nagy tömeg gyűlt össze a kikötőhíd körül. Talán a hívek jöttek ki az új pap üdvözlésére? Szívét megdobogtatta a boldog reménység. De sajnos, amint partra lépett, látta, hogy korai volt az öröm. Egy lélek sem köszöntötte. Amint elhaladt közöttük, megbámulták, de nem mutattak kíváncsiságot. A lépcső alján azonban hirtelen megállt. Boldogan mosolygó házaspár állta el az útját. Az asszony is, a férfi is ünneplő kék ruhában jelent meg és ismertetőjelül színes képet tartottak magasra, mely a Szent Családot ábrázolta. Az apró emberpár buzgón hajlongott és mindketten szorgalmasan hányták a keresztet.

Az ismerkedés könnyebben ment, mint gondolta.

- Kik vagytok? - kérdezte Francis barátságos melegséggel.

- Hosannah és Philomena Wang, az ön szerető hívei.

- A misszióból jöttök?

- Igen. Lawler páter nagyon szép missziót épített.

- Akkor most elvezettek a Misszióba?

- Természetesen. De hátha előbb megtisztelné szerény hajlékunkat?

- Köszönöm, most nem. Mindenekelőtt a Missziót akarom látni.

- Persze, persze. Akkor hát a Misszióhoz megyünk. Gondoskodtunk hordszékről és teherhordókról.

- Köszönöm, de inkább gyalog mennék.

A mosoly veszített élénkségéből, Hosannah gyorsan pergő, érthetetlen szavakat váltott a mögötte állókkal, elküldte a hordszéket és a szíjakkal felszerelt teherhordókat és csak két kuli maradt ott. Az egyik vállára kapta a bádogtáskát, a másik az ernyőt vette birtokába és a kis csapat gyalogszerrel indult útnak.

A hosszú hajóút után még a mocskos, zegzugos utcákon is jól esett a járás. Francist hajtotta a buzgalom. Idegenek között jár, de emberszívek dobognak körülötte, szívek, melyeket meg fog hódítani, lelkek, melyeket meg fog menteni.

A kínai megállt; úgy látszik, mondani akar valamit.

- A Hálókötők-utcájában tudok egy jó kis lakást... a gazdája öt taelt kér egy hónapra... nem akarja megnézni?

Francis csodálkozva nézett az emberkére...

- Nem, nem Hosannah. Csak menjünk a Misszióra.

Philomena zavartan köhécselt. Francis nem értette, miért nem mennek tovább. Hosannah alázatosan mosolygott.

- Atyám, ezt itt a Misszió.

Francis értelmetlenül bámult.

Előttük, a folyóparton, jókora puszta telek terült el. Földjét repedtre égette a nap, árkokat szántott rajta az esővíz, körös-körül porcelánföldből

rakott kerítés maradványai látszottak. A telek egyik sarkában nyers sárkockából rakott kápolna romjai szomorkodtak, a tetejét elvitte a szél, egyik fala leomlott, a többi roskadozott. Közelében romhalmaz sötétlett, ház lehetett valamikor, most gyom tenyészett rajta. Egyetlen kis épület állt félig-meddig épségben: az istálló. Düledezőben volt ez is, de szalmatető fedte.

Francis percekig állt szótlanul, elképedve, azután lassan a Wang-házaspárhoz fordult. Férj és feleség egymás mellé húzódott, úgy álltak ott hallgatva, mint a sziámi ikrek, semmitmondó arccal.

- Mikor történt ez? - kérdezte Francis.

- Nagyon szép volt a Misszió. Sok pénzbe került, mi is segítettünk, hogy pénzt szerezzünk az építéshez. Sajnos a jóságos Lawler páter nagyon közel építette a vízhez és az ördög sok gonosz esőt küldött.

- És hová lett a gyülekezet?

- Csupa rossz ember az, nem hisznek az Egek Urában. - Egyre szaporábban beszéltek és buzgón hadonásztak kézzel-lábbal. - Tisztelendő atyám tudja, hogy minden az oktatóktól függ. Igen ám, de mióta Lawler páter itthagyott bennünket, nem kaptuk meg a járandóságunkat... Tizenöt teal a havi fizetésünk. Ingyen meg nem taníthattuk ezt a haszontalan népet.

Chisholm páter lesújtva, tönkrezúzva állt ott jó darabig. Ez hát az ő missziója és ez a két ember itt az egész gyülekezete. Eszébe jutott a levél, a felháborodás fejébe kergette a vért. Keze ökölbe szorult.

A két Wang még egyre hadart; mindenáron rá szerették volna venni, menjen vissza velük a városba. Francis erőt vett magán; elküldte a kenetesen hajlongó emberpárt. Csakhogy egyedül van végre!

Ládáját bevitte az istállóba. Krisztus is beérte egykor az istállóval. Az egyik sarokban talált egy kevés szalmát a padlón. Enni-innivalója még nincs, de ágya már van. Előszedte az ágyneműt és hozzálátott, hogy valamiképpen lakhatóvá változtassa a kis helyiséget. Odakint megszólalt egy gong. Kisietett. A szomszédos dombon álló templom előtt vastagharisnyás, sárgaköntösű öreg bonc lassú, unalmas ütemben verte a gongot. Buddha és Krisztus papja szemügyre vette egymást, majd az ősz, nagyszakállú kínai sarkonfordult és kifejezéstelen arccal tűnt el a templomban.

Hirtelen, átmenet nélkül szállt le az éjszaka. Francis letérdelt a puszta földre és szemét a még alig pislogó csillagokra emelte. Vad hévvel imádkozott.

- Istenem, te kívántad, hogy a semmiből kezdjek elölről mindent. Íme ez a válasz az én hiúságomra, elbizakodott kérkedésemre. Jobb is így... Dolgozni, küzdeni fogok érted. Soha... soha nem adom fel a harcot.

Az istállóban, szúnyogok zümmögése, rovarok dongása mellett aludni próbált. Egyszer csak elmosolyodott ott a sötétben. Szent Teréz az egész földi életet szállóban töltött éjszakához hasonlította. Azt az életet, amelyre őt szemelték ki, aligha lehet a londoni Savoy Hotelhez hasonlítani.

Lassan elmúlt az éjszaka is. Felkelt, a cédrusfa ládikóból elővette a kelyhet, utazó ládája lett az oltár és a földes padlón térdelve szolgáltatta a reggeli misét. Frissnek, erősnek érezte magát. Bosszankodva látta, hogy Hosannah Wang közeledik.

- Máskor engedje meg, hogy ministráljak a misénél, ezért nem jár külön fizetség. És most... talán mégis megnézné azt a lakást a Hálókötők utcájában.

Francis gondolkozott. Makacsul eltökélte ugyan, hogy itt marad, amíg valahogy tisztázódik a helyzet, de ennek az embernek talán igaza van: megfelelőbb helyre van szüksége.

- Jó, hát menjünk - mondta.

A város népe már kint tolongott az utcákon. Kutyák rohantak el a lábuk között, a csatornákban disznók kerestek ennivalót. Csúfolódó, visítozó gyereksereg szegődött a nyomukba, koldusok nyújtogatták feléje tenyerüket. A bíró háza előtt utcai borbély csattogtatta fenőszíjjait. A lámpakészítők utcáján kereskedő rakta ki a portékát és dühösen odaköpött az idegen ördög lába elé. Sok volt a szegény és a nyomorék. Himlőben megvakult szerencsétlenek hosszú bambuszbottal és sajátos sípszóval igyekeztek utat törni maguknak a tömegben.

Wang emeleti szobába vezette Francist. Bambuszból és papírból hevenyészett fal választotta el a lakás többi részétől, de különben alkalmasnak látszott az ideiglenes letelepedésre. Szűkös pénzéből kifizette Hungnak az első havi bért, azután oltárt rögtönzött, letakarta a magával hozott terítővel és ráhelyezte a keresztet. Keserűséggel szívében nézte a szegényes oltárt. Abban a hiszemben, hogy a „virágzó” misszióban mindent meg fog találni, amire szüksége lesz, alig hozott magával valamit. Mindegy! Földbe plántálta az Úr zászlaját.

Wang már előbb lement és amint ő is elindult lefelé, észrevette, hogy Hung két taelt vesz el tőle a kapott pénzből és hajlongva Wangnak nyújtja. Tisztában volt ugyan Lawler páter meghitt emberével, de erre a látványra elfutotta a méreg. Az utcán szép nyugodtan odafordult Wanghoz:

- Sajnálom, Hosannah, én nem fizethetek neked tizenöt taelrt egy hónapra.

- Lawler páter fizethetett, miért ne fizethetne az új lelkész is?

- Mert szegény vagyok, Hosannah. Éppen olyan szegény, mint Mesterünk volt egykoron.

- Mennyit akar fizetni?

- Semmit, Hosannah, mint ahogy nekem sem fizetnek semmit. A jóisten majd megjutalmaz bennünket.

Wang arcáról még erre sem tűnt el a mosoly.

- Akkor Hosannah és Philomena oda fognak talán menni, ahol jobban megbecsülik őket. Sen-Siangban a metodisták 16 taelt fizetnek a kipróbált tanítóknak. De nem, a jóságos páter bizonyára meggondolja magát. A pai-taniak nagyon haragosak. A nép azt mondja, hogy a misszionárius földre tiporja a *feng shua*-t, a szelek és a rend törvényeit.

Várta a pap válaszát, de minthogy Francis nem szólt, Wang udvariasan meghajolt és távozott. Francis megborzongott. Helyesen tette-e vajon, hogy elűzte a barátságos érzelmű Want házaspárt? Magában azt felelte, hogy helyesen. Want és felesége nem jóbarátok, hanem talpnyaló, haszonleső nép; addig hisznek a keresztény Istenben, míg a keresztényektől pénzt

kapnak érte. Mindamellett elszakadt az egyetlen kapocs, mely az egykori keresztény közösséghez fűzte. Rémülten eszmélt rá, milyen rettenetesen egyedül áll itt a barátságtalan idegen földön.

Ahogy múlt a nap, egyre növekedett az egyedüllét szorongó érzése, melyet a bénító tehetetlenség is súlyosbított. Elődje, Lawler, homokra épített. Úgy látszik, nem értette a dolgát, hiszékeny létére félrevezették; pénze volt bőven, ezt könnyelműen szórta, válogatás nélkül keresztelte a jelentkezőket, akiket az ajándék csábított, áldozatául esett a bennszülöttek kifogyhatatlan ravaszságának, vérmes, nagyhangú, diadalmas jelentésekben számolt be eredményeiről. Ezekre az eredményekre azonban még csak azt sem lehetett ráfogni, hogy felületesek, mert az első szellő úgy elvitte őket, hogy nyomuk sem maradt, csak az a megvetés, mellyel a város józan gondolkozású népe tört pálcát az idegen pap esztelen könnyelműségén.

Francist a Missziós Társaság nevetséges kis összeggel bocsátotta útjára. Ezen és az ötfontos bankjegyen kívül, melyet Polly erőszakolt rá búcsúzás közben, egy árva fillérje sem volt. Ráadásul figyelmeztették, hogy a Missziós Társasághoz hasztalan fordul anyagi támogatásért. Lawler példája különben is úgy elvette a kedvét, hogy szinte örült szegénységének. Szent hévvel fogadkozott, hogy pénzen szerzett híveket a legvégső kétségbeesésben sem fog toborozni. Csak Isten segítségére és a maga munkájára számít.

Igen ám, de ez idáig még hozzá sem fogott a munkához. Táblát akasztott ki a bolt ajtajára, de ez nem segített: senki sem jelentkezett a misére. Wangék elújságolták a városban, hogy az új papnak nincs pénze, nem osztogat ajándékot, legfeljebb keserű szavakat hallhatnak tőle.

Azzal is megpróbálkozott, hogy a bíró háza elé hívja össze az egykori híveket. Kinevették, azután faképnél hagyták. Ez a bukás elkeserítette és megalázta. Ha valamelyik kínai fehérnemű-tisztító Liverpool utcáin Konfuciusról prédikált volna a maga keverék angol nyelvén, még ennek is nagyobb sikere lett volna. Megint csak önmagában kereste a hibát és azzal vádolta magát, hogy mindennek a benső meggyőződés hiánya az oka.

Égő buzgósággal imádkozott, mert hitt az ima erejében.

- Ó, Istenem, megsegítettél a múltban, segíts meg most is, könyörgöm!

Máskor meg erőt vett rajta a düh. Miért küldték ide az Isten háta mögé, ragyogó bíztatásokkal? A feladat felülmúlja az emberi erőt, itt még maga a jó Isten sem tehetne semmit. El van zárva a világtól, megközelíthetetlen távolságban minden emberi segítségtől... A sen-skiangi misszió, ahol Thibaudeau páter dolgozik, négyszáz mérföldnyire van...

Wangék szorgalmasan szították ellene a gyűlöletet, mely napról-napra növekedett. A gyerekek csúfolódásait régen megszokta, itt is volt része benne bőven. Amint megjelent az utcán, szitkozódó kölykök serege követte. Ha megállt véletlenül, a banda valamelyik arcátlanabb tagja odaállt elébe és szeme láttára - könnyített magán. Egyszer estefelé, mikor az istállóban tartózkodott, kő repült be és homlokon találta.

Ez az alattomos támadás lángra gyújtotta benne az egykori harci kedvet. Míg a homlokán ütött sebet kötözgette, éppen ez juttatott eszébe egy ötletet, mely annyira meglepte, hogy még a kötözésről is megfeledkezett.

Csak állt és gondolkozott. - Igen... meg kell kísérelni... minden áron közel kell jutnia a néphez... a mód maga mellékes... ki tudja, talán ez az ötlet vezet a célhoz... Ha már a beteg lelkek nem bíznak meg benne, talán a beteg testek meggyógyításával nyerhet néhány hívet!

Másnap reggel megállapodott Hunggal, hogy még két taelt fizet és bérbe veszi a bolt mögötti helyiséget is. Ebben a szobában orvosi rendelőt nyitott. Csak a jóisten a megmondhatója, milyen keveset értett az orvosláshoz, de a St. John-kórházban szerzett rövid kórházi-lelkészi gyakorlat, missziós kiképzése és a Tulloch doktorral való ismeretség mégiscsak nyújtott némi használható alapot.

Eleinte senki sem merészkedett be hozzá. Végre a kíváncsiság mégis becsábított egy-két vállalkozó szellemű beteget. Mert beteg volt a városban bőven és a bennszülött orvosok barbár módszerekkel dolgoztak. Az első gyógykezelések sikerrel jártak. Pénzt nem kért, téríteni sem próbálta a jelentkezőket. A páciensek száma növekedett. Írt Tullochnak, elküldte a Polly néni öt fontját és kötözőszereket, mindennapos gyógyszereket kért sürgősen. A kápolna üres volt, a rendelőben azonban sokszor el sem fértek a jelentkezők.

Esténkint a misszió telkén törte a fejét, mitévő legyen. Ezen a kietlen talajon nem építheti újra. Vágyakozva tekintett a szomszédos dombra, mely enyhe lejtéssel emelkedett a környéken szerteszórt kis kínai templomok fölé. „Zöldfényű Drágakő dombjá”-nak nevezte a nép ezt a mosolygó halmot, melyre cédrusfacsoport vetett árnyékot. Isten hajléka számára keresve sem találhatott volna szebb helyet.

A telek tulajdonosa, Pao bíró, aki rokonságot tartott a város minden számottevő kereskedő és hivatalnok családjával, csak nagy ritkán mutatkozott. Délutánonként azonban rendszerint megjelent a dombon egy negyvenéves, tekintélyes külsejű mandarin, Pao unokaöccse és birtokainak felügyelője, hogy kifizesse az agyagbányában dolgozó munkásokat.

A magány, az üldöztetés, a kétségbeesett töprengés majd megőrjítette Francist. Senki és semmi, nincs semmije. Csoda-e, ha egy szép napon, azt sem tudva jóformán, mit cselekszik, megállította a mandarint, aki éppen hordszékébe készült szállni? Tudta is ő, milyen illetlenséget követ el. Alig evett aznap, kezdődő láz gyötörte.

- Mióta csak itt vagyok - mondta - mindig gyönyörködöm ebben a csodaszép birtokban, melyet ön olyan bölcsen igazgat.

Pao úr unokaöccse meglepődve nézett végig az idegenen, tekintete a pap homlokát éktelenítő piszkos kötésen állapodott meg. Hideg udvariassággal eresztette el a füle mellett Francis nyelvtani baklövéseit, szerényen kicsinyelte önmagát, egész családját, semmit érő birtokait, néhány szót ejtett az időjárásról, a termésről, a banditákról, akiknek tavaly súlyos váltságot kellett fizetni, hogy békén hagyják a várost, azután, hogy véget vessen a nem kívánt beszélgetésnek, kinyitotta a hordszék ajtaját. Francis izzadva próbálta a Zöldfényű Drágakő Dombjára terelni a szót, mire a nagyúr elutasítóan mosolygott.

- A Drágakő dombja nagyértékű gyöngyszem. Nagy terület, van rajta

minden, árnyék, víz, legelő, ezenfelül edénynek, téglának, tetőcserépnek való agyag. Pao úr aligha válna meg tőle. Nemrégiben tizenötezer dollárt kínáltak érte, de hallani sem akart róla.

Francisnak még a lába is reszketett az összeg hallatára, mely tízszerese volt az ő becslésének. A láza megszűnt, de roppant gyengeség fogta el és nagyon szégyellte a kínos helyzetet, melybe oktalan ábrándjai sodorták. Szédülő fejjel köszönte meg Pao unokaöccsének türelmét és dadogva mentegetőzött.

A pap szomorú csalódása láttára a művelt kínai, aki eddig maga volt az öntudatos udvariasság, némi megvetéssel kérdezte:

- Miért jött ide az idegen pap? Nincs elég gonosz ember az ő hazájában? Mi nem vagyunk rosszak. Van nekünk vallásunk, méghozzá sokkal régibb, mint az idegené. A másik idegen pap sok haldoklót keresztelt meg úgy, hogy kis üvegből vizet öntött rájuk és énekelt fölöttük. Másokat meg úgy, hogy pénzt meg ruhákat ajándékozott nekik, ha vele énekeltek. Az újonnan jött idegen is így akar cselekedni?

Francis hallgatva nézte a kínait. Arca sápadt volt, sötét karikák ültek a szeme körül. Csendesen, nyugodtan mondta:

- Hát azt hiszi, hogy ilyen szándék hozott ide?

Kínos csend lett. Pao úr unokaöccse szemlesütve mondta:

- Bocsásson meg... Úgy látszik, rosszul értettem. Ön jó ember. - Barátságosan tette hozzá: - Sajnálom, hogy rokonom birtoka, nem eladó. De talán más módon segíthetek?

Udvariasan várt feleletet, mintha mindenáron ki szeretné engesztelni a megbántott idegent. Francis rövid gondolkozás után azt kérdezte:

- Mondja meg... minthogy őszintén beszéltünk egymással... nem akad-e mégis néhány igaz keresztény errefelé?

A kínai meggondoltan felelte:

- De talán igen, csakhogy ne Pai-tanban keresse őket. Hallottam, hogy a Kwang-hegyek között -, a távoli hegyekre mutatott - van egy kis falu, minden lakója keresztény már réges régóta... Csakhogy nagyon, nagyon messze van.

Francis lelkének sötétjébe hirtelen belevilágított a remény.

- Ó, ez érdekes, nagyon érdekes. Meg tudná mondani pontosan, merre van?

A kínai sajnálkozva rázta a fejét.

- Kis falu az... alig ismerik. Rokonom, aki birkabőrrel is kereskedik, hallott egyet-mást róla.

Francist bátorrá tette a hirtelen öröm.

- Talán megkérdezhetné... talán tudna szerezni valami kis térképet...?

Pao úr unokaöccse gondolkozott, azután komolyan bólintott.

- Azt hiszem, ez lehetséges. Meg fogom kérdezni Pao urat. És közölni fogom vele, hogy az idegen pap megtisztelő módon beszélt velem.

Meghajolt és beült a hordszékbe.

A váratlan remény örömével szívében Francis visszatért a misszió telkére, ahol takarókból sátorfélét készített nappalra, kevés pénzért vizes tömlőt és

evőeszközöket szerzett és a konyhát is idekint rendezte be. Reszkető kézzel fogott a vacsora készítéséhez. Keresztény falu! Meg kell találnia minden áron. Annyi meddő, eredménytelen hónap után az első reménysugár, az első isteni sugallat.

Boldog merengéséből darvak vad károgása riasztotta fel. Ketten voltak és a folyó partján valami dög felett civódtak. Eleinte csak hallgatta, de azután közelebb ment, hogy elriassza őket. Mikor a két csúf nagy madár dühös csőrcsattogással lemondott a zsákmányról, akkor látta Francis, hogy egy újszülött kislány holtteste fekszik a parton.

Borzadva szedte fel az összemarcangolt testet, melyen meglátszott, hogy a vízbe fojtották. Vászondarabba takarta és eltemette a telek sarkában. Imádság közben elgondolta, hogy íme, mégis csak szükség van rá ebben a furcsa országban.

II.

Két héttel később - nyár eleje volt már - készen állott a hosszú útra. A bolt ajtajára táblát tett ki, melyre ráfestette, hogy egy időre abbamarad az orvosi rendelés, takarókat, némi élelmiszert vett a vállára, kezébe fogta az ernyőt és gyalogszerrel útnak indult.

Pao úr unokaöccse művészien rajzolt térképpel lepte meg. Négy sarkában pufók arcú sárkányok okádták a szelet. A hegyvidékig elterülő részt pontosan, részletesen rajzolta meg a művész, azon túl csak vázlatosan jelzett egyet-mást, a városnevek helyett például apró állatokat festett. A beszélgetésekből és biztos tájékozódó képessége segítségével Francis tisztában volt az úttal. A Kwang-szakadék felé fordult; arra kell ügyelnie, hogy ennek az irányában haladjon.

Az első két nap rizsföldek mellett, majd fenyvesen keresztül vitt az út és jól esett a gyaloglás a lehullott tűlevelek puha szőnyegén. A Kwang lábánál vad rhododendrontól tarkálló árnyas völgyön haladt keresztül, ugyanaznap délután meg virágzó barackfák egész tömege akadt útjába. A nehéz illat úgy csiklandozta orrát, mint a gyöngyöző bor zamata. Azután kezdődött az út felfelé, a szakadék irányában.

Minden lépésnél élesebb lett a hideg. Szűk, köves ösvényen haladt. Éjjel az előredűlő sziklák alatt húzta meg magát és hallgatta a szél zúgását, az olvadt hólé dörgő robaját. Nappal a csúcsok fehér hava majd megvakította. Fájt a tüdeje, amint magába szívta a jeges, ritka levegőt.

Az ötödik napon elérte a szakadékot és a jeges, sziklás vadonon áthaladva, hálatelt szívvel indult lefelé, az alatta elterülő tágas fennsíkra. Itt, a hóhatár alatt, üde zöld volt minden, a távolba vesző lankás hegyoldal is. Ez volt a mezőség, melyet Pao úr unokaöccse több ízben is említett.

Idáig a hegyek biztosan mutatták az utat, de ezután a Gondviselésre és biztos skót ösztönére számíthat csupán. Egyenesen nyugatnak tartott. A tájék a havasi felvidéket juttatta eszébe. A népes nyájakban legelésző kecskék és hegyi juhok vad rémülettel menekültek előle. Néha, nagyon messze, magányos gazellákat is látott egy-egy futó pillanatra. Végtelennek látszó mocsár partján ezer meg ezer vadkacsa röppent fel szörnyű lármával. Minthogy fogytán volt az élelmiszernek, tarisznyáját jól megrakta meleg tojásokkal.

Úttalan, árnyéktalan síkság következett. Már-már alig remélte, hogy ráakad a kis falura. De a kilencedik napon, mikor csaknem visszafordult, pásztorkunyhót pillantott meg. Ez volt az első emberi lakás, mióta elhagyta a Kwang déli lejtőjét. Odasietett a kunyhóhoz. Az ajtót sárral tapasztották be, odabent nem volt senki. Amint azonban csalódottan megfordult, pásztorfiút pillantott meg, aki nyája mögött lassan jön lefelé a dombról.

Az alacsony de izmos, barátságos tekintetű, okos arcú fiún meglátszott, hogy nem tudja, csodálkozzon-e vagy kacagjon örömében. Rövid birkabőr nadrág és gyapjúsapka volt rajta, nyakában papírvékonyra kopott kis bronzkereszt függött, melyre ügyetlen kéz a galamb jelképét véste. Chisholm páter a fiú arcáról a régi keresztre nézett. Nagysokára szólalt

meg. Köszöntötte a fiút és megkérdezte, vajon Liu faluból való-e?

- A keresztény faluban lakom - felelte az mosolyogva. - Úgy hívnak, hogy Liu-Ta. Apám a falu papja. - De megbánta a dicsekvést és kijavította magát: - A falu egyik papja!

Megint hallgatás következett, de Chisholm páter jobbnak látta, hogy ne is folytassa a kérdezősködést.

- Nagyon messziről jövök - mondta a fiúnak - és pap vagyok én is. Megköszönném, ha elvezetnél a házatokba.

A falu lankás völgyben feküdt, nem nagyon messzire. Vagy harminc házból állt mindössze, mely szétszórva épült a fennsík hajlásában. Minden ház mögött alacsony kerítés fogta be a kevés termőföldet. A templom valamivel magasabban állt, mint a házak; előtte különös, kövekből hordott halom emelkedett, melyre magányos ginkófa vetett árnyékot.

Alig érkezett a házak közé, körülvette a falu népe, asszonyok, férfiak, gyerekek, kutyák. Kíváncsian nyüzsögtek körülötte, örvendve köszöntötték, a ruháját, csizmáját tapogatták, csodálkozó felkiáltásokkal nézegették az ernyőt. Ta pergő nyelvvel magyarázott nekik: gyors beszédéből Francis egy árva szót sem értett. Vagy hatvanan lehettek ott körülötte, egyszerű, egészséges külsejű, barátságos arcú nép. Vonásaikon meglátszott, hogy valamennyien egy nagy család tagjai. Ta büszkén mosolyogva vezette oda apját, Liu-Csit. Az alacsony, tagbaszakadt, szürke szakállas, öntudatos modorú férfiú lassan beszélt, hogy megértse az idegen.

- Örömmel üdvözlünk, atyám. Lépj be a házamba és pihenj az esti ima előtt.

A falu legnagyobb házába vezette a vendéget. Az alacsony szoba mélyében mahagóni spinét és portugál kerekes óra állt. Francis megdöbbenve bámult az órára. A fém óralapon ez állott: Lisszabon, 1632.

Abba kellett hagynia a további vizsgálódást, mert Liu-Csi szólt hozzá:

- Ön óhajtja a misét szolgáltatni, vagy rám bízza?

Chisholm páter csak bólintott, mintha álmodna. Talán álmában beszélt; mikor azt mondta:

- Ön... legyen szíves...

Nem tudta, hányadán van, de érezte, hogy nem szabad sietnie. Lassan, óvatosan, lépésről-lépésre kell felfednie a titkot.

Fél óra múlva a kis, de művészi ízléssel épült templomban gyülekeztek. A templom három hajóját karcsú oszlopok tartották. Renaissance stílusú lehetett, mór elemekkel vegyítve. Az ajtó nyílását és az ablakokat lapos oszlop osztotta kétfelé. A falon megkezdett mozaiktöredékek tarkálltak.

Francis az első padban ült, mögötte a csendesen figyelő gyülekezet. Valamennyien szertartásosan kezet mostak, mielőtt a templomba léptek. Kalapáccsal kongatták a nyelvét vesztett harangot, azután Liu-Csi sárga talárban, két fiú kíséretében az oltárhoz lépett. Meghajolt, előbb Chisholm páter, azután a hívek felé és hozzáfogott a miséhez.

Chisholm páter térden állva, áhítattal hallgatott, mintha álomból ébredne lassan a valóságra. Valami réges-régi szertartás lehetett, mely csodamódra maradt fenn őseredeti formájában. Liu-Csi persze nem tudott latinul, hát

anyanyelvén imádkozott, előbb a *Confitero*-t, aztán a *Credo*-t.

Mikor fellépett az oltárra, és kinyitotta a pergamen misekönyvet, Chisholm páter megértette a kínai nyelven felolvasott evangéliumi szöveget. Ősrégi fordítás lehetett... Francis megilletődve sóhajtott.

Az egész gyülekezet az oltárhoz lépett, hogy megáldozzon. Az ölbeli csecsemőket is odahozták. Liu-Csi lement közéjük és mutatóujját a rizsborral telt kehelybe mártva, minden egyes hívő nyelvére hullatott egy cseppet.

Kimenőben a Megváltó szobra előtt gyülekeztek és égő viaszgyertyát helyeztek a szobor előtt álló nehéz kandeláber talpazatára, majd háromszor bókoltak és kimentek a szabadba.

Chisholm páter visszamaradt. Szemében könnyek csillogtak, szívébe markolt az egyszerű, őszinte áhítat, melynek mását spanyol templomokban látta valamikor. Nem volt érvényes szertartás, amit az imént látott - Tarrant páter bizonyára szent borzalommal nézte volna végig - de egészen bizonyos, hogy a Mindenható színe előtt meghallgatásra talált.

Liu-Csi házában készen várta őket a vacsora. Chisholm páter alaposan megéhezett és derekasan hozzálátott az evéshez. Pompás volt a birkasült, a kelkáposzta leves a benne úszkáló fűszeres, zamatos gombóccal és a vadmézzel kevert rizs. Soha életében nem kóstolt ennél finomabb édességet.

Francis csak a vacsora végén kezdett kérdezősködni, de vigyázott, nehogy megbántsa derék vendéglátó gazdáját. Az öreg bizalommal felelgetett. A keresztény hitet vallotta, de ebben az ő külön hitükben megmaradt valami a Tao-te-vallás hagyományaiból is.

A hit apáról fiúra szállt. A falu korántsem élt kétségbeejtő elszigeteltségben, de a meglehetős nagy távolság, a csekély számú lakosság zárkózott összetartása következtében csak nagy ritkán vetődött oda idegen. Egyetlen nagy családot alkottak, egyszerű pásztoréletet éltek, minden szükségletükről maguk gondoskodtak. Gabona és juh volt annyi, hogy a szűk esztendőkben sem szenvedtek ínséget. A sajtot juhbendőbe varrták. A kétféle vajat, a pirosat és a fehéret is, babból sajtolták és mindkét fajtát csiangnak nevezték. Ruhájukhoz maguk dolgozták fel a gyapjút: nagy hidegben birkabőrrel takaróztak. A bőrből pergament készítettek, melyet jó áron értékesítettek Pekingben. Az apró hegyi lovacskák vadon tenyésztek a fennsíkon. Nagy ritkán a család valamelyik férfitagja lóháton a városba vitte a kész pergament.

A kis törzsnek három papja volt, mind a hármat már gyerekkorában jelölték ki a magasztos hivatásra. A papnak rizzsel fizettek. Imádták a Három Magasztos Lényt, azaz a Szentháromságot. Felszentelt papot most láttak először.

Chisholm páter elragadtatva hallgatta, azután feltette a kérdést, amely az első pillanattól kezdve leginkább foglalkoztatta.

- Most még csak azt mondja el, hogyan kezdődött... Ki alapította ezt a magányos egyházközösséget?

Liu-Csi komoly helyesléssel bólintott, azután mosolyogva ment át a

szomszéd szobába, ahonnan birkabőrbe csavart csomaggal jött vissza. Szótlanul adta oda Chisholm páternek, kíváncsian nézte, hogyan bontogatja ki és mikor látta, hogy vendége se lát, se hall, csendesen kiment a szobából.

Ribiero páter portugál nyelven írott naplója volt a csomagban. Az írás elhalványodott, a papír tele volt barna foltokkal, de azért legnagyobb részét jól el lehetett olvasni. Francis tudott spanyolul, tehát nagyjából megértette a portugál szöveget is, mely annyira megragadta figyelmét, hogy észre sem vette a nyelvi nehézségeket. Olvasott, olvasott, csak akkor mozdult meg, ha tovább lapozott a nehéz pergamenre rótt naplóban. Az idő visszasiklott háromszáz esztendővel, a régi óra járni kezdett és szépen, ütemesen ketyegett.

Manoel Ribiero Lisszabonból, mint misszionárius 1625-ben került Pekingbe. Francis szinte maga előtt látta a portugál hittérítőt: huszonkilenc éves, magas, sovány, temperamentumos, barna arcú fiatalember, a szeme sötét és lelkes, de alázatos kifejezésű. Ribieronak szerencséje volt; Pekingben megismerkedett Adam Schallal, a nagyhírű német jezsuitával, aki hittérítő, diplomata, csillagász volt egy személyben, Csun-Csin császár meghitt embere és törvényhozója. Ribiero páter éveken keresztül együtt dolgozott ezzel a csodálatos emberrel, aki hallatlan ügyességgel igazodott el a mennyei birodalom udvaroncainak mesterkedései között, még a császári hárembe is bevitte a keresztény hitet, az üstökösökre, napfogyatkozásra vonatkozó pontos jóslásaival legádázabb ellenségeit is zavarba ejtette, új naptárt szerkesztett, kiváló emberek barátságát szerezte meg, érdemeiért címet, rangot kapott.

Később a portugál pap arra kérte nagy pártfogóját, küldje ki a tatár fejedelem udvarába. Adam Shall teljesítette Ribiero kívánságát, a gazdagon felszerelt, erősen felfegyverzett karaván ezerhatszázhuszonkilencben, Nagyboldogasszony napján indult el Pekingből.

De nem jutott el a tatár fejedelem udvarába. A Kwang északi lejtőin rabló hordák támadták meg, a védősereg elhányta fegyvereit és gyáván kereket oldott. A karaván kincsei a rablók kezébe kerültek. A súlyosan sebesült Ribiero páter elmenekült, de csak néhány ruhadarabot és a templomi szerek jelentéktelen részét vitte magával. Hóval borított pusztaságon érte utol az éjszaka. Vérzett, azt hitte, ütött az utolsó óra; Istennek ajánlotta lelkét. A nagy hideg azonban sebeire fagyasztotta a vért. Reggel eltámolygott egy pásztorkunyhóig, ahol hat hónapig feküdt élet és halál között. Közben eljutott a rablótámadás híre Pekingbe, ahol abban a hiszemben, hogy Ribiero pátert is megölték, nem indítottak expedíciót a menekültek felkutatására.

Amint lassan erőre kapott, arra gondolt, hogy visszatér Pekingbe. De az idő múlt és ő nem mozdult. Itt, a végtelennek látszó mezőkön más szemmel nézte az élet értékeit, világszemlélete átalakult. A rettenetes távolság még az ő vakmerőségét is visszariasztotta. Bölcs megnyugvással elhatározta, hogy itt marad. A messze vidéken szétszórt pásztorkunyhók lakóit kis községbe gyűjtötte össze. Templomot épített. A tatár fejedelmi udvar helyett

ennek a maroknyi népnek lett barátja és pásztora.

Francis sóhajtva tette le a naplót. Sokáig ült mozdulatlanul a félhomályban; gondolkozott és látott. Később kiment a templom előtt emelt kőhalomhoz és imát mondott Ribiero páter sírján.

Egy egész hetet töltött a faluban. Szelíden, vigyázva, nehogy megbántsa új barátait, rábeszélte őket, hogy törvényes formát adjanak a házasságoknak, és a kereszteléseknek. Misét is szolgáltatott. Hébe-hóba elejtett egy-egy jó tanácsot, apró változtatásokat javasolt. Ahhoz, hogy a kis népet belekényszerítse az egyházi gyakorlat szigorú rendjébe, hónapok, esztendők kellettek volna. De hát fontos ez? Boldog volt, hogy lassan, lépésről lépésre vihette őket előre. A kis közösség lelkülete tiszta volt és egészséges.

Sok mindenről mesélt nekik: Esténkint máglyát gyújtottak Liu-Csi háza előtt, odagyűlt a község apraja-nagyja és csendben hallgatta Francist. Elmondta, hogy vallásuk elterjedt az egész világon. Kerülte az elkedvetlenítő összehasonlításokat. Beszélt a hatalmas templomokról, a királyokról, hercegekről, államférfiakról, előkelőkről, akik ezerszámra sereglenek és hullanak térdre Szent Péter trónja előtt, hogy imádják az Egek Urát, ugyanazt az Istent, aki Uruk és jóakarójuk nekik is. A nagy összetartozás érzése gyerekes büszkeséget ébresztett bennük.

Ilyenkor Francis úgy érezte, hogy Ribiero páter ott áll mellette, szelíden mosolyog és meg van vele elégedve. Milyen jó lenne elfelejteni Pai-tant és itt maradni az egyszerű emberek között. Itt boldog, nagyon boldog tudna lenni. De elhessegette a kísértést. A község kicsiny, távol esik mindentől, nem igen válhatna eredményes térítő munka középpontjává.

A fiatal Ta pillanatra sem tágított mellőle. Már nem hívta Ta-nak, hanem Józsefnek, mert a fiú ezt a nevet kérte az új keresztelőn. Nekibátorodva, megkérte Francist, engedje, hogy ő ministráljon mellette. Latinul persze nem tudott, de azért Chisholm páter mosolyogva teljesítette kívánságát. Az utolsó estén Chisholm páter a ház előtt ült; a mindig vidám fiú komoly, szomorú képpel jelent meg, hogy az esti ájtatosságnál segédkezzék. Amint Francis meglátta, hirtelen eszébe ötlött valami.

- Volna kedved velem jönni, József? Persze, ha apád megengedi. Nagy segítségemre lehetnél.

A fiú nagyot kiáltott örömében, letérdelt és megcsókolta a pap kezét.

- Uram, csak arra vártam, hogy te szólj. Apám örömest elenged. Ígérem, hogy hűséges szolgád leszek.

- Nehéz út ám az, amire vállalkozol...

- Együtt fogunk járni rajta, uram.

Chisholm páter meghatottan emelte fel a fiút. Valami azt súgta neki, hogy okosan cselekedett. Reggelre felkészültek a nagy útra.

József tisztán, mosolyogva vigyázta a két kis lovat meg a batyukba kötött útravalót. Pajtásai nagy tisztelettel bámulták és irigyelték, mert íme meg fogja ismerni a nagyvilág csodáit. A templomban Chisholm páter hálaimát mondott. Amint felállt, Liu-Csi intett neki és a kriptához hasonló szentélyhez

vezette. Cédrusfa ládából gazdag aranyhímzésű, pompás miseruhát vett elő. Helyenkint a selyem papírvékonyra kopott az idők folyamán, de különben hibátlan volt. Értékét számokban ki sem lehetett volna fejezni. Az öreg kínai mosolyogva élvezte Francis elragadtatását.

- Tetszik önnek ez a szerény holmi?
- Gyönyörű!
- Fogadja el.

Francis hasztalan tiltakozott, Liu-Csi vászonba burkolta a fejedelmi ajándékot, mely odavándorolt József csomagjai közé.

Chisholm páter elbúcsúzott újonnan szerzett híveitől. Megáldotta őket és megígérte, hogy félév múlva eljön. Lóháton, József vezetésével, könnyebb lesz az utazás. Azután útnak indultak és a két lovacska nekivágott a hegyi ösvénynek. A kis falu lakói szeretettel néztek utánuk. József társaságában gyorsan múlt az idő, gyorsan fogyott a távolság. Francis hitben, testben megerősödve, reménytől dobogó szívvel látta viszont Pai-tant.

III.

Nyár végén, a hideg idő beállta előtt, József segítségével lakályosabbá tette az istállót. Sárral, porcelánfölddel tapasztotta be a fal repedéseit, a düledező falat gerendákkal támasztották meg, lapos vaskosár szolgált tűzhelyül. A jóétvágyú József lassankint egész kis konyhafelszerelést hordott össze. A fiú nem volt olyan angyalian szelíd, mint odahaza, de lassankint levetkezte a rossz szokásokat. Szeretett fecsegni, jólesett neki a dicséret, önfejű is tudott lenni néhanapján és semmiképpen sem fért a fejébe, hogy másnak a kertjéből nem illik dinnyét lopni.

Francis elhatározta, hogy egyelőre, amíg nem lát valamelyes javulást, beéri az istállóval. Idővel egy-egy félénk lélek bemerészkedett a Hálókötők utcájába rögtönzött kápolnába. Rongyos ruhájú, szégyenkező öregasszony volt az első fecske. Lopva szedte elő az olvasót és olyan ijedten pislogott jobbra-balra, hogy bizonyára egyetlen szóval világgá lehetett volna kergetni. Francis azonban megértette, úgy tett, mintha észre se venné és másnap már másodmagával jött az öregasszony: a lányát is magával hozta.

A hívek csekély száma nem csüggesztette el. Elhatározta, hogy hízelgéssel, pénzzel nem szerez új híveket és vaskövetkezetességgel ragaszkodott ehhez az eltökéléséhez.

Az orvosi rendelő ellenben szemlátomást népesedett. Távollétét, úgy látszik megérezték, mert mikor újra megkezdte a gyógyítást, valóságos tömeg szorongott Hung boltja előtt. A gyakorlat kifejlesztette készségét és ügyességét. A betegségek százféle fajtája került a szeme elé: bőrbajok, görcsök, köhögés, bélbetegségek, gennyes szem- és fülbajok, csaknem mind a piszok és a zsúfoltság következménye. Csodálatos, hogy egy kis tisztaság és pár csepp keserű orvosság milyen nagyszerű hatást tett. Egy gramm hipermangán aranyat ért.

Csekély készlete már-már kifogyott, mikor nagy örömére jókora láda érkezett Tulloch doktortól. Volt abban minden: vatta, kötszer, jódtinktúra,

fertőtlenítőszerek, csukamájolaj, bróm, jódkálium Willie utasítást is mellékelt a küldeményhez és az irkából kiszakított lap alá még odafirkantotta:

Szent Atyám, valamikor azt hittem, hogy én megyek el orvosnak az Egyenlítő tájékára. Nem árulná el, melyik egyetemen szerezte az orvosi diplomát? Én nem bánom, csak csinálja, gyógyítsa meg, akit lehet és ölje meg a többit. Hogy eredményesebb legyen az öldöklés, egy kis táskára való műszert is mellékelek.

U.i.: Vegye tudomásul, hogy megtettem a feljelentést az Orvosi Kamaránál, a Pápánál, valamint Csing-ling főfőmandarinnál.

A gondosan becsomagolt táskában megtalálta Francis a legszükségesebb műszereket: kést, ollókat, fogót.

A tréfás hangú levél megnevettette, de csak nehezen bírta elfojtani a meghatottság könnyeit. A küldemény, meg József jelenléte további munkára lelkesítette. Rengeteg sokat dolgozott, de soha életében nem aludt olyan jóízűen, mint mostanában.

Egy novemberi éjszakán azonban nyugtalanul forgolódott fekvőhelyén és éjféltájt hirtelen felébredt.

Rettenetesen hideg volt. A sötétben jól hallotta József szabályos lélegzését. Ébren feküdt egy darabig és azon törte a fejét vajon mi okozhatja ezt az érthetetlen nyugtalanságot. Végül is csendesen felkelt, vigyázva, hogy fel ne ébressze Józsefet és kiment a szabadba. A dermesztő hideg úgy érte, mint a tűszúrás, a testébe mart, hogy szinte fájt. Csillagtalan volt az éjszaka, csak a fehér hótakaró árasztott bizonytalan, furcsa világosságot. Az ijesztő csend végtelensége elborított mindent, körös-körül, száz meg száz mérföldnyire.

Hirtelen úgy rémlett Francisnak, hogy halk sírást hall. Bizonyára csak érzékei játszanak vele, gondolta, de mikor megfordult, hogy visszamenjen a házba, megint hallotta a hangot, most is csak nagyon gyengén, mintha haldokló madár csipogna. Megállt, azután lassan elindult a hang irányában.

A kerítésen túl még vagy ötven lépést tehetett lefelé, mikor sötét tömegbe botlott. Egy asszony feküdt ott, arccal a hóba borulva, merevre fagyva, holtan. Alatta azonban, ruhájába rejtve, apró gyermektest vonaglott.

Felemelte az apróságot. A teste hideg volt, de puha. Francis dobogó szívvel rohant vissza, meg-megcsúszott, csaknem orra bukott a síkos ösvényen, és már messziről hangos kiáltással szólította Józsefet.

Mikor a kis tűzhelyen vígan lobogott a tűz, világosságot és meleget árasztva odabent, szemügyre vettét a csöppséget. Egyesztendősnek látszott, fekete szeme vad rémülettel fordult a tűz felé. Fel-felsírt időnkint.

- Éled - állapította meg József bölcs szakértelemmel.

Tejet melegítettek, kis üvegbe töltötték, Chisholm páter tiszta vászondarabot szakított, dugót csavart belőle és az üveg szűk nyakába tömte. A kicsike mohón kapott utána, élvezettel szopogatta, öt perc alatt kiürült az üveg, a csöppség elaludt. Francis a maga ágyáról vett le egy

takarót és belebugyolálta.
Ez az esemény mélyen megrendítette. A megmagyarázhatatlan sejtelem, mely felébresztette álmából, ez az apróság, aki a semmiből cseppent ide az istállóba, Isten ujjára vallott. Az anyánál nem találtak semmit, amiből a származására lehetett következtetni, sovány arcáról lerítt a szegénység és a nélkülözés. Finom vonásai tatár eredetre mutattak: Az előző nap nomádok vonultak át a vidéken, talán levette lábáról a kegyetlen hideg és összeroskadt útközben. Milyen nevet adjon a gyermeknek? Szent Anna napján akadt rá. Anna lesz a neve.
- Hallod-e József, holnap asszony után nézünk, aki gondját viseli ennek a csöppségnek, akit Isten küldött hozzánk.
József vállát vonogatta.
- Leány, hát nem fogja vállalni senki.
- Hova gondolsz? A gyermek velünk marad! - mondta Chisholm páter haragosan.
Már tudta, mit kell tennie. A gyermeket az Isten küldte, ő lesz az alapítandó gyermekotthon első lakója. A gyermekotthon... erről álmodott Chisholm páter, mióta megérkezett Pai-tanba. Természetesen segítő kezekre lesz szüksége, apácákat kell hívni... de odáig még hosszú az út. Amint ott ült az istálló földjén és a zsarátnok fényénél elnézte az alvó gyermeket, úgy érezte, a kis jövevény az ég izenetét hozza: fáradozásának meglesz az eredménye.

József, a hírharang hozta az újságot, hogy Csia úr fia nagybeteg. A hideg idő sokáig kitartott ezidén, a Kwang lejtőin még egyre magasan állt a hó. A mindig vidámkedvű József mise után Chisholm páter miseruháit rakta vissza a szekrénybe és dermedt ujjaira lehelve megjegyezte:
- A kis Csia Yu keze is éppen ilyen merev lehet.
Csia Yu csak a hüvelykujját karcolta meg, de a jelentéktelennek látszó sebtől megbénult és rettenetesen feldagadt a karja, egész testét láz gyötörte. Három tudós orvos vette gondjába és próbálkozott a legdrágább orvosságokkal. Küldöncöt menesztettek Sen-sinagba az Elixia Vitae-ért, mert csak ott lehetett kapni ezt a békaszemből készült közönséges halandónak megfizethetetlen gyógyszert.
- Biztos, hogy meggyógyul - állapította meg József széles mosollyal. - A hao kao csalhatatlan és Csia úr nem sajnálja a pénzt, ha egyetlen fiáról van szó.
Négy nappal ezután két hordszék állt meg Hung boltja előtt. Az egyik üres volt, a másikból, gyapjúbéléses hosszú kabátban, Pao úr unokaöccse szállt ki. Komoly képpel lépett Chisholm páter elé. Bocsánatot kért, hogy alkalmatlankodik és megkérte, jöjjön vele Csia úr házába.
Francist meglepte a meghívás, cseppet sem örült neki. A Pao és Csia családot rokoni, üzleti kötelékek fűzték egymáshoz; befolyásos, előkelő család volt mindkettő. Mióta visszatért Liuból, Francis gyakran látta a hatalmas termetű, kissé gúnyos tekintetű Paot, aki, mint tudta, unokafivére volt magának Csia úrnak is. Úgy látszott, hogy a mandarin nagyrabecsüli az

idegen papot, de ez a meghívás mégis gondolkodóba ejtette Francist. Félt ettől a látogatástól.

A Csia-palotában mély csend fogadta. A rácsos verandákon egy lélek sem tartózkodott, a halastavat vékony jégréteg takarta. A néptelen udvarok kövezetén halkan, titokzatosan kopogtak lépteik. Az asszonyok szobái felől elfojtott sírás hallatszott. A selyemfüggönyös, vörös és aranydíszítésű bejáró előtt jobbra-balra zsákszövetbe burkolt jázminfák álltak őrt; álmos óriásokhoz hasonlítottak, amint meg-megingatta őket a szél.

A homályos betegszobában a kis Csia Yut három díszesen öltözött, nagyszakállú kínai orvos őrizte. Friss gyékényszőnyegen kuporogtak, időnkint hol az egyik, hol a másik hajolt előre és faszenet rakott a beteg ágya alá helyezett füstölőre. A sarokban téglavörös köntösű taoista pap ördögűző imát mormolt a bambuszfal mögül behallatszó halk fuvolaszó kíséretében.

A selyemarcú, feketeszemű kis Yut a szülők hagyományos tiszteletére tanították. Szépvonású gyermek volt, apja majomszeretete nem kényeztette el. Mozdulatlanul feküdt és szüntelenül a mennyezetre bámult. Elgyengítette a láz, elgyötörte a pillanatra sem szűnő fájdalom, cserepes ajka meg-megremegett, bőre petyhüdten borította lesoványodott arcát. Formátlanná dagadt jobb karját sárszínű, apró, színes papírdarabkákkal kevert bűzös kotyvalék borította.

Mikor Pao úr unokaöccse Chisholm páterrel belépett, pillanatnyi csend támadt, majd a taoista pap folytatta a mormolást, a három orvos pedig szigorú mozdulatlanságba merevedett.

Chisholm páter, amint az eszméletlenül fekvő kisfiú fölé hajolt, nagyon jól tudta, mit jelent ez a hideg tartózkodás. Ha közbelépése csütörtököt mond, nem lesz többé maradása a vidéken, ezer baja semmi ahhoz képest, ami ezután szakadna fejére. De a gyermek kétségbeejtő állapota és a bennszülött orvosok tudatlan nagyképűsége cselekvésre ösztökélte. Először is gyorsan, de óvatos gyengédséggel nekilátott, hogy leszedje a beteg karról a hao kao-nak nevezett undok kenőcsöt, mellyel már annyiszor találkozott a maga kis rendelőjében.

A kenőcstől megtisztított kezet meleg vízzel mosta le. A zöldes színű, idomtalanra dagadt kar szinte hólyag módjára úszott a vízen. A szíve egyre hevesebben dobogott; de most már nem késlekedett, a Tulloch doktortól kapott bőrtokból elővette a kést. Tudta jól, hogy édeskeveset ért a sebészethez, de tudta azt is, hogy ha nem vágja fel a daganatot, a máris haldokló kisfiúnak vége. Érezte a rászegeződő tekinteteket, érezte Pao úr unokaöccsének kétkedő aggodalmát, amint mozdulatlanul állt mögötte. Határozott mozdulattal, mélyen belevágott a daganatba.

A sűrű genny bugyborékolva ömlött az odatartott agyagtálba. A kitóduló váladék szörnyű bűzt árasztott, de Francis mennyei illatnak érezte… Talán mégis sikerül ez a műtét! Amint két oldalról nyomkodta ki a sebből a váladékot és a gyermek karja felényire vékonyodott, mélységes megkönnyebbülés szállt a lelkére, de a térde reszketett.

Mikor felegyenesedett és a gyermek karja tiszta fehér kötésben pihent a

párnán, azon kapta magát, hogy angolul ezt mormolja: - Ha kis szerencséje van, megússza. - Hogy került a szájára az öreg Tulloch doktor kedvenc szavajárása? Csak úgy, hogy a túlfeszített idegek már-már felmondták a szolgálatot. Kifelé menet azonban ügyelt, hogy meg ne lássék rajta az izgalom és magabiztos nyugalommal mondta Pao úr unokaöccsének, aki a hordszékhez kísérte: - Erős, tápláló levest adjanak neki... de hao kao-t, azt nem! Holnap eljövök.

Másnapra a kis Yu sokkal jobban érezte magát. Láza csaknem teljesen elmúlt, jól aludt és szorgalmasan itta a csirkehúslevest. A csillogó kés csodája nélkül eddig már egészen biztosan megérkezett volna a másvilágra.

- Erősítő táplálékra van szüksége - mondta Chisholm páter és most már erőltetés nélkül derült mosolyra. - Holnap ismét eljövök.

- Köszönjük - mondta Pao úr unokaöccse és a torkát köszörülte.

- Nem szükséges.

Rövid, kínos szünet következett.

- Mélységes hálával tartozunk önnek. Csia urat beteggé tette az aggódás. Most, hogy a fia gyógyulófélben van, meg fog gyógyulni ő is, és hamarosan megjelenhet az emberek színe előtt. - A mandarin szertartásosan hajlongott, kezét a köpeny bő ujjába dugta és befordult a házba.

Chisholm páter gyalog indult haza - elkeseredett haragjában nem fogadta el a hordszéket és nagy erőfeszítésbe került, hogy ki ne robbanjon belőle a felháborodás. Ez a hála! Egyszerűen kitessékelik, miután megmentette a kisfiú életét és kockára tette a magáét... Csia úrnak még színét sem látta: mikor együtt utaztak a dzsunkán, akkor sem méltatta pillantásra. Ökölbeszorult a keze, hosszú idő után megint megszállta a lázadás démona.
- Istenem, ne vedd el a nyugalmamat, tartsd távol tőlem a bűnös haragot. Add vissza szívemnek a türelmet, a szelíd alázatot. Hiszen nem az én tudásom, hanem a Te könyörületes jóságod, az isteni irgalom mentette meg a gyerek életét. Tégy velem úgy, amint jónak ítéled, én megnyugszom. De istenem - tört ki belőle ellenállhatatlanul. - Te is belátod, hogy rút hálátlansággal fizettek!

Francis messze kerülte a városrészt, melyben a gazdag kereskedő lakott. Nemcsak önérzetén esett csorba. Szótlanul hallgatta József pletykálkodását, aki elmesélte, hogy a kis Yu gyógyulása gyorsan halad, hogy Csia úr gazdagon jutalmazta meg a bölcs orvosokat, bőkezű adományt küldött Lao-csu templomának, amiért szeretett fia testéből kiűzték a gonosz.

- Dicséretes dolog, ugye atyám, hogy olyan sokan részesednek a mandarin nagylelkűségében?

- Nagyon dicséretes - mondta Chisholm páter összerezzenve.

Egy héttel később, fárasztó délutáni munka után, éppen be akarta zárni a rendelőt, mikor a kezében tartott hipermangános üvegen keresztül Csia urat pillantotta meg az ajtóban.

Meglepődött, örült, de nem szólt. A kereskedő a legpompásabb ruháit szedte magára: nehéz fekete selyemköpenyt, sárga mellényt, gazdag hímzésű fekete bársonycsizmát, melynek egyik szárából kikandikált a szertartásos legyező, lapos fekete selyemsapkát. Hosszú körmeire arany

gyűrűket húzott. Értelmes arcú, műveltnek látszó ember volt, a modora is kifogástalan. Komolysága talán mélabúnak is beillett.

- Eljöttem - mondta.

- Csakugyan! - felelte Francis barátságtalanul és üvegpálcikájával szorgalmasan kevergette a rózsaszínű oldatot.

- Nagyon sok dolgom volt, több nagy üzletet kötöttem. De most végre - fejezte be komoly bólintással - itt vagyok.

- Miért van itt? - kérdezte Francis kurtán.

Csia úr meglepődve bámult a papra.

- Hát természetesen azért, mert kereszténnyé akarok lenni.

Drámai csend következett, csak egy pillanatig tartott, de ez a pillanat azt jelenthette, hogy vége a hosszú, küzdelmes hónapoknak... Ha ez a pogány nagyúr odahajtja fejét a keresztvíz alá, példáját százan és százan követik. Chisholm páter arcán azonban nyoma sem volt a diadalmas örömnek. Ajkába harapott és azt kérdezte:

- Hisz a keresztény vallásban?

- Nem hiszek - hangzott a szomorú válasz.

- Tudja, hogy ehhez tanulásra van szükség?

- A tanulásra nincs időm. Csak annyit mondhatok, hogy keresztény akarok lenni.

- Akar? Azt jelenti ez, hogy kívánja, óhajtja?

- Nem tartja természetesnek, hogy az ön hitére óhajtok térni? - kérdezte Csia úr mosolyogva.

- Egy cseppet sem tartom természetesnek. És ön nem is óhajtja ezt az áttérést. Hát akkor miért akarja mégis megtenni? - kérdezte a pap haragosan.

- Hogy lerójam hálámat. Az én legdrágább kincsem a fiam, az öné a keresztény vallás. Ön jót tett velem, én jóval akarom viszonozni.

Chisholm páter ingerülten intett. Talán azért haragudott, mert nagyon csábító volt a kísértés és nagy önmegtagadásba került, hogy megkeményítse magát és ne engedjen neki.

- Amit ön akar, az nem jó; inkább talán rossz. Önben nincs meg sem a hajlandóság, sem a meggyőződés. Ha elfogadnám, ez csalás lenne Isten ellen. Nem tartozik nekem semmivel. Kérem, hagyjon magamra!

Csia úr nem hitt a fülének.

- Szóval, elutasít.

- Udvariasan így is lehetne mondani - dörmögte Chisholm páter.

A kereskedő magatartása egyszeribe megváltozott. Felragyogott a szeme, a mélabú úgy eltűnt arcáról, mintha letörölték volna róla. Látszott rajta, hogy szívesen táncot járna örömében, de uralkodott magán. Szertartásosan meghajolt háromszor és erőltetett hidegvérrel mondta:

- Sajnálom, hogy nem fogad el, de belátom, hogy méltatlan vagyok rá. Mindamellett, talán valamely szerény módon... - Megismételte a háromszoros meghajlást és kihátrált.

Este Chisholm páter olyan mogorva képpel ült a parázstűz mellett, hogy József, aki apró folyami kagylókat kevert a tűzhelyen melegedő rizs közé,

csak nagyfélve mert feléje sandítani. Egyszerre csak kívülről rakéták pattogása hallatszott. Csia szolgái sütögették el őket, ezzel jelezve, hogy ünnepélyes látogatás következik. Pár pillanat múlva Pao úr unokaöccse lépett be, mélyen meghajolt és piros papírba burkolt pergamentekercset nyújtott át Chisholm páternek.

- Csia úr kéri, fogadja el ezt az értéktelen ajándékot. Ez az okirat arról szól, hogy önnek ajándékozza a Zöldfényű Drágakő dombját, örök időkre, a halászati joggal, az agyagbányával együtt. Csia úr kéri, fogadjon el húsz munkást és rendelkezzék velük mindaddig, amíg az épületek, melyeket a dombon emelni kíván, teljesen el nem készülnek.

Francist olyan váratlanul érte az ajándék, hogy nem jutott szóhoz, csak nézte mereven a kifelé hátráló Mandarint. Reszkető kézzel, lázas sietséggel bontotta ki a tekercset, mohón olvasta, azután elkiáltotta magát:

- József? József?

József berohant a hívásra. Már-már azt hitte, hogy megint valami szerencsétlenség érte gazdáját; de amint meglátta, el is múlt minden aggodalma. - Francis valósággal táncolt az örömtől. Együtt mentek fel a Zöldfényű Drágakő dombjára és a holdfényben, a cédrusfák alatt, áhítattal énekelték a *Magnificat*-ot.

Francis fedetlen fővel maradt ott jó ideig. Elképzelte, mi mindent fog építeni erre az áldott, gyönyörű darab földre. Hittel imádkozott és imáját meghallgatta az Isten.

József alaposan megéhezett az éles szélben, de türelmesen várt annál is inkább, mert, nagyon okosan, levette a tűzről a fazekat, mielőtt kijöttek.

IV.

Tizennyolc hónappal később, május havában, ebben a tökéletesen szép időszakban, midőn a tél utolsó nyoma is elmúlt, de a nyári forróság még nem lankasztotta el a természetet, Chisholm páter átsétált az új Szent András Misszió kövezett udvarán.

Soha nem élvezett boldog megelégedés melengette. A kristálytiszta, langyos, fényektől szikrázó levegőben fehér galambcsapat úszott. Az udvart árnyékoló banánfánál megállt és büszkén, hitetlenkedő elragadtatással nézett hátra, mintha attól kellene tartania, hogy délibáb játszik vele és reggelre megint eltűnik minden.

Nem, nem képzelődik, eleven valóság a karcsú templomtorony ott a cédrusligetben, az ő piros cseréppel fedett lakóháza, a hozzá csatlakozó iskola, a különbejáratú orvosi rendelő és a papau- és katalpabokrokkal szegett, frissen ültetett kertben egy másik lakóház. Mosolygott. Áldotta az agyagbányát, melyből sok kísérletezés után kapták azokat a halvány rózsaszínű téglákat, melyek olyan vonzó külsőt adtak az épületnek. Hálával gondolt Csia úr előzékenységére, a türelmes munkások ügyességére, a talpig becsületes pallérra. Hálás volt mindenkinek és mindennek, még az időjárásnak is, mely nagyban hozzájárult a Csia és Pao család jelenlétében pár nappal ezelőtt tartott avatóünnep sikeréhez.

Fiatalos örömmel dobta le fekete palástját és foltos nadrágban, ingujjban hozzálátott, hogy még egy kevés agyagot ásson ki a bányából és téglává formálja.

Holnap megérkezik a három apácanővér. A házuk készen várja őket, a hűvös, lefüggönyzött, méhviasztól illatos szobákkal. Csak a csukott veranda hiányzik, ahol pihenőóráikat tölthetik majd; meg egy kemencére való tégla, azután kész lesz az is. Keze a téglákat, gondolatai a jövőt formázták.

Fontos szerep várt az apácákra. Előre látta, hogy szükség lesz rájuk, kért, sürgetőzött, levelekkel ostromolta Mealey pátert, sőt a püspököt is, amíg a misszió épületei a szeme láttára emelkedtek eleven valósággá. A felnőttek térítése az angyalok türelmét is próbára tette volna. Hagyomány, tudatlanság, ragaszkodás az ősi hithez ezeket az akadályokat becsületes eszközökkel nem lehetett legyőzni, a ravasz fogásokkal szerzett hívők pedig nem kellenek a Mindenhatónak. Másrészt igaz, hogy a szép, új templom megnövelte a pap tekintélyét és az egykori hívek közül mind többen és többen jelentkeztek. Lehettek végül is vagy hatvanan és ha kórusban énekelték a korális misét, úgy hangzott, mintha ki tudja milyen nagy sokaság lenne együtt.

Mindamellett a gyermekek érdekelték elsősorban. A gyermekeket a szó szoros értelmében, fillérekért vesztegették. A szegénység, az éhínség, a konfuciánus felfogás, mely csak a fiúgyermekeket értékeli - mindez hozzájárult ahhoz, hogy egyre több leánykát kínáljanak megvételre. Még jól észre sem vette, már együtt is volt a gyereksereg. Ezekre majd a három nővér visel gondot, itt a misszióban látják el őket étellel, itallal, tanítják a betűvetésre és a katekizmusra. Karikázó, játszó apróságok kacagásától visszhangzik majd az udvar. A jövő a gyermekeké... az ő gyermekeié... a gyermekek Istené!

Mosolyogva rakta a kemencébe a nyers téglát. Mire gondolt vajon? Eddig édeskeveset forgolódott nők körül. De most, az idegen nép közt átélt hosszú hónapok magánya után, boldoggá tette a gondolat, hogy végre fajtájabeliekkel válthat szót. Mária Veronika anya bajor származású volt ugyan, de öt évet töltött a londoni Bon Secour zárdában. A francia Clotilde és a belga Martha Liverpoolban élt évekig. Így hát mindhárman Angliából jönnek és hazai levegőt hoznak magukkal.

Hamar végiggondolta az előkészületeket... mert nagy előkészületet tett a másnap érkező apácák méltó fogadására. A kikötőben, kínai szokás szerint, tűzijátékkal fogadja őket. Csak kisebbfajta rakéták lesznek persze, nehogy megijedjenek. A három legjobb és legszebb hordszéket foglalta le számukra. Itthon már várja őket a tea; utána pihenés, az esti ima után pedig ünnepi vacsora. Virágok is lesznek, ennek bizonyára örülnek.

Majd hogy fel nem kacagott, mikor ennek a vacsorának az étlapjára gondolt. Mindegy no... elég korán megismerik majd a nélkülözést! Az ő étvágya az utóbbi időben szinte semmivé zsugorodott. Amíg az építkezés tartott, az állványokat járta, tervrajzokat tanulmányozott a pallérral és közben csak úgy futtában kapott be pár szem babot, néhány kanál rizst. Most azonban József felkutatta a fél várost és mangót, csaucsaut, sőt uram

bocsá', még Shont-tó melléki friss túzokot is szerzett.
Gondolataiból lépések zaja riasztotta fel. Megfordult. Ebben a pillanatban kinyílt a kapu és belépett rajta a három apáca. A rongyos ruhájú kuli, aki idáig kalauzolta őket, kívül maradt. Az apácákon meglátszott a hosszú utazás. Zavartan tekintgettek körül, megálltak egy pillanatra, azután fáradtan indultak neki a lejtős ösvénynek. Az első negyvenéves, szép vonású, előkelő megjelenésű volt. Finom arcán, nagy kék szemén meglátszott a nem közönséges származás. Fáradtságtól sápadtan, de valami belső tűztől hajtva igyekezett előre. Rá sem nézett Francisra. Amint közelébe ért, megszólította hibátlan kínai nyelven:
- Kérem, vezessen a missziós atyához.
Francis elképedve nézte a három elkínzott nőt és zavarában ugyancsak kínai nyelven mondta:
- Csak holnapra vártuk önöket.
- Menjünk talán vissza arra a szörnyűséges hajóra? - kérdezte az apáca nehezen leplezett felháborodással. - Vezessen a missziós páterhez, ha mondom.
Francis erre angolul felelt.
- Én vagyok Chisholm páter.
Az apáca, aki a misszió épületeit szemlélte, odafordult az ingujjas alakhoz. Növekvő elképedéssel nézte foltos munkaruháját, piszkos kezét, sáros cipőjét, agyagtól maszatos arcát.
Francis zavartan mormolta:
- Nagyon sajnálom... hogy nem mentem elébük.
Az apácából kitört a méltatlankodás.
- Hatezer mérföldes utazás után elvárhattuk volna, hogy valaki fogad bennünket.
- Hogyne, de látja, a levélben határozottan...
- Kérem, mutassa meg a szállásunkat - vágott szavába az asszony. - Társnőimet - a maga fáradtságát büszkén elhallgatta - nagyon kimerítette az utazás.
Francis magyarázkodni szeretett volna, de a két ijedten bámuló nővér láttára jobbnak vélte, ha hallgat. Szótlanul vezette őket a házhoz, melynek ajtajában megállt.
- Remélem, meg lesznek elégedve a lakással. Mindjárt elküldök a poggyászukért. Talán... Talán megkérhetem önöket, hogy ma velem vacsorázzanak.
- Köszönjük, ez lehetetlen - hangzott a hideg visszautasítás. Az apáca szeméből már-már kicsordult a sértett méltóság könnye, amint most újra végignézett Francis piszkos ruháján. - Ha kaphatunk tejet és gyümölcsöt, holnapra kipihenjük magunkat és hozzáfoghatunk a munkához.
Francis megalázva, megbántva ment be a házba. Megfürdött és átöltözött. Elővette a Tiencsinből érkezett levelet és jól megnézte. Május tizenkilencedikéről beszélt és ma csak tizennyolcadika van. Apró darabokra tépte a levelet. Eszébe jutott a bolond fejjel vásárolt finom túzok. Odalent Józsefbe ütközött, aki a városból jött meg éppen, lelkendezve, csomagokkal

megrakodva.
- A gyümölcsöt, amit vásároltál, vidd be az apáca nővéreknek, a többit oszd ki a szegényeknek.
- De uram... - a keményen hangzó parancs meglepte, de a pap arcát látva, elharapta a szót, a lelkesedés egyszerre kiszállt belőle. Ijedten dadogta: - Igenis, uram.
Francis bement a templomba. Ajkát összeszorította, mintha ütés érte volna.
Másnap reggel az apácák ott voltak a misén. Utána Chisholm páter sietve ment ki a templomból, arra számítva, hogy Mária Veronika anya odakint vár rá. Nem volt ott és nem is ment át hozzá, hogy utasításokat kérjen. Egy órával később az iskolateremben találta, ahol az apáca levelet írt. Nyugodtan állt fel.
- Kérem, foglaljon helyet, tisztelendő anyám.
- Köszönöm - mondta az apáca barátságos hangon, de állva maradt, a tollat sem tette le. - Várom a tanítványaimat.
- Húszan jönnek ma délután. Hetek óta szedegetem őket össze. - Francis szeretett volna valami kellemeset mondani, hát megjegyezte: - Jó eszű gyerekeknek látszanak.
- Minden lehetőt elkövetünk értük - felelte Mária Veronika komoly mosollyal.
- Azután itt van az orvosi rendelő. Remélem, számíthatok a segítségükre. Édeskeveset tudok, de ezzel a kevéssel is szép eredményeket lehet itt elérni.
- Közölje velem a rendelőórákat és én pontosan ott leszek.
Elhallgattak. Francis érezte, hogy a nyugodt udvariasság csak az apáca tartózkodását leplezi. Kis fényképet pillantott meg az asztalon.
- Milyen szép tájék - mondta, hogy barátságosabb hangulatot teremtsen.
- Igen, nagyon szép. - A bekeretezett fénykép régi épületet ábrázolt. Fenyvessel borított hegyoldal alkotta a hátteret, elöl lépcsőzetes teraszok sora ereszkedett le a tó partjáig. - Az Annheim kastély.
- Hallottam már a nevét. A történelemben is szerepel. Ott van talán az otthona közelében?
Az apáca most először nézett Francis szemébe, de arcáról nem lehetett leolvasni semmit.
- A közvetlen közelében - felelte.
Úgy mondta, mint aki lezárta ezt a témát. Várt egy darabig és minthogy Francis nem szólt, ő kezdett beszélni.
- A nővérek és én... komolyan akarunk dolgozni a misszió sikere érdekében. Ön közölje velünk kívánságait és mi teljesítjük. Remélem azonban - és a hangja megint hidegebben csengett -, hogy számíthatunk némi személyes szabadságra.
- Hogy gondolja ezt? - kérdezte Francis furcsa csodálkozással.
- Ön tudja, hogy rendünk szabályai a kontemplatív életre is gondolnak. Az lenne a kívánságunk, hogy zavartalanul élvezhessük a magányt... egyedül étkezzünk, külön házat tartsunk.

Francis elvörösödött.
- Én sem gondoltam másként. Kis házuk a kolostoruk.
- Szóval megengedi, hogy magunk intézzük kolostorunk ügyeit.
A kérés célja világos volt. Francis nehéz szívvel hallotta, de váratlanul elmosolyodott. Szomorúan mondta:
- Természetesen. Csak arra kérem, hogy takarékosan bánjék a pénzzel, mert gyéren van belőle.
- A mi ellátásunkról a rend gondoskodik.
Chisholm páter száján kiszaladt a kérdés:
- Rendjük nem írja elő a szegénységet?
- A szegénységet igen - vágta vissza az apáca -, de nem a kicsinyességet.
Hallgatva álltak egymás mellett. Mária Veronika az éleshangú válasz után görcsösen szorongatta a tollat. Francis elvörösödött és makacsul elkerülte az apáca tekintetét.
- Józseffel átküldöm majd a betegek fogadásának és az istentiszteleteknek az órarendjét. Isten önnel, nővér.
Az apáca lassan leült és zárkózott, büszke arccal sokáig nézett maga elé. Aztán egy magányos könnycsepp tört elő a szeméből, és lassan gurult lefelé. Rossz sejtelmei valóra váltak. Szenvedélyes mozdulattal mártotta be a tollat és folytatta a levelet.

„Amitől tartottam, máris bekövetkezett, kedves bátyám. Az én fékezhetetlen Hohenlohe-büszkeségemben megint vétkeztem. De talán érthető. Ebben a percben ment ki innen. Megmosdott, úgy, ahogy meg is borotválkozott - az életlen borotva összekarcolta az állát - és minden áron éreztetni szerette volna a tekintélyét. Már az első pillanatban láttam, hogy tipikus kispolgárral van dolgom, ma reggel azonban felülmúlta önmagát. Te talán nem is tudtad, bátyám, hogy Anheim neve a történelemben is előfordul. Nevetnem kellett, mikor a fényképet tanulmányozta, tudod, azt a kis felvételt, melyet a csónakházból hoztam el, mikor anyánkkal vitorlázni mentünk -, azóta is velem van mindig, mint az egyetlen világi kincs, amit még megtartottam. Azt kérdezte, vagy legalább is ilyenformán hangzott a kérdés: - Valami Cook-túrán készült a felvétel? - Szerettem volna megmondani neki, hogy ott születtem, de büszkeségem visszatartott. Jobb is, mert egészen bizonyos, hogy lesütötte volna a szemét, elnézte volna cipőjét, melynek repedéseiben még ott volt a tegnapi sár és ezt dadogta volna: - Ó, csakugyan. A mi Urunk jászolban született.
Azért van rajta valami, ami meglepi az embert. Emlékszel Herr Spinnerre, az első tanítónkra milyen gonoszul bántunk vele - ahogy hirtelen felnézett, sértődve, de alázatos önuralommal? Szakasztott ilyen az ő tekintete is. Az ő apja is favágó lehetett, mint Herr Sprinneré, ő is hihetetlen nélkülözések és megalázások árán küzdötte fel magát. Félek a jövőtől, kedves Ernest. Súlyosbítja a helyzetet az elszigeteltség, az idegen környezet. Le kell szállnom a hazulról magammal hozott életszínvonalról és elfogadni bizonyos lelki közösséget egy olyan emberrel, akit ösztönszerűen lenézek. Nem bírom elviselni ezt a bizalmaskodó kedélyességet. Figyelmeztetni fogom Marthát

és Clotilde-ot - az utóbbi, szegény úgy kínlódott a tengeri úton, mint egy beteg birka. Eltökélt szándékom, hogy jókedvű leszek és szakadásig dolgozom. De csak a teljes elszigeteltség a legszigorúbb tartózkodás lehet... "

Abbahagyta az írást és elmerülve nézett ki az ablakon.

Chisholm páter hamarosan észrevette, hogy a két apáca is inkább kerülőket tesz, csakhogy ne találkozzanak vele.

Az alig harmincesztendős Clotilde beesett mellű, gyengének látszó, vérszegény, ideges teremtés volt és nagyon vallásos. Imádság közben fejét oldalt hajtotta és halványzöld szeméből könnyek csurogtak. A negyvenéves Martha ellenben erős, tagbaszakadt paraszttípus volt, az arcbőre barna, a szeme körül a ráncok valóságos hálója. Hangos, szókimondó, kissé nyers modorával bizonyára otthonosan mozgott volna a konyhán, vagy a majorban.

Ha a kertben találkozott velük, a belga nővér gyorsan, udvariasan köszöntötte, Clotilde pedig idegesen, szégyenlősen elpirult. Tudta, hogy amikor összesúgnak, róla beszélnek. Akárhányszor úgy volt, hogy rájuk szól:

- Ne féljetek tőlem! Az elején elhibáztuk, de higgyétek el, nem vagyok én rossz ember.

A munkájukra viszont nem lehetett panasza. Lelkiismeretesen végezték, amit tettek, az mindig a legjobban volt elintézve. Egy szép napon Francis új, gyönyörűen hímzett oltárterítőt talált a sekrestyében. Máskor hímzett stóla várta, hosszú napok türelmes munkája. A rendelőszekrénye tele volt mindenféle méretű, gondosan csomagolt kötőszerrel.

A gyermekek kényelmes hálótermet kaptak az apácák házának földszintjén. Az iskolaszobából kihallatszottak a vékony gyerekhangok, amint kórusban fújták a leckét. Sokszor elhallgatta őket, a bokrok mögött rejtőzve; a nyitva felejtett breviáriummal a kezében. Ez a kis iskola, melyet olyan boldogan tervezgetett, volt minden öröme. Mégis, most ritkán ment be; hívatlan tolakodónak érezte magát. Félrevonult és beletörődött a helyzetbe. Elvégre nincs benne semmi rendkívüli. Mária Veronika derék, jólelkű nő, lelkiismeretesen végzi a vállalt munkát.

Arról igazán nem tehet, hogy az első pillanattól kezdve ellenszenvet érez iránta. Az ilyesmi ellen nem lehet küzdeni. Mindig is tudta, hogy nem valami megnyerő egyéniség, meg azt is, hogy nem tud bánni a nőkkel. Mindegy, azért mégis fájdalmasan érintette a dolog.

A rendelőben hetenkint háromszor órákon keresztül együtt dolgoztak. Mária Veronikát, úgy látszott, annyira érdekelte a munka, hogy sokszor még ellenszenvéről is megfeledkezett. Kevés szót váltottak és mégis úgy rémlett Francisnak, hogy ilyenkor összeköti őket a bajtársi érzés.

Egyszer - körülbelül egy hónappal az apácák érkezése után - mikor Francis egy csúnya körömgyulladásos sebet kötözött, Mária Veronika önkéntelenül megjegyezte:

- Ügyes sebész vált volna önből.

- Mindig szívesen foglalkoztam holmi aprócseprő ezermesterkedéssel -, mondta Francis és elvörösödött.

- Éppen azért, mert ügyes keze van.

Nevetséges, mennyire örült ennek a dicséretnek. Mária Veronika ma sokkal barátságosabb volt, mint eddig. A rendelés után sebészeti eszközeit rakosgatta. Az apácán látszott, hogy mondani szeretne valamit.

- Meg akartam kérdezni... - kezdte. - Clotilde nővérnek nagyon sok a dolga a gyerekek ebédjével, vacsorájával. Clotilde gyenge és félénk, hogy többet vállalt, mint amennyit elbír. Ha nincs ellene kifogása, gondoskodnék valami segítségről.

- Dehogy van kifogásom - felelte Francis örömmel. - Kívánja, hogy keressek valakit?

- Nem, köszönöm. Már kiszemeltem egy házaspárt, akik, azt hiszem, jól be fognak válni.

Másnap reggel, amint átment az udvaron, az erkélyen megpillantotta Hosannah és Philomena Wangot. A gyékényeket szellőztették. Megállt, arca elkomorodott; egyenesen bement az apácák házába.

Mária Veronika a fehérnemű-raktárban a lepedőket rakosgatta.

- Bocsánat, hogy zavarom - kezdte Francis - de meg kell mondanom, hogy ezzel a házaspárral aligha lesz megelégedve.

Az apáca megfordult és méltatlankodva mondta:

- Ezt én tudom megítélni a legjobban.

- Kérem, ne higgye, hogy minden áron bele akarok avatkozni a dolgaiba. De figyelmeztetnem kell, hogy nem lehet megbízni bennük.

- Hát így fest az ön keresztényi könyörülete?

Francis elsápadt. Mária Veronika kínos dilemma elé állítja, de nem adta meg magát:

- Kötelességem, hogy a dolgok gyakorlati oldaláról sem feledkezzem meg. A misszió jóvoltát tartom szem előtt. És az önét.

- Velem ne törődjön. Remélem, nem vonja kétségbe, hogy tudok vigyázni magamra.

- Mondom, hogy az egyik Wang rosszabb, mint a másik.

Az apáca szemrehányóan mondta:

- Igen, tudom, hogy rossz napokat láttak. Elmondták.

Francis ingerülten mondta:

- Tanácsolom, küldje el őket.

- Nem küldöm! - Az apáca hangja vágott, mint a hideg kés. Igen, ilyennek képzelte ezt az embert az első perctől kezdve és igaza volt. Tegnap, a rendelőben, egy pillanatra megfeledkezett az óvatos tartózkodásról és íme máris visszaél gyengeségével. Beleavatkozik a dolgába, és ilyen nevetséges ürügyet keres, hogy megmutassa, ő parancsol. Soha többé nem feledkezik meg magáról.

- Ön beleegyezett, hogy az én házamban én intézkedjem. Arra kérem, ne szegje meg a szavát.

Francis nem felelt. Mit is felelhetett volna? Jót akart és íme súlyos félreértés lett belőle. Azt hitte, hogy javul a kettejük viszonya és most már sokkal feszültebb, mint azelőtt.

A lehetetlen helyzet kikezdte idegeit. Nehéz volt jó arcot vágni, ha a

titokban diadalmaskodó Wang-házaspárral találkozott. Július vége felé egy reggel József dagadt lábbal, bárgyú képpel adta be a reggelit. A tekintetében büszkeség is volt, de alázatos félelem is.

- Uram, én nem tehetek róla... jól elvertem azt a gaz Wangot.

- Miért bántottad, József? - kérdezte Chisholm páter szigorúan.

József lehorgasztotta a fejét.

- Mert mindenféle csúnya dolgot beszél rólunk. Azt mondja, hogy a tisztelendő anya előkelő hölgy, mi meg csak olyan porban csúszó nép vagyunk.

- Mindannyian porból vagyunk -, mondta Francis kényszeredett mosollyal.

- De mond még ennél csúnyábbat is.

- Azzal sem kell törődnünk.

- És a szavak csak hagyján, de olyan rátarti, hogy az már sok. És meglopja a tisztelendő nővéreket.

József igazat mondott. Mária Veronika, csak hogy Chisholm páternek ellentmondjon, mindent elnézett a Wang-házaspárnak. Hosannah valóságos major domus szerepét töltötte be a kolostorban, Philomena pedig minden reggel kosarat akasztott a karjára és úgy vásárolt be a városban, mintha a maga pénzét költené. A hónap végén pedig, mikor az egész havi bevásárlást kellett kifizetni, a derék házaspár ünneplőbe öltözve járta végig a kereskedőket és bezsebelte a búsás jutalékot. Arcátlan rablás volt biz ez, amely ellen Francis skót takarékossága élénken tiltakozott.

Haragosan szólt Józsefre:

- Remélem, nem verted meg valami nagyon?

- Jaj, jaj! Attól tartok, hogy alaposan elbántam vele.

- József, József? Büntetésül holnapra szabadnapot adok. Ezenkívül megcsináltatom neked azt az új ruhát, amire olyan régóta fáj a fogad.

Délután a rendelés előtt Mária Veronika megtörte a hosszú idő óta magára erőszakolt hallgatást.

- Amint hallom, már megint üldözi ezt a szerencsétlen Wangot.

Francis nyersen válaszolta:

- Ellenkezőleg! Az üldözi önt!

- Nem értem.

- Meglopja. Az az ember született tolvaj és ön bátorítja, csak lopjon minél többet.

- Nem hiszem. Én megszoktam, hogy megbízzam a szolgáimban.

- Rendben van, majd meglátjuk - fejezte be a vitát Francis.

A következő hetek folyamán Francis külsején egyre mélyebb nyomokat hagyott az állandó lehangoltság. Szoros munkaközösségben él valakivel, akiről tudja, hogy gyűlöli és lenézi... és akinek lelki egyensúlyáért őrá nehezedik a felelősség. Mária Veronika gyónása valóságos lelki tortúra volt mindkettejük számára. És napról napra végig kellett szenvedniük ezt a tortúrát. Mikor a hajnali félhomályban finom ujjaival felemelte a terítőt, feléje fordította sápadt arcát és várta, hogy Chisholm páter a nyelvére helyezze a szentelt ostyát a pap még ekkor is valami furcsa lenézést látott megrezzenő tekintetében. Egyelőre a kettejük nézeteltérése csak a

kolostoron belül történtekre vonatkozott. Francis azonban, aki egyre kevesebb szót váltott az apácával, aggódva várta, mikor került sor arra, hogy akaratának parancsszóval kell érvényt szerezni.

Nem várt sokáig. Az apáca tapasztalatlansága okozta, de Francis kötelességének érezte, hogy közbelépjen. Nehéz sóhajjal lépte át a nővérek házának küszöbét.

- Tisztelendő anyám - kezdte és bosszankodva vette észre, hogy reszket a keze. Szemét lesütötte és az emlékezetes cipőt nézte. - Ön Clotilde nővérrel az utóbbi napokban több ízben lement a városba.

- Úgy van - felelte Mária Veronika meglepetve. Minthogy Francis nem szólt, gúnyosan kérdezte: - Kíváncsi talán, hogy mit műveltünk odabent?

- Tudom, mit műveltek. - Francis mindent elkövetett, hogy nyugodt maradjon. - A város betegeit látogatták meg. A Mandzsu-hídig jutottak. Dicséretes munka. Sajnos, mégis abba kell hagyniuk.

- Megtudhatom, hogy miért? - Az apáca nem tudott parancsolni izgalmának.

- Kérem, ne kényszerítsen, hogy megmondjam az okot.

Az apáca orrcimpája remegett.

- Ha megtiltja emberbaráti munkánkat... akkor jogom van... hogy megismerjem a tilalom okát!

- Józseftől hallom, hogy banditák vannak a városban. Wai Csu fegyveresei veszedelmes emberek.

Az apáca gőgös büszkeséggel, mély megvetéssel nevetett.

- Nem félek tőlük. Az én családom férfitagjai valamennyien katonák.

- Ez mindenesetre nagyon érdekes - mondta Francis és merően az asszony szemébe nézett. - Ön azonban nem férfi és Clotilde nővér sem az. Ami pedig Wai Csu katonáit illeti, azok egyben-másban különböznek az előkelő bajor családok szarvasbőrkesztyűs lovas tisztjeitől.

Ez a hang új volt. Az apáca hol elpirult, hol elsápadt. Csak úgy remegett benne az indulat.

- Az ön óvatossága alantas és gyáva. Elfelejti, hogy én Istennek szenteltem magamat. Amikor idejöttem, elkészültem mindenre... betegségre, balesetre, szerencsétlenségre és ha kell, a halálra is... de arra nem, hogy ilyen olcsó rémhistóriákat hallgassak végig!

Francis szúrós szemmel, nyugodtan állta a kitörést és könnyedén felelte:

- Jó, hát hagyjuk az olcsó rémhistóriát. Önt elfogják és elhurcolják? Istenem, megesett már másokkal is. De van fontosabb ok is, amiért abba kell hagyniuk az emberbaráti sétákat. Kínában a nők helyzete nem olyan, mint az európai nőké. Itt a nőket századok óta kizárták a társadalmi életből. Ön kínos megütközést kelt, ha egyedül járja az utcákat. Ez a viselkedés ártalmára van a misszió munkájának. Éppen ezért határozottan megtiltom, hogy engedélyem nélkül, kíséret nélkül menjen ki a városba.

Mária Veronika elvörösödött, mintha az arcába csaptak volna. Elakadt a lélegzete. Felelni azonban nem felelhetett.

Francis menni készült, mikor siető léptek hallatszottak a folyosón és Martha nővér rontott be a szobába. Szörnyen felizgathatta valami, mert

meg sem látta Francist, akit félig eltakart a nyílt ajtó. A hangulat feszültsége is elkerülte figyelmét. Dúlt arccal, kezét tördelve siránkozott:

- Megszöktek... elvittek mindent... a kilencven dollárt, amit tegnap kaptam a számlákra... az ezüsttárgyakat... még Clotilde nővér elefántcsontfeszületét is... megszöktek...

- Kik szöktek meg? - dadogta Mária Veronika reszkető szájjal.

- Hát kik?... A két Wang... Ezek a gaz tolvajok! Mindig tudtam, hogy alávaló képmutató az asszony is, meg a férj is.

Francis nem mert a főasszonyra nézni. Mozdulatlanul állt pár pillanatig, nagyon, nagyon sajnálta a szerencsétlent. Aztán szótlanul, félszegen sarkonfordult és kiment a szobából.

V.

Chisholm páter leverten, aggodalmas gondolatokba mélyedve ment vissza a lelkészlakba. Már messziről megpillantotta Csia urat és kisfiát, akik jó melegen öltözve, türelmesen várakoztak és szórakozásul a vízmedencében úszkáló pontyokat nézték. Az apa a kisfiú kezét fogta, a banánfák árnyéka csaknem elérte őket, de talán meggondolta magát és megállt, nehogy elhomályosítsa a bájos képet.

A kereskedő és Yu gyakori vendégei voltak a missziónak; otthonosan érezték magukat. Mosolyogva, ceremóniás udvariassággal köszöntötték Chisholm pátert, de Csia úr ez egyszer nem volt hajlandó bemenni a házba.

- Ellenkezőleg, éppen azért jöttünk, hogy önt hívjuk a mi házunkba. Ma este felmegyünk a hegyek közé és kimondhatatlanul boldogok lennénk, ha velünk tartana.

Francis megrémült.

- De hiszen tél elején vagyunk - dadogta.

- Való igaz, hogy én és érdemtelen családom eddig mindig csak a forró évszakban kerestük fel a Kwang-hegységben lévő magányos házunkat. Most azonban eltérünk ettől a régi szokástól, és azt hisszük, hogy télen talán még sokkal kellemesebb lesz a tartózkodás odafent. Mit gondol, milyen zavartalanul elmélkedhetne ott a hóval borított csúcsok közelében.

Francis a homlokát ráncolva próbálta kitalálni, vajon mi rejlik az óvatos körülírás hátterében. Kérdő pillantást vetett a kereskedőre.

- Talán Wai Csu fosztogat megint a városban?

Csia úr alig észrevehető vállmozdulattal fejezte ki rosszallását az etikettet sértő, egyenes közvetlenséggel feltett kérdés miatt, de készen volt a felelettel:

- Ellenkezőleg, jó magam is nagy váltságot fizettem neki, és elszállásoltam az embereit, valamint őt magát is. Remélem, hosszabb ideig marad itt.

Hallgattak. Chisholm páter hasztalan törte a fejét, nem akadt a titokzatos meghívás nyitjára.

- Szeretett, jó barátom - mondta végül a kínai -, vannak néha egyéb okok is, melyek arra késztetik a bölcs embert, hogy a magányt keresse. Még egyszer kérem, jöjjön velünk.

A pap lassan ingatta a fejét:

- Végtelenül sajnálom, Csia úr... de nagyon sok dolgot ad a misszió... Nem hagyhatom itt ezt a gyönyörű helyet, melyet ön olyan nagylelkűen ajándékozott nekem.

Csia úr barátságosan mosolygott.

- Most csakugyan nagyon szép itt és a hely feltétlenül egészséges. Mindamellett ha meggondolja magát, értesítsen. Menjünk, Yu, a szekerek bizonyára megrakodtak időközben. Nyújts kezet a szentéletű atyának és köszönj úgy, mint az angolok szoktak.

Chisholm páter megszorította a kis kínai úrfi kezét, aztán megáldotta mindkettőjüket. Csia úr sajnálkozó tekintete nyugtalanította. Nehéz szívvel nézett utánuk.

A következő két nap névtelen szorongásban telt el. Az időjárás rosszabbra fordult. Sűrű madárcsapatok repültek dél felől. Az ég elsötétült, ólomszürkén feküdt az élők világa felett. Még nem esett le az első hó, legfeljebb egy-egy elhullatott magános pehely úszkált a levegőben. Még a mindig jókedvű József sem talált nyugalmat és arra kérte Chisholm pátert, engedje haza.

- Olyan nagy ideje, hogy nem láttam a szüleimet. Illene, hogy meglátogassam őket.

Francis kérdésére körülmutatott és olyasmit mormogott, hogy Pai-tanban hallotta, a rossz szellemek felkerekedtek és északról, keletről, nyugatról mind errefelé tartanak.

- Várd meg, amíg ideérnek, aztán fuss el előlük, József - bíztatta őt tréfálkozva Chisholm páter, de titokban ő is nyugtalankodott.

Másnap reggel mise után lement a városba, hogy megtudja, miféle hírek keringenek. Az utcákon nyüzsgött az ember, az élet érverése látszólag nem lankadt, csupán az előkelők házai voltak csendesek és sok volt a zárt boltajtó. A Hálókötők-utcáján Hung sietve, de feltűnés nélkül éppen a fatáblákat rakta fel a kirakatokra.

- Hiába is tagadnám - mondta az öreg boltos tragikus képpel - nyakunkon a szörnyű köhögős nyavalya, amit úgy is hívnak, hogy fekete halál. Már hat tartományban pusztít. Úgy ragadja el az embereket, mint a szélvész. Most Pai-tan felé tart. A Mandzsú-kapu közelében egy asszony a nyílt utcán esett össze. Okos ember tudja, mi a teendő ilyenkor. Jaj, jaj! Ha jön az éhínség, menekülünk, ha jön a dögvész, akkor sem tehetünk egyebet, elfut előle, aki tud. Ha az istenek haragszanak, jaj az élőknek!

Chisholm páter gondba borult arccal ment vissza a misszióba. Mintha máris a levegőben érezné a ragály szelét.

A misszió közvetlen közelében egyszer csak ijedten ugrott félre. Három döglött patkány hevert az ösvényen. A pestis előjele... Borzadva gondolta a misszió falain belül játszó gyermekseregre. Maga hozott petróleumot, leöntötte a dögöket, meggyújtotta és várt, amíg szénné égnek, aztán elásta őket.

Gondolatokba merülve sokáig állt ott a kapu előtt. A legközelebbi távíróállomás ötszáz mérföldnyire van innen. Ha elküld valakit Sen-siangba,

akár sampan-on megy a futár, akár lóháton, a legjobb esetben hat nap alatt ér oda. És mégis, mindenáron összeköttetést kell szereznie a külvilággal.

Hirtelen eszébe jutott valami. Bement, Józsefet szólította és bezárkózott vele a szobájába. Roppant komolyan szólt a fiúhoz.

- József, messze útra küldelek és nagyon fontos, amit rád bízok. Megszerzed Csia úr új csónakját. A kapong-nak azt mondod, hogy Csia úr megengedte. Ha másképp nem megy, ellopod a csónakot. Megértetted?

- Megértettem - bólintott a fiú felcsillanó szemmel. - Ha most ellopom, ezzel nem vétkezem.

- Azonnal beülsz a csónakba és Sen-siangba evezel, amilyen gyorsan csak bírsz. Ott elmégy a misszióba, Thibaudeau páterhez. Ha ő nincs otthon, akkor megkeresed az amerikai petróleum- társaság irodáját. Ott olyan valakivel beszélsz, aki parancsol. Megmondod neki, hogy nyakunkon a dögvész és hogy sürgős szükségünk van gyógyszerekre és orvosokra. Ha ott végeztél, a távíróhivatalban átadod ezt a két táviratot. Nézd, itt vannak, az egyik Pekingbe megy, a Vikáriátushoz, a másik a nankingi nagy kórházba. A pénzre vigyázz. És intézz el mindent pontosan. Most menj fiam. Az Isten vezéreljen.

Megkönnyebbült kissé, mikor a fiú, kék vászonba kötött batyuval a vállán, gyors, határozott léptekkel haladt a misszió lejtős ösvényén a folyó felé. A csónak indulását is szerette volna látni, hát felment a templom tornyába. Ott azonban megdöbbentette, amit látott. Odalent a síkon két emberfolyam törtetett előre, az egyik a város felé, a másik az ellenkező irányban. Innen felülről emberek, állatok egyaránt apró hangyáknak látszottak.

Francis nem várta meg, amíg a folyón megjelenik a csónak, hanem lesietett és bement az iskolába. A folyosón Martha nővér a padlót súrolta.

- Hol van a tisztelendő főasszony?

- A teremben - felelte Martha nővér, nedves kézzel igazítva egyet a főkötőn. Aztán halkan hozzátette: - Nagyon ideges az utóbbi időben.

Amint a tanterembe lépett, egyszerre elhallgattak a gyerekek. Az egészséges gyermekarcok láttára elszorult a szíve, de hamar erőt vett magán és leküzdötte ellágyulását.

Odalépett a sápadt Mária Veronikához és halkan, hogy a gyerekek meg ne hallják, mondta:

- A városban járvány jelei mutatkoznak. Bizonyosra veszem, hogy pestis fenyeget bennünket... Fel kell rá készülnünk. Mindenáron meg kell akadályoznunk, hogy a járvány behatoljon ide a gyermekek közé. Ez azt jelenti, hogy el kell szigetelnünk az iskolát és a nővérek házát. Azonnal intézkedni fogok, hogy valami kerítésfélét rögtönözzünk. A gyermekek és a nővérek ezen a kerítésen belül maradnak, a nővérek egyike állandóan a kerítés bejáratánál őrködik. Helyesnek tartja ezt az intézkedést?

- Nagyon helyesnek - felelte az apáca és bátor, hideg tekintettel nézett a szemébe.

- Van valami megjegyzése a részletekre?

Mária Veronikából kitört a keserűség.

- Az ön jóvoltából megszoktuk már az elszigeteltséget.

Francis úgy tett, mintha nem hallaná a megjegyzést:
- Tudja, hogyan terjed a ragály?
- Tudom.
Elhallgattak. Látva, hogy az apáca nem hajlik a békülésre, Francis kifelé indult. Az ajtóban megállt.
- Ha Isten ránk küldi ezt a csapást, össze kell fognunk, mert nehéz munka vár ránk. Felejtsük el, ami kettőnk között van.
- Már elfelejtettem. - A hang a hideg engedelmesség hangja volt, de mögötte ágaskodott a lenéző büszkeség.
Francis kiment. Az apáca bátorsága mindenesetre csodálatra méltó; más nő megrémült volna a hírre.
Nem késlekedhet. A kertészt leküldte Csia úr pallérjáért, megizenve neki, hogy hat munkást hozzon magával, lehetőleg azok közül, akik a templom építésénél dolgoztak. Amint megérkeztek, azonnal hozzáfogott velük a kerítés építéséhez. Agyagból emeltek vékony falat az iskola és a kolostor körül és száraz kukoricaszárral erősítették meg. Amíg a fal készült, ő maga keskeny árkot ásott a fal tövében, melyet szükség esetén fertőtlenítő folyadékkal lehet majd megtölteni.
Naphosszat folyt a munka, de késő estére elkészült a kerítés. Francist azonban nem engedte pihenni az egyre növekvő aggodalom. Aludni sem bírt volna, hát hozzálátott, hogy a misszió készleteit a kerítés mögé juttassa. Lisztes-, burgonyászsákokat kapott a vállára, aztán a vajat, a szalonnát, a kondenzált tejet, a konzerveket helyezte biztonságba. Odakerült a szerény gyógyszerkészlet is. Ekkor végre megkönnyebbült kissé. Órájára pillantott. Hajnali három óra. Most már nem érdemes lefeküdni. Bement a templomba és imádkozott reggelig.
Korán reggel - a misszióban még aludtak - bement a városba, hogy felkeresse a főbírót. A ragály sújtotta vidékről tömegével özönlöttek a városba a menekülők a Mandzsu kapun át és senki sem állta útjukat. Ezrével táboroznak a szabad ég alatt, a város falának tövében. Amint elhaladt a rongyokban didergő szerencsétlenek mellett, borzongva hallotta azt a bizonyos elnyújtott köhögést. Megesett a szíve ezeken a nyomorult teremtéseken, kik közül sokat már utolért a kór, s akik zokszó nélkül tűrték a reménytelen szenvedést. Ó, milyen szívesen segített volna rajtuk. Egy öregember, égnek fordított ráncos arccal, meztelenül hevert az utcán. Halott volt; a rongyait, hiszen nincs már rájuk szüksége, leszedték róla.
Francis sietve tartott a főbíró háza felé, de itt keserves csalódás várta. Pao úr unokaöccse elutazott; aminthogy elutazott az egész Pao család is. Házuk zárt ablakai, mint vak szemek meredtek rá.
Francis tehetetlen kétségbeeséssel vágott neki a bíróság folyosóinak. Egy lélekkel sem találkozott, a nagyterem üresen kongott. Egy-két írnokot látott végül, de ezek sietve surrantak el mellette. Az egyiktől nagy nehezen mégis megtudta, hogy főnöküknek hirtelen el kellett utaznia Csientinbe, valami távoli rokona temetésére. Francis világosan látta, hogy az alsóbbrendű hivatalnokok kivételével mindenkinek sürgős dolga akadt valahol, mindenesetre jó messzire Pai-tantól. A város polgári hatóságai egyszerűen

beszüntették működésüket.

Francis gondterhes homlokkal töprengett, mitévő legyen most. Egyetlen lehetőséget látott még, de előre tudta, hogy ott is zárt ajtókra talál. Mindegy, meg kell kísérelnie. Gyors léptekkel indult a kaszárnya felé.

Wai Csu, a banditavezér, korlátlan ura volt a vidéknek és könyörtelenül vasalta be az „önkéntes” adókat. A banditák jelenlétében a rendes katonaság felmondta a szolgálatot. A legénység szerteszéledt vagy régi jó szokás szerint együtt fosztogatott a rablókkal. Midőn Francis a barakkhoz ért, mindössze tíz-tizenkét fegyvertelen, piszkos ruhájú katona lebzselt a bejárat körül.

Megállították, de utat tört magának. Az egyik szobában fiatal, kifogástalan egyenruhájú hadnagy a papírossal beragasztott ablaknál fenyőtűvel piszkálta a fogait.

Shon hadnagy és a pap alaposan szemügyre vették egymást; a fiatalember tartózkodó udvariassággal nézte Francist, ez jó szándékának lázától égő tekintettel a hadnagyot.

- A várost öldöklő járvány veszedelme fenyegeti - kezdte Francis, vigyázva, hogy heve el ne ragadja. - Keresek valakit, aki bátor és parancsolni tud, hogy szembeszálljunk a veszéllyel.

Shon hadnagy közönyösen felelte:

- Wai Csu az, aki parancsol és holnap kivonulunk a városból.

- Annál könnyebb dolguk lesz azoknak, akik itt maradnak. Kérem, legyen segítségemre.

A hadnagy vállat vont.

- Büszke lennék, ha az idegen pappal együtt dolgozhatnék, önzetlenül, a jutalom reménye nélkül, a szenvedő emberiség jóvoltáért. De ötven katonám van mindössze és semmi, amire ilyenkor szükség van.

- Már elküldtem Sen-siangba, ahonnan pár napon belül megérkeznek a készletek. De addig is meg kell kísérelnünk, hogy a menekülőket elkülönítsük és ezzel megmentsük a várost a ragálytól.

- Késő, a ragály itt van a városban - mondta Shon részvétlenül. - A Kosárfonók-utcáján eddig hatvannál több a beteg. Jórészük meghalt, a többi haldoklik.

A papnak erőt adott a veszély közelsége. Nem hagyta magát. Közelebb lépett a tiszthez.

- Én segíteni akarok ezen a szerencsétlen népen. Ha ön nem tart velem, egyedül megyek. De egészen biztos, hogy velem jön.

A tisztet cserben hagyta a könnyelmű nemtörődömség. Egyszerre kényelmetlenül érezte magát. Nem ijedt ő meg a maga árnyékától, inkább csak játszotta a hányaveti katonát. Tudta, mi a becsület, hiszen visszautasította Wai Csu ajánlatát, nem csatlakozott hozzá, mert a bandavezér lealázóan csekély összeget kínált neki. A város lakóinak sorsa oly kevéssé érdekelte, hogy mikor a pap betört hozzá, éppen azon gondolkozott, ne kövesse-e katonái példáját és ne nézzen-e szét kissé az Örömtanyák-utcáján. Francis azonban kellemetlen zavarba ejtette és bár restellte bevallani, mély hatást tett rá. Mint aki kénytelen-kelletlen

cselekszik, lassan csatolta fel a revolverszíjat.

- Nem sokat ér - mondta - de azért talán arra jó lesz, hogy engedelmességre szorítsa az én megbízható embereimet.

Francisszel együtt kiléptek a borús téli utcára. Az Örömtanyák-utcáján hamarosan összeszedtek vagy harminc piszkos ruhájú közkatonát és a Kosárfonó-negyed zegzugos utcáit keresték fel. A döglegyek biztos ösztönével terjedő ragály itt ütötte fel a fejét először. A magas folyópart sáros falára ragasztott, emberekkel, állatokkal zsúfolt düledező viskókat megfertőzte a mocsok, a féreg. Ha a járvány itt munkába lép, innen ugyan nem menekül senki, mert a tűznél is gyorsabban szánt végig az egész városrészen.

Amikor kikerültek a szűk sikátorok útvesztőjéből, Francis így szólt:

- Helyet kell keresnünk, ahol elhelyezhetjük a betegeket.

Shon gondolkozott. Élvezte az expedíciót. Vállalkozásuk egészen érdekesnek ígérkezik. Az idegen pap bátor ember. Milyen nyugodtan hajolt le a beteghez. Márpedig a bátorság tetszett a hadnagynak.

- Kisajátítjuk a yu-si hivatalát, a császári adóhivatalt - Shon hónapok óta ellensége volt a pénztárosnak, mert az elsikkasztotta az ő sójövedelmi részesedését. - Azt hiszem, hogy távollevő barátom hivatalából nagyon kellemes kórházat fogunk csinálni.

Oda is mentek mindjárt. A ház csakugyan tágas volt, a berendezése is gazdag. Shon nem sokat teketóriázott, hanem bedöntötte a kaput. Francis hat emberrel ottmaradt, hogy előkészítse a termeket a betegek fogadására. Csakhamar megérkeztek az első hordágyak és a betegeket sorba fektették a padlóra helyezett vastag gyékényen.

Mikor Francis késő este az egész napi munkától fáradtan visszatért a misszióba, a város felől harsány ordítozást és elszórt puskalövéseket hallott. Wai Csu hordái fosztogatták a bezárt boltokat. De csakhamar elcsendesült minden, csak a temetést kísérő ének halk zümmögése hangzott. A holdvilágnál látta, amint a banditák hosszú sorban tódulnak kifelé a keleti kapun. Örvendetes látvány.

Mikor felért a dombtetőre, a hold elbújt. Leesett a várva várt első hó. Csakhamar olyan sűrűn hullott, hogy alig talált a kapuhoz. A száraz, puha pelyhek ellepték a szemöldökét, leültek a szája szélére és percek alatt tiszta fehérbe borították a földet. Megállt a kapu előtt és halkan bekiáltott. Magasra tartott lámpással, mely kísérteties fénykört vetett a hóra, Mária Veronika jelent meg a kapu nyílásában.

Francis félve, remegve kérdezte:

- Mindnyájan jól vannak?

- Igen.

Megkönnyebbülten sóhajtott fel. Csak ekkor vált tudatossá előtte, hogy rettenetesen fáradt és hogy egy falatot sem evett aznap.

- Odalent kórházat rögtönöztünk - mondta. - Kezdetleges... de különb nem tellett tőlünk. - Elhallgatott, mintha arra várna, hogy az apáca mondjon valamit meg azért is, mert nem tudta, elő merjen-e állni kérésével. - Ha idefent nélkülözni tudnák az egyik nővért... ha vállalkozna valamelyikük...

hogy lejöjjön és segítsen az ápolásban... nagyon hálás lennék.

Francis már előre hallani vélte a választ.

- Ön azt parancsolta, hogy ne mozduljunk ki innen. Megtiltotta, hogy a városba menjünk.

Lehet, hogy Mária Veronika ezt akarta mondani, de talán a pap fáradságtól elkínzott, hópelyhekkel borított arca, beesett szeme visszatartotta. Csak ennyit mondott:

- Lemegyek.

Francis megörült a válasznak. A kettejük feszült viszonya most nem számít, csak az érdekli, hogy sokkal, de sokkal nagyobb hasznát veszi odalent, mint Márthának, vagy Coltildenak.

- Oda kell költöznie a kórházba. Öltözzék fel jó melegen és csomagolja össze, amire szüksége van. A holmiját majd leviszem.

Tíz perccel később Francis vette az apáca táskáját és együtt mentek le a kórházzá átalakított adóhivatalba. Nem beszélgettek, lábnyomaik vonala párhuzamosan, de egymástól távol haladt a hóban.

Reggelre tizenhat halott volt a kórházban, de háromszor annyi új beteget hoztak be. A járvány tüdőpestis volt és olyan gyorsan végzett áldozataival, mint a legerősebb méreg. Akit utolért, az úgy esett le a lábáról, mintha doronggal ütötték volna főbe és mire hajnalodott, halott volt. A kór megalvasztotta a vért, elsorvasztotta a tüdőt; egy-egy köhögéssel a baktériumok millióit köpte ki a beteg. Sokszor egy óra sem telt el a gondtalan nevetés és a halál vigyorgása között.

A három pai-tani kínai orvos úgynevezett tűszúrásos kezelése nem állította meg a járványt, mire az érdemes tudósok abba is hagyták a betegek lábának csipkedését, szurkálását és kevésbé veszedelmes páciensek után néztek.

A hét végére teljes lett a felfordulás a városban. A páni rettegés úrrá lett az embereken. A város déli kapuiban megtorpant a menekülő sokaság, kocsik, hordszékek, túlterhelt öszvérek között a rémült emberek egymást taposva törtek maguknak utat.

Napról-napra erősödött a hideg. Francis kábult fejjel járt, elgyengítette a munka és az álmatlanság. Mégis valahogy megérezte, hogy a pai-tani járvány csak egy kis része, még csak nem is a legsúlyosabb része egy sokkal nagyobb tragédiának. Kívülről nem jöttek hírek Pai-tanba és így fogalma sem lehetett a veszedelem igazi méreteiről: körös-körül sokezer mérföldes területen pusztított a ragály - félmillió ember feküdt temetetlenül a hó alatt. Azt sem tudhatta, hogy a civilizált világ részvéttel tekint a szörnyű csapás sújtotta Kína felé - bár ebből a részvétből Kínának csak annyi haszna volt, hogy Amerikából, Angliából legalább máris érkeztek gyorsan szervezett expedíciók, hogy a ragály ellen felvegyék a harcot.

Aggodalma napról-napra nőtt. Józsefről még semmi hír. Úgy látszik bele kell törődnie, hogy Sen-siangból nem kap támogatást. Napközben tízszer is leszaladt a kikötőbe, hátha megpillantja a csónakot.

Végre, a második hét elején, megjelent József, fáradtan, a végsőkig kimerülten, de a jól végzett munka mosolyával arcán. Útjában százféle

akadállyal kellett megküzdenie. Az egész vidék fel van bolygatva. San-siangban borzalmas a helyzet, a misszióban is pusztít a járvány. De ő kitartott. Feladta a táviratokat és bátran, türelmesen várt a válaszra, megbújva a folyó egyik rejtett kis öblében. Levelet hozott. Reszkető kézzel szedte elő. Örömhír van benne: egy orvos küldte, nagy tekintélyű úr, aki ismeri Chisholm pátert és azt mondta, hogy régi jó barátok. Itt lesz nemsokára, azzal a hajóval jön, mely a gyógyszereket hozza.

Chisholm páter dobogó szívvel, hihetetlen öröm előérzetével bontotta ki a levelet:

Leighton Expedíció Csek-kau.

Kedves Francisom,

Pár héttel ezelőtt érkeztem Kínába a Leighton Expedícióval. Ez talán nem is lep meg túlságosan, mert bizonyára emlékszel, hogy mindig óceánjáró gőzösökről, egzotikus tájakról, dzsungelekről ábrándoztam. Közben persze, amint múltak az évek, azt hittem, hogy ezek az álmok réges-régen el vannak temetve. Mikor azonban odahaza önkénteseket kerestek a segítő expedícióba, egyszer csak azon kaptam magamat, hogy feliratkoztam én is. Valószínűleg nem azért, mert a nemzeti hős babéraira pályáztam, talán inkább mert ráuntam a tynecastlei élet változatlan egyhangúságára. És talán azért is, de ebben nem vagyok egészen biztos, mert reméltem, hogy viszontlátlak.

Mióta itt vagyok, lassan haladtam az ország belseje felé, igyekezvén magasztos közeledbe kerülni. Táviratodat nankingi központunk kapta meg, onnan továbbították hozzám, Hai-csangba. Rögtön megkértem Leighton lordot, aki lord létére is igen derék fickó, engedjen útnak, hogy megszoríthassam a kezedet. Nemcsak hogy megengedte, hanem még az egyik nagyon nehezen nélkülözhető motorosbárkát is rendelkezésemre bocsátotta. Most érkeztem Sen-siangba és ahogy összeszedtem minden szükséges holmit, teljes gőzzel útnak indulok és remélem, hogy küldöncöd nyomában, a legrosszabb esetben egy napi késéssel, én is megérkezem. Addig is vigyázz az egészségedre. A hazai híreket majd szóval.

Sietve ölel.

Willie Tulloch

Francis mosolyogva olvasta a levelet; napok óta most mosolygott először. A hír nem lepte meg túlságosan. Egészen Williere vallott, hogy gondolkozás nélkül beálljon a segítő expedícióba. A váratlan öröm, a kedves barát érkezése új erőt kölcsönzött neki, szívét elöntötte a barátság titkos melege.

Másnap alig bírta féken tartani türelmetlenségét. Amint a hajó közeledését jelezték, lefutott a kikötőbe. Még szinte ki sem kötöttek, Tulloch partra ugrott. Idősebb lett, pocakosabb is, de különben nemigen változott, ugyanaz a hanyag külsejű, tartózkodó modorú, erőteljes, elfogult skót volt, mint régen és éppen olyan nyílt és becsületes is. Akárcsak a skót felvidéken szőtt elpusztíthatatlan házi szövésű gyapjúszövet...

A pap szemét elhomályosították a könnyek.

- Ember, Francis, te vagy az! - Willie csak idáig jutott. Rázta-rázta Francis kezét, szégyellte meghatottságát, amelyet ott északon nem szoktak ilyen nyíltan kimutatni. De hát beszélni is illenék. - Mikor a főutcán sétáltunk odahaza, egyikünk sem gondolta, hogy itt találkozunk majd egyszer. - Nevetni próbált, de a kísérlet sehogysem sikerült. - A gumicsizmádat otthon hagytad? Pestises városban ki sem szabad mozdulni anélkül. Ideje, hogy gondozásba vegyelek.

- Engem, meg a kórházunkat - mondta Francis mosolyogva.

- Micsoda! - bámult az orvos. - Kórházatok is van? Lássuk azt a kórházat.

- Egyenesen odamegyünk.

Tulloch doktor utasította a bárka legénységét, jöjjenek utána a ládákkal, maga pedig Francis oldalán, jelentékeny testsúlyát megszégyenítő frissességgel, elindult a kórház irányában. Francis hamarjában elmondta, mit csináltak eddig, Willie pedig helyeslőleg bólintgatott hozzá. Erősen megritkult haja közeiből ki-kilátszott napégette koponyája.

Útjuk céljához érve csak annyit mondott:

- Úgy látom, ez itt a kórház. Egészen jól megcsináltátok. - Intett a nyomában igyekvő embereinek, hogy csak vigyék be a ládákat. Gyorsan körüljárta a termeket, érdeklődve nézegetett jobbra-balra, Mária Veronikára, akik velük tartott, lopva vetett egy-egy kíváncsi pillantást. Jól megnézte az elegáns hadnagyot is, és erélyesen, melegen megrázta a kezét. A körséta végén, mikor mind a négyen együtt voltak a teremsor bejáratánál, nyugodtan, fontoskodás nélkül mondta:

- Önök csodát műveltek. Remélem azonban, hogy tőlem nem várnak csodákat. Nem tudom, milyennek képzeltek, az egyszerű igazság mindenesetre az, hogy én nem vagyok afféle elegáns fiatal orvos, aki nagyképűen csomagolja ki a műszereit. Azért vagyok itt, hogy együtt dolgozzam önökkel, éppen úgy és éppen annyit, mint önök, ami más szóval azt jelenti, hogy nem ijedek meg a munkától. Egy csepp, az nem sok, de annyi oltóanyag sincs a poggyászomban... elsősorban azért, mert csak a képeskönyvekben használ a betegeknek, no meg azért is, mert amit Angliából magunkkal hoztunk, már az első héten elfogyott. Amint a valóság mutatja - jegyezte meg mosolyogva - a járvány azért zavartalanul pusztít, nem ijedt meg az oltástól. Könyörtelen betegség ez; akit megfog, annak körülbelül vége. Minthogy így áll a dolog, az öregemmel tartok, aki azt szokta mondani: egy gramm elővigyázat többet ér, mint egy mázsa gyógyszer. Éppen ezért, ha egyetértenek velem, nem az elevenekkel, hanem a holtakkal fogunk törődni.

Az első pillanatban csodálkozva néztek rá, de azután megértették, hová akar kilyukadni. Shon hadnagy mosolyogva mondta:

- Az utcákon csakugyan ijesztő módon szaporodnak a hullák és bizony elég kellemetlen, ha a sötétben megbotolva valami hideg, érzéketlen holttest karjai közé hullik az ember.

Francis lopva Mária Veronikára pillantott, de az apáca arcán egy vonás sem változott. Ennek a fiatalembernek néha eljár a szája - gondolhatta.

Az orvos odalépett az egyik ládához és egy-kettőre felfeszítette a fedelet.

- A legelső dolog az, hogy megfelelő felszereléssel lássák el magukat. Jó, jó tudom, hogy önök ketten a jó Istenben bíznak, a hadnagy úr meg Konfuciusban. - Lehajolt és gumicsizmákat szedett ki a ládából. - Én azonban csak a tudományosan megalapozott védekezésben bízom.

Folytatta a kicsomagolást. Fehér köpenyt adott rájuk, szemvédő üveget nyújtott oda mindegyiküknek, és közben korholta őket könnyelműségükért. Tárgyilagosan, kevés szóval tett komoly észrevételeket.

- Nem értik, maguk ártatlan lelkek, milyen veszedelemnek teszik ki magukat? Egy eltévedt köhintés a szemük közé és megvakulnak, mert a szaruhártyának vége. Ezt már a tizennegyedik században is tudták és hólyagból készült pápaszemmel védekeztek ellene... A betegséget oposszumvadászok hozták Szibériából! Később visszajövök, tisztelendő anyám, hogy megvizsgáljam a betegeit, de előbb a tisztelendő úrral és Shon hadnaggyal szétnézek a városban.

Aggódó buzgalmában Francis csakugyan megfeledkezett arról, hogy a halottakat gyorsan el kellene földelni, mielőtt még a patkányok nekiesnek a fertőzött hulláknak. A hullák egyenkint való eltemetésére gondolni sem lehetett; a föld kőkeményre fagyott, koporsókat meg már réges-rég nem lehetett kapni. Kína minden tüzelőanyaga is kevés lett volna a holtak elégetésére, mert, amint Shon szakértően megjegyezte, a megfagyott emberi test nagyon nehezen fog tüzet. Egyetlen egy megoldásra gondolhattak. A falon kívül nagy gödröt ásattak, kiöntötték oltott mésszel, azután szekereket rekviráltak. Shon emberei megrakták ezeket a járműveket, kitolták a városból és a rakományt a közös sírba dobták.

Három nap múlva, mire az utcákat megtisztították és a mezőről felszedték azokat a holttesteket is, melyeket a kóbor kutyák hurcoltak oda és kezdtek ki, erélyes intézkedésre került a sor. A nép vallásos érzése tiltakozott az ellen, hogy szeretteinek holttestét a közös sír szennyezze be, hát halottaikat a padló deszkái alatt, vagy a padláson rejtegették, úgyhogy némelyik házban valóságos raktár gyűlt össze a járvány áldozatainak hulláiból.

Az orvos tanácsára Shon kihirdette, hogy aki holtakat rejteget, azt agyonlövik. Ettől kezdve a halottvivő szekereket kísérő katonák utcahosszat kiáltozták:

- Hozzátok ki a halottaitokat, mert ha nem, ti haltok meg.

Közben megindult a pusztító hadjárat a roskatag házak ellen, melyekről Tulloch doktor megállapította, hogy veszedelmes járványfészkek. A tapasztalat és a kényszerítő helyzet meggyőzték az orvost, hogy félintézkedésekkel nem mennek semmire, csak a könyörtelen erély ér valamit. Bementek a házakba, kitessékelték a lakókat, fejszével ledöntötték a vékony válaszfalakat, petróleumot öntöttek szét és már lobogott is a máglya.

A Kosárfonók-utcájával kezdték, melyet el is intéztek alaposan. Amint kormosan, piszkosan, fejszével a kezükben a kórház felé tartottak, Tulloch oda-odapillantott a fáradtan lépkedő papra, elkomolyodva jegyezte meg:

- Nem való neked, ez a munka, Francis. Látom, olyan fáradt vagy, hogy

alig állsz a lábadon. Miért ne mennél fel pár napra pihenni a gyerekeid közé? Hiszen úgyis ott jár az eszed közöttük.

- Szép is lenne. Isten embere kényelmesen pihen, mikor idelent lángokban áll a város.

- Ugyan menj már! Ki látja, mit csinálsz itt az Isten háta mögött?

Francis furcsán mosolygott:

- Valaki mindig lát bennünket.

Tulloch rögtön abbahagyta ezt a témát. A kórház kapujából visszafordult és mogorván nézett a lángoló háztengerre.

- London égése logikus szükségesség volt - mondta. Aztán kitört belőle a düh. - Hallod-e Francis, én azt sem bánom, ha halálra dolgozod magadat, de tedd meg a kedvemért, hogy az indokaidat megtartod magadnak.

A kimerültség, úgy látszik, kikezdte valamennyiüket. Francis tíz nap óta le sem vetkőzött, átizzadt ruhái keményre fagytak rajta. Annyit mégis megtett néha, hogy Willie unszolására levetette a gumicsizmákat és olajjal dörzsölte be a lábát, de jobb lábán a nagyujj így is megfagyott és úgy fájt, hogy majd megőrült bele. Haldoklott a fáradtságtól, és a munka nem fogyott... ellenkezőleg, napról napra szaporodott.

Vizük nem volt, mert a kutak egytől-egyig befagytak. Olvasztott hóval segítettek magukon. Főzni nem lehetett. Mindamellett, Francis határozott kívánságára minden nap együtt ültek ebédhez, hogy legalább erre a negyedórára szabaduljanak a lelkükre nehezedő lidércnyomástól. Francis ilyenkor - igaz, hogy rettenetes erőfeszítésbe került -, még mulattató is tudott lenni. A misszióból lehozta a gramofont és hangversenyt rögtönzött. Felvidéki anekdótákból, tynecastlei tréfás történetekből egész kis raktár volt a fejében, hát ezekkel hozakodott elő és nagyon boldog volt, ha néha még Mária Veronika arcán is megjelent egy-egy futó mosoly. Shon nem értette meg ezeket a tréfákat, de udvariasan hallgatta, ha megmagyarázták neki. Megesett, hogy elkésve érkezett az ebédhez. Tudták ugyan, hogy ilyenkor valami csinos hölgyecskét vigasztal, aki, akár csak jómaguk, csodamódra életben maradt, mégis az üres szék látása ideges nyugtalanságot keltett.

A harmadik héten Mária Veronikán a végső kimerültség jelei mutatkoztak. Tulloch panaszkodott, hogy kevés a hely a kórházban, mire az apáca megjegyezte:

- Szerezzünk hálókat, van elég a Hálókötők utcáján. Ha függőágyakat szerelünk fel, még egyszer annyi beteget tudunk elhelyezni, még hozzá kényelmesebben, mint most...

A doktor helyeslőleg bólintott:

- Ó, hogy előbb nem jutott eszünkbe. Nagyszerű ötlet.

Mária Veronika elpirult a dicséretre és szemét lesütve, enni próbált. Sehogy sem ment a dolog. Úgy reszketett a keze, hogy a rizsszemek a villáról visszahullottak a tányérjára. Egy szem rizs nem sok, de annyit sem bírt a szájáig emelni. Lecsüggesztett fejjel ült ott pár pillanatig. Rettenetesen szégyellte gyengeségét. Aztán felállt és szótlanul elment az asztaltól.

Chisholm páter később a nők termében találta. Az apáca nyugalma,

könyörtelen önfeláldozása bámulatba ejtette. A legundorítóbb munkákat is ellátta a betegek körül, olyan teendőket, melyektől még az utcaseprők is visszariadtak volna. Francis nem mert ránézni, annyira tarthatatlanná vált a kettejük viszonya. Napok óta nem szólt hozzá.

- Tisztelendő anyám, Tulloch doktor úgy gondolja... mindannyian úgy gondoljuk, hogy túl sokat dolgozik... hogy jó lenne, ha Martha nővér felváltaná.

Hideg tartózkodásának alig maradt valami nyoma, de Francis jóindulatú ajánlata felkavarta a szunnyadó büszkeségét. Felegyenesedett:

- Nincs megelégedve a munkámmal?

- Ellenkezőleg. Csodálatos munkát végez.

- Akkor miért akarja, hogy abbahagyjam? - kérdezte remegő ajakkal.

Francis félszegen felelte: - Az ön érdekében.

A szó, úgy látszik, elevenén találta. Könnyeit elfojtva, indulatosan mondta:

- Minél több munkát ad... és minél kevesebb rokonszenvet... annál jobb!

Mit feleljen erre? Ránézett, de az apáca makacsul elfordította az arcát. Francis elszomorodva hagyta magára.

Egyhetes rövid szünet után újra megindult a havazás. Esett, esett végeszakadatlanul. Francis soha nem látott ekkora, ilyen puha hópelyheket. Ahogy hullottak, úgy nőtt a csend körülöttük. Egész házak süllyedtek el a hangtalan fehérségben. Az utcákat eltorlaszolta a hó, megnehezítve munkájukat, súlyosbítva a szenvedést. Francis szíve nehéz próbát állt ki ezekben a napokban. Elvesztette az idő, a hely tudatát, megfeledkezett a félelemről. Mikor résztvevő tekintettel a haldokló fölé hajolt, hogy könnyítsen szenvedésükön, zúgó agyában összevissza kergetőztek a gondolatok... Krisztus megmondta, hogy szenvednünk kell... hogy ez az élet csak előkészület a másikra... ahol Isten letörli majd a bánat könnyeit, ahol nem lesz gyász és siránkozás.

A városba tartó nomádokat megállították a falakon kívül, fertőtlenítették és vesztegzár alatt tartották őket, amíg csak meg nem bizonyosodott, hogy nem hordozzák a járvány csíráit. A most hevenyészett elszigetelő barakkokból tértek vissza, mikor Tulloch akiből esztelen düh formájában tört ki az embertelen fáradtság, megkérdezte:

- Neked tudnod kell. Mondd, a pokol rosszabb, mint ez?

Francis a kimerültség ködén keresztül, botladozva, cseppet sem hősiesen, de megbékélten felelte:

- A pokol ott kezdődik, ahol megszűnik a remény.

Egyikük sem tudta, mikor szűnt meg a járvány. Nem vették észre, mikor érte el munkájuk a tetőfokot, erőfeszítéseik sikere nem mutatkozott szemmel látható módon. De a mindig s mindenütt jelenlevő halál eltűnt az utcákról. A veszedelmes nyomortanyák hamuvá váltak. Megszűnt a tömegek özönlése észak felől. Mintha az óriási fekete felhő, mely mozdulatlanul feküdt a város felett, végre meggondolná magát és lassan megindulna dél felé.

Tulloch egyetlen suta mondatban adott kifejezést érzelmeinek.

- Csak a te Istened tudja, Francis, vajon megtettünk-e mindent... én azt

hiszem... - Nem mondta tovább, torkán akadt a szó, hamuszürke arcán, ernyedt testén úgy látszott, hogy most összeroskad. Elkáromkodta magát, azután így szólt Francishez: - Ma nagyon kevés új beteg jelentkezett... Pihenjünk egyet, ha nem akarod, hogy megbolonduljak!

Este csakugyan otthagyták a kórházat és felsétáltak a misszióba, hogy Francis házában töltsék az éjszakát. Már elmúlt tíz óra és a sötét égbolton csak kevés csillag látszott. Az orvos megállt a domb tetején, melyre csak nagy nehezen tudtak felkapaszkodni és elnézte a misszióház homályos körvonalait. Szokatlan szelídséggel mondta:

- Meg kell adni, szép ez a te alkotásod, Francis. És megértem, hogy annyira féltetted a csemetéid testi épségét. Boldog vagyok, hogy én is segíthettem. - Szája tréfás mosolyra húzódott: - Kellemes lehet az élet az ilyen szép nő társaságában, mint ez a Mária Veronika.

Francis sokkal jobban ismerte barátját, semhogy rossz néven vegye a tréfát. Kényszeredett, inkább szomorú mosollyal mondta:

- Attól tartok, hogy ő nem tart engem kellemes társnak.

- Nem-e?

- Hát nem veszed észre, hogy valósággal utál?

Tulloch furcsa tekintetet vetett barátjára.

- Tudod-e, szent férfiú, melyik a te legelragadóbb tulajdonságod? Az, hogy egy szemernyi hiúság sincs benned. - Megindult a ház felé. - Menjünk és igyunk valami jó erőset. Nem csekélység, amit műveltünk és az sem utolsó érzés, hogy már látjuk a végét. Az ember érzi, hogy mégis csak különb, mint a durva tömeg. De figyelmeztetlek, vissza ne élj ezzel a kijelentésemmel és ne akard bebizonyítani, hogy van lélek.

Francis szobájában szédült boldogsággal élvezték a pihenést és késő éjszakáig beszélgettek. Tulloch kedélyes öngúnnyal vázolta eddigi életpályáját. Nem tett semmit, nem szerzett vagyont, a whisky megítélésében elsőrangú szakértővé fejlődött. Most azonban, férfikora delén, miután bizonyságot szerzett a maga korlátolt képességeiről, miután megtanulta, hogy a „messze idegen” csábítása csak üres illúzió, szépen hazamegy Darrowba és új kaland után néz: meg fog házasodni. Zavart mosollyal védekezett.

- Tudod, apám mindenáron azt akarja, hogy segítsek neki. Leghőbb vágya, hogy vagy egy tucat kis Tulloch ugráljon körülöttem. De sokszor emleget a jó öreg... Azt mondja, te vagy a tynecastlei Voltaire. - Meleg szeretettel beszélt hugáról, Jenaról, aki férjhez ment, Tynecastleban la- kik és jó sora van.

- Jó sokáig tartott, amíg a kislány megbarátkozott a papi nőtlenség törvényével -, jegyezte meg szomorkás tréfával. Judyról gyanúsan hallgatott, de annál többet beszélt Pollyról. Hat hónappal ezelőtt találkozott vele Tynecastleban, ma is egyenes, mint a nádszál. - Az aztán az asszony. Jusson majd eszedbe, amit most mondok: te még nem is tudod igazában, mire képes ez a Polly és majd ha megtudod, bámulni fogsz.

Ott aludtak el a karosszékben.

A hét vége felé a járvány megszűntének újabb biztos jelei mutatkoztak. A

halottakat hordó szekerek csak nagy ritkán csörömpöltek végig az utcákon, az ég pereméről elmaradoztak a keselyűk, még a havazás is megállt. Szombaton Chisholm páter megint a misszió erkélyén állt és hálatelt szívvel tekintett körül. Az agyagkerítés mögött vidáman játszottak a gyerekek. Úgy érezte magát, mintha rettenetes álomból ébresztené az ablakon beszűrődő nappali világosság.

Egyszer csak észrevette, hogy katonaruhás férfi igyekszik gyors léptekkel a misszió felé. Az első pillanatban azt hitte, hogy Shon valamelyik katonája, azután meglepetve látta, hogy maga a hadnagy közeledik.

Meglepte ez a látogatás, mert Shon nem volt még a misszióban. Sietve ment elébe.

Amint azonban a ház küszöbén szembekerült vele, torkán akadt az üdvözlés. Shon arca halálsápadt volt és ijesztően komoly, vonásai petyhüdtek. Nagyon siethetett, mert izzadságcseppek ültek a homlokán s a kabátját félig kigombolta, ami megbocsáthatatlan hanyagságra... vagy szokatlan izgalomra vallott. A hadnagy nem vesztegette az időt.

- Jöjjön azonnal a kórházba - mondta. - Barátja, az orvos, rosszul van.

Francis szívét megdermesztette a rémület. Megborzongott. Ránézett a hadnagyra.

- Erején felül dolgozott - mormolta szédülten - nem csoda, ha összeroskad.

Shon szempillája megrezzent.

- Úgy van, összeroskadt.

Csak ennyit mondott, de Francis megtudta belőle, hogy mindennek vége. Elsápadt. Úgy, ahogy volt, elindult a hadnaggyal.

Az út felét hallgatva tették meg. Azután Shon katonás pontossággal, amely kizárta az érzékenykedést, röviden elmondta, mi történt. Tulloch szemmel láthatólag fáradtan jött be, hogy egy korty szilvapálinkát igyék. Mialatt töltött magának, kirobbant belőle a köhögés. Megtántorodott és a bambusz asztalkába kapaszkodott, az arca szürke volt, mint a sár. Mária Veronika odarohant hozzá, hogy támogassa és mielőtt végigterült a földön, különös mosollyal csak annyit mondott:

- No, most bátran elküldhetnek a papért.

Mire odaértek a kórházhoz, könnyű szürke köd ereszkedett a havas tetőkre. Sietve mentek a kis szobába, ahol Tulloch piros selyem paplannal betakarva feküdt a keskeny tábori ágyon. A takaró élénk színe mellett még erősebbnek tűnt fel arcának rettenetes sápadtsága. Francisnak szinte elállt a szívverése, mikor látta, máris milyen rettenetes pusztítást végzett rajta a láz. Alig ismert rá. Úgy lefogyott, valósággal összezsugorodott, mintha hetek óta feküdne betegen. Ajka, nyelve megdagadt, szemét elfutotta a vér.

Mária Veronika az ágy mellett térdelt és hóval telt gumitömlőt tett a beteg homlokára. Merev tekintettel uralkodott magán. Amint a két férfi belépett, felállt, de nem szólt.

Francis odalépett az ágyhoz. Súlyos félelem ereszkedett a szívére. A halál hetek óta ott járt körülöttük, egy pillanatra sem tágított mellőlük, rettenetes volt, de megszokták. Most azonban, hogy barátjára sújtott le, új, ismeretlen, elviselhetetlen fájdalom marcangolta.

Tulloch nem vesztette el eszméletét, tekintete zavaros volt, de azért látszott, hogy felismeri a körülötte állókat. Sőt, mosolyogni is próbált.

- Kalandokat kerestem. Nos, úgy látszik, megkaptam. - Fáradtan hunyta le a szemét és kis szünet után halkan mondta: - Ember, olyan gyenge vagyok, mint egy kismacska.

Francis leült az ágya mellé, Shon és Mária Veronika az ablaknál álltak.

A csend, a kínos várakozás elviselhetetlennek látszott, és ahogy múltak a pillanatok, egyre jobban gyötörte őket, mintha alattomos, tolakodó kíváncsisággal, féltve őrzött titokról akarná fellebbenteni a fátyolt.

- Jól fekszel? Jól van így a párna?

- Rosszabbul is lehetne. Hanem adhatnál egy korty japán whiskyt, az majd segít valahogy. Bosszant, hogy így halok meg... Éppen én, aki úgy undorodtam az érzékeny históriáktól!

Amint Francis segítségével megivott egy korty pálinkát, behunyta szemét; úgy látszott, mintha elszenderedne tőle, de csakhamar erőt vett rajta a lázas képzelődés.

- Még egy kortyot... Így... ez aztán az ital! Ittam én eleget ott a tynecastlei nyomortanyákon. De jó most idehaza. Hiába, Darrow a legszebb hely a világon... az Allan partján, tavasszal... emlékszel erre a dalra, Francis? Énekeld el, Jean, no halljuk, hangosabban... nem hallom, sötét van... - Francis a fogait csikorgatta, a szíve majd megszakadt. - Jól van, jól van, tisztelendő uram, meg sem mozdulok, nehogy elfogyjon az erőm... Furcsa dolog ez nagyon... előbb-utóbb... mindenki... - Hangja elhalkult, elvesztette eszméletét.

A pap az ágy mellett térdelt és imádkozott. Segítségért, ihletért könyörgött. Gondolatai azonban nem engedelmeskedtek neki, elkábította valami tompa kétségbeesés. Kísérteties csend borult a városra. Lassan közeledett az alkony. Mária Veronika lámpát gyújtott, azután visszament az ablakhoz, ajka nem mozgott, de keze szüntelenül morzsolta az olvasót.

Tulloch ereje szemlátomást hanyatlott; nyelve elfeketedett, torka rettenetesen feldagadt, a hányás ingere csuklásszerűen tört fel belőle.

Egy pillanatra úgy látszott, mintha magához térne.

- Hány óra? - kérdezte suttogva. - Ötre jár... otthon... ilyenkor ültünk ozsonnához. Emlékszel Francis, alig fértünk el a nagy kerek asztal körül...? Azután megírd ám az öregnek, hogy a fia férfimódra halt meg. Milyen furcsa... még most sem hiszek az Istenben.

- Ez most nem is fontos.

- Mi ez? Ő, Francis mondta volna ezt?

Sejtelme sem volt róla. Csak zokogott és ostoba módra szégyellte gyengeségét. Kábultan, félig önkívületben dadogta:

- Elég, ha ő hisz benned.

- Ne áltasd magadat... Nem vagyok megtérő bűnös!

- Az emberi szenvedés... Ez a megtérés!

A pap elhallgatott. A többiek sem szóltak. Tulloch Chisholm karjára tette a kezét.

- Ember, ebben a pillanatban jobban szeretlek, mint valaha... amiért nem

akarsz mindenáron betessékelni a mennyországba. Látod... - elhallgatott, majd kínlódva mondta: - Rettenetesen fáj a fejem.

Elcsuklott a hangja. Kimerülten feküdt, tekintete a mennyezeten tévelygett. Torka annyira bedagadt, hogy köhögni sem bírt jóformán.

Közeledett a vég. Mária Veronika az ablaknál térdelt, háttal fordulva. Merev tekintettel nézett kifelé a sötétségbe. Shon az ágy lábánál állt, mozdulatlan arccal.

Willie szeme megmozdult. Még nem aludt ki benne az élet utolsó szikrája. Francis látta, hogy mondani szeretne valamit, de még suttogó hang sem jön ki a száján. Odatérdelt melléje, átölelte és egészen közel hajolt a szájához. Eleinte nem hallott semmit, azután - nagyon-nagyon halkan - néhány töredezett szót:

- A mi küzdelmünk... Francis... Mit nem adnék, csakhogy megbocsássák bűneimet!

Szemére leszállt a halál árnyéka. Elfáradt, feladta a harcot. Francis inkább érezte, mint hallotta az utolsó leheletet. Nyugalom ereszkedett a szobára. Mint anya a gyermekét, úgy ölelte még egyre a halottat, aztán halkan, el-elcsukló hangon, rákezdett a *De Profunids*-ra.

- A mélységből kiáltok hozzád, Uram, Uram halld meg a szavam... Mert Tenálad van a könyörület... Tenálad a teljes megváltás.

Felállt, lezárta a halott szemét, összetette a két kezét.

Kifelé menet látta, hogy Mária Veronika még mindig az ablaknál térdel. Félig öntudatlanul a hadnagyot kereste. Látta, vagy csak képzelete játszott vele? Úgy rémlett neki, hogy Shon válla görcsösen meg-megrándul.

VI.

A ragály elmúlt, de tompa közöny ülte meg a vidéket. A rizsföldekre ráfagyott a víz. A néhány életben maradt földműves nem mert hozzányúlni a földhöz, mely annyi sok halottat takart. Megállt az élet. A házakból úgy bújtak elő a megmaradt lakók, mintha kínos téli álomból ébrednének. A kereskedők és a magasabb rangú hivatalnokok még nem tértek vissza. Az a hír járta, hogy az utak messze földön körös-körül járhatatlanok. A legöregebbek sem emlékeztek ilyen időjárásra. A hegyi átjárókat is eltorlaszolta az összefagyott hó. A Kwang lejtőin legördülő lavinák fehér hófelhői messziről is jól látszottak. A folyó felső szakaszát vastag jégpáncél borította, a szél felkavarta a havat a kétségbeejtően szürke pusztaságon. Valamivel lejjebb, ott, ahol csatorna módjára meghasadt a jég, az úszó jégtömbök tompa dörejjel vágódtak neki a Mandzsu-híd oszlopainak. A házakban otthonossá lett a nélkülözés és mögötte ott leselkedett az éhínség fenyegető réme.

Egyetlen egy hajó merészkedett a városig; Sen-siangból jött, a Leighton expedíció küldte. Élelmiszert és gyógyszereket, valamint egy zsákra való régen késlekedő levelet hozott. Rövid veszteglés után tovább ment Nanking felé; magával vitte az expedíció megmaradt embereit.

A levelek között volt egy, amely érdekes hírt hozott: Chisholm páter

lassan ballagott át a kerten, melynek mélyén kereszt jelölte Tulloch doktor sírját és a levéllel a kezében, az abban bejelentett közeli látogatásra gondolt. Úgy érezte, hogy munkájával meg lehet elégedve. Jogosan volt büszke a misszióra. Csak az időjárás gondolná meg magát végre! Bárcsak megindulna már a várva-várt olvadás.

A templom előtt Mária Veronikával találkozott. Okvetlenül közölni kell vele az újságot, bár valósággal félt, ha nagy ritkán mégis kénytelen volt megtörni a feszült hallgatást, mely olyan kínossá tette kettejük viszonyát.

- Tisztelendő anyám... a Külföldi Missziók Társaságának adminisztrátora, Mealey kanonok, felügyelőkörútra indul. Öt héttel ezelőtt szállt hajóra és egy hónap múlva minket is meglátogat. Közölni akartam önnel ezt a hírt, hátha lesz egy és más előterjeszteni valója.

Az apáca a hideg ellen vastag kámzsába burkolózott. Az alól pillantott most elő. Látszott, hogy mondani akar valamit, de nehezen indult belőle a szó. Az utóbbi időben olyan ritkán került szemtől szembe a pappal, hogy csak most tűnt fel neki, mennyire megviselték az elmúlt hetek eseményei. Rettenetesen lefogyott, az arca beesett, erősen kiálló pofacsontjain megfeszült a bőr, csak a szeme világított különös fénnyel. Mária Veronikát valami ellenállhatatlan indulat kerítette hatalmába.

- Egyetlen egy kérést akarok elébe terjeszteni - mondta, mintha a pap híre egy mélyen eltemetett óhajtást hozott volna felszínre. - Meg akarom kérni, helyezzen át egy másik misszióhoz.

Chisholm páter nem felelt mindjárt. A közlés nem lepte meg túlságosan, mégis megdöbbentette, elszomorította. Sóhajtva kérdezte:

- Nem boldog itt nálunk?

- A boldogságnak semmi köze ehhez. Mondtam önnek, hogy mikor beléptem a rendbe, azzal az eltökéléssel tettem, hogy tűrni fogok mindent.

- Még egy megvetett ember kényszerű közelségét is?

Az apáca belepirult a büszke tiltakozásba. De a lelke mélyén remegő indulat kényszere alatt tovább beszélt:

- Ön félreért. Sokkal mélyebb... lelki oka van kívánságomnak!

- Lelki oka? Megmondhatná, melyek azok a lelki okok?

- Úgy érzem, hogy ön felforgatja lelki életemet... Megbolygatja hitemet.

- Ez bizony nagyon komoly dolog - mondta Chisholm páter és sovány kezében idegesen forgatta a levelet. - Súlyosan érint engem, aminthogy önnek is bizonyára nehezére esett kimondani. De talán ön értett félre engem. Mire céloz tulajdonképpen?

- Csak nem gondolja, hogy sorra feljegyeztem mindent! - Az apáca uralkodni akart magán, de nem bírta fékezni egyre növekvő izgalmát. - Az ön magatartása... megjegyzései... például Tulloch doktor halálos ágyánál... meg mikor már meghalt.

- Kérem, csak mondja.

- Az az ember atheista volt és ön mégis a túlvilági jutalommal biztatta... a túlvilági jutalommal bíztatott valakit, aki nem hisz a túlvilági életben...

Chisholm páter sietve válaszolta:

- Isten nem a hitünk, hanem a cselekedeteink szerint ítél meg bennünket.

- Az az ember nem volt a mi egyházunk hívője... még csak nem is keresztény.

- Kit tart ön kereszténynek? Azt, aki a hét egyik napján elmegy a templomba, a többi hat napon pedig hazudik, rágalmazza, csalja embertársait? - Szelíden elmosolyodott. - Tulloch doktor nem így töltötte el az életét. Meghalt... mert másokon akart segíteni... éppen úgy, mint Krisztus!

- Szabadgondolkodó volt - ismételte makacsul az apáca.

- Lányom, jusson eszébe, hogy Krisztus Urunkat szörnyűséges szabadgondolkodónak tartották a kortársai... azért üldözték halálra.

Mária Veronika sápadtan, megbotránkozva tiltakozott:

- Ez az összehasonlítás megbocsáthatatlan szentségtörés.

- Csodálkozásba ejt ezzel a kijelentéssel... Krisztus türelmes volt... és alázatos.

Az apáca megint elvörösödött.

- Krisztus bizonyos szabályokat állított fel és az ön Tulloch barátja nem ismerte el őket... Mikor már elvesztette öntudatát, az utolsó percekben, ön nem részesítette az utolsó szentségben.

- Nem, csakugyan nem részesítettem, pedig talán meg kellett volna tennem. - Leverte, el- gondolkoztatta a szemrehányás, de azután felderült az arca. - Azért Isten mégis megbocsát neki. Hiszen ön is megkedvelte, ugye? - kérdezte megható őszinteséggel.

Az apáca habozott, lesütötte a szemét, úgy felelte:

- Igen... de, hát meg kellett szeretni!

- Akkor meg ne engedjük, hogy emléke vitára adjon alkalmat kettőnk között. Van valami, amit nem szabad elfelednünk... Krisztus tanította, az Egyház is tanítja, ami szinte hihetetlennek lát- szik, ha a mai papokat hallja. Ez a tanítás így szól: A jóhiszemű ember nem kárhozik el, még akkor sem, ha buddhista vagy mohamedán, vagy taoista vagy akár a legfeketébb kannibál, akinek nem egy felfalt misszionárius van a rovásán... Aki a maga szellemi látóköre szerint őszinte, az üdvözül. Éppen ebben áll a magasztos isteni könyörület. Miért ne fogadná barátságosan a tiszta lelkű kétkedőt, aki az Ítélet napján megjelenik trónusa előtt? Látod, itt vagyok, holott nem hittél bennem. Lépj hát be a mennyek országába, melynek létezését becsületes meggyőződéssel tagadtad. - Már-már elmosolyodott, de az apáca tekintete láttára felsóhajtott és fejét csóválva mondta: - Nagyon sajnálom, hogy ön nem ért egyet velem. Tudom, hogy furcsa természetű ember vagyok és hit dolgában is talán kissé különcködő. De ön olyan csodálatos munkát végzett itt... a gyermekek szeretik... és amit a járvány idején tett... - Nem fejezte be a mondatot. - Igaz, nem tudtunk összemelegedni... de a misszióban rettenetesen fog hiányozni!

Kérő, szelíd alázattal nézett rá, mintha választ várna. Látva, hogy hasztalan vár, elköszönt és a paplak felé tartott.

Mária Veronika bement az ebédlőbe, hogy jelen legyen a gyereksereg ebédjén. Később, dísztelen kis szobájában sokáig járt fel-alá, az iménti izgalom hatása alatt. Hirtelen megállt, kétségbeesett mozdulattal asztalához

ült, hogy folytassa a megkezdett levelet. Nem is levél volt ez; inkább olyan naplóféle. Napról-napra, mintegy a maga vigasztalására, feljegyezte érzéseit, küszködését, beszámolt munkájáról és az összegyűlt lapokat elküldte bátyjának.

Ahogy kezébe vette a tollat, mindjárt nyugodtabbnak érezte magát; az írás elpihentette idegeit.

Az imént közöltem vele, hogy áthelyezésemet kell kérnem. Hirtelen jött, kitört belőlem az elfojtott keserűség, de fenyegetés is volt benne. Magam is megijedtem, amint ajkamra tolakodtak a szavak, de azután nem bírtam ellenállni, meg akartam bántani, fájdalmat akartam neki okozni minden áron. Megtörtént, de, kedves Ernst, nincs benne köszönet... A közlés lesújtotta, de diadalmas örömöm csak egy pillanatig tartott, utána még sokkal nyugtalanabb, sokkal levertebb lettem, mint azelőtt. Kinézek erre a kétségbeejtő, kietlen, szürke pusztaságra... ó, mennyivel szebb a tél odahaza, az enyhe téli napsütés, a szánkó csilingelése, a szőlőindákkal befuttatott kis házak - és sírás fojtogat, megszakad a szívem.

A hallgatása lesújt, ebben rejlik az ereje... tűr, viaskodik, de szót nem ejt. Már elmondtam, hogyan viselkedett a járvány idején, hogy olyan bátran, olyan magafeledten járt az undok fertőzést terjesztő betegek, a szörnyű kínban haldoklók között, mintha nyomorult skótfaluja főutcáján sétálna. Nem a bátorság maga, hanem a szótlan hősiesség keltett csodálatot. Haldokló barátját átölelte, megfeledkezett a betegségről, eszébe sem jutott, hogy a haldokló utolsó véres, fertőző csírák millióit arcába freccsentő köhögése halálát okozhatja. No és a tekintete, a szívettépő részvét, a határtalan önzetlenség... a lelkembe markolt. Ha büszkeségem nem tart vissza, szégyenszemre sírva fakadok előtte. Később megint erőt vett rajtam a harag. Az bánt legjobban, hogy lenéztem, megvetettem. Bátyám, nem volt igazam. Íme, a te makacs húgod beismeri, hogy tévedett! Most ott tartok, hogy magamat vetem meg. Őt azonban gyűlölöm. Nem akarom, nem engedem, hogy lerántson magával a szent együgyűség színvonalára.

A két apácát végképpen meghódította. Szeretik és kénytelen vagyok végighallgatni magasztalásaikat. Ha csak Martháról volna szó, még hagyján; az a korlátolt eszű, bütykös-lábú, tenyeres-talpas parasztasszony imád minden reverendát viselő férfit... De Clotilde is - ez a szemérmes, félénk, könnyen piruló, szelíd, érzékeny teremtés - odaadó hívének szegődött. Amíg a pestis dühöngött és nem mozdulhattak ki a telepről, pompás meleg, puha paplant készített a pap számára. Odaadta Józsefnek, a lelkész szolgájának és meghagyta neki, tegye gazdája ágyára - biztosan elpirult, mikor az „ágy” szót kimondta. Tudod, mit felelt az a fickó? Sajnálom, nővér, de Chisholm páternek nincs ágya. Kiderült, hogy a puszta földön fekszik és a felöltőjével takarózik. No és ha ezt a felöltőt látnád! A színe fakó zöld, a kora ismeretlen, a szélei rojtosak. Szerelmes ebbe a kabátba, simogatja és büszkén emlegeti: Akkor kaptam, mikor Holywellben diákoskodtam.

Martha és Clotilde, gyanítva, hogy nem törődik a rendes táplálkozással,

bekíváncsiskodtak a konyhájába. Úgy jöttek ki onnan, mint két megrökönyödött kávénénike. Nevetnem kellett rajtuk, mikor elmondták, amit már különben is tudtam, vagy legalább is sejtettem, hogy nem eszik mást, mint feketekenyeret, krumplit és bablevest. József egy fazék krumplit főz egyszerre, ezt azután kosárban tartja és ha megéhezik, kivesz egyet-egyet és azon hidegen, sűrű bablevesbe mártva megeszi. Mire a kosár kiürül, az utolsó darabok rendszerint penészesek.

- Rettenetes! - hápogta szörnyülködve ez a két liba, mire azt mondtam nekik:

- Cseppet sem rettenetes, mert aki nem szokta meg a jobbat, nem érzi hiányát!

- Igenis, tisztelendő anyám - felelte erre Clotilde és csendesen elvonult.

Azt hiszem, ez a Clotilde szíves örömest vezekelne akár egy álló hétig is, ha megérné, hogy a pap valami rendes, meleg ételt eszik. Ernst, te tudod, mennyire gyűlölöm a hízelgő, alázatos apácát, aki ha papot lát, csaknem elolvad a szemforgató elragadtatástól. Én nem állok be közéjük, ezt megfogadtam már Coblenzben, mikor felvettem a fátyolt, azután Liverpoolban is... és megtartom ezt a fogadalmat... még Pai-tanban is! Ernst, te sohasem fogod megtudni, milyen ez a kínai bableves. Levesnek sűrű, főzeléknek ritka, a színe vöröses, az íze... Mocsárvízbe áztatott fűrészpornak lehet ilyen íze!

Feltekintett, mert neszt hallott az ablak felől.

Ó, Ernst... alig hihetek a szememnek... megindult az eső.

Letette a tollat, nem volt képes folytatni az írást. Komor bizalmatlansággal nézett az ablakra, melynek üvegén nehéz könnycseppek módjára folyt végig az eső.

Két héttel később még egyre esett. Az ólomszürke égből, mint felszaggatott zsilipből, szakadatlanul ömlött az áradat. A nagy cseppek szitává lyuggatták a hó sárgás felszínét. A hó... a hó azonban kitartott, mintha itt akarna maradni örökre... A templom tetején meg-megindult egy-egy hótömb és tompa puffanással zuhant az iszapba. Esőpatakok rohantak végig a piszkos barna sáron, a meglazult hótömeg lefelé csuszamlott a lejtőn és csobbanva vágódott a folyóba. A misszió egyetlen sártengerré változott.

Azután, nagy sokára, előtűnt a föld. Az Ararát csúcsát sem üdvözölhették nagyobb örömmel. Az elszórt barna foltok lassan nagyobbodtak, egybeolvadtak, a tájék színe megváltozott, az itt-ott gyér fűvel tarkított kietlen pusztaságon széles repedéseket, mély gödröket ásott az áradat. És szünet nélkül zuhogott az eső. A misszió tetői nem bírták az ostromot, a házak ereszeiről zuhatag módjára ömlött a víz. A gyermekek elkékült arccal dideregtek a teremben, Martha nővér vödröket helyezett el mindenüvé, ahol nagyobb nyíláson folyt be az eső, az agyonhűlt Clotilde pedig a tisztelendő anya ernyője alatt tartott leckét.

A kert laza talaja sem állt ellen az árnak. A víz kavarogva hordta le a

lejtőn, sareta- és leanderbokrok úsztak a zavaros felszínen. A halastó potykái rémülten kerestek utat az örvényben. Lassan a fák tövét is kikezdte az eső. A katalpalk meztelen fehér gyökerei, mint polipkarok, kapaszkodtak a talajba, de nem bírták soká, lassan elterültek a földön. Utánuk a fehérvirágú szederfák követték a példát, azután a virágjában álló szilvafasor és egy nappal később az alsó falkerítést is elmosta az eső. Csak az erőteljes cédrusfatörzsek és az óriás banánfák élték túl a szörnyű végítéletet.

A Mealey kanonok érkezését megelőző napon Chisholm páter a templom felé mentében megállt, hogy szót váltson Fuval, a misszió kertészével.

- Imádkoztam, hogy jöjjön az olvadás. Az Isten megbüntetett, amiért olyan türelmetlen voltam.

Fu, mint a kertészek általában, mogorva természetű ember volt.

- Mit gondol majd felőlünk a nagy *sang-fu*, aki olyan messziről jön hozzánk, ha meglátja ezt a pusztulást? Ó, ha tavaly látta volna a virágzó liliomokat!

- Nem szabad csüggednünk, Fu. A kárt jóvá lehet tenni.

- Minden növényem oda van - siránkozott a kertész. - Elölről kell kezdenünk az egészet.

- Ilyen az élet is... Ha minden elveszett, újra kezdődik!

Francis biztatta ugyan a kertészt, de lelki erejét súlyos próbára tette a szerencsétlenség. Amint a gyertyafényben ragyogó oltár előtt térdelt, úgy rémlett neki, mintha a gyermekek kórusán túl vízcsobogást hallana. Nem vette tudomásul, mert hiszen füle az utóbbi hetekben megszokhatta ezt a hangot. Szomorúan gondolt a lesújtó benyomásra, melyet a látogató szerez majd, ha meglátja a siralmas állapotban levő missziót, de elkergette magától ezt a hiúságos gondolatot.

A mise végén, miután József eloltotta az oltár gyertyáit és bezárta a sekrestye ajtaját, Francis lassú léptekkel tartott kifelé. A templom hajójában megszorult a párás levegő. A gyerekeket Martha nővér vezette vacsorához, de a tisztelendő anya és Clotilde nővér még imádkozott a nyirkos térdeplőn. Chisholm páter szótlanul haladt el mellettük, de pár lépéssel odébb hirtelen megállt. Clotilde szűnni nem akaró heves náthája, Mária Veronika elkékült ajka gondolkodóba ejtette. Valami különös benső meggyőződés azt mondta, küldje ki őket a templomból, egy pillanatig se maradjanak.

Odament hozzájuk.

- Ne vegyék rossz néven... be kell zárnom a templomot.

A nőket meglepte ez a szokatlan felszólítás, de nem szóltak, engedelmesen felálltak és kimentek. Francis bezárta a kaput és a zuhogó esőben elindult a két apáca nyomában.

Egy pillanattal később bekövetkezett a földindulás. Tompa moraj hallatszott, mely mindjárt földalatti dübörgéssé erősödött. Clotilde felsikoltott, mire Francis hirtelen megfordult és látta, hogy a karcsú torony, az egész kis templom megmozdul. A fehér, esővíztől fénylő épület inogni kezdett és végül, mint akit halálra sebeztek, engedett. Francisnak elállt a szívverése. A meggyengült alapzat óriási robajjal omlott össze. Előbb az egyik oldal dőlt le, azután az oromfal; ezt még látták, de a többi kettétört

fagerendák, üvegcsörömpölés rémes víziójává kavarodott össze. A temploma, az ő szép temploma semmivé lett.

Kővé meredten, fájdalomtól sújtva állt ott egy pillanatig, azután a romok közé rohant. Hiába: az oltár darabokra tört, a szentségtartót apró szilánkokra zúzta a rászakadt gerenda. Nem maradt ott épen semmi. Miseruhái a drága Ribiero relikviával együtt foszlányokra szakadt. Amint födetlen fővel állt a zuhogó esőben, a mögötte hullámzó rémült hangzavarból tisztán kihallotta Martha nővér jajveszékelését.

- Miért... miért kellett ennek megtörténni? - Az apáca kezeit tördelve siránkozott. - Istenem, ennél szörnyűbb csapás nem érhetett volna bennünket.

Francis - talán inkább a maga, mint az apáca vigasztalására - halkan mormolta:

- Ha tíz perccel előbb történik, mind egy szálig ottveszünk.

Mit volt mit tenni? Sorsára hagyták az esőben feketéllő romhalmazt.

Mealey kanonok másnap három órakor pontosan megérkezett. A megáradt folyón a dzsunka nem jöhetett egészen Pai-tanig, hanem valamivel feljebb vetett horgonyt. Hordszéknek nyoma sem volt, csak néhány kétkerekű kordé várta az utasokat. Az a kevés kuli, akit megkímélt a járvány, ezeken szállította a hajóval érkezőket. Méltóság ide, méltóság oda, nem lehetett válogatni, a kanonok kordén, kalimpáló lábbal, derékig sárosan, érkezett a misszióhoz.

Clotilde nővér énekkel, zászlót lobogtató gyermeksereggel készült a vendég fogadására, de erről a szerény ceremóniáról is lemondtak. Francis, aki az erkélyről látta az érkezőt, elébe sietett.

- Kedves Chisholm páter! - örvendezett Mealey, melegen megrázva Francis mindkét kezét. - Hónapok óta nem volt ilyen boldog napom. Emlékszel, megjósoltam, hogy egyszer csak itt termek. Most, hogy az egész világ figyelme a ragály sújtotta szenvedő Kína felé fordult, régi tervem testet öltött. - Hirtelen elhallgatott; meglátta Francis mögött a romhalmazt. - De... nem értem. Hol van a templom?

- Ennyi maradt belőle.

- Ez a kőhalom itt...? De hiszen a te jelentésed gyönyörű templomról beszélt.

- Azóta meglátogatott bennünket a sors - felelte csendesen Francis.

- Ez... ez egyszerűen érthetetlen... és felettébb kellemetlen!

Francis a vendéglátó házigazda mosolyával mondta:

- Majd ha a meleg fürdő után átöltöztél, elmondom, hogy történt.

Egy órával utóbb Anselm frissen, pirosan, fényes fekete talárban ült az asztalnál és méltatlankodva kavarta a meleg levest.

- Megvallom, Francis, hogy életem egyik legsúlyosabb csalódása... eljövök ide, a kereszténységnek ebbe a végvárába és... - Elbiggyesztett, húsos ajkához emelte a kanalat. Mealey kanonok meghízott kissé az utóbbi években. Testes, széles vállú, tekintélyes férfi lett belőle, az arca most is rózsás, a szeme világos, modora sima, alkalmazkodó... szívélyes és

közvetlen, vagy kenetesen méltóságos, ahogy a szükség kívánta. - Szívem hő vágya teljesült volna, ha misét celebrálhatok a te kis templomodban, Francis. Úgy látszik, gyenge volt az alapépítmény.

- Csoda, hogy egyáltalán felépülhetett.

- Ostobaság! Elég időd volt, hogy megfelelően berendezkedj. Mit mondjak nekik otthon? - Bosszúsan nevetett. - Megígértem, hogy előadást fogok tartani utamról a Missziós Társaság londoni központjában, ezzel a címmel: „A Szent András Misszió, vagy Isten a legsötétebb Kínában." A fényképező készülékemet is elhoztam, hogy a helyszínen felvett képekkel kísérjem az előadást. Nagyon furcsa helyzetbe hoztál engem... meg a többieket is.

Hallgattak egy darabig, azután megint csak Anselm vette fel a szót.

- Tudom, hogy nagy nehézségekkel kellett megküzdened - mondta kenetes nehezteléssel - de ki az, akinek nehézségek nélkül sikerül minden? Mi is odahaza, különösen mióta eltöröltük a kettős adminisztrációt... MacNabb püspök halála után...

Chisholm páter megdöbbenve egyenesedett fel.

- Meghalt?

- Igen, meghalt szegény öreg. Tüdőgyulladás vitte el... márciusban. Nagyon megöregedett, szeszélyes volt és kiszámíthatatlan, mindnyájunkra nézve megváltás volt, mikor csendesen, szenvedés nélkül elköltözött. A koadjutora, Tarrat következett utána a püspöki székben. Kiváló férfiú.

Chisholm páter eltakarta a szemét. Rozsdás Mac elment... Egyszerre megrohanták az emlékek: az óriás lazac, a találkozás a Stinchar partján, jóságos, okos tekintete, mikor Holywellben elpanaszolta neki aggodalmait, a meleg búcsúszavak a kínai utazás előestéjén: - Légy erős, Francis, Isten és a mi jó öreg Skóciánk dicsőségére.

Anselm baráti elnézéssel biztatta.

- Nos, mindegy. Szembe kell néznünk a bajjal. Most, hogy itt vagyok, majd rajta leszek, hogy átsegítselek a nehézségeken. Alaposan értek a szervezés munkájához; e téren bőséges tapasztalatokat szereztem. Ha érdekel, majd elmondom, hogyan állítottam talpra a Missziós Társaságot. Személyes közbenjárásom Londonban, Liverpoolban és Tynecastleban egy csapásra harmincezer fontot eredményezett és ez csak az első lépés volt a cél felé. - Önelégülten mosolygott. - Ne csüggedj, kedves barátom, ne vedd a szívedre az iménti... megérdemelt... szemrehányó szavakat. Most majd megkérjük a tisztelendő anyát, ebédeljen velünk és hármasban megbeszélünk mindent.

Francis nagy erőfeszítéssel elhessegette a tolakodó emlékeket.

- A tisztelendő anya szívesebben ebédel az apácák házában.

- Mert nem úgy hívtad, amint kellett volna. Szegény jó Francisom - folytatta Anselm leereszkedő részvéttel - mindig tudtam, hogy édeskeveset értesz a nőkhöz. Bízd csak rám, majd meglátod, hogy elfogadja a meghívást.

Másnap Mária Veronika csakugyan megjelent az ebédnél. Anselm az átaludt éjszaka és a reggeli körséta után pompás kedvében volt. Az iskolában látottakkal nagyon meg volt elégedve és bár csak nemrég váltak el, túlzott szívélyességgel üdvözölte.

- Tisztelendő anyám, ez aztán a megtiszteltetés! Egy pohárka sherryt?

Nem parancsol? Kár pedig, mert kitűnő... világos Amontillado. Sokáig volt úton, az igaz, mert hazulról hozom. Kicsit erős, de jóféle spanyol holmi, a zamata felséges.

Asztalhoz ültek.

- Nos, Francis, mivel traktálsz bennünket? Remélem, nem lesznek titokzatos kínai ételek, fecskefészek leves, vagy elefántcsont pálcikák paradicsommadár tojással? Ha, ha! - Mealey kedélyesen kacagott és jókora adag csirkehúst vett a tányérjára. - Ámbár majdnem mondhatnám, hogy szerelmese vagyok a keleti konyhának. A hosszú hajóúton... viharos utazás volt... néhány napon keresztül szerény szolgájukon kívül egy lélek sem jelent meg az étkezéseknél - valami egészen kitűnő kínai ételt kaptunk, csau-mein volt, ha jól emlékszem.

Mária Veronika felnézett.

- A csau-mein kínai étel? Nem inkább szentképek gyűjtését jelenti ez?

Anselm megrökönyödve bámult rá.

- Hogy mondta, tisztelendő anyám? Hogy a csau-mein... Á, hát ki ismeri ki magát ebben a kínai kiejtésben?! - Francisra pillantott, mintha tőle várna segítséget, de minthogy nem kapott, elkacagta magát: - Mein vagy dein vagy sein, nekem ugyan mindegy; a fő, hogy ízlett. Ha, ha! - Megfordult, mert József a másik oldalról salátával kínálta. - Étel ide, étel oda, a Kelet varázsa rabul ejti az embert. Mi nyugatiak a kínaiakat alsóbbrendű fajnak szeretjük nevezni. Ami engem illet, szívesen kezet rázok velük, ha hisznek Istenben és... a karbolszappanban!

Chisholm páter lopva Józsefre pillantott, akinek arcán egy vonás sem mozdult, csak az orrcimpája remegett kicsit.

- Most pedig - mondta egyházférfiúhoz méltó ünnepélyes komolysággal - lássunk munkához. Gyerekkoromban a mi kedves Chisholm páterünk sokszor bajba kevert. Most rajtam a sor, hogy kihúzzam a csávából.

A megbeszéléstől persze egyikük sem lett okosabb. Azt azonban megtudták, milyen tüneményes pályát futott be Anselm odahaza. Amint megszabadult a plébánia teendőitől, teljes lelkesedéssel szentelte magát a Misszió Társaság ügyeinek, jól tudva, hogy az Egyháznak szívügye a hittérítés és hogy készséggel támogatja azokat, akik önzetlenül szolgálják a szent célt.

Munkáját nyomon kísérte az elismerés. Utazni kezdett, égő buzgalommal szónokolt a nagyobb városokban. Értette a módját, hogyan kell barátokat szerezni magának és az ügynek és fontosnak tartotta a személyes meggyőződést. Egy-egy útjáról, Manchesterből, Birminghamból hazatérve azonnal leült és egész sereg elragadtatott hangú levelet írt, megköszönve a pompás ebédet, az élvezetes vacsorát, a nagylelkű adományt. Levelezése csakhamar olyan méreteket öltött, hogy titkárra volt szüksége.

Végül London is tudomást szerzett vendégszónoki kiválóságáról. Első szereplése a Westminster szószékén szenzációs sikerré dagadt. A nők kezdettől fogva bálványozták. Kedvence lett a gazdag, vakbuzgó vénkisasszonyoknak, akik halk előkelőségű palotáikba valóságos estélyeket

rendeztek tiszteletére. Lekötelező modora minden ajtót megnyitott előtte. Az Athenaeum levelező tagjának választotta. És a Missziós Társaság pénzeszsákjának gyors megdagadása megszerezte számára a felsőbbségek elismerését is.

Elenyésző kevesen voltak azok, akik zúgolódtak az északi egyházmegye legfiatalabb kanonokjának tüneményes pályafutása miatt. A cinikusok is, akik gyors emelkedését nem éppen jó tulajdonságainak tulajdonították, kénytelenek voltak elismerni kivételes üzleti érzékét. Meg kell hagyni, hogy a cselekvés szédületében sem vesztette el a fejét. Értett a számvetéshez és okosan bánt a pénzzel. Őt év alatt két új missziót alapított Japánban és egy szemináriumot a bennszülöttek számára Nankingban. A tynecastlei Missziós Iroda nagy és eredményes munkát végzett és nem voltak adósságai. Szó, ami szó, Anselmet nem csalta meg az élet. Kétségtelen, hogy Tarrant püspök hathatós támogatásával hatalmas műve nem áll meg a fejlődés útján. Két nappal a hivatalos értekezlet után elállt az eső és a nap sápadtan kémlelt le a rég nem látott földre. Mealeynek egyszeribe megjött a kedve, tréfálni is tudott.

- Látod, meghoztam a jó időt - mondta Francisnek. - Más ember, ha utazik, a napfényt keresi. Nálam meg fordítva van a dolog. A nap jön énutánam.

Rögtön elővette a fényképező készüléket és tucatszámra csinálta a felvételeket. Energiája nem ismert határt. Reggel kiugrott az ágyból és rögtön Józsefet szólította.

- Boy, boy! a fürdőmet. - A tanteremben misét szolgáltatott. A bőséges reggeli után, trópusi sisakban, vastag bottal a kezében, a fényképező készülékkel a vállán, útnak indult.

Elment mindenüvé, a pai-tani járványfészek hamuja alatt, vigyázva, hogí feltűnést ne keltsen, apró emléktárgyak után kutatott. A kétségbeejtő pusztulás láttára áhítatosan ismételgette:

- Az Úr keze! - Az érdekesebb városkapuk előtt hirtelen megállt, drámai mozdulattal intett barátjának: - Várj egy pillanatig. Ezt nem mulaszthatom el. A világítás kitűnő.

Vasárnap jó hangulatban ült ebédhez.

- Az imént villant eszembe. Azt az előadást mégis meg fogom tartani. A kiindulása ez lesz: Veszedelmek és nehézségek a missziós munka terén. A misszió mint mentsvár a pestis- és árvíz sújtotta Kínában. Ma reggel hatásos felvételt készítettem a templom romjairól. Szinte látom, amint megjelenik a vetítővásznon: Isten az övéit is sújtja. Pompás cím, nemde?

Elutazása előestéjén azonban magatartása megváltozott, hangjából ünnepélyes komolyság csengett.

- Köszönettel tartozom neked, hogy vendégszerető hajlékot nyújtottál a fáradt vándornak. De gondterhes szívvel távozom innen. Nem látok semmiféle lehetőséget arra, hogy felépítsd a templomot. A Társaság egy felesleges fillérrel sem rendelkezik.

- Nem is kértem - mondta Francis, akit, úgy látszik, kikezdett az elmúlt két hét idegpróbája és rideg önuralma végül mégis felmondta a szolgálatot.

Mealey éles oldalpillantást vetett rá.

- Sokkal reményteljesebb lenne a helyzet, ha sikerült volna megnyerned a gazdag családokat, ha legalább Csia úr, a jó barátod, látta volna meg a világosságot.

- Nem látta meg - mondta Chisholm páter kurtán. - De bőkezűen adott és egy tael nem sok, annyit sem kérnék tőle.

Anselm bosszúsan vont vállat.

- Ez a te dolgod. Én azonban kénytelen vagyok őszintén megmondani, hogy ennek a missziónak a vezetése szomorú csalódás számomra. A hívek számát össze sem lehet hasonlítani többi missziónk statisztikai adataival. Központunkban grafikonok szemléltetik a missziók eredményeit, a tied a legszerényebb valamennyi között.

Chisholm páter mereven nézett maga elé és összeszorított szájjal hallgatta a kanonok megjegyzéseit. Az utolsóra gúnyosan vetette oda:

- Úgy látszik, a misszionáriusok egyéni képességei nem mindenütt egyformák.

- És az ügyért való lelkesedésük sem egyforma - vágta vissza Anselm, akit elevenén talált Francis iróniája. - Miért zárkózol el olyan makacsul tanítók alkalmazása elől? Bevett szokás ez. Ha csak három használható embered van, havi negyven tael fizetéssel, ezer keresztelés mindössze tizenötezer kínai dollárba kerül!

Francis nem felelt. Kétségbeesetten imádkozott magában, hogy el ne ragadja az indulat. Tűrnie kell ezt a megaláztatást, mert bizonyára rászolgált.

- Túlságosan sokat vállalsz és nem győzöd egyedül - folytatta Mealey. - Azt sem tartom helyesnek, hogy olyan szegényesen élsz. Többet kellene mutatnod kifelé, hordszéket, szolgákat tartani; az ilyesmi erősen hat a bennszülöttekre.

- Tévedsz - felelte Francis határozottan. - A kínai gyűlöli az efféle hivalkodást. Azt mondják rá: ti-mien. És ha papok teszik, azokat mélységesen megvetik.

- Ez azonban bizonyára csak az ő pogány papjaikra vonatkozik - mondta Anselm ingerülten.

- Hát aztán? - Francis nem állhatta meg, hogy el ne mosolyodjék. - Azok között is akadnak jóindulatú, nemesen gondolkodó emberek.

Kínos hallgatás követte ezt a kijelentést. Anselm megütközve vetette vállára köpenyét.

- Ezek után kár minden szóért. Megvallom, hogy magatartásod fájdalmasan érint. A tisztelendő anyát is megbotránkoztatod. Az első pillanattól kezdve világosan láttam, hogy ellentétek vannak közöttetek.

Anselm felállt és szobájába vonult.

Francis még sokáig ült ott az egyre sűrűsödő ködben; ez az utolsó megjegyzés sokkal jobban fájt neki, mint a többi, mert megerősítette aggodalmát. Biztosra vette, hogy Mária Veronika közölte Mealey-vel az áthelyezésre vonatkozó kívánságot.

Mealey kanonok másnap reggel útra készen állt a paplak előtt. Hosszú útra indult. Először visszatér Nankingba és egy hetet tölt a vikariátuson,

onnan Nagaszakiba utazik és végiglátogat hat japán missziót. Poggyásza készen volt, várta a hordszék, mely majd a dzsunkához viszi, a nővérektől és a gyermekektől már elbúcsúzott. Útnak öltözve, zöldhálós trópusi sisakban, sötét szemüvegben Chisholm páterrel váltotta az utolsó szavakat.

- Nos, Francis - mondta és leereszkedő megbocsátással nyújtott kezet - váljunk el jó barátságban. Tudom, hogy nem vagy a szavak embere, de a szíved jó. - Kiegyenesedett. - Különös! Most már ég a föld a lábam alatt. Úgy látszik, a véremben van az utazás. A viszontlátásra. Au revoir. Auf Wiedersehen. És ami a legfontosabb az Isten legyen veled!

Arcára húzta a szúnyoghálót és beszállt a hordszékbe. A kulik nyögve emelték vállukra és megindultak vele. A misszió ledőlt kapuja előtt kihajolt a hordszék ablakán és fehér zsebkendővel búcsút intett.

Naplementekor, amint Francis mindennapos, megszokott sétájára indult a kezdődő szürkület visszhangos csendjében, elgondolkozva állt meg a templom romjai között. Letelepedett egy kőhalomra. Öreg mesterére gondolt - csodálatosképpen még ma is az iskolásfiú szemével látta Rozsdás Macot - és a meleg szavakra, melyekkel bátorságra, kitartásra buzdította. Most nagy szüksége lett volna bátorságra. Az elmúlt két hét, a folytonos erőfeszítés, melyet látogatójának fölényes, vállveregető atyáskodása kényszerített rá, kiszívta ellenálló erejét. Holott talán Anselmnek volt igaza. Nem állta meg a próbát, sem Isten, sem az emberek előtt. Amit tett, az édeskevés. És ez a kevés, nagy fáradsággal elért eredmény is semmivé lett. Mi lesz most? Fáradt reménytelenséggel gondolt a jövőre.

Amint ott állt, lehajtott fejjel, nem hallotta a feléje közeledő lépteket. Csak akkor eszmélt fel, mikor Mária Veronika megszólította.

- Zavarom talán?

Meglepődve kapta fel a fejét.

- Nem... nem... amint látja.

A szürkületben csak annyit látott, hogy az apáca arca sápadt, meg hogy valami különös merevséget erőltet magára, de nem láthatta az arc ideges rándulását. A hangja tompán csengett.

- Meg akarom mondani, hogy én...

- Nos, csak mondja.

- Bizonyára megalázó, amit mondani akarok, de meg kell mondanom. Én... én a bocsánatát kérem. - Az első szavakat erőszakkal tépte ki magából, de aztán úgy ömlöttek, mint a forró folyam. - Keservesen, mélységesen megbántam, amit ön ellen vétettem. Szégyenletesen, bűnösen viselkedtem az első perctől fogva. A büszkeség ördöge dolgozott bennem. Ilyen voltam mindig. Kislánykoromban a nevelőnőm fejéhez vágtam mindent, ami a kezem ügyébe esett. Már hetek óta tudtam, hogy oda kell mennem önhöz... hogy meg kell mondanom... de a büszkeségem, a makacs gonoszságom visszatartott! Az elmúlt tíz nap alatt a szívem vérzett, sírt... mennyi megalázást kellett eltűrnie ettől a jól táplált, nagyvilági paptól, aki arra sem méltó, hogy a sarúját megoldja. Atyám, én gyűlölöm magamat. Bocsásson meg... bocsásson meg nekem... - A hangja elakadt, térdre rogyott és zokogva takarta el arcát.

Az égről eltűnt az alkony színorgonája, csak a távoli csúcsok mögül sugárzott elő az utolsó halvány fénykéve. Csakhamar sötétbe olvadt ez is és a homály ráborult a térdelő apácára. A hosszan tartó csendben egy magányos könnycsepp hullott le valahonnan Veronika arcára...

- Így most már itt marad velünk?

- Igen, igen... - zokogta az apáca és azt hitte, a szíve szakad meg. - Itt maradok, amíg csak el nem kerget. Boldogan fogom önt szolgálni... az ön lelke a legszebb... a legmélyebben érző lélek...

- Csitt, gyermekem. Bizony szegény, jelentéktelen teremtés vagyok... önnek volt igaza... nagyon egyszerű ember...

- Atyám, könyörüljön rajtam - esdekelte zokogva Mária Veronika.

- Ön pedig előkelő hölgy. De Isten előtt gyermekek vagyunk mindketten. Ha együtt dolgozunk... ha segítjük egymást...

- Segíteni, dolgozni fogok minden erőmmel. Egyet máris tehetek. Írok a bátyámnak és ő felépíti a templomot... újra szép lesz a misszió. Neki hatalmas birtokai vannak, ha kérem, örömmel ad. Csak ön ne hagyjon el... Segítsen, hogy szabaduljak az átkozott büszkeségtől!

Elhallgattak. A zokogás lassan halkult. Francis szívét elöntötte a szeretet melege. Megfogta a nő karját, hogy felemelje, de az nem mozdult. Erre ő is odatérdelt melléje. Nem imádkozott, csak belebámult a tiszta, szelíd éjszakába, melyből, messze századokon túlról, árnyas kert bokrai mögül, egy másik térdeplő, szegény, alacsony származású ember nézett le rájuk.

VII.

Ezerkilencszáztizenkettőben, egy napos délelőtt, Chisholm páter mézet pergetett a konyhakert végében álló kis műhelyben. Mióta Mária Veronika átadta neki a csinos bajor stílusban épült házikó kulcsát, minden pihenő idejét az esztergapad mellett töltötte. A polcon szép rendben sorakozott a mindenféle szerszám, a gyaluforgáccsal teleszórt padlón nagy bádogedényben gyűlt az aranyszínű, édes illatú, folyékony méz, a padon lapos bádogtálakban a narancspiros viasz, melyből holnapra olyan pompás, szelídfényű, illatos gyertya készül, hogy a római Szent Péter templomban sincs különb. Elégedett sóhajjal törölte le homlokáról az izzadságot. Vállára emelte a mézesbödönt, behúzta maga után a műhely ajtaját és az iskola felé indult. Milyen boldogság, a madárdalos reggel, a hűvös hajnali levegő, a harmatos fű, és hogy semmi se hiányozzék a tökéletes boldogsághoz, a munka, no meg az egyszerű életmód itt, az anyaföld ölén, ahonnan nincs is messze az ég. És munkája változatos: dolgozik a két keze, dolgozik az agya, a munka oroszlánrészét azonban a szíve végzi.

A nép kiheverte az árvizet, a ragályt és az éhínséget és jólétben élvezi a békét. A misszió is, melyet öt évvel ezelőtt keltett új életre Ernst von Hohenlohe gróf bőkezűsége, szépen gyarapodik. Az új templom jóval nagyobb lett, mint a régi. Chisholm páternek gondja volt rá, hogy erős alapzatú, szilárd építmény készüljön. Margit királyné korának skót templomait vette mintául, mellőzte a vakolatot és mire elkészült, az

egyszerű harangtorony, a klasszikusan dísztelen, de szilárd építmény jobban tetszett neki, mint a külsejében talán formásabb, de gyengeségben korai halálra ítélt egykori templom. Az iskolát kibővítették, új gyermekotthont építettek hozzá. Megvásároltak két szomszédos telket és valóságos kis mintafarmot rendeztek be rajtuk, sertésóllal, tehénistállóval, tyúkketreccel. Martha nővér facipősen, feltűrt szoknyával járt-kelt a csirkéi között, kötényéből magot szórt nekik és flamand nyelven szólítgatta őket.

Híveinek száma hatszázra emelkedett és önként, szívesen jött valamennyi, nem kényszer vagy csábítás vezette őket az oltár elé. Az árvák száma megháromszorozódott; a nagyobbacska lányok már segítettek a nővéreknek a kicsinyek körül, sőt akadt köztük néhány apácajelölt is meg olyanok, akiket nemsokára szárnyra kell majd ereszteni. A legidősebbnek maga Chisholm páter szerzett férjet Liu faluból és szerényen mosolygott, ha házasságszerző ügyességét emlegették. Legutóbb liui látogatásakor a fiatalasszony szemlesütve újságolta, hogy nemsokára vissza kell ám jönnie, mert keresztelő lesz náluk. Odahaza nem győzött mesélni erről a kedves, örvendetes benyomásokban gazdag kirándulásról.

Negyvenhárom éves, hajlott hátú, kopaszodó, korán megöregedett ember lett belőle. Tagjait kikezdte a köszvény. Amint egyik válláról a másikra emelte a mézes bödönt, jázminá得 legyintette meg arcát. A gyönyörű kertet szintén Mária Veronikának köszönhette. Mert hiába volt a nagy kézügyessége, a virágokkal nem igen tudott bánni, míg Mária Veronika keze alatt szemlátomást nőttek, fejlődtek. Hazájából, Ausztriából kapta a magokat, meg a féltő gonddal csomagolt palántákat. Peking és Canton híres kertjeiből is szerzett egy-egy ritka csemetét. Ez a kis paradicsom itt körös-körül, ez a daltól hangos, zümmögő, napfényes, égigmagasló kupolájú templom Mária Veronika műve volt.

Kettejük barátsága hasonlított ehhez az elragadóan szép kerthez. Valahányszor Chisholm páter esti sétájára indult, itt találta Mária Veronikát, amint erős kesztyűvel a kezén, vagdosta a buján tenyésző, fehér virágú peoniákat, karóhoz kötött egy-egy szökevény klematis-ágat, öntözte az azaleákat. Ilyenkor beszélték meg a napi eseményeket, de akárhányszor még csak nem is beszéltek. Megvárták, amíg kigyulladnak a szentjánosbogarak, azután jó éjszakát kívántak egymásnak.

Amint Chisholm páter a felső kapuhoz ért, a gyerekek párosával éppen az ebédlő felé tartottak. Mosolygott és meggyorsította lépteit. Mire a terembe ért, a fekete fejű, sárga arcú apróságok már körülülték az asztalt, melynek egyik végén Mária Veronika, a másikon Clotilde nővér foglalt helyet. Martha nővér és a kínai noviciák párolgó rizslevest mertek kék tányérokba, melyeket Anna, a talált gyermek, aki időközben felnőtt leánnyá fejlődött, mogorva képpel osztott szét.

Chisholm páter beléptére a gyereksereg elhallgatott. Francis szégyenkező pillantással kért elnézést a tisztelendő anyától és diadalmas mosollyal az asztalra állította a mézesbödönt.

- Itt a friss méz, gyerekek! Milyen kár, hogy egyikőtök sem szereti.

Az éles gyerekhangok tiltakozása úgy hangzott, mint pajkos majomsereg

fecsegése. Francis komoly képet vágott, szomorúan bólogatott és odafordult a legkisebb gyerekhez, egy három-négyesztendős komolyképű kis mandarinhoz, aki álmosan szopogatta kanalát és kis kerek hátsójával szüntelenül izgett-mozgott a padon.

- A jó gyerekek megvetik a nyalánkságot, igaz-e? Nos hadd halljam, Symphorien - rettenetes, hogy micsoda soha nem hallott szentek neveire kereszteltették gyerekeiket az újdonsült hívek! - mit szeretnél jobban: katekizmust tanulni, vagy mézet kóstolni?

- Mézet! - felelte a csöppség, de amint Chisholm páterre pillantott, úgy megijedt a vakmerő kijelentéstől, hogy sírva fakadt és legurult az asztal alá.

Francis kacagva szedte fel a gyereket.

- No ne sírj, Symphorien! Derék fiú vagy és a derék gyerekeket szereti a Jóisten. Amiért igazat mondtál, két kanál mézet kapsz.

Francis érezte Mária Veronika szemrehányó tekintetét. Most majd kijön utána és azt fogja mondani:

- Ej, ej, Chisholm páter... hová lesz a fegyelem?...

Hála Istennek, rég elmúlt az az idő, amikor szomorúan, lesújtva vesztegelt az iskolaszoba ablaka alatt és kétszer is meggondolta, mielőtt belépett a barátságtalan levegőjű terembe. Ma már nem csinált titkot abból, hogy majomszeretettel csüng a gyerekeken. Azt mondta, hogy mint pátriárkát, megilleti ez a kiváltság.

Mária Veronika kikísérte. Az apáca arca komoly volt, de nem tett neki szemrehányást. Úgy látszik, komolyabb dolog foglalkoztatta.

- József kellemetlen hírt hozott - mondta.

- Igen, tudom, nősülni akar a csirkefogó... hát persze... és egyre arról beszél, milyen nagyszerű lenne és milyen szükséges, ha portásfülkét építtetnénk a főkapu mellé... természetesen nem neki és a jövendőbelijének, hanem a missziónak van rá múlhatatlan szüksége.

- Nem, nem a portásfülkéről van szó, hanem egy másik épületről. Bizonyára emlékszik arra a kitűnő fekvésű telekre a Lámpás-utcában. A munkások valóságos hadserege dolgozik, hajórakományszámra hordják a fehér építőkövet Sen-siangból. Ha az amerikai milliomosok a fejükbe vesznek valamit, akkor nem számolják a garasokat. Pár hónap és készen lesz az új nagyszerű intézet, amilyent a jó pai-taniak még álmukban sem láttak. Lesz benne fiú-, és lányiskola, játszótér, ingyen népkonyha, ingyenes orvosi rendelő, kórház állandó orvossal!

- Miféle intézet? - kérdezte Chisholm páter aggódva.

Mária Veronika könnyek között felelte:

- A másik misszió. Az amerikai methodisták építik.

Francist annyira meglepte a hír, hogy elakadt a szava. Soha, egy pillanatra sem jutott eszébe, hogy itt, az Isten háta mögött, ilyen meglepetés is érheti. Clotilde nővér az ebédlőbe hívta. Mária Veronikát; Francis magára maradt komor gondolataival.

Lehajtott fejjel indult lakása felé. Középkori várát bevehetetlennek hitte, és íme a kapu előtt az ellenség. Gyermekkori emlék jutott eszébe. Éppen úgy érzi magát, mint mikor hosszas keresés után gyümölccsel rakott

bokorra akadt az erdő mélyén, de egyszerre megjelenik valaki és se szó se beszéd, nekiesik az ő bokrának. Hallomásból ismerte az egymással versengő missziók áldatlan harcát, az utálatos féltékenykedést, az egymás hitének lebecsülését, a vádakat és ellenvádakat, a gyűlöletes rágalmakat. A jámbor kínaiak elképedve bámulták a pokoli zűrzavart. Mindegyik fél azt kiabálta: Ide jöjjetek! Nálunk az igazság! Igen, de melyiknél? A dühös lármában, a gyűlölet hangzavarában elveszett az igazság.

Otthon József komor képpel tett-vett az előszobában, hogy amint gazdája bejön, azonnal elsírhassa neki a szomorú újságot.

- Hallotta, tisztelendő atyám, hogy nemsokára itt lesznek azok az aláváló amerikaiak, akik a pogány istent imádják?

- Hallgass, József! - szólt rá a pap. - Nem pogányok azok; ők is az egy igaz Istent imádják, akárcsak mi. Ha még egyszer ilyesmit hallok tőled, semmi sem lesz a portásfülkéből.

József leforrázva, morogva eloldalgott.

Francis délután lement a városba és a Lámpás-utcában saját szemével is láthatta, hogy nagy sereg kőműves, ács, kuli dolgozik az új misszió épületén. A telek egyik sarkában fatörzseket hántottak, másutt kosárszámra hordták a legfinomabb kínai csempét. Semmi kétség, az alapítók fejedelmi bőkezűséggel szórják a pénzt.

Amint elnézte a sürgő-forgó munkásokat, Csia úr szegődött melléje. Szívélyesen köszöntötték egymást.

Elbeszélgettek az időjárásról, a kedvező üzleti kilátásokról. Francis észrevette, hogy a kínai még a szokottnál is barátságosabb hangulatban van.

Amint túlestek a kötelező általánosságokon, Csia úr ártatlan képpel jegyezte meg:

- Örvendetes dolog, hogy ilyen rohamosan terjed az emberszeretet, bár egyesek úgy vélekednek, hogy nincs rá szükség. Ami engem illet, én szívesen sétálok néha egy másik misszió kertjében. Emlékszem, hogy mikor ön sok évvel ezelőtt idejött hozzánk, nagyon barátságtalanul fogadták. - Jelentős szünetet tartott, azután így folytatta: - Én nagyon szerény polgár vagyok és befolyásom a semminél is kevesebb, de azért nem tartom lehetetlennek, hogy az új misszionáriusokat olyan kellemetlen fogadtatásban részesíti majd a lakosság, hogy ahogy jöttek, úgy el is mennek azon nyomban.

Chisholm páter megborzadt. Hihetetlen! A kísértés csakugyan csábító. A kereskedő kétértelmű szavai mögött szörnyű fenyegetés rejtőzött. Csia úr titokzatos úton-módon a kezében tartotta az egész várost, sőt a környéket is. Francis tudta, hogy csak azt kellene mondania: - Bizony, bizony, sajnálatos lenne, ha valami váratlan baleset érné az új misszionáriusokat... de hát ki szegülhet ellene az Ég akaratának? - és máris nyugodtan alhatna, elmúlna az ő munkáját fenyegető veszély... De még a gondolat is megriasztotta. Homlokát kiverte a hideg veríték, de azért elég nyugodtan mondta:

- Több kapu vezet a mennyországba. Az új prédikátorok nem azon a kapun

szeretnének odajutni, amelyiken mi, de azért ők is ugyanoda igyekeznek. Nem vehetjük el tőlük a jogot, hogy a maguk módján terjesszék az erényt. És ha az erényt akarják terjeszteni, csak hadd jöjjenek.

Chisholm páter nem vette észre, hogyan gyulladt fel hirtelen az őszinte tisztelet lángja Csia úr nyugodt tekintetében. Felindulását leplezve, elköszönt barátjától és lassú léptekkel indult hazafelé. A pap útja egyenesen az üres templomba vezetett. Elfáradt a hosszú sétán, hát leült a mellékoltár feszülete elé. Felnézett a töviskoszorús arcra és hangtalanul kitartásért, bölcsességért, türelemért imádkozott.

Június vége felé csaknem készen állott a methodista misszió. Chisholm páter erős akart lenni, de arra nem volt kapható, hogy figyelemmel kísérje az építkezés haladását. A Lámpás-utcának még a tájékát is elkerülte. Mikor azonban József, aki hűségesen beszámolt mindenről, hírül hozta, hogy a két idegen ördög megérkezett, sóhajtott egyet, magára öltötte ünneplő talárját, vette az elmaradhatatlan ernyőt és elindult, hogy meglátogassa a jövevényeket.

Csengetése üres visszhangot vert a friss festék és vakolatszagú házban. Jó sokáig várt a zöldüveges kapuban, amíg végre siető lépteket hallott belülről. Alacsony, középkorú, megviselt külsejű asszony nyitott ajtót.

- Jó napot, Chisholm páter vagyok. Eljöttem, hogy üdvözöljem önöket Pai-tanban.

Az asszony halványkék szemében ideges bizalmatlanság látszott.

- Úgy, igen, tessék... Mrs. Fiske vagyok. Wilbur... a férjem... doktor Fiske... fent van az emeleten. Sajnos, csak ketten vagyunk egyelőre és még nagy a felfordulás a házban.

Látva, hogy a pap bocsánatot készül kérni az alkalmatlan látogatásért, sietve mondta:

- Nem, nem... csak tessék bejönni.

Felmentek az emeletre, ahol tágas, világos szobában negyvenéves, borotvált képű, rövidre nyírott bajuszú emberke létrán állva könyveket rakott a polcokra. Erősen rövidlátó, bocsánatot kérő szemén vastag pápaszemet viselt. Bő térdnadrágja rövid pipaszárlábban folytatódott. Amint lejött a létráról, megbotlott és csaknem elvesztette az egyensúlyt.

- Vigyázz, az Istenért, Wilbur - intette az asszony és bemutatta őket egymásnak.

- Üljünk le, ha van mire - mondta félszeg mosollyal. - Nagyon kellemetlen, hogy a bútoraink elmaradtak valahol útközben, de Kínában mindenhez hozzászokik az ember.

Leültek. Chisholm páter őszinte elismeréssel mondta:

- Nagyon szép a házuk.

- Igen - hagyta rá szerényen Fiske doktor. - Mr. Chandler, az olajmágnás bőkezűen gondoskodik rólunk.

Elhallgattak. A két ember annyira rácáfolt Chisholm páter elképzelésére, hogy szinte zavarba hozta a meglepetés. Ő sem volt óriás, de a Fiske-házaspárral termet dolgában olyan fukaron bánt a sors, hogy a legnagyobb

rosszindulat sem tételezhetett fel bennük agresszív hajlamokat. A kis doktor szelíd, könyvmolykülsejű, félénk emberke volt, még a mosolya is félénk. Az asszony, akinek arcát Francis a homályos folyosón nemigen látta, a szoba világosságában kedves, erélyes, érzékenylelkű nőnek látszott. Keze hol vékony aranyláncán játszott, hol sűrű, gondosan fésült barna haját simogatta, melyről Francis megütődve állapította meg, hogy vendéghaj.

Fiske doktor a torkát köszörülte és zavartan mondta:

- Képzelem, mennyire haragszik ránk, hogy idetolakodtunk.

- Nem... dehogy haragszom - tiltakozott Francis nem kevésbé félszegen.

- Nekünk tudniillik már volt részünk az ilyesmiben. A Lan-hi tartományban laktunk akkor, gyönyörű helyen. Ha látta volna a szilvafáinkat! Egy szép napon egy másik misszionárius telepedett le mellettünk. Nem - tette hozzá sietve - nem az ön Egyházának tagja volt. De tagadhatatlan, hogy nem sok örömünk telt ebben a szomszédságban, ugye Ágnes?

- Hát bizony nem - bólintott az asszony. - De azért... csak elbírtuk valahogy. Tudja, öreg harcosok vagyunk.

- Mióta élnek Kínában?

- Több mint húsz esztendeje. Ahogy összeházasodtunk, fiatalok voltunk és hóbortosak, rögtön ideutaztunk. Egész életünket a missziós munkának szenteltük. - A szeme elhomályosodott, de már mosolygott is. - Wilbur, Chisholm páter még nem is tudja, milyen nagy fiúnk van. Megmutatom neki John arcképét. - Ezüstrámás fényképet emelt le a kandallóról és büszkén állította oda Francis elé. - Ez a mi fiúnk. Ilyen volt, mikor a Harvard-egyetemen tanult. Onnan a Rhodes-ösztöndíjjal Oxfordba ment. Most is Angliában van, tynecastlei telepünkön dolgozik.

- Tynecastelban! - kiáltott fel örömmel Francis és egyszerre otthon érezte magát. - Hiszen ez ott van az én szülőfalum közelében.

- Nagyszerű! Ugye milyen kicsiny a világ? - Mrs. Fiske visszatette a fényképet a kandalló párkányára. - Megyek és kávét hozok - mondta - meg egy kis házi készítésű fánkot. Régi családi recept szerint készült. - Francis tiltakozni akart, de elhallgattatta. - Wilbur mindig harap valamit ilyenkor. A belei nincsenek egészen rendben, vigyáznom kell az egészségére.

Chisholm páter ötperces látogatásra készült és már több mint egy órája beszélgettek.

Fiske is, az asszony is New Englandban született, Maine-állam Biddeford városában, mindketten születésüktől fogva methodisták. Ahogy fiatalságukról beszéltek, Francis elképzelte a hideg, hegyes-völgyes tájat, a ködös tenger felé siető széles folyókat, a partokon elmaradozó nyírfákat, a bükk- és cserfák közt meghúzódó kis faházakat, a falvak karcsú templomtornyait, a harangszóra dideregve templomba siető lakosokat.

A Fiske-házaspár még nehezebb életsorsot választott magának. Sokat szenvedtek. Csaknem elvitte őket a kolera. A bokszerlázadás alatt, mely annyi sok missziós társukat ragadta el, hat hónapot töltöttek börtönben és minduntalan azzal biztatták őket, hogy ütött az utolsó órájuk. Megható volt hitvesi gyengédségük, fiúk iránti szeretetük. Az asszony anyás

gyengédséggel becézte mindkét férfit.
Mrs. Fiske alapjában véve romantikus lélek volt. Élete rácáfolt ugyan erre a tényre, de mellette szólt a sok apró, gyengéd szeretettel őrzött emléktárgy. Előkeresett egy régi, fakult írású levelet, melyet anyja írt neki vagy huszonöt évvel ezelőtt és éppen a híres fánk családi receptjét közölte benne. Aranyláncon függő kis tokban John hajfürtjét őrizte. Szobájában egy egész fiókot töltöttek meg az emléktárgyak: színehagyott szalaggal csomóba kötött, elsárgult levelek, a menyasszonyi csokor, kisfiának kihullott tejfoga, a szalag, melyet leányélete első nyilvános mulatságán viselt.
Úgy tervezték, hogy mihelyt berendezkedtek Pai-tanban, gyenge egészsége helyreállítására Angliába utazik, ahol hat hónapig marad és az egész időt John-nal fogja tölteni. Előzékeny készséggel máris felszólította Francist, hogy ha izenni- vagy elintéznivalója van, csak bízza rá bátran, szíves örömest elintézi.
A kerti kapuig kísérte ki vendégüket és könnyes szemmel búcsúzott tőle.
- Meg sem mondhatom, mennyire megnyugtatott kedves, baráti látogatása... elsősorban Wilbur miatt. Utolsó állomásunkon nagyon kínos volt a helyzetünk... a gyűlölködés, a vak türelmetlenség következtében... Annyira elfajultak a dolgok, hogy mikor egyszer beteghez hívták, egy vakbuzgó fiatal... misszionárius nekitámadt és leütötte a nyílt utcán. Azzal vádolta, hogy a gyógyítás csak ürügy, a beteg halhatatlan lelkét akarja elrabolni. - Felindulását leküzdve folytatta: - Segítsük egymást, ahol lehet. Wilbur nagyon ügyes orvos. Ha szükség van rá, csak hívja egész nyugodtan.
Melegen kezet szorított vendégével és besietett a házba.
Chisholm páter furcsa lelkiállapotban került haza. A következő napokban nemigen hallott a Fiske-házaspárról, de szombaton házi sütésű édesség érkezett a Szent András-misszióba. Chisholm páter mindjárt bevitte a gyerekek ebédlőjébe a fehér szalvétába kötött csomagot: Martha nővér méltatlankodva morgott:
- Azt hiszi az az asszony, hogy mi nem értünk az ilyesmihez?
- Kedveskedni akar, hát mi se legyünk barátságtalanok.
Clotilde nővért már hónapok óta kellemetlen bőrbaj kínozta. Mindent kipróbáltak, kenőcsöket, folyadékokat, csak nem szűnt meg a fájdalmas viszketegség. Az apácát annyira kétségbeejtette a betegség, hogy már novénát is tartott a gyógyulásáért. Chisholm páter látta, hogy kínjában véresre vakarja karját. Gondolt egyet és bár nem volt meggyőződve, hogy helyesen teszi, pár sor írást küldött Fiske doktornak.
Félóra sem telt bele, már jött is az orvos, a tisztelendő anya jelenlétében szép nyugodtan megvizsgálta a beteget, nem dobálózott latin szavakkal, helyeselte az eddigi kezelést, orvosságot kevert, melyet három óránként kell bevenni, azután szerényen elvonult. Tíz nap alatt eltűntek a csúf kiütések, Clotide nővér újjászületett. Boldog volt, de pár nap múlva bántani kezdte a lelkiismeret. Zavartan gyónta meg kétségeit:
- Atyám... olyan buzgón imádkoztam... és
- ...és a methodista orvosnak köszönheti a gyógyulást.
- Igen, atyám.

- Lányom… bízzál Istenben, mert ő meghallgatott. Valamennyien eszközök vagyunk az ő kezében. Jól mondta Laotse: Vallás van sok, de az igazság csak egy. Mindnyájan testvérek vagyunk.

Este, a kerti sétán Mária Veronika is megjegyezte:

- Az amerikai orvos, úgy látszik, érti a mesterségét.

- És ráadásul derék ember - mondta Chisholm páter.

A két misszió békésen dolgozott egymás mellett. Pai-tanban volt hely bőven mindkettőjük számára és nagyon vigyáztak arra, hogy egyik se bántsa a másikat. Most derült ki tulajdonképpen, mennyire igaza volt Chisholm páternek, hogy csak az önként jelentkezőket fogadta be és nem csábította magához a híveket. Nyájából csak egyetlen egy jelentkezett a methodista misszióba, Fiske doktor azonban ezt az egyet is hazaküldte és azt írta Chisholm páternek:

Kedves Chisholm, e sorok vivője, nem jó hívője Egyházának, de methodistának valószínűleg még rosszabb lenne. Barátja az Egy Igaz Istenben:

Wilbur Fiske

U. i. Ha hívei közül valamelyiknek kórházi ápolásra lesz szüksége, nyugodtan küldheti hozzánk. Megígérem, hogy nem teszünk előtte célzásokat olyan témákra, amelyek ellenkeznének Egyháza tanításával.

A pap boldogan olvasta a levélkét. - Istenem, ha a jóság és a türelem elterjedne a földön, milyen csodálatos lenne ez a te világod! - gondolta.

Fiske sok mindenhez értett, de nem kérkedett vele. Kiderült például, hogy kitűnő ismerője a kínai nyelvnek és archeológiának. A *Csien-lung* porcelán volt a gyengéje és nagyon értékes gyűjteményt hozott össze tizennyolcadik századbeli *famille noire*-darabokból. Amerikai és angolországi tudományos folyóiratok szívesen közölték tanulmányait. Mint a kistermetű papucshősök általában, szerette a vitatkozást. Mihelyt megbarátkozott Francisszal, parázs vitákat rendeztek és néha úgy belemelegedtek a szóharcba, hogy haragban váltak el, mert a kis doktor harapós is tudott lenni ilyenkor. A harag persze, amilyen gyorsan támadt, olyan hamar el is párolgott.

Egy szeles október végi napon Francis a Mandzsu-hídon találkozott a derék doktornéval. Mrs. Fiske a piacról tartott hazafelé. Egyik kezében a kosarat vitte, másik kezével a kalapot fogta, hogy el ne kapja a szél.

- Nagy Isten! - kiáltotta tréfás kétségbeeséssel - micsoda szélvihar! A hajam máris tele van porral, otthon nekiállhatok a hajmosásnak.

Francis már megszokta Mrs. Fiske részéről ezt az ártatlan, de szükséges hazugságot és még csak el se mosolyodott. A derék asszony megragadott minden alkalmat, hogy a parókájáról úgy beszéljen, mintha csakugyan az ő haja volna.

- Remélem, jól vannak? - kérdezte Francis. Az asszony mosolyogva, fejét óvatosan lehajtva felelte.

- Egészséges vagyok, mint a makk, de Wilbur duzzog, mert holnap elutazom. Nagyon egyedül lesz szegény, de hát elvégre ön mindig egyedül

van. Sajnálom is, hogy olyan magányosan él. De mondja, nincs valami elintéznivalója Angliában? Wilburnek gyapjú alsóruhát hozok. Önnek nincs szüksége ilyesmire? Az angol gyapjúholmi a legjobb a világon.

Chisholm páter mosolyogva rázta a fejét, azután eszébe jutott valami.

- Ha lesz kis ráérő ideje... felkereshetné az én kedves öreg nénémet Tynecastleban. Miss Polly Bannonnak hívják. Várjon csak, majd felírom a címét.

- Mit üzen neki?

- Mondja meg neki, milyen boldog vagyok... és hogy milyen szép itt. Azt is megmondhatja, hogy én vagyok a legfontosabb személyiség Kínában, persze csak az ön férje után.

- Mondok én majd egyebet is, csak bízza rám. Tudja, két öregasszony hamar megérti egymást. Most pedig Isten önnel. Ha ráér, nézze meg néha, mit csinál Wilbur. És vigyázzon az egész-ségére.

Kezet fogtak és a gyenge testű, de erős akaratú asszony hazafelé indult.

Szóval Chisholm páter megígérte, hogy felesége távollétében meg-meglátogatja az orvos-misszionáriust, de múltak a hetek és annyi volt a dolga, hogy el sem mozdult hazulról. Előbb József lakását kellett tető alá hozni és mikor a csinos ház készen várta lakóit, következett az esküvő, nászmise a templomban. A hat legkisebb gyermek vitte a menyasszony uszályát. Alig múlt el az esküvő, nagy útra indult: József apját és testvéreit elkísérte Liu faluba. Régóta foglalkoztatta a gondolat, hogy Liuban afféle kis fiókmissziót létesít. Szó volt róla, hogy a közeljövőben megkezdik a nagy országút építését a Kwang-hegységen keresztül. Ki tudja, talán adnak melléje egy fiatal papot, aki az új misszióból mint központból meglátogathatja a környéket. Liu lakosait rábeszélte, hogy növeljék a termőterületet és barátai megfogadták a jótanácsot: nagydarab legelőt szántottak fel és vetettek be gabonával.

Volt tehát mivel védekeznie, de mégis bántotta a lelkiismeret, mikor úgy öt hónap múlva összehozta a véletlen Fiske doktorral. Ez azonban, úgy látszik, nem neheztelt, mert jókedvűen üdvözölte. Mindjárt kitalálta, mi okozza a kis doktor szokatlan vidámságát.

- Eltalálta - mondta Fiske kacagva, majd komolyan folytatta: - Mrs. Fiske a jövő hó elején megérkezik.

- Őszintén örülök. Bizony nagy utazásra vállalkozott.

- Szerencséje volt, mert visszafelé nagyon kellemes útitársra tett szert.

- Nem is csoda, hiszen olyan kedves, barátságos természetű hölgy.

- És ráadásul tehetséges is - tódította Fiske és megint nagy nevethetnékje támadt - mert nemcsak a maga dolgait intézte el, hanem... Ha megérkezik, önnek okvetlenül el kell jönnie hozzánk vacsorára.

Chisholm páter nemigen fogadott el meghívásokat és most is nemet mondott, de az orvos megnyúlt arcát látva, megígérte, hogy ott lesz.

Három héttel később kifogástalan kerek betűkkel rajzolt meghívó emlékeztette erre az ígéretre. „Okvetlenül elvárjuk ma este fél nyolcra.”

Mit csináljon, el kell mennie, bár kellemetlen, mert hétkor szokta tartani a litániát, amelyet ilyenformán kénytelen félórával előbb kezdeni. Józsefet

hordszékért küldte, így vitette magát előkelően, szertartásosan a vacsorára.

A methodista misszió ablakai világosak voltak, ünnepi hangulat látszott az épületen. Azt kívánta, bárcsak ne tartana nagyon soká és minél kevesebben lennének. Nem mintha kerülte volna a társaságot, de az utóbbi években nagyon megszokta a magányt, meg benne volt az apjától örökölt tartózkodás is, úgyhogy nehezen kötött új ismeretséget.

Nagy megkönnyebbülésére, a virágdíszes ebédlőben csak a Fiske-házaspárt találta. A lobogó kandalló előtt álltak, arcuk kipirult a melegben; olyanok voltak, mint valami családi ünnepre készülő két izgatott gyerek. Fiske doktor vastag szemüvege barátságosan csillogott, az asszony örvendezve sietett elébe és melegen megszorította a kezét.

- Örülök, hogy újra üdvözölhetem a mi remeténket - mondta.

Francisnak jólesett a hang őszinte, félreérthetetlen melegsége. Mrs. Fiske nagyon jókedvűnek látszott.

- Látom, boldog, hogy itthon van - mondta Francis - bár meg vagyok győződve, hogy meg van elégedve az utazásával.

- Ó, igen, gyönyörű volt. A fiúnk pompásan érzi magát és szépen halad előre. Milyen kár, hogy nem ismeri. - Mrs. Fiske vidáman fecsegett, a szeme csillogott az izgalomtól. - Rengeteg sok mesélnivalóm van... önt is érdekelni fogja, tudom... de majd akkor fogok hozzá, ha másik vendégünk is megérkezik.

Francis kérdő tekintetét látva, sietve folytatta:

- Úgy bizony, négyen leszünk ma este. Egy hölgyet várunk, akivel meleg barátságot kötöttem, bár vallási felfogásunk nem egyezik. Most itt van látogatóban. - Chisholm páter zavarát látva, izgatottan kérlelte: - Ne, ne nézzen rám, ilyen haragosan!

Az ajtó felé fordult és tapsolt. Úgy látszik ez volt a megbeszélt jeladás, mert rögtön kinyílt az ajtó és Polly néni lépett a szobába.

VIII.

Ezerkilencszáztizennégyet írunk. Ezen a szeptemberi napon Polly néni a misszió konyhájában foglalatoskodott, de sem ő, sem Martha nővér nem figyeltek a dombok felől hallatszó puskaropogásra. Martha az ebédet készítette és a makulátlanul fényes rézlábasokat vigyázta a tűzhelyen, Polly pedig apácafőkötőket vasalt az ablakmélyedésben. Három hét óta úgy összeszoktak, mint két tyúkmama, ha idegen baromfiudvarba vetődik. Lojálisan elismerték egymás érdemeit. Martha kijelentette, hogy soha életében nem látott olyan szép horgolást, mint a Pollyé. Polly néni meg elismerte, hogy a keresztöltéses hímzésben Martha nővér ügyesebb, mint ő. Így azután mindig akadt beszélnivalójuk.

Polly néni az arcához közelítette a vasalót, hogy lássa, elég tüzes-e és közben sóhajtva jegyezte meg:

- Már megint rettenetes rossz színben van.

Martha egyik kezével fát tett a tűzre, a másikkal a levest kavarta. Elgondolkozva felelte:

- Nem is csoda. Hiszen alig eszik valamit.

- Nem értem. Gyerekkorában olyan jó étvágya volt!

A belga apáca házsártos méreggel vont vállat.

- Sok papot ismertem, de ilyen rossz evő egy sem volt köztük. Odahaza, Métiersben, böjt idején a plébánosunk hatféle halat evett ebédre. De hát úgy van ám az, hogy aki nem eszik, annak összezsugorodik a gyomra, azután már semmi sem segít rajta.

Polly a fejét csóválta.

- Tegnap, mikor a kedvenc süteményével kínáltam, azt mondta, dehogy tud enni, mikor ezren és ezren éheznek a szeme láttára.

- Ó, hiszen ezek mindig éhesek. Megeszik ezek még a füvet is.

- De azt mondja, most még sokkal rosszabb lesz, mert hogy háború van.

Martha nővér megkóstolta a húslevest, amely, úgy látszik, ízlett neki. Polly nénihez fordulva, mindentudó képpel mondta:

- Amíg a világ világ, háború is lesz mindig meg éhezők is lesznek. Paitanban mindig akad néhány bandita. Ha puskát kerítenek, elkezdenek lövöldözni - mint most is - azután a város pénzt ad nekik és akkor szépen hazamennek. Mondja, megette a süteményt, amit beküldtem neki? Egy darabkát evett mindössze és azt mondta, hogy kitűnő, de hogy a többit adjam oda a tisztelendő anyának, hadd ossza szét a szegények között.

- Chisholm páter még megőrjít a jóságával - méltatlankodott Martha nővér, aki alapjában jó volt, mint egy falat kenyér, de úgy zsörtölődött, mintha ő lenne a világ legházsártosabb teremtése. - Adni, egyre csak adni, de hogy neki marad-e, azzal nem törődik. Eláruljam, mit csinált a múlt télen? Jó meleg télikabáttal leptük meg, igazi angol szövetből magunk készítettük. Hát bemegy a városba, hideg volt és erősen havazott és odaadja egy naplopónak, akin talán nem is segített, mert már félig megfagyott az istenadta. Nagy kedvem lett volna összeszidni, de a tisztelendő anya mondta, csak hagyjam, majd ő beszél vele. Látta volna, milyen meglepődve nézett rá. Ennek a tekintetnek nem lehet ám ellenállni, mert csak úgy égeti az embert itt belül. ,;Miért ne adtam volna oda?” azt mondja: „Mit ér, ha prédikáljuk a kereszténységet, de nem élünk igaz keresztények módjára? Krisztus is megszánta volna azt a szerencsétlen koldust, hát én ne szánjam meg?” Mikor meg a tisztelendő anya szemére vetette, hogy tőlünk kapta ajándékba a kabátot mosolygott, pedig úgy didergett a nagy hidegben, hogy szánalom volt nézni, majd azt felelte: „Akkor hát nem én voltam a jó keresztény, hanem önök.” Hihetetlen, ugye, pedig így történt, ahogy mondom. Képzelheti, hogy én, aki olyan emberek közt nőttem fel, akiknek vérében van a takarékosság, milyen nehezen hiszem el az ilyesmit. No de hagyjuk! Üljünk le és együnk egy kis levest, mert ha addig várunk, míg ezek a falánk gyerekek végeznek az ebéddel, elájulhatunk az éhségtől.

Chisholm páter, aki a városból tért vissza, ott látta őket az ablakban, amint bizalmas kettesben kanalazzák a forró levest. Arcáról egy pillanatra eltűnt az aggodalom. Elmosolyodott.

Eleinte félt egy kicsit Polly néni látogatásától, de mindjárt kiderült, hogy félelme alaptalan. Polly néni csodálatos alkalmazkodó képességgel

illeszkedett bele a misszió életrendjébe és olyan zavartalanul élvezte a pihenést, mintha Blackpoolban nyaralna. Az időjárás nem zavarta. Kiült a konyhakertbe és órákig elbabrált a kötésével. A szorgalmasan mozgó kötőtűk villogtak a napon, tekintete elégedetten kalandozott el a messzeségbe, a misszió sárga macskája ott dorombolt a lába előtt, az öreg Fu minduntalan odasomfordált hozzá és büszkén mutogatta neki kertje csodáit vagy jelekkel adta tudomására, milyen idő lesz holnap.

Világért sem szólt volna bele a nővérek dolgába. Tudott hallgatni, biztos tapintata talán prózai egyszerűségben telt életének volt a következménye. Élete legboldogabb napjait töltötte a misszióban. Régi álma valóra vált; láthatja Francist missziós munkája mellett, mint Isten szolgáját. Talán eszébe jutott - mondani dehogy mondta volna - hogy az ő szerény hozzájárulásának köszönhető ez az eredményes élet. Eleinte arról volt szó, hogy két hónapig marad, azután megállapodtak, hogy januárban tér haza.

Csak azt az egyet sajnálta, hogy nem jöhetett már előbb, évekkel ezelőtt. Testestől-lelkestől kitartott Ned mellett az utolsó percig, de Ned halála sem mentesítette minden felelősségtől. Judy vele maradt és szeszélyeivel, felületességével, állhatatlanságával sok gondot okozott neki. Hamarosan megunta a tynecastlei városi irodát, azután gyors egymásutánban legalább hatszor változtatott állást. Minden alkalommal kijelentette, hogy végre megtalálta az igazit, lelkesedett egy hétig, azután továbbállt. Végül is „belátta”, hogy nem neki való az irodai munka; tanítónő akar lenni. Persze a tanítónőképző intézetet is megunta és az jutott eszébe, hogy kolostorba vonul. Huszonhetedik évében járt, mikor hirtelen felfedezte magában az ápolónői elhivatást. Négy hónap óta a northumberlandi közkórházban dolgozott mint ápolónőjelölt és Polly néni éppen ennek köszönhette, hogy elszabadulhatott hazulról. Úgy látszik azonban, hogy szabadsága már nem tart soká. A próbaidős ápolónő megerőltető munkája sehogy sem tetszett Judynak; egyre-másra érkeztek tőle a türelmetlen, panaszos, sürgető levelek: Polly néninek haza kell jönni, szerencsétlen húgocskája megunta az egyedüllétet.

Amint Francis egymás mellé rakta Polly otthoni életének darabkáit, be kellett látnia, hogy ez az asszony valóságos szent. Nem olyan, mint ahogy a képeken ábrázolják a szenteket. Vannak hibái, hogyne lennének. A jóindulat sokszor tévedésbe ejti, mint például legutóbb is. Mindenáron segíteni akart Francisnek és sikerült megtérítenie két eltévedt lelket, akik egy pai-tani sétáján alázatosan a nyomába, jobban mondva az erszénye nyomába szegődtek. Francisnek nem kis fáradságába került, hogy lerázza nénje nyakáról Hosannah és Philomena Wangot.

Szabad óráiban, leginkább estefelé, elbeszélgetett vele és minden alkalommal újra és újra megbámulta ezt a csodálatos asszonyt. Biztosra vette, hogy jelenlegi nehéz helyzetében jó hasznát fogja venni a józaneszű Polly tanácsainak.

Háza előtt Clotilde nővér és Anna várta. Felsóhajtott. Úgy látszik, nem lesz ideje, hogy nyugodtan átgondolja a teendőket, melyeket a nyugtalanító

hírek tettek szükségessé.
A sápadtarcú Clotilde úgy állt a lány mellett, mint valami börtönőr. Bekötött kezével a lány karját fogta, mintha attól tartana, hogy megszökik. Anna mogorva képpel állt mellette. Illatszer szaga érzett rajta.
A pap kérdő tekintetére Clotilde nagyot lélegzett.
- Kénytelen voltam megkérni a tisztelendő anyát, küldje át hozzám Annát a kosárfonó szobába, hogy állandóan a szemem előtt legyen.
- Értem, kedves nővér - mondta Chisholm páter nyugodtan, míg Clotilde alig bírt uralkodni ideges felháborodásán.
- Sok mindent elnéztem neki. Kihívó, engedetlen, lusta, rosszra csábítja a többi leányt. Ráadásul lop is. Most Miss Bannon kölnivize érzik rajta. De ez az utolsó...
- Mit követett el?
Clotilde nővér elpirult. Őt magát sokkal jobban elővette az eset, mint a makacs leányt.
- Éjnek idején kiszökött a misszióból. A környék tele van katonákkal. Kint töltötte az egész éjszakát Wai Csu valamelyik katonájával. Ágya érintetlen volt. Mikor reggel a lelkére beszéltem, ellenkezett és a kezembe harapott.
Chisholm páter Annához fordult. Nehezére esett elhinni, hogy ez a durcás, nyugtalanvérű nő ugyanaz a csöppség, akit karjában melengetett azon a téli éjszakán, akit úgy fogadott akkor, mint Isten ajándékát. Tízéves korában már kifejlett, telt keblű, beszédes szemű, érzéki ajkú nagylány volt, más mint a többiek, vakmerő, gondtalan, büszke. - Az egyszer megint tévedtek a meséskönyvek - gondolta Francis. - Annából nem lett angyal. Szelíden szólt a lányhoz:
- Nos, mit szólsz ehhez, Anna?
- Semmit.
- Semmit, atyám - utasította rendre Clotilde nővér, de csak annyit ért el vele, hogy Anna gyűlölettől izzó pillantást vetett rá.
- Szomorú dolog, hogy így hálálod meg a sok jót, amit veled tettünk. Nem vagy megelégedve nálunk?
- Nem.
- Mi a panaszod?
- Nem a magam jószántából jöttem ide. Nem is vásároltak meg, egy fillért se fizettek értem. Unom az örökös imádkozást.
- Hiszen nem imádkozol egész nap. Dolgozol is.
- A kosárfonást is meguntam.
- Hát majd keresünk neked valami más munkát.
- Varrást? Ahhoz sincs kedvem, hogy egész életemben csak varrjak.
- Szó sincs róla. Majd ha megtanultál minden hasznos munkát, szépen feleségül mégy valamelyik derék fiatalemberünkhöz.
Anna gúnyos, lenéző mosollyal felelt, mintha azt mondaná: - Az itteni fiatalemberek? Különb legény kell nekem.
Chisholm páter rövid hallgatás után felelt és hangja tele volt keserűséggel; fájdalmasan érintette a leány hálátlansága.
- Ha nem akarsz itt maradni, senki sem tartóztat. Be kell azonban várnod,

míg helyre áll a rend a környéken. Nehéz időknek nézünk elébe nemcsak itt, hanem az egész világon: Itt biztonságban vagy, de alkalmazkodnod kell a misszió rendjéhez. Most menj és fogadj szót a kedves nővérnek. Ha nem, velem gyűlik meg a bajod.

Clotilde nővérnek azt mondta:

- A tisztelendő anyát kérem, jöjjön át hozzám.

Utánuk nézett, amint átmentek az udvaron, azután befordult a házba. Súlyos gondjaihoz éppen csak ez hiányzott.

Mária Veronika ott találta az ablaknál és látva, hogy meg sem fordul, odaállt melléje. Chisholm páter még hallgatott egy darabig és elnézte a hegy lábánál elterülő várost. Nagysokára megszólalt:

- Kedves barátnőm, két nagyon rossz hírt hozok. Az egyik az, hogy úgy látszik, itt Pai-tanban hamarosan kitör a harc. - Az apáca nyugodtan nézett rá. Francis feléje fordult. - Most jövök Csia úrtól, azt mondja, a harc elkerülhetetlen. Évek óta Wai Csu bandája garázdálkodik a környéken és adókkal, rekvirálással szipolyozza a lakosságot. Ha nem fizetnek, felégeti a falvakat, leményészárolja a nép apraját, nagyját. A pai-tani kereskedők gyűlölik, irtóznak tőle, de fizetnek neki. Most egy másik banditavezér közeledik, Naian tábornok, aki a Yangtse alsó folyása mentén dolgozott eddig. Azt mondják, nem olyan kegyetlen, mint Wai Csu, amit talán az is bizonyít, hogy régi ismerősünk és barátunk; Shon is csatlakozott hozzá. Szemet vetett erre a vidékre és magának követeli a zsarolás jogát. Be fog vonulni Pai-tanba. Nincs annyi pénz, hogy két bandavezért kenyerezzenek le egyszerre, csak a győztesnek fizetnek. Szükséges tehát, hogy egyik legyőzze a másikat.

Az apáca derűs nyugalommal, majdnem mosolyogva mondta:

- Erről már én is hallottam. Csak azt az egyet nem értem, miért van úgy elkeseredve.

- Talán mert a háború szelét érzem és mert sejtem, hogy kíméletlen lesz a harc.

Mária Veronika elmosolyodott.

- No, hiszen egyikünk sem ijed meg egy kis háborúságtól.

- Bevallom - mondta Chisholm páter elgondolkozva - hogy a magunk, helyesebben missziónk biztonsága is aggaszt ezúttal, mert itt a város falain kívül veszedelmes helyzetben vagyunk. Ha Wai Csu megtámadja Pai-tant, akkor mi éppen a két harcoló fél közé kerülünk. De talán még sokkal jobban aggódom ennek a szerencsétlen éhező népnek a sorsán. Mióta itt vagyok, higgye el, nagyon megszerettem őket. Olyan igénytelenek, szegények; boldogok, ha békén hagyják őket, beérik azzal a kevéssel, amit a föld juttat nekik. Ez a Wai Csu esztendők óta szívja a vérüket. Most megjelenik egy másik, puskát nyom a kezükbe, kiadja a jelszót: szabadok lesztek, a békés szomszédokból ellenfelek válnak és mert a két bandavezér úgy akarja, nekiesnek egymásnak. És azután? Ha jóllaktak a mészárlással és elhallgatnak a fegyverek, a győztes még nagyobb adókkal sújtja őket, még súlyosabb igát rak a nyakukba, mint a másik. Hát csodálja, ha megesik a szívem rajtuk?

Mária Veronika türelmetlen mozdulatot tett.

- Amint látom, nem lelkesedik a háborúért. Ne feledje, hogy vannak indokolt és dicsőséges háborúk is. Az én őseim nem egy ilyen háborúban vettek részt.

Chisholm páter csak hosszú hallgatás után szólalt meg újra. Amint az apácára nézett, szeme körül mélyebbre vésődtek a ráncok. Lassan, kínlódva ejtett ki minden szót.

- Különös, hogy éppen most mondja ezt. - Megint szünetet tartott és másfelé tekintve folytatta: - A mi kis háborúnk csak gyenge visszhangja egy sokkal nagyobb felfordulásnak. - Látszott rajta, hogy nehezére esik a beszéd, de végül erőt vett magán, előállt a hírrel, ami annyira kiforgatta magából: - Csia urat külön futárral értesítették sen-siangi üzletfelei. Németország bevonult Belgiumba és háborúban áll Franciaországgal és Angliával.

Mária Veronika elváltozott arccal, mozdulatlanul állt. A szó torkán akadt. Nagysokára Chisholm páter szólalt meg:

- Előbb-utóbb a többiek is megtudják. De ide a misszióba nem hozzuk be a háborút.

- Ne hozzuk be - mondta utána gépiesen az apáca és látszott rajta, hogy gondolatai nagyon messze járnak.

Mégis, alig pár nap múlva megjelent az első harci jel: Martha nővér kis selyemdarabból, színes fonalakkal apró belga zászlót hevenyészett és szobája ablakába tűzte. Ugyanaz nap lelkendezve rohant be az apácák házába és nagy izgalommal újságolta, hogy megérkeztek a várva várt hírlapok. Az *Intelligence* című, Shanghai amerikai negyedében megjelenő napilapot kapták néha. Sokszor hetekig sem látták, azután egyszerre egész köteg érkezett. Ideges kíváncsisággal bontotta ki az újságot és futott vele az ablakhoz.

Sietve futott végig a híreken, azután egyszerre elképedve kiáltotta:

- Ó Istenem, hát ilyesmi is lehetséges? - Fel se nézve, csak a fejével intett Clotildenak, aki ekkor lépett be. Őt is ugyanaz a kíváncsiság hajtotta: - Olvassa, olvassa, Clotilde nővér! Már Löwenben vannak... A székesegyház romokban hever... És Métrieux... csak tíz kilométerre van tőlünk... földig rombolták. Ó Istenem, pedig milyen szép, gazdag város volt!

A közös balsors közelebb hozta őket egymáshoz. Mohón olvasták az újságot, hangos szörnyülködéssel kísérve a híreket.

- Még az oltárt sem kímélték! - sopánkodott Martha kezét tördelve. - Jaj, és az a Métrieux. Hétéves koromban jártam ott, az apám vitt be a vásárra. Olyan gyönyörű, kövér ludakat vettünk, hogy csoda... és most...

Clotilde karikára nyílt szemmel a marnei csatáról szóló híreket olvasta.

- Az ártatlan népet mészárolják - kiáltotta. - Gyáva orgyilkosok!

Clotilde nem vette észre, de Martha nagyon jól látta, hogy Mária Veronika bejött a szobába. Felháborodva mutatott az újságra.

- Ezt olvassa el, Clotilde nővér. „Szavahihető forrásból származó értesülés szerint a németek behatoltak a löweni kolostorba. Feltétlenül hiteles helyről megerősítik, hogy nagyszámban mészároltak le ártatlan gyermekeket.”

- Nem újság - dadogta Clotilde halálsápadtan. - A porosz-francia háborúban is így csinálták. Nincs azokban emberi érzés. Igaza van ennek az amerikai újságnak, ha hunoknak nevezi őket.

- Nem tűrhetem, hogy honfitársaimat sértegessék! - szólt rájuk Mária Veronika.

Clotilde megrökönyödve fordult meg. Martha nővér azonban készen várta a támadást.

- A honfitársai? Hát tisztelendő anyám, én a maga helyében nem dicsekedném velük. Durva barbárok. Asszonyokat, gyermekeket gyilkolnak.

- A németek becsületesen harcolnak. Annak az újságnak egyetlen szavát sem hiszem el. Csupa hazugság elejétől végig.

Martha nővér amúgy parasztosan csípőre rakott kézzel állt elébe és acsarkodva harsogta:

- Az is hazugság talán, hogy azok a derék, kifogástalan katonák megrohannak egy békés, kis országot?

- Németország jogos igényekért harcol.

- És a jogos igényekért pusztít el virágzó városokat, mint Métrieuxt is, ahol gyerekkoromban jártam…

- Martha nővér! - A tisztelendő anya izgalmában is megőrizte komoly méltóságát. - Azt mondják, van igazság a világon. Németországot és Ausztriát mindig megrövidítették, igazságtalanul bántak velük. És ne felejtsék el, hogy a testvérbátyám is a küzdők között van, akik Németország szebb jövőjéért harcolnak. Éppen ezért, mint főnökasszonyuk, megtiltom az ilyen méltatlan beszédet.

Kínos csend támadt, Mária Veronika kifelé indult, de még az ajtóig sem ért, Martha utána kiáltott:

- Azt a szebb jövőt csak várja. A szövetségesek megnyerik a háborút.

Mária Veronika szánakozó mosollyal fordult ki az ajtón.

Ahogy a harctéri hírek lassan-lassan eljutottak Pai-tanig, a misszióban egyre jobban elmérgesedett a hangulat. A belga és a francia apáca eddig éppenséggel nem imádta egymást, de most egyszerre kebelbarátnőkké lettek, Martha szárnya alá vette a sokkal gyengébb Clotildeot, vigyázott az egészségére, az örökös kínzó köhögés ellen teával itatta és a legjobb falatokat rakta a tányérjára. Meleg kesztyűt, harisnyát kötöttek „a mi hős katonáinknak”, a tisztelendő anya jelenlétében egyre hazájukat emlegették, sóhajtoztak, aláhúzták a szavakat… hanem azért nagyon ügyeltek, hogy meg ne bántsák. Martha csak odaszólt Clotildenak:

- Menjünk, kérjük az Istent, hallgassa meg imánkat.

Mária Veronika büszkén hallgatott. Ő is győzelemért imádkozott. Chisholm páter fejcsóválva nézte őket, amint egymás mellett térdelve, égnek fordított arccal imádkoztak, ki-ki a maga győzelméért. Erkélyéről aggódva figyelte Wai Csu hadainak jövését-menését és hallgatta a Naian közeledéséről szóló híreket. Hát ő mit kérjen a jó Istentől? Békét az ő népének és elég ennivalót a gyermekeinek.

Egyszer csak Clotilde fejébe vette, hogy osztályát megtanítja a *Marseillaise*-re. Titokban csinálta persze, olyankor, ha a tisztelendő anya jó

messze, a kosárfonó-műhelyben volt elfoglalva. Ismerjük a kínai gyerekek jó hallását, egy-kettőre megtanulták a forradalmi dalt. Egy szép napon Mária Veronika lassú léptekkel, fáradtan haladt át az udvaron, midőn Clotilde nővér osztályában felhangzott az *„Allons enfants de la patrie...”*

Az első pillanatban szédülés fogta el, de mindjárt magára parancsolt; nem szabad gyengeséget mutatni. Emelt fővel ment tovább.

A hónap vége felé történt: Clotilde megint elénekeltette az osztállyal az immár szokássá vált *Marseillaise*-t, azután így szólt hozzájuk:

- Most pedig térdeljetek le, gyerekek, és mondjatok egy rövid imát a hős francia katonákért.

A gyerekek szótfogadtak és szépen elmondták utána háromszor az Üdvözlégy Máriát.

Már intett nekik, hogy felállhatnak, mikor meglepetve vette észre, hogy a tisztelendő anya áll mögötte. Mária Veronika nyugodt volt és jókedvű. Clotilde nővér vállán keresztül odaszólt az osztálynak:

- Legyünk igazságosak. Mondjátok el szépen ugyanazt az imát a hős német katonákért.

Clotild arca elkékült, lélegzete elakadt.

- Tisztelendő anyám, az osztályommal én rendelkezem - sziszegte.

Mária Veronika rá se hallgatott.

- Hallottátok gyerekek? A hős német katonákért: Üdvözlégy Mária, malaszttal teljes...

Clotilde lihegett, ajkát véresre harapta, keze görcsösen meglendült. Arcul ütötte a főnöknőt.

A gyerekek ijedten rezzentek össze. Clotilde nővérből kitört a zokogás. Kifutott a teremből.

Mária Veronikának egy arcizma sem rándult. Szelíd mosollyal mondta:

- Clotilde nővér beteg. Láttátok, olyan rosszul van, hogy megütött. Majd én folytatom veletek a tanulást, de előbb három Üdvözlégy Máriát a hős német katonákért.

Ima után nyugodtan leült az asztalhoz és kinyitotta az olvasókönyvet.

Chisholm páter este a rendelőben rajtakapta Clotilde nővért, amint jókora adag idegcsillapítót töltött magának. Clotilde ijedten fordult meg; csaknem elejtette a kis poharat és fülig elvörösödött. A délelőtti jelenet rettenetesen felizgatta. Zavartan hebegte:

- A gyomrom nincs egészen rendben. Nem is csoda, hiszen olyan izgalmas napokat élünk.

Idegességén, meg az adag nagyságán is látszott, hogy nem a gyomrát akarja gyógyítani, hanem idegcsillapítónak szánta.

- Csak a legvégső esetben szabad használni - figyelmeztette a pap. - Tudja, hogy sok morfium van benne.

Mikor az apáca kiment, a méregszekrénybe zárta az üveget. A közvetlenül fenyegető veszedelem is, a messze nyugaton dúló háború is éjjel-nappal nyugtalanította, az apácák esztelen civódása bosszantotta. Eleinte azt hitte, majd elsimul magától, de úgy látszik, egyre jobban elmérgesedik. Csak erélyes közbelépése segíthet.

Még aznap este magához kérette a nővéreket. Amint ott álltak előtte, szigorú szóval, mély keserűséggel, meggondoltan szólt hozzájuk:

- Viselkedésük nagyon elszomorít. Meg kell szűnnie ennek az állapotnak, annál is inkább, mert semmi ok sincs rá.

Clotilde szólalt meg elsőnek. Reszketett benne a vitatkozás láza.

- De bizony van rá okunk - mondta és gyűrött újságlapot nyújtott oda Chisholm páternek. A bekarikázott cikk Amette bíboros szentbeszédét ismertette.

Mária Veronika azonban nem adta meg magát, hanem válaszképpen a kölni, esseni és müncheni érsek szózatát idézte.

Francis az asztalra könyökölve eltakarta arcát, azután csendesen mondta:

- Nem szállhatok vitába a bíborosokkal. Minket ideküldtek Kína távoli zugába és most csak az lehet az egyetlen gondunk, mi lesz a mi kis községünkkel, ha a két banditavezér közt kitör a háború. A mi kínai híveink nem fognak részt venni ebben a harcban. Amint megkezdődik a csata, családjaikkal együtt ideköltöznek a misszióba. Így intézkedtem és bármi következzék is, engem terhel érte a felelősség. Ez a háború közel van, az európai háború pedig messze. Mutassunk jó példát híveinknek a békeszeretetben!

IX.

Szombat reggel nagy robajra ébredt. Már napok óta várta: ágyúdörgés volt. Kiugrott az ágyból és az ablakhoz futott. Az alig pár mérföldnyire fekvő domb tetejéről hat könnyű tábori ágyú lőtte a várost. Sietve öltözött és lement. A kapuban József futott elébe.

- Elkezdődött. Naian tábornok az éjjel bevonult a városba és Wai katonái megtámadták. Híveink itt vannak a kapu előtt.

- Bocsásd be őket azonnal.

József a kapuhoz sietett, maga pedig átment a gyermekotthonba. Az apróságok a reggelinél ültek, az ágyúdörgés csodálatosképpen hidegen hagyta őket, csak egy-két kisebb lány pityergett. Körüljárta a hosszú asztalokat és mosolyogva mondta:

- Halljátok a tűzijátékot? Ugye milyen nagyokat pukkannak a rakéták?

A három apáca a terem végén állt. Mária Veronika nyugodt volt, egy arcizma se rándult. Clotilde azonban nem bírta leküzdeni rémületét, holott látszott rajta az emberfeletti erőfeszítés. Kezei, melyeket köntöse ujjába rejtett, görcsösen kapcsolódtak egybe, a lövések zajára összerezzent és elsápadt. Hogy lelket öntsön bele, Chisholm páter a gyermekek felé intve, tréfálkozva szólt oda hozzájuk:

- Amíg az evéssel vannak elfoglalva, addig nincs baj. Jó lenne az asztalnál tartani őket egész nap.

- Az bizony jó lenne - mondta Martha nagy buzgalommal; Clotilde is mosolyogni próbált, de a távolban megint megszólaltak az ágyúk.

Chisholm páter az ebédlőből a kapuhoz sietett. József és Fu megrökönyödve nézte, mint özönlik be a nép, öregek, fiatalok, szegény,

korlátolt, halálra rémült, menedéket kereső teremtések. Francis boldog volt, hogy menedéket nyújthat nekik a misszió erős falai között. Megakadt a szeme egy rongyos ruhájú, öregasszonyon, kinek ráncos arca hosszú nélkülözésekben töltött évek nyomait viselte; megindultan nézte, mint botorkál befelé batyujával, mint telepszik le szép nyugodtan az emberekkel zsúfolt udvar szegletében, ahol rögtön hozzáfog, hogy maréknyi babot főzzön a batyujából előszedett üres bádogdobozban.

Fu zavartalan hidegvérrel szemlélte a bevonulást, a bátortalan József azonban aggodalmasan ráncolta homlokát. No persze, már nem gondtalan ifjú, hanem házas ember, a férj és apa felelőssége nyomja vállát, van neki mit félteni.

- Jó lenne, ha sietnének - mormolta türelmetlenül. - Be kell zárni és jól eltorlaszolni a kaput.

Chisholm páter a vállára tette a kezét.

- Majd ha valamennyien idebent lesznek, József.

- Baj lesz belőle - mondta József vállat vonva. - Híveink közt van néhány, akiket Wai besorozott. Nem tudom, mit szól majd hozzá, ha megtudja, hogy itt jobban tetszik nekik, mint az ő hadseregében.

- Akármit szól hozzá, nem fognak harcolni - mondta a pap kemény eltökéltséggel. - Ne légy kishitű, József. Menj, tűzd ki a lobogónkat, addig itt maradok és vigyázok a kapura.

József morogva fogadott szót és pár perc múlva az árbocon lobogott a misszió világoskék selyemzászlója, a sötétebb kék Szent András-kereszttel. Chisholm páter büszkén, örvendő szívvel nézte. Ez a zászló a békét és a szeretetet hirdeti mindenki számára.

Amint az utolsó menekülő is belül került, gondosan bezárták a kaput. Ebben a pillanatban Fu az alig háromszáz méternyire levő cédrusligetre mutatott. A fák között hosszúcsövű ágyú rejtőzött, körülötte Wai zöld egyenruhás katonái sürgölődtek, fedezéket ástak, bástyát emeltek. Francis édeskeveset értett az ágyúkhoz, de annyit már ő is látott, hogy ez itt sokkal veszedelmesebb fegyver, mint a már működésben lévő tábori üteg. És még jól oda se nézett, láng csapott ki az ágyú torkából, rögtön utána rettenetes robbanás következett és fejük felett süvöltve rohant el a gránát.

A hatás rettenetes volt. A nehéz ágyú siketítő dörrenése után Naian kis ágyúinak elszórt kelepelése nevetségesen hangzott. A kisméretű gránátok nem érték el a cédrusligetet, hanem a misszió közvetlen közelében pukkantak el, az egyik meg éppen a konyhakertbe talált és homokesőt szórt rájuk.

A menekültek rémülten jajveszékeltek. Francis odament közéjük és a biztonságosabb templomba terelte mindnyájukat.

A lárma és a zűrzavar egyre növekedett. Az osztályban a gyerekek ijedten szaladgáltak ide-oda, míg a tisztelendő anya meg nem nyugtatta őket. Mosolyogva ment be közéjük, maga köré gyűjtötte őket, azután jó hangosan, hogy túlkiáltsa az ágyúdörgést, rájuk parancsolt, fogják be a fülüket és énekeljenek torkuk szakadtából. Mihelyt elmúlt a félelmük, az udvaron keresztül sietve a kolostor pincéjébe vezették őket, ahova József is levitte

feleségét és két gyerekét. A sárgaképű gyerekek hada furcsa látványt nyújtott a pince félhomályában, az olajos hordók, gyertyacsomagok, burgonyás zsákok és a hosszú polcokon sorakozó élelmiszerek között. Az ágyúdörej sokkal gyengébb volt idelent, de a robbanások megrázkódtatták az épület alapjait.

Polly a gyerekekkel maradt, Martha és Clotilde pedig sietve hozzálátott, hogy ebéddel lássa el őket. A máskor is túl ideges Clotilde azonban alig bírt magával. Ráadásul, amint keresztülfutott az udvaron, egy fémszilánk könnyű sebet ejtett a homlokán.

- Istenem, megöltek! - sikoltotta. Térde megcsuklott, a földre roskadt és mellét verve várta a halált.

- Megőrült? - kiáltott rá Martha nővér és erélyesen megrázta. - Jöjjön és segítsen, hogy minél gyorsabban elláthassuk ezeket a szerencsétlen, halálra rémült gyerekeket.

Chisholm pátert József a rendelőbe szólította. Az egyik asszony kezét gránátszilánk érte. Amint elállította a vérzést és bekötözte a sebet, Józsefnek meghagyta, vezesse az asszonyt a templomba, maga pedig az ablakhoz sietett és onnan figyelte a városra zúduló ágyúlövések pusztítását. Semlegességet fogadott ugyan, de most mégis dühös bosszúvággyal kívánta az ördögi Wai pusztulását.

Egyszer csak élénk mozgolódást látott a Mandzsu-kapu körül. Naian katonái özönlöttek kifelé. Lehettek vagy kétszázan, eleinte nyüzsgő hangyabolynak látszottak, azután elmaradoztak egymástól és szakadozott vonalban, egyenként igyekeztek a lejtőn felfelé.

Nem bírta levenni róluk a tekintetét. A domboldal zöld pázsitján tisztán látta minden mozdulatukat. Eleinte gyorsan haladtak, azután kétrét hajolva, puskájukat szorongatva óvatosabban lépkedtek, végül elterültek a földön.

Wai ágyúja szüntelenül lőtte a várost. A szürke alakok most hasmánt csúsztak egyre közelebb és mikor annyira jutottak, hogy alig száz méternyi távolság választotta el őket a cédrusligettől, megálltak és vártak, majd vezetőjük jeladására talpraugrottak és nagyot kiáltva rohamra indultak az ágyú ellen.

Pillanatok alatt tették meg az út felét... Még egy perc és célhoz érnek. Ekkor azonban géppuska éles kelepelése vágott a napfényben ragyogó levegőbe.

Három gépfegyver rejtőzött a fák között. Kattogásuk egyszerre megállította a futó alakokat, akik úgy vágódtak végig a füvön, mintha valami váratlan akadályba botlottak volna. Az egyik előre bukott, a másik hanyatt esett, a harmadik térdre csuklott, mintha imádkozna, furcsa összevisszaságban hullottak, ki erre, ki arra, azután úgy maradtak mozdulatlanul. A fegyverek elhallgattak. A forró, mozdulatlan csendet a hatalmas ágyú dörrenése törte meg újra, egyszerre életre ébresztve mindent... de a domb alján heverő szürke alakok erre sem mozdultak...

Chisholm páter a rémülettől mereven állt az ablakban. Egyszerre csak a dombon megmozdult valami. Naian egyik katonája még élt. Lassan, keserves kínok között a misszió felé vonszolta magát. Látszott, hogy ereje

elhagyja, mert egyre lassabban haladt előre. Vagy hatvan méternyire lehetett a misszió felső kapujától, de nem jutott tovább; oldalára feküdt és nem is mozdult többé.

Bizonyára meghalt, gondolta Francis. A pillanat nem alkalmas az oktalan hőstettekre... Ahogy kiteszem a lábamat a kapun, golyót kapok a fejembe. Hiába, nem segíthetek rajta. Ez járt az eszében, de közben, maga sem vette észre, kiment a rendelőből és egyszer csak ott állt a felső kapu előtt. Amíg a kaput nyitotta, szinte szégyenkezve gondolta, milyen jó, hogy nem látja senki. A következő pillanatban kilépett és elindult a napban égő dombon.

Fekete alakja kitűnő célpontul szolgált. A missszió ablakaiban nem volt egy lélek sem, de érezte, hogy a cédrusligetből szemmel tartják minden mozdulatát. Lassan lépkedett, nem mert sietni.

A sebesült katona kapkodva lélegzett. Félve, könyörögve nézett Francisra, aki a hátára vette és bevitte a misszióba. Leültette a fal tövébe, bezárta a kaput, inni adott neki, azután felkereste Mária Veronikát és megkérte, készítsen fekvőhelyet a rendelőben.

A délután folyamán még egy támadást intéztek az ágyú ellen, de ez sem sikerült. Az éj leple alatt Chisholm páter és József öt sebesültet hozott be. A rendelő kórteremmé változott.

Másnap reggel elölről kezdődött az ágyúzás. Pillanatra sem szünetelt a dübörgés. A városban veszedelmes pusztítást okoztak a gránátok, melyek, úgy látszott, rést ütöttek a nyugati falon. És csakugyan, Francis észrevette, hogy a nyugati kapu mellett támadt résen keresztül nagy tömeg özönlik a városba. Wai derékhada volt, vagy legalább is annak látszott. Francis megdöbbenve, dobogó szívvel nézte őket, de sokkal messzebb voltak, semhogy biztos lehetett volna a dolgában.

Aggodalmas várakozásban telt el a nap. Estefelé a pincébe szorult gyerekeket és a templomba menekült felnőtteket kivezette az. udvarra, hadd élvezzék kissé a friss levegőt. Egynek sem esett baja, ezzel vigasztalta magát, amint bátorítva járt-kelt köztük.

Éppen ott akarta hagyni őket, mikor József lépett elébe; a fiatalember eddig bátran viselte magát, de most rémület tükröződött az arcán.

- Uram, követ érkezett a cédrusligetből.

A rácsos főkapu előtt három katona és egy tiszt várakozott, az utóbbi az ágyút védő kis csapat kapitánya lehetett. Francis habozás nélkül nyitotta ki a kaput és kilépett.

- Mit kívántok? - kérdezte.

A tiszt alacsony, vaskos, negyven év körüli ember volt, az arca hatalmas hústömeg, vastag, leffegő ajka mögül kilátszott a foltos sárga fogsor. Hegyes sapka, zöld egyenruha, bőröv, zöld bojt, bőr lábszárvédő és vászoncipő volt rajta.

- Wai tábornoknak volna néhány szerény kívánsága. Az első ez: nem engedi meg, hogy menedéket adjatok a sebesülteknek.

Francis elvörösödött és ideges, éles hangon felelte:

- A sebesültek senkinek sem ártanak: Szó sem lehet róla, hogy részt vegyenek a harcban.

A tiszt oda se hallgatott, hanem folytatta:

- Másodszor: Wai tábornok megengedi, hogy nyolcszáz font rizst és az egész konzervkészletet elküldjétek neki.

Francis megfogadta ugyan, hogy nyugodt marad, de nem bírt magával. Ingerülten mondta:

- Magunk is szűkében vagyunk az élelmiszereknek. Mégsem járja, hogy úgy kifosszatok bennünket.

A kapitány ezt a tiltakozást is eleresztette a füle mellett. Nem fordult Francis felé, csak úgy félvállról sértő lenézéssel vetette oda:

- Harmadszor: okvetlenül szükséges, hogy kibocsássátok a rejtegetett személyeket. Wai tábornok úgy véli, hogy sok köztük a katonaszökevény. Ezeket agyonlöveti, a többit, már aki alkalmas, besorozza hadseregébe.

Chisholm páter ezúttal nem tiltakozott. Mereven, sápadt arccal, ökölbeszorított kézzel, felháborodástól égő szemmel állt ott; vöröslő ködbe borult előtte minden.

- Tegyük fel, hogy nem teljesítem ezeket a mérsékelt kívánságokat?

- Nagy hiba lenne. Ebben az esetben sajnálatomra kénytelenek lennénk az ágyút ellenetek fordítani és porrá lőni a missziót a bennelevőkkel együtt.

Csend lett. A három katona vigyorogva integetett az udvaron álló lányok felé. Francis világosan látta a helyzetet. Engednie kell ezeknek az embertelen kívánságoknak, különben elpusztulnak valamennyien. És ha enged, akkor új, egyre súlyosabb követelésekkel állnak majd elő. Torka kiszáradt, égő szemét a földre szegezte.

- Wai tábornok bizonyára tudja, hogy órák kellenek, amíg az ajándékot összehordatom és a népet előkészítem a távozásra. Mennyi időt engedélyez?

- Hajlandó türelemmel várni holnapig... feltéve, hogy még ma éjfél előtt kellő mennyiségű konzerv és más megfelelő külön ajándék érkezik az ágyúálláshoz!

Francis szíve görcsösen dobogott. Hallgatott egy pillanatig, azután fojtott hangon hazudta:

- Rendben van. Ma éjjel ott leszek az ajándékokkal.

- Bízom bölcsességedben. Estére elvárlak. Remélem nem várok hiába - mondta a kapitány galád, csúfondáros gúnnyal. Meghajolt, odaszólt az embereinek és elindultak a cédrusliget felé.

Francis dühtől remegve tért vissza a misszióba. A becsukódó vaskapu csörrenése lázas visszhangot keltett agyában. Őrült volt, amikor azt hitte, hogy a maga kis szigetén megmenekül a háború rémségeitől. Fogcsikorgatva átkozta rövidlátását. Hirtelen otthagyta Józsefet és a köréje gyűlt kis csoportot, mert nem bírta elviselni az aggódó, kérdő tekinteteket, melyek az ő arcáról szerették volna leolvasni a megnyugtató biztatást.

Kétségeivel máskor a templomba menekült, most azonban nem lett volna képes rá, hogy alázatosan fejet hajtson és megadással mormolja: Uram, szenvedni fogok, ha úgy akarod. - Szobájába ment és a karosszékbe dobta magát. Gondolatai most az egyszer lázongva, féktelenül száguldoztak, a szelíd önmegtartóztatás eltűnt lelkéből. Mi lesz az ő kis világával? Mi lesz velük?

Ekkor Polly néni jutott eszébe... egy gonddal több. Miért is kellett idejönnie? Átkozta Mrs. Fisket, hogy túlzott jóakaratával ebbe a rettenetes kalandba keverte a szerencsétlen öregasszonyt. Istenem! Hát mindenki benne bízik? Hogy bírják ezt az ő gyenge vállai? Felugrott. Erősnek kell lennie. Nem enged, nem ijed meg Wai eszeveszett fenyegetésétől, nem ijed meg az ágyútól: Lázas képzeletében ez az ágyú egyre nőtt, az öldöklés szimbóluma lett belőle.

Amint izzadva rótta a szobát, halkan kopogtattak az ajtón. Polly néni lépett be. Mosolyogva mondta:

- Nem szívesen zavarlak, Francis, de csak egy pillanatig tart az egész.

- Mi baj, Polly néni? - kérdezte Francis összeszedve magát, hogy nénje meg ne lássa rajta feldúlt lelkiállapotát. Csak nem hoz valami rossz hírt; újabb izenetet Wai táborából?

- Szeretném, ha felpróbálnád ezt a kötött kabátot, nehogy bővebb legyen a kelleténél. Jó meleg lesz, télen majd örülsz neki.

Francis azt se tudta, sírjon-e vagy nevessen. Ez Polly nénire vall. A végítélet napján egy csésze teát hoz majd és bele is diktálja biztosan. Mit volt mit tenni? Odaállt elébe és engedte, hogy belebújtassa a féligkész kabátba.

- Úgy látom, egész jó - mormolta kritikus képpel - de a nyakrész valamivel szűkebb lehetne. - Fejét félrehajtva, a hosszú csontkötőtűvel számolta a szemeket. - Hatvannyolc... négy szemmel kevesebbet kell vennem. Köszönöm, Francis. Remélem, nem haragszol, hogy rádtörtem?

Francis szeme megnedvesedett. Milyen jó lenne odahajtani a fejét Polly néni vállára és amúgy Isten igazában kisírni magát, azután azt mondani: - Polly néni! Rettenetes nagy bajban vagyok. Mondd, mit csináljak?

Ezt persze nem mondhatta, hát ránézett és nagysokára halkan megkérdezte:

- Nagy veszedelem fenyeget bennünket. Te nem félsz, Polly néni?

- Már hogy félnék, mikor te vigyázol ránk - felelte Polly mosolyogva.

Ez a bizalom úgy érintette Francist, mint bűvös, frissítő légáramlat. Polly nyugodtan összerakta kötését, beletűzte a hosszú kötőtűket és mikor ez megvolt, helyeslőleg bólintott, azután szótlanul kiment. Francis úgy érezte, hogy nénje egyszerű, természetes nyugalma mögött valami titokzatos biztonság tudata rejlik. Egyszerre világosan látta, mit kell tennie. Vette a kalapját és vigyázva, hogy észre ne vegyék, kiment az alsó kapun.

A kőfalon túl eleinte alig bírt tájékozódni a sötétben. De nem törődött vele, nem gondolt az útjába kerülhető akadályokra, hanem sietve ment lefelé a lejtőn.

A Mandzsu-kapunál megállították az őrök és lámpással az arcába világítottak. Bizonyára ráismernek, gondolta, hiszen ismeri a város apraja-nagyja; de még ennél is nagyobb volt a szerencséje, mert az őrök egyike Shon katonája volt és velük dolgozott a pestis elleni küzdelemben. Rögtön szólt társainak és maga ajánlkozott, hogy elvezeti Shon szállására.

A néptelen, vészesen csendes utcákon itt-ott törmelék, romhalmaz állta

útjukat. A város keleti részéből, jó messziről, puskaropogás hallatszott. Amint Francis, vezetője nyomában, szaporán igyekezett előre, valahogy bűnösnek érezte magát, de ez a bűntudat mosolyra késztette.

Shont ott találta a barakkban, ahol legelső ízben találkozott vele. Felöltözve aludt a tábori ágyon... Ezt az ágyat is ismerte Francis: Tulloch doktor feküdt rajta annak idején. Az elegáns tiszt napok óta nem borotválkozott, lábszárvédőjére vastagon tapadt a sár, szeme köré sötét karikákat rajzolt a kimerültség. Amint Francis belépett, hirtelen felkönyökölt.

- Aggy' Isten - mondta lassan. - Éppen önről álmodtam, kedves barátom, és az ön gyönyörű missziójáról ott a domb tetején.

Felkelt, felcsavarta a lámpát és Francisszal együtt az asztalhoz ült.

- Egy csésze teát? Nem iszik? Én sem. Nagyon őrülök, hogy viszontlátom. Sajnos, nem mutathatom be Naian tábornoknak, mert a keleti városrész csapatainál van. Vagy támadást készít elő, vagy kémeket végeztet ki. Nagy képességű, felvilágosult ember.

Francis szótlanul hallgatta. Ismerte a hadnagy jó szokását, várta, míg kibeszéli magát. Ma különben nem is volt sok mondanivalója. Kíváncsi tekintetet vetett a papra és óvatosan kérdezte:

- Nos, miért nem szól, kedves barátom? Azért jött persze, hogy segítséget kérjen, amivel sajnos nem szolgálhatok. Már két nappal ezelőtt bevonultunk volna a misszióba, ha nem kellene attól tartanunk, hogy mindenestől cafatokká lő bennünket az az átkozott Sorana.

- Mármint az ágyú?

- Úgy van, az ágyú - felelte Shon tréfás komolysággal: - Régi ismerősöm őnagysága... Egy francia hadihajóról került a szárazföldre, első gazdája Hsiah tábornok volt. Két ízben szedtem el tőle nagy üggyel-bajjal és mind a kétszer visszavásárolta a parancsnokomtól. Wainak volt egy szeretője; Pekingben szerezte, belekerült vagy húszezer ezüstdollárjába. Nagyon szép amerikai nő volt, Soranának hívták. Mikor megunta, az ágyúért odaadta Shiahnak. Bizonyára látta a tegnapi támadásokat. Hiába, egyik sem sikerült... Az állást jól megerősítették, a domboldal sima... a mi kis játékágyúink nem nyújtanak védelmet. Nagy baj, mert megeshetik, hogy az átkozott ágyú miatt elveszítjük a háborút, holott arra számítottam, hogy Naian tábornok mellett karriert csinálok.

Rövid hallgatás után a pap megkérdezte:

- És hátha mégis meg lehetne szerezni az ágyút?

- Ne, ne csábítson! - mondta Shon alig leplezett elkeseredéssel. - Annyi bizonyos, hogy ha egyszer a közelébe kerülök, végzek vele egyszer s mindenkorra.

- Hát a közelébe jutni, azt lehetne.

Shon erre már felfigyelt és kutatva nézett Francis szemébe. Látszott rajta, hogy izgatottan várja a folytatást.

Chisholm páter odahajolt hozzá és halkan mondta:

- Az a tiszt, aki az ágyúállást őrzi, rámparancsolt, vigyek neki élelmiszert és pénzajándékot. Éjfélig vár. Ha addig nincs ott az ajándék, porrá löveti a

missziót. - Nem folytatta, mert Shon arcán látta, hogy eleget mondott. Egy egész hosszú percig hallgattak. Shon gondolkozott. Végre elmosolyodott, azaz arcizmai mosolyra torzultak, de nem volt vidámság a tekintetében.

- Barátom - mondta - önt megint az Ég küldte.

Francis elkomorodva felelte:

- Ma estére megfeledkeztem az Égről.

Shon bólintott, de nem igen értette Francis megjegyzését.

- Figyeljen rám, barátom - felelte. - Elmondom, mit kell tennünk.

Egy órával utóbb Francis és Shon kiléptek a barakkból, és a Mandzsu-kapun át elindultak a misszió felé. Shon az egyenruhát kopott kék vászonzubbonnyal és lötyögő, térdig feltűrt kulinadrággal cserélte fel. Lapos szalmakalap volt rajta, a hátán pedig jókora, szorosan bekötött zsákot cipelt. Vagy száz lépésnyi távolságban húsz katona követte őket óvatos csendben.

A Zöldfényű Drágakő dombjára vezető út közepe táján Francis megérintette társa karját.

- Most rajtam a sor.

- Nem nehéz - válaszolta Shon és vigyázva a másik vállára csúsztatta a zsákot. - Meg azután én talán jobban megszoktam az ilyesmit.

Elérték a misszió kőkerítését. Sehol nem látszott világosság. Az épületek, melyek úgy odanőttek Francis szívéhez, sötéten, védtelenül álltak az éjszakában. A néma csendben egyszer csak megszólalt a kapufülkében az amerikai zenélő óra: Tőle kapta József nászajándékba. Gépiesen számolta az ütéseket: Tizenegy óra.

Shon halkan kioktatta embereit. Az egyik, amint leguggolt a fal tövében, elköhintette magát és az elfojtott köhögés végigvisszhangzott a dombon. Shon sziszegve káromkodott. Az emberekre nem is igen lesz szüksége, csak a kettejük feladata fontos. Nem látta, de érezte, hogy barátja a hangtalan sötétben arcát kémleli.

- Tudja pontosan, mit kell tennie? - kérdezte halkan.

- Igen.

- Mihelyt belelövök a benzintartályba, az rögtön lángra lobban és meggyújtja a puskaport. De vigyázzon, ne várja meg, amíg felemelem a revolvert, igyekezzék már előbb eltávolodni. Nézze, hogy minél messzebbre kerüljön, mert a robbanás ereje irtózatos. - Kis szünetet tartott. - Indulhatunk. De az ön Istenére kérem, ne jöjjön a fáklyával a zsák közelébe.

Francis nekibátorodott. Gyufát szedett elő és meggyújtotta a fáklyát, magasra emelte, kilépett a fal mögül, és a cédrusliget felé indult. Shon a szolga szerepében mögötte lépkedett, nagyokat nyögött a vállán cipelt teher súlya alatt és rajta volt, hogy minél nagyobb zajt csapjon.

Pár perc alatt elérték a liget szegélyét, megálltak és Francis bekiáltott a fák közé:

- Itt vagyok, amint megígértem. Vezessetek a parancsnokhoz.

Egy pillanatig vártak, azután mozgást hallottak a hátuk mögött. Francis megfordult; a fáklya fénye két katonára esett, akik úgy termettek ott, mintha a földből nőttek volna ki.

- A kapitány várja az idegen varázslót. Jöjjön és ne féljen.

Lövészárkok és hegyes bambuszkarók között a liget közepe felé vezették őket. A pap szíve nagyot dobbant. Cédrusfa-gallyakkal borított földsánc mögött ott állt a hosszúcsövű ágyú. Körülötte szétszórtan katonák őrködtek.

- Elhoztad, amit kívántam? - hangzott a kérdés. Francis ráismert délutáni látogatója hangjára. Készséggel felelte:

- Egész zsák konzervet hoztam... remélem meg leszel vele elégedve.

Shon a kapitány felé fordította a zsákot és közelebb lépett az ágyúhoz.

- A zsák nagyobb is lehetne - mondta a kapitány és megjelent a fáklya fényköréban. - Pénzt is hoztatok?

- Igen.

- Hol van? - kérdezte a kapitány, a zsák nyakát tapogatva.

- Nem ott - kiáltotta Francis hirtelen. - Itt van nálam, az erszényemben.

A tiszt elfordult a zsáktól és mohó kíváncsisággal leste a papot. A katonák is odagyűltek köréje.

- Hallgassatok ide - kiáltotta Francis, hogy időt nyerjen és magára terelje figyelmüket. A szeme szögletéből látta, amint Shon lassan, feltűnés nélkül oldalt húzódik, árnyékos foltot keres és egyre közelebb jut az ágyúhoz.

- Arra kérlek benneteket - folytatta Francis - kíméljetek bennünket és ne bántsátok a missziót.

A kapitány megvetéssel, csúfondárosan mosolygott.

- Nem bántunk benneteket... holnapig. - Az egyik katona hangosan elkacagta magát. - Azután pedig védelmünkbe vesszük az asszonyokat.

Francis csak Shont figyelte, aki kimerültséget színlelve ledobta a zsákot az ágyú közvetlen közelében, azután, mintha a verítékét törölgetné, a pap felé oldalgott. A katonák türelmetlenkedni kezdtek. Francis látta, hogy minden áron pár pillanatnyi időt kell nyernie Shon számára.

- Megbízom bennetek - mondta - de mégis jó lenne, ha Wai tábornok személyesen is megnyugtatna, hogy úgy lesz, amint mondjátok.

- Wai tábornok lent van a városban. Később lemehetünk hozzá.

A kapitány kurtán, erélyesen beszélt és türelmetlenül nyúlt a pénzért. Shon a kabátja alá csúsztatta kezét. Most, most, gondolta Francis. Ebben a pillanatban revolver dörrent és hallani lehetett, amint a golyó a bádogedényhez ütődik. Lélekszakadva várt, de a robbanás nem következett be. Shon még háromszor lőtt egymásután, mire a zsákot átnedvesítette a kiömlő benzin. Egy pillanat századrésze alatt megfordult Francis fejében, hogy Shon tévedett, a golyók nem lobbantják lángra a benzint, vagy talán petróleumot hozott benzin helyett. Shon belelőtt a rárohanó katonák tömegébe, kétségbeesetten birkózott velük, hogy pisztolyát kicsavarja a kezükből és emberei után kiáltott, hogy jöjjenek segítségére. A kapitány és egy tucat katona Francist fogta körül. Mindez egy másodperc töredéke alatt történt. Francist elfogta a düh és kétségbeesés. Biztos, gyakorlott mozdulattal, mintha a horgászbotot lendítené, elhajította a fáklyát.

Pontosan célba talált. A fáklya mint üstököscsillag ívelt át az éjszaka sötétjén és az olajtól átitatott zsák kellős közepébe hullott. Abban a pillanatban vakító láng lobbant fel és mindjárt utána földet rázó dörrenés következett. Francis csak a villanást látta, azután megnyílt alatta a föld,

szörnyű légáramlat taszította hátra, egyenesen bele a feneketlen sötétségbe. Most tapasztalta először, milyen érzés az, mikor valaki elveszíti eszméletét. Érezte, hogy zuhan, zuhan a sötétben, hogy kapaszkodna, de nincs mibe... azután a semmi, a feledés következik.

Mikor eszméletre tért, a szabad ég alatt feküdt. Ereje elhagyta, de nem sebesült meg. Shon mellette térdelt és a fülét cibálta, hogy magához térítse. Úgy rémlett neki, hogy az ég az a nagy vörösség a feje felett. A cédrusliget lángban állott és ropogva égett.

- Vége az ágyúnak? - kérdezte gyenge hangon.

Shon megkönnyebbülten egyenesedett fel.

- Annak bizony vége és vele Wai embereiből is vagy harminc repült a levegőbe. - Elnevette magát; összevissza pörkölt arcából furcsán villantak ki fehér fogai. - Kedves barátom, gratulálok! Életemben sem láttam ennél tökéletesebb mészárlást. Még egy ilyen öldöklés és beállok a hívei közé!

Francis a következő napokat szörnyű lelki zavarban töltötte. A kaland súlyos próbára tette testi ellenállóképességét. Egyáltalán nem érezte magát romantikus hősnek, hanem törékeny egészségű, megöregedett embernek. Minduntalan elállt a lélegzete. A feje zúgott és állandóan fájt, úgyhogy gyakran bement a szobájába és hideg vízzel mosta homlokát. A testi fájdalmat nyomon kísérte a lelki kínlódás. Örvendenie kellett volna, de lelkiismerete nem hagyta nyugton. Sehogy sem bírt beletörődni, hogy mint Isten felkent szolgája, embertársai ellen emelte kezét. Az sem nyugtatta meg, hogy övéinek védelmében volt kénytelen embert ölni. Ezenkívül szüntelenül kínozta annak a pillanatnak az emléke, mikor eszméletét vesztette. Ez hát a halál? A teljes feledés...

Csak Polly néni sejtette, de még az sem volt bizonyos benne, hogy akkor éjjel kiment a misszióból. Francis rajtakapta, hogy hol ránéz, hol meg a leégett cédrusliget felé tekintget és mikor az eltűnt ágyúra célozva azt mondta: - Nagy jót tett velünk, aki megszabadított bennünket attól a kártékony szörnyetegtől! - Francis érezte, hogy az öregasszony kitalálta, mi történt.

A harc tovább folyt a külvárosokban és a kelet felé elterülő halmokon. A negyedik napon hírül hozták, hogy Wai dolga rosszul áll.

A hét vége felé elborult az idő, az eget nehéz szürke felhők takarták. Szombatra csaknem teljesen megszűnt a lövöldözés Pai-tanban. Chisholm páter erkélyéről megfigyelte, hogy zöld egyenruhás katonák, Wai emberei, kisebb csoportokban vonulnak vissza a nyugati kapu irányában. Sokan eldobják fegyvereiket, mert akit fegyveresen fognak el, azt agyonlövik mint lázadót. Nyilvánvalóvá vált tehát, hogy Wai nem bírja az ellenállást és nem sikerült egyezséget kötnie Naian tábornokkal.

A szétszórt hadsereg egy kisebb csoportja a misszió közelében húzta meg magát, ahol a bambuszbokrok eltakarták őket. Ijedt szóváltásuk behallatszott a misszióba.

Délután három óra tájban Francis az udvaron járt fel-alá, mert sokkal idegesebb volt, semhogy pihenni tudjon. Egyszerre csak Clotilde nővér

futott oda hozzá és rémülten újságolta:

- Anna ennivalót dobál ki a falon keresztül. Biztos, hogy a katonája is ott van, mert hallottam, hogy beszélgetnek.

- Hát bűn az, ha kenyeret ad az éhezőknek? - mondta Francis, aki csak a legnagyobb erőfeszítéssel bírta fékezni idegességét.

- Igen, de az a katona elvetemült orgyilkos. Istenem - jajongott az apáca - éjszaka az ágyban fognak legyilkolni bennünket.

- Ne féltse annyira az életét - szólt rá Francis bosszúsan. - A mártírhalál a legbiztosabb út a mennyországba.

Alkonyat táján Wai megvert hadserege vad összevisszaságban özönlött ki a város valamennyi kapuján. A Mandzsu-hídon át menekülők útja a Zöldfényű Drágakő dombján, a misszió közelében vezetett el. A mocskos arcokon meglátszott a gyáva menekülés rémülete.

A koromsötét éjszaka hangos volt a rendületlenül menekülők lármájától: elszórt lövöldözés, kiabálás, lódobogás hangzott szüntelenül, fáklyák lobogtak. A pap a misszió alsó kapuja mögül szomorúan szemlélte a zűrzavart. Hirtelen óvatos léptekre lett figyelmes. Megfordult. Kitalálta: Anna volt az, állig begombolt kabátban, batyuval a kezében.

- Hová mégy, Anna?

A lány elfojtott kiáltással hátrált, de ijedelme csak egy pillanatig tartott.

- Semmi köze hozzá - felelte mogorván.

- Nem mondod meg?

- Nem.

Chisholm páter számot vetett magával. Belátta, hogy hasztalan kényszerítené.

- Úgy látom - mondta csendesen -, hogy mindenáron el akarsz menni, Anna. Mondhatok, tehetek akármit, elhatározásodat nem bírom megváltoztatni.

A lány elkeseredve felelte:

- Most megfogott, de legközelebb majd jobban vigyázok.

- Miért legközelebb? - Elővette a kulcsot és kinyitotta a kaput. - Ha menni akarsz, csak menj Isten hírével.

A sötétben nem látta, de érezte a lány megdöbbent tekintetét. Anna nem szólt, nem köszönt, csak elrohant mellette és futó alakja beleveszett a sokadalomba.

Francis fedetlen fővel állt és nézte az elvonuló csőcseléket. Egyszer csak hangosabb lett a zaj és a magasra emelt fáklyák világánál kis lovascsapatot pillantott meg. Gyorsan közeledtek, keresztülgázolva a gyalogosok tömegén. A kapu előtt az egyik megállította lovát. A fáklya fénye ördögien rút halálfejarcára, apró szemére, alacsony, csapott homlokára esett. Sátánképét még torzabbá változtatta a gyűlölet, amint ráordított Francisre, azután halálos csapásra emelte fegyverét. A pap meg se mozdult. Tökéletes mozdulatlansága, úgy látszik, zavarba hozta a lovast. Egy pillanatig habozott, de ekkor sürgető kiáltásokat hallott hátulról:

- Előre, előre, Wai... ne vesztegessük az időt... a sarkunkban vannak!

Wai leeresztette a karját, beletörődött sorsába. Megsarkantyúzta lovát, de

az utolsó pillanatban kihajolt a nyergéből és dühödten a pap arcába köpött. Azután elnyelte az éjszaka.

Másnap vidám volt az ébredés. Fényesen sütött a nap, vígan szóltak a misszió harangjai. Fu a maga elhatározásából ment fel a toronyba és olyan lelkesedéssel kapaszkodott a harangkötélbe, hogy gyér szakálla libegett a gyönyörűségtől. A menekültek összeszedték cókmókjukat, hogy visszaköltözzenek otthonukba; mind együtt voltak az udvaron csak Chisholm pátert várták, hogy pár jó szót adjon nekik útravalóul. A gyerekek is mind az udvaron tolongtak, ugráltak, kacagtak. Martha és Mária Veronika vigyázott rájuk. A nagy örömben el is felejtették, hogy ellenségek, mert alig három méternyire álltak egymástól.

Clotilde volt a leghangosabb, együtt játszott, labdázott, futkosott, kacagott a kicsinyekkel. Polly néni is elfoglalta kedvenc helyét a konyhakertben és pamutot gombolyított, mintha az élet nem is volna egyéb, mint egyszerű, sima gombolyag.

Amint Chisholm páter kilépett az udvarra, pufók csemetéjével a karján József futott elébe.

- Uram, vége a háborúnak! Naian győzött. Az új tábornok nagy ember, derék ember. Megígérte, hogy nem lesz többé háború Pai-tanban. Békében fogunk élni. - Gyengéden, diadalmasan szorította magához az apróságot. - Te nem fogsz háborúskodni, kis Józsua, nem fogod tudni, mi az a vérontás. Békesség! Békesség!

Francis, talán maga sem tudta miért, a szíve mélyéig elszomorodott. Gyengéden két ujja közé fogta a gyerek aranysárga, bársonyos arcocskáját. Visszafojtott egy kitörni készülő sóhajt és mosolygott. Mind odafutottak hozzá, körülfogták... az ő gyermekei, az ő népe, akiket annyira szeret, hogy legszentebb meggyőződését tagadta meg, csak hogy megmentse őket.

A rablóbandák háborújának hatása január végén kezdett mutatkozni és Francis örült, hogy Polly nénit megkímélte ettől a látványosságtól. Egy héttel ezelőtt utazott el és bár nehéz szívvel váltak el egymástól, Francis érezte, hogy jobb, ha hazautazik.

Reggel a rendelőben számolgatta, milyen hosszú is az ingyenrizsért jelentkezők sora. Tegnap éppen olyan hosszú volt, mint a misszió fala. A megvert és menekülő Wai több mérföldnyi körzetben felégetett minden gabonát. A burgonyatermés gyenge volt. A rizsföldeket csak asszonyok művelték, mert a férfiakat és az igavonó állatokat a katonaság vette igénybe; feleannyi sem termett, mint máskor. A konzervek ára ötszörösére szökött a városban. A készletek leapadtak, az árak percről percre emelkedtek.

Bement a házba, ahol a három apáca kis fakupával mérte a rizst és a háromunciás adagokat az eléjük tartott edényekbe töltötte. Chisholm páter elnézte a csendben, türelmesen várakozó népet. Csak az edényekbe ömlő rizsszemek halk zizegése hallatszott. Odasúgta Mária Veronikának:

- Nem tudom, meddig futja még a készletünkből. Holnaptól kezdve csak fele adagot adhatunk.

- Rendben van - bólintott az apáca. Sápadt arcán mély nyomot hagytak az

elmúlt hetek izgalmai.
Francis lement a pincébe, hogy megszemlélje a készleteket: Szerencsére két hónappal ezelőtt nagy tömeg élelmiszert rendelt Csia úrnál és rendben meg is kapta. De a rizs- és burgonyakészlet, melyből nagyon sokat fogyasztottak, aggasztóan leapadt.
Gondolkozott, mitévő legyen. Pai-tanban lehet még élelmiszert kapni, de persze nagy árakat kérnek érte. Elhatározta, hogy a Missziós Társasághoz fordul rendkívüli segélyért. Eddig sohasem tette, de most meg kell kísérelnie.
Táviratára egy hét múlva megjött a válasz:

Kiutalás lehetetlen. Mi háborúban vagyunk, ti szerencsére elkerültétek. Vöröskeresztnél dolgozom. Üdvözöllek. Anselm Mealey.

Francis kifejezéstelen arccal zsebre gyűrte a táviratot. Leült és számolt, hogy megállapítsa, mennyi pénzzel rendelkezik, azután lement a városba. De megkésett. A gabonakereskedők bezárták üzleteiket, csak elvétve akadt egy kevés gyorsan romló áru, dinnye, retek, apró tengeri hal.
Aggodalmában belátogatott a protestáns misszióba és hosszasan tanácskozott Fiske doktorral. Hazafelé menet benézett Csia úrhoz, aki szívesen fogadta a fűszerszagú kis irodában és teával kínálta.
- Igen - mondta a kínai, miután megtárgyalták az élelmiszerhiány következményeit -, tulajdonképpen csekély fontosságú ügyről van szó, csak az itteniek szemében látszik érthető módon ilyen nagy jelentőségűnek. Kínában végre is mindig éheznek valahol. De azért Pao úr elutazott Csek-kauba, hogy az új kormánytól biztató ígéreteket szerezzen.
- És meg fogj a kapni?
- Minden bizonnyal - mondta a mandarin cinikus iróniával. - Csak az a baj, hogy az ígérettel nem lehet jóllakni.
- Azt mondják, hogy a magtárban tonnaszámra áll a gabona.
- Naian tábornok az utolsó grammig lefoglalta. Ezenfelül úgy kifosztotta a várost, hogy alig maradt valami élelmiszer.
- Lehetetlen! - méltatlankodott Francis. - Éhhalálra ítéli a népet? Hiszen azzal biztatta őket, hogy ha vele harcolnak, meglesz a jutalmuk.
- Most azonban annak a meggyőződésének adott kifejezést, hogy a népesség csökkenése határozottan hasznára lesz a városnak.
Elhallgattak. Chisholm páter gondolkozott, mondja-e, ne mondja.
- Jó szerencse - kezdte -, hogy Fiske doktornak nagy készletei vannak. A pekingi központ három élelmiszerrel megrakott dzsunkát indít el a pai-tani methodista misszió számára.
- Ne mondja!
- Miért? Talán kételyei vannak?
Csia szelíden mosolygott.
- Pekingtől Pai-tanig több mint kétezer li az út és a hajók éhséggel sújtott vidékeken haladnak keresztül. Nagyrabecsült barátom, az én szerény véleményem szerint hat nehéz hónap következik: fel kell készülnünk a

legnagyobb nélkülözésre. Az ilyesmi bizony megesik nálunk. És tulajdonképpen nem is fontos. Mi esetleg elmegyünk egy jobb világba, őseink közé, de Kína megmarad.

Másnap Chisholm páter fájó szívvel hazaküldte az ingyenrizsért jelentkezőket. Meghagyta Józsefnek, hogy akinek valóban nincs betevő falatja, hagyja nevét a kapusnál. Ő maga fogja megvizsgálni, hogy valóban rászorulnak-e a segítségre.

Azután munkához látott. Be kell osztani a misszió készleteit. A következő héten megkezdték a takarékoskodást. A gyerekek eleinte csodálkoztak, azután haragudtak, azután megrökönyödve, komor képpel vették tudomásul, hogy egyelőre be kell érniük a kisebb adagokkal. Lassanként elerőtlenedtek és minden étkezésnél megismétlődtek a panaszok, hogy éhesek maradtak. A cukor és a táplálóbb élelmiszerek hiánya megrongálta egészségüket. Szemlátomást soványodtak.

A methodista misszió is hasztalan várta a Pekingből elindított élelmiszereket, melyeknek már három hete meg kellett volna érkezni. Fiske doktor aggodalmas arccal járt-kelt, a népkonyhán, ahol rizst osztott a szegényeknek, egy hónappal ezelőtt kénytelen volt bezárni. Pai-tan utcáin bágyadtan, kétségbeesetten jártak az emberek. Csak komor arcokat lehetett látni, a fürge mozgású kínaiak félájultan vonszolták magukat.

Azután megindult a népvándorlás, Kína ősi átka. Asszonyok, férfiak egész családjukkal tömegesen hagyták el a várost és vonultak dél felé. Chisholm páter reszkető szívvel figyelte őket. Mi lesz az ő kis közösségével? Ha nem jön segítség, tönkreteszi, megtizedeli az éhínség. Határozni kellett, mégpedig gyorsan.

Mint a pestisjárvány idején, most is Józsefet szólította, bezárkózott vele és sürgős útra indította.

József elment, Chisholm páter pedig másnap reggel meghagyta a konyhán, hogy a gyermekek külön rizsadagot kapjanak. A pincében volt még egy láda füge, ezt is felhozatta és maga járta vele végig a hosszú asztalokat. Minden éhes szájnak jutott egy maréknyi édesség.

A misszióban egyszerre vidámabb lett a hangulat. Martha azonban fejcsóválva nézte a pince üres polcait és zavartan, kíváncsian kérdezte:

- Mi történt, tisztélendő atyám? Látom, valami készül…

- Szombaton megtudja, Martha. Addig is mondja meg a tisztelendő anyának, hogy ezen a héten csak adja ki a felemelt rizsadagot.

Martha rögtön át akarta adni az üzenetet, de a tisztelendő anyát sehol sem találta és nem is mutatkozott egész délután. A szövőlecke is elmaradt, melyet minden szerdán délután tartott a kosárfonók termében. Csak nem feledkezett meg róla? Öt óra után, sápadtan, de nyugodtan, megjelent, hogy felügyeljen az étkezőben. Egyetlen szóval sem említette elmaradását. Éjjel azonban Martha és Clotilde különös hangokra ébredt, melyek; efelől nem lehetett kétségük, Mária Veronika szobájából szűrődtek ki.

Másnap reggel, amint a fehérnemű-raktárban találkoztak, suttogva találgatták, mi lehetett az. Az ablakból meglátták Mária Veronikát, aki emelt fővel, lassú léptekkel haladt át az udvaron.

- Úgy látszik, megtört végre - sziszegte Martha. - Szűz anyám! Hallotta, hogy zokogott az éjszaka?

- Ki tudja - felelte Clotilde -, talán Európában a fronton történt valami. Talán megverték őket... Mi meg nem tudjuk, de ő hírt kapott róla.

- Meglehet... de annyit mondhatok, hogy rettenetes volt hallgatni. Kár, hogy ellenség, különben igazán megsajnáltam volna.

- Még sohasem hallottam sírni - mondta Clotilde elgondolkozva. - Roppant büszke teremtés; ha sír, akkor nagy oka lehet rá.

- Aki büszke, előbb-utóbb megjárja. Kíváncsi vagyok, vajon megszelídült volna-e, ha mi adjuk be a derekunkat. Mindenesetre el kell ismerni, hogy... eh, hagyjuk! Lássunk a munkánkhoz.

Szombaton korán reggel kis lovascsapat ereszkedett le a hegyekről és tartott a misszió felé.

Chisholm páter a kapuban fogadta Liu-csit és három társát és olyan melegen szorongatta kezüket, mintha el sem akarná ereszteni többé.

- Ez azután szép - mondta. - Isten meg fog benneteket jutalmazni.

Liu-csi boldog mosollyal örült a szíves fogadtatásnak.

- Már előbb jöttünk volna, de időbe tellett, amíg összefogdostuk a lovakat.

Vagy harminc hegyi lovacska követte őket. Nem volt rajtuk nyereg, csak kötőfék és kétoldalt egy-egy jókora kosár. Elégedetten ropogtatták az elébük szórt szénát. A pap szívét elöntötte az öröm. A jövevényeket betessékelte József házába, ahol az asszony kész reggelivel várta őket. Meghagyta nekik, hogy ha jóllaktak, csak pihenjék ki magukat istenigazában.

A tisztelendő anyát a fehérnemű-raktárban találta, ahol éppen a jövő hétre szánt tiszta holmit készítette elő, abroszt, lepedőt, törülközőt. Clotilde, Martha és egy nagyobb növendékleány voltak mellette. Mindjárt előállt a jó hírrel.

- Nagy esemény előtt állunk. Az éhínség elől elköltőzünk Liu faluba. Ott lesz bőven mit enni. - Mosolyogva fordult Martha nővérhez. - Remélem, élvezni fogja a kirándulást és mire hazajön, alaposan megtanulja a birkahús különféle készítési módjait. A gyerekek meg biztosan örülnek a váratlan szünidőnek.

Az első meglepetés elmúltával Clotilde és Martha örömmel vették tudomásul az utazást, mely kellemes változást hoz egyhangú életükbe. Már előre élvezték a kalandot.

- Persze, öt percen belül készen kell lennünk az útra - mondta Martha tréfásan és hetek óta először nézett a tisztelendő anyára, mintha tőle várna helyeslést. Mária Veronika azonban nem vette tudomásul a békülékeny szándékot.

- Bizony jó lesz, ha hozzáfognak a készülődéshez - mondta Chisholm páter vidáman. - A gyerekeket a kosarakba rakjuk, a felnőttek felváltva, hol gyalog mennek, hol lóháton. Az éjszakák melegek, nem lesz semmi baj, mert Liu-csi vigyáz majd a karavánra. Ha ma elindulnak, egy hét múlva megérkeznek Liuba.

- Olyanok leszünk, mint az Egyiptomból kivonuló törzsek - mondta Clotilde kacagva.

- József egy kosárra való postagalambot visz magával és minden reggel elindít egyet, hogy tudjam, merre járnak, hogy vannak.

- Micsoda! - kiáltotta Clotilde és Martha egyszerre. - Hát ön nem jön velünk?

- Majd később utánuk jövök - nyugtatta meg őket Chisholm páter. Jólesett neki, hogy hiányozni fog a távozóknak. - Nem hagyhatom magára a missziót. A tisztelendő anya és önök ketten lesznek az úttörők.

Mária Veronika lassan mondta:

- Én nem mehetek.

Mély csend fogadta ezt a váratlan kijelentést. Francis azt hitte, azért nem akar menni, mert haragot tart és örül, hogy elmaradhat a két apácától, de amint rápillantott, rögtön látta, hogy szó sem lehet ilyesmiről. Szelíden biztatta:

- Higgye el, kellemes lesz az út és a változás jót tesz majd önnek is.

Mária Veronika tagadólag ingatta fejét:

- Sokkal hosszabb út áll előttem... és hamarosan indulnom kell.

Mindnyájan hallgattak, végre megint csak Mária Veronika szólalt meg. Hangja tompán, üresen kongott.

- Haza kell térnem Németországba... a rend... a birtokaim... intézkedésekre van szükség. - Távolba vesző tekintettel mondta: - A testvérbátyám elesett a háborúban.

A körülötte állóknak elakadt a lélegzete. A halálos csendet Clotilde görcsös zokogása törte meg. Martha is követte a példát és mint a csapdába került állat, leszegte a fejét, így adott kifejezést részvétének. Chisholm páter mélységes szomorúsággal hol az egyikre, hol a másikra nézett és szótlanul kiment.

Két héttel azután, hogy a karaván szerencsésen megérkezett Liu faluba, Mária Veronika útra készülődött. A galambposta hírül hozta, hogy a gyereksereget szegényesen, de kényelmesen elszállásolták és hogy a magaslati levegőn olyan frissek és egészségesek, mint az elszabadult kiscsikók. Chisholm páter örült, hogy kedvező megoldást talált, de mikor most a kikötőhöz kísérte Mária Veronikát, akinek poggyászát két kuli cipelte előttük, elfogta a kétségbeesés.

Szótlanul álltak egymás mellett. Mögöttük zümmögött a város, előttük, a piszkos barna víz közepén horgonyozott az indulásra kész dzsunka. Szürke ég borult a látóhatárra.

Francis nem talált szavakat a pótolhatatlan veszteség kifejezésére, amely a finom modorú, előkelő, segítségre kész, bátorító jó barát távozásával éri. Azt hitte, hogy mindig így lesz, együtt fognak dolgozni az idők végéig és most hirtelen, váratlanul elhívják mellőle. A jövő egyszerre sötétnek, zavarosnak látszott.

Sóhajtva, félszegen mosolyogva mondta végül:

- Azért, ha az én hazám háborúban van is az önével... ugye... mi ketten nem vagyunk ellenségek?

Egészen rávallott ez a félénk kérdés. Éppen azt szerette benne Mária Veronika, ami a kérdés mögött rejlett. Megfogadta, hogy erős lesz, de amint

elnézte a sovány, beesett arcú, gyér hajú papot, nem bírt magával, szemét elfutották a könnyek.

- Kedves... kedves jó barátom.....sohasem fogom elfelejteni.

Melegen, erősen megszorította a pap kezét és belépett a csónakba. Francis ernyőjére támaszkodva nézett utána, amíg csak el nem tűnt a hajó az ég peremén.

Mária Veronika nem tudta, hogy poggyászába csempészte az antik kis Mária-szobrot, Tarrant páter ajándékát, egyetlen értékes holmiját. Az apáca sokszor megbámulta és bizonyára örülni fog neki, ha ráakad.

Megfordult és lassú léptekkel ballagott hazafelé. A kertben, melyet a távozó barátnő annyira szeretett, megállt. Jólesett neki a magány, a békesség. Liliomok illata úszott a levegőben. Fu, az öreg kertész, egyetlen társa a kihalt misszióban, az azaleabokrokat nyeste, tisztogatta. Francist kimerítették az elmúlt hetek eseményei. Életének egy fejezete zárult le a mai nappal, érezte, hogy megöregedett. Leült a banánfa alá és a fenyőfa asztalra könyökölt... Ez az asztal is Mária Veronika kívánságára került a kertbe. Fu szorgalmasan babrált az azaleákkal és úgy tett, mintha nem látná, hogy Chisholm páter egyszer csak karjára ejti a fejét.

X.

A banánfa széles levelei akkor is árnyékot vetettek rá, mikor a kerti asztalkánál csontos, reszkető kézzel naplóját lapozgatta. Hihetetlen! Az övé csakugyan ez a kék eres, reszkető kéz? Az öreg Fu sincs itt, nem nézi, hacsak nem az ég hasadékán keresztül. Helyette két fiatal kertész hajlik az azaelabokrokra, míg Csu páter, az alacsony termetű, szerény, szelíd kínai pap breviáriummal a kezében sétál fel és alá a kert ösvényein és időnként fiúi gyengédséggel pillant feléje.

A levegő, mint csillogó aranybor, reszket az augusztusi napfényben. A játszótérről odahallatszik a gyereksereg víg lármája. Tizenegy óra van, a játék ideje. Az ő gyermekei, gyermekeinek a gyermekei... Az idő kíméletlenül halad felette, úgy szórja ölébe a tűnő éveket, hogy szinte szédül bele.

Annyira elmerül gondolataiba, hogy eleinte meg sem látja a kövér piros arcot, mely mosolyogva közeledik feléje. Kelletlenül veszi el Mercy Mary tisztelendő anyától a nagy pohár tejet, mert nem szereti, ha kényeztetik és a korára emlékeztetik. Hiszen csak hatvanhét éves... no igen, a jövő hónapban lesz hatvannyolc... semmiség... és olyan friss, hogy a fiatalok is megirigyelhetik.

- Hányszor mondtam, hogy ne erőszakolja rám ezt az... izét!

Az apáca anyásan, bocsánatkérően mosolygott.

- Ma pedig meg kell innia, ha mindenáron ragaszkodik ahhoz a felesleges utazáshoz. Nem is értem, miért ne mehetne Csu páter és Fiske doktor egyedül.

- Nem érti?

- Nem bizony.

- Kedves nővér, ez baj, nagy baj. Jó lesz, ha felfrissíti a gondolkodóképességét.

Az apáca elnézéssel mosolygott és folytatta a rábeszélést.

- Megmondhatom Józsuának, hogy itthon marad?

- Megmondhatja, hogy nyergelje meg a lovakat, mert egy óra múlva indulunk.

Az apáca rosszallóan csóválta fejét; Chisholm páter pedig elégülten mosolygott. Neki ugyan beszélhetnek; ha fejébe vesz valamit, abból nem enged egykönnyen. Lassan kortyolta a tejet. Most, hogy az apáca nem látja, nem fintorgatta az arcát, mert mi tagadás, ízlett neki a langyos ital. Azután elmerült a napló olvasásában. Az utóbbi időben gyakran kezébe vette a naplót, melynek gyűrött lapjairól a múlt beszélt hozzá.

Találomra felütötte s olvasni kezdett.

1917. október

Pai-tanban megjavult a helyzet, bőséges volt a rizstermés, gyermekeim szerencsésen hazakerültek Liuból és mégis, ki tudja miért, kedvetlen voltam mostanában. Ma azonban egy jelentéktelen kis esemény valósággal boldoggá tett.

Négy napig távol voltam. Részt kellett vennem az apostoli prefektus konferenciáján Sen-siangban. Minthogy misszióm a vikariátus legszélső állomása, azt hittem, megkímélnek majd ezektől a bankettezésektől. Különben is, olyan kevesen vagyunk errefelé - Surette páter, a boldogult Thibaudeau utódja, a három csek-kaui kínai lelkész és a hollandus Van Dwyn páter Rakaiban - és olyan nagy a távolság a missziók között, hogy nincs értelme a hosszú utazásnak. De hát, szükség van az „eszmecserére”. Természetesen megint eljárt a szám, elítéltem az „agresszív térítés módszereit” és a vita hevében Pao úr unokaöccsének szavait idéztem: „a keresztény misszionáriusok az evangéliumot hozzák és cserébe országunkat követelik.” Úgy látom, egyszer s mindenkorra kiestem Surette páter kegyeiből. Ez a hatalmas izmokkal megáldott férfiú büszkén emlegeti, hogy egymaga pusztította el Sen-siang körül a kedves útszéli Buddha-oltárokat. Még hírmondó sem maradt belőlük. Rekordot ért el abban is, hogy napjában ötvenezerszer idézi a szenteket.

Utólag persze bántott a lelkiismeret. Megint kénytelen vagyok ideírni: „Hibát kővettem el. Istenem, tégy féket a nyelvemre!” Sen-siangban bizonyára azt mondták; furcsa csodabogár ez a Chisholm.

Büntetésül lemondtam a hálófülkéről a hajón. Fedélközi szomszédom egy kalitkára való fiatal patkánnyal utazott és szemem láttára fogyasztotta őket, egyet-kettőt naponta. Ráadásul zuhogott az eső és így alaposan próbára tett a hosszú utazás, de hát megérdemeltem.

Ezek után nem csoda, hogy mire partra szálltam Pai-tanban, inkább holt voltam, mint eleven. A néptelen, esőverte parton bőrig ázott öregasszony várakozott: Amint odalépett hozzám, ráismertem: az öreg Hsu anyó volt, plébániám legszegényebb tagja, akit sokszor elnéztem a misszióban, amint konzervdobozban főzögeti a babot.

Nagy meglepetésemre felderült az arca, amint meglátott. Szapora szóval elmondta, hogy nagyon, de nagyon hiányoztam neki és hogy tegnap is, meg tegnapelőtt is ott várt az esőben egész délután. Reszkető kézzel hat darab, rizslisztből és cukorból gyúrt kis pogácsát szedett elő. Ez nem ennivaló, hanem áldozati ajándék és a nép azok elé a Buddha-szobrok elé rakja, melyeket Surette páter olyan kéjjel döntögetett halomba Sen-siang körül. Nevetséges volt ez az ajándék, de szívemnek jólesett a tudat, hogy van valaki, aki szeret… és nehezen nélkülöz.

1918. május

Ma reggel, gyönyörű időben elindítottam Liuba a telepesek első csoportját, huszonnégy személyt… tegyük hozzá mindjárt, egy tucat nőt és ugyanannyi férfit. Új házaspárok! Nagy volt a lelkesedés és Mercy Mary tisztelendő anya ellátta őket jó tanácsokkal. Félve, aggódva vártam annak idején az új főnökasszonyt, mert folyton Mária Veronikára gondoltam, szegényre, de nem volt igazam. Derék, okos, aranyos kedélyű nőszemély és csodálatos, hogy szentéletű apáca létére, milyen talpraesett tanácsokkal látja el a fiatal házasokat.

Még Paxton, a részeg halaskofa mondogatta, hogy okosabb vaggok, mint amilyennek látszom. Csakugyan büszke vagyok a sugallatra, mely azt tanácsolta, hogy a Szent András Misszió színét-javát Liuba telepítsem. Itt már annyian voltunk, hogy nem jutott munka az egyre szaporodó felnőtteknek. Akiket kiemeltünk a mocsárból, azokat nem taszíthatjuk vissza, miután tanítottuk, neveltük őket. Liunak bizonyára haszna lesz belőlük. Föld van ott bőven, az éghajlat egészséges. Majd ha többen lesznek, Anselmtől kérek egy fiatal papot, akit elküldök hozzájuk. Nehezen fog menni, de addig ostromlom, amíg megunja a dolgot és küld egyet, csak hogy lerázzon a nyakáról.

Ma este fáradtnak érzem magamat. Az esketési szertartás nem tréfa és a kínai nyelven tartott beszéd erős próbára teszi a hangszálakat. Levertségemnek nemcsak testi, hanem talán lelki okai is vannak. Alaposan rám férne egy kis pihenés. Fiskéék elutaztak a fiukhoz, aki most Virginiában lakik és hat hónapig maradnak távol. Most látom csak, milyen szerencse, hogy ilyen kedves, szelídlelkű emberek a szomszédaim. Helyettesük, Ezra Salkins tiszteletes, nem szelíd és nem is kedves. Nagy darab ember, a képe, az mindig barátságos, a mosolya olyan mint az olvadt szalonna. Amint kezet fogott velem és megropogtatta ujjaimat, dörgő hangon mondta: - Ha segítségére lehetek, rendelkezzék velem, testvérem.

Mindenáron látni szeretné Liut. Fiskééknek szívesen megmutatnám, de Ezra kíváncsi kérdezősködésére nem is felelek. Egy óra sem telne bele és táblát tűzne Ribiero páter sírjára: „Testvér, gondolj a lelked üdvösségére!” Eh! Haragos kedvemben vagyok. Úgy látszik, a lakodalmi torta, melyet Mercy Mary belém diktált, megfeküdte a gyomromat.

1922. augusztus

Végtelen örömömre, hosszú levelet kaptam Mária Veronika anyától; 1922.

június 10-én írta. A háború megpróbáltatásai, a megalázó békekötés után végre elnyerte jutalmát: a Sixtus-kolostor főnöknője lett. A rend anyakolostora szép régi épület, igen előkelő, stílusában is illik Mária Veronikához, aki rászolgált a magas tisztségre és úgy látszik megbékélt és meg van elégedve sorsával. Leveléből - Anselm bizonyára így mondaná - a szent élet illata árad. Merész tervvel foglalkozom. Ki tudja, talán teljesül régi kedvenc álmom és ha végül mégis megkapom a már két ízben elhalasztott pihenőszabadságot, ellátogatok Európába, letérdelhetek a régi otthoni oltár elé és ráadásul viszontláthatnám Mária Veronikát. Mikor áprilisban Anselmet kinevezték a tynecastle-i székesegyház lelkészének, üdvözlő levelemre azt válaszolta, hogy hat hónapon belül megkapom a segédlelkészt és még ebben az évben a „jól megérdemelt" vakációt.

Ha arra gondolok, hogy ez az álom még utóbb meg is valósul, soha nem érzett izgalom rázza öreg csontjaimat. De ne beszéljünk róla. Egyelőre takarékoskodnom kell, hogy megfelelően kiruházkodjam, mert mit szólna a Sixtus-kolostor főnöknője, ha az egykori téglavető most meg foltos talárban kerülne elébe.

1923. szeptember

A misszióban nagy az izgalom. Megérkezett a segédlelkész. Végre van hát lelkésztársam és ez olyan örvendetes, hogy szinte el sem akarom hinni.

Anselm hosszú levelei után eleinte azt hittem, hogy valami izmos fiatal skót lelkészre gondol - ha szeplősképű, kenderhajú, annál jobb - de azután tapintatosan értésemre adta, hogy be kell érnem bennszülött pappal, akit a pekingi kollégiumból küldenek majd ki hozzám. A nővéreknek nem szóltam és előre élveztem elképedésüket. Heteken keresztül csak az új lelkészről beszéltek. Clotilde és Martha szakállas gall ifjúra számított, Mercy Mary buzgón imádkozott, bárcsak ír lenne az illető. Sohasem fogom elfelejteni, mint rontott be hozzám nekivörösödve, tragikus képpel és csaknem sírva újságolta: - Az új páter kínai.

Csakhamar kiderült, hogy Csu páter nagyszerű ember. Nyugodt, kedves modorú, mélyen érző, gondolkodó lélek. A lelki élet rejtelmes gazdagsága különben is igazi kínai jellemvonás. Valahányszor elrándultan Sen-siangba, ahol mindig találkoztam kínai lelkészekkel, meg kellett állapítanom, hogy a kiválóbbak Konfucius bölcsességét és a keresztényi erényeket egyesítik magukban.

És most még egy rövidke hónap és elindulok hazafelé, Európába. Tizenkilenc hosszú esztendő óta ez lesz az első vakációm. Úgy érzem magamat, mint a holywelli diák, mikor az iskolaév végén a padot csapkodva énekli:

Két hét múlva - félre bánat!
Búcsút mondsz a kapufának.

Vajon Mária Veronika szereti-e még a jóféle, hamisítatlan kínai gyömbérsört? Mindenesetre viszek neki egy korsóval, abban a reményben,

hogy az európai koszt nem rontotta el az ízlését. Hurrá! Mégis csak szép az élet. Ablakomból látom a cédrusfákat, még azok is részegek az örömtől, olyan vadul rázzák a fejűket. Még ma írok Sanghaiba a jegy miatt. Hurrá!

1923. október

Tegnap sürgönyt kaptam. Kútba esett az európai út. Most jövök az esti sétáról. Lent voltam a folyóparton és sokáig elnéztem a halászó kormoránokat. Szomorú ez a halászat... vagy talán csak én voltam szomorú? A nagy madarak nyakát gyűrűvel szorítják össze, nehogy kísértésbe essenek és lenyeljék a halászzsákmányt. Közömbösen keringenek a hajó felett, mintha rettenetesen untatná őket a mulatság. Hirtelen lecsapnak, és amint hosszú csőrük előkerül a bugyborékoló vízből, vadul fickándozik benne a hal. A madár nyújtogatja a nyakát, de látva, hogy hasztalan erőlködik, kiejti csőréből a zsákmányt. Szomorúan rázza a fejét, de nem lesz okosabb a keserves tapasztalattól, alighogy kipihente magát, felrepül megint.

Csapnivaló rossz az én kedvem is. Istenem, hát csoda? A sekély víz mellett, melynek hullámait a parti nádas felé terelte az esti szél, Tweedsiden járt az eszem. Magamat láttam, mint mezítlábas kisfiút; a fehér horgászbot nagyot lendült, amint pisztráng után vetettem a horgot.

Mind gyakrabban látogatnak meg a gyermekkori emlékek. Olyan elevenséggel törnek rám, mintha csak tegnap éltem volna át őket. Ez bizony az öregség jele!... Még álmomban is oda térek vissza, csodálatos módon újraéled a gyermekszerelem. Norát Látom, az én kedves Norámat.

Öregségemre szentimentális kezdek lenni, a csalódás elkedvetlenít. Majd csak túlesem rajta, igaz, de mikor a sürgönyt elolvastam, Meg szavával élve, „fejbe kólintott” a hír.

Azóta körülbelül beletörődtem az örökös száműzetésbe. Jobb, ha a misszionárius nem tér vissza Európába, mert egy ilyen utazás kiforgatja magából. Egész életünket ennek a hivatásnak szenteljük, nincs visszatérés. Most már itt maradok életem végéig és abban a kis darab skót földben, Willie Tulloch mellett fogok megpihenni.

Érthető és igazságos, hogy Anselm utazása fontosabb, mint az enyém. A Társaság pénzéből nem futja két ilyen kirándulásra. Ő átjött ide, körülnézett, és most hazamegy - bizonyára sokkal szebben fogja majd elmondani odahaza az egyház magasrangú képviselőinek, mit művelt idekint az ő kis hadseregük. Én csak dadogni tudnék, míg Anselm ékes szava megszerzi a Társaságnak a szükséges anyagi támogatást. Megígérte, hogy írni fog. Így hát képzeletben én is ott leszek a kihallgatásokon, és gondolatban találkozom Mária Veronikával. Anselm azt mondja, menjek Manilába rövid vakációra, de nem fogadom meg a tanácsát. Mit keresek én a derűs, vidám Manilán? Bizonyára kinevetnék a kis öreg papot, amint a kikötőben kóborol és az esze valahol Európában kalandozik.

Egy hónappal utóbb.

Csu páter elment Liuba és ott is marad. Postagalambjaink szorgalmasan repülnek ide-oda és viszik, hozzák a híreket. Boldogan látom, milyen szépen gyarapszik a liui kis közösség: Ki tudja, talán Anselm nem feledkezik meg

rólam és megemlíti odahaza a pai-tani missziót, ezt a gyönyörű kis oázist a messze kelet ősvadonában, melynek létezéséről még nem is olyan régen csak a jó Isten tudott, mindenki más megfeledkezett róla.

1928. november 22.

Vannak magasabb rendű élmények, melyeket nehéz szavakba foglalni. Az éjjel meghalt Clotilde nővér. A halállal nemigen foglalkoztam ezeken a lapokon.

Így, mikor egy esztendővel ezelőtt Polly néni örökre lehunyta szemét Tynecastle-ban és Judy könnyel áztatott leveléből megtudtam a szomorú hírt, csak annyit írtam: „1927. október 17. Polly meghalt." Azoknak a halálában, akik jók voltak, valahogy érezzük az elkerülhetetlent. Máskor meg néha még mi öreg, edzett lelkű papok is megdöbbenve állunk meg.

Clotilde egy hete betegeskedett. Mikor éjfél után odahívtak hozzá, rémülten láttam, mennyire megváltozott. Rögtön el akartam küldeni Fiske doktorért, de inkább a tekintetével, mint szóval, értésemre adta, hogy kár lenne a fáradságért.

Amint eszembe jutott, milyen barátságtalanul szóltam rá, mikor a csillapító mérget szedte, sírni lett volna kedvem. Nemigen foglalkoztam Clotildeval; ok nélküli pirulása, beteges emberkerülése, roppant idegessége, örökké izgatott lelkiállapota sokszor szinte nevetségessé tette. Meg kellett volna gondolnom, milyen nehéz küzdelmet vív, hogy uralkodjék magán. Ehelyett csak látható hibáit vettem észre, a lelkében folyó láthatatlan küzdelem nem érdekelt.

Már másfél éve tudta, hogy menthetetlen. Gyomorfekély kínozta, de megkérte Fiske doktort, ne szóljon senkinek, ha úgysem lehet segíteni rajta. Egyedül vívta meg a hősies harcot. Éjfél előtt vérömlés gyengítette el, amely reggel hat óra felé megismétlődött. Utána csendesen jobblétre szenderült. Közben beszélgettünk, de nem mernék vállalkozni, hogy vázoljam ezt a beszélgetést. A szaggatott mondatok így leírva értelmüket vesztenék... nevetségessé válnának... és nevetéssel, sajnos, nem lehet megváltani a világot...

Valamennyiünket lesújtott ez a haláleset, de Marthán látszik meg leginkább a gyász. Szerencsére olyan, mint én, szívós természetű, mindent elbír. Szegény Clotilde! Jólelkű teremtés volt, önfeláldozása nem ismert határt. Idegei, ezek a túlfeszített húrok, néha bizony a legcsekélyebb érintésre is éles, kellemetlen hangot adtak. Megbékélve, félelem nélkül várta a halált... Lélekemelő, léleknemesítő látvány volt.

1929. november 30.

Józsefnek ma született az ötödik gyereke. Hihetetlen, hogyan repül el az élet! Ki hitte volna, hogy az én félénk, jólelkű, bőbeszédű, érzékeny Józsefem lelkében patriárka hajlamok lappanganak? Idővel tekintélyes férfiúvá fejlődött: büszke a hivatalára, felesége, családja van, kicsit hivalkodó, röviden végez a kellemetlen látogatókkal, néha még én is félek tőle.

Egy héttel később.

Pai-tani szenzáció: Csia úr ünneplő lábbelijét kiakasztották a Mandzsu-kapura. Ez roppant nagy kitűntetés errefelé... és örülök, hogy régi barátomat érte, mert nagylelkű, gondolkodó, elmélkedő természetű ember, szereti a szépet és nemeset, szóval az örök értékeket...

Tegnap levelet kaptam. Anselmnek nagy sikere volt beszámolójával, de enélkül is tudtam, hogy sokra fogja vinni. A missziók érdekében kifejtett munkája megfelelő elismerésre talált a felsőbb egyházi hatóságoknál: ő lett az új tynecastle-i püspök. Erkölcsi erőnket talán a mások sikerének látása teszi a legnehezebb próbára. A fény bántja a szemünket. Jó szerencse, hogy öreg napjaimra rövidlátó lettem. Örülök Anselm emelkedésének, mert tudom, hogy ő is örül neki. Gyűlölöm az irigységet. Nem szegény az, akiben ébren él a hit, még ha ideig-óráig alulmaradt is.

Remélem, mindenki elhiszi, hogy önzetlen vagyok, de tulajdonképpen nem is az önzetlenség beszél belőlem. Egyszerűen belátom, hogy Anselmet egészen más fából faragták, mint engem. és hogy nevetséges lenne, ha olyasmi fordult volna meg a fejemben, hogy a püspöki pásztorbotra pályázom. Egyszerre indultunk, igaz, de Anselm sokkal, sokkal messzebbre jutott. Gondja volt rá, hogy kifejlessze képességeit, mert, amint a „Tynecastle Chronicle" mondja: „Nagytudású nyelvész, kiváló muzsikus, pártolja a művészetet és a tudományt és kiterjedt, előkelő baráti köre van." Szerencsés ember. Hosszú, de eseménytelen életem folyamán hat jó barátom volt mindössze, egy kivételével csupa szerény, alacsonysorsú ember. „Viva Anselmo!" Ha összehasonlítom az ő életét a magaméval, elfog a szomorúság. Amíg Istent kerestem, hej, de sokszor vágtam falba a fejemet!

1929. december 30.

Egy hónapja... mióta azt a hírt kaptam Judyról, kezemben sem volt ez a napló. Nem is csoda. Még ma is keresnem kell a szavakat, hogy röviden elmondjam, mi történt otthon... és mi történt itt, az én lelkemben.

Úgy látszik, szépen beletörődtem az életfogytiglan tartó száműzetésbe. Két héttel ezelőtt különösen derült hangulatban voltam. Bejártam a múlt évben szerzett rizsföldeket, szemlét tartottam a megnagyobbított baromfiudvarban, a ménesben, azután bementem a templomba, hogy segítsek a gyerekeknek, akik a betlehemes jászolt készítették. Szeretem ezt a munkát, valószínűleg azért, mert - a rossz nyelvek szerint elfojtott apai ösztönnel - imádom a gyermekeket, a gyermek Jézustól az utolsó kis sárgaképű árváig.

Gyönyörű szép istállót készítettünk; a tetejére fehér vattából csináltunk havat, a jászol elé odaállítottuk az ökröt és a csacsit. Zsebeimből apró színes lámpákat szedtem elő, meg egy gyönyörű üvegcsillagot, melyet feltűztünk a fenyőgallyak közül kikandikáló égre. Az apróságok ragyogó arccal foglalatoskodtak és izgatottan súgtak-búgtak. Ilyenkor meg van engedve a fecsegés a templomban. Elképzeltem, hogy a világ minden keresztény templomában ott van most a jászol mint a karácsony

szimbóluma. A karácsonyt bizonyára még a hitetlenek is a legszebb ünnepnek tartják, mert az anyaság ünnepe.

Az egyik nagyobbacska fiú futva jött a templomba. Sürgönyt hozott. Rossz hír gyorsan jár. Amint elolvastam, arcom kifejezése annyira elváltozott, hogy egy kislány sírva fakadt. Egyszeribe befellegzett a jókedvemnek. Talán nem is kellett volna túlságosan a szívemre vennem. Judyt tulajdonképpen már tízéves korában veszítettem el, akkor, amikor otthagytam Angliát és elutaztam Kínába. De gondolatban mindig követtem élete folyását. Ritkán írt, de azért állandóan tudtam róla.

A veleszületett rossz hajlamok könyörtelenül hajszolták erre-arra. Nem volt tisztában magával, sohasem tudta, mit akar, merre tartson. De amíg Polly vigyázott rá, szeszélyei nem lettek úrrá sorsa felett. A háború alatt muníciógyárban dolgozott; jól keresett, mert drága prémkabátot és zongorát vásárolt - élénken emlékszem a vidám hangú levélre, melyben boldogan közölte a nagy újságot - és kivételesen kitartott emellett a munka mellett. Ez volt Judy életének fénykora. Harmincéves volt, mikor véget ért a háború. A kereseti lehetőségek egyszeriben semmivé lettek, Judy abbahagyta a munkát és csendesen, nyugodtan éldegélt Polly nénivel a tynecastle-i kis lakásban. A jelek arra vallottak, hogy a korral együtt megjött az esze, vége a kiszámíthatatlan szeszélynek.

A férfinemmel szemben bizalmatlan volt mindig és a házasság nem csábította. Negyvenéves volt, mikor Polly néni meghalt és szentül hittem, hogy végképpen a magányos életre szánta el magát. Nagy meglepetésemre, nyolc hónappal utóbb férjhez ment és... férje csakhamar faképnél hagyta...

Tudjuk, hogy a nők a második nagy változás küszöbén gyakran elveszítik józan ítélőképességüket. Judy esetében azonban szó sem lehetett ilyesmiről. Polly nénitől kétezer fontot örökölt, melynek kamataiból gond nélkül élhetett volna. Leveléből megtudtam, hogy az egész kis tőkét talpig becsületes, úri gondolkodású férje nevére íratta, akivel; ha jól emlékszem; egy searborough-i nyaraláson ismerkedett meg.

A regényírók köteteket írtak össze erről a témáról, hol drámai erővel; hol finom iróniával elemezve az emberi hiszékenységet. Judy regényének utolsó fejezete elfért a tízszavas sürgönyben, melyet reszketve olvastam ott a betlehemes jászol mellett. A késői, rövid ideig tartó házasságból kisfia született, ő pedig belehalt a szülésbe.

Judy nyugtalan életén fekete fonalként vonul végig a végzet. Sorsa eleven példája - nem a bűnnek, mert gyűlölöm ezt a szót -, hanem az emberi gyengeségnek és rövidlátásnak. Ha elgondolkozunk rajta, megértjük, miért vagyunk itt a földön, lelkünkbe világít esendő, halandó mivoltunk szomorú tragédiája.

Mi sors vár arra a szerencsétlen kis árvára. Egyelőre az a szegény asszony visel rá gondot, aki a táviratot küldte. Nem nehéz kitalálni, miféle szerzet. Magányos nő, aki házába fogadja a gyanús körülmények között áldott állapotba jutott anyákat. Válaszolnom kell neki azonnal. Pénzt is kellene küldenem... már amennyit tudok. A szegénységi fogadalom bizonyos tekintetben önzővé tesz bennünket. Elfelejtjük, hogy az élet néha váratlan

kőtelezettségeket ró ránk. Szegény Nora... szegény Judy... szegény névtelen gyermek!

1930. június 19.

Az idő gyönyörű, a kedvem is jobb, mint máskor. Levelet kaptam; a kisfiút Andrew-nak keresztelték, az én szerény misszióm neve után. Öreges hiúsággal örvendek, mintha én lennék a szerencsétlen kis kölyök nagyapja. Akár tetszik, akár nem, nekem kell gondoskodnom erről a kis rokonról. Az apjának nyoma veszett és nem is akarom, hogy keressék. Mrs. Stevens, aki a levelekből ítélve derék személynek látszik, csekély havi bérért gondját viseli. Egész papi pályám a furcsaságok sorozata, de ez az utolsó túltesz valamennyin: gondviselője lettem egy gyermeknek, aki tizennyolcezer mérföldnyire van tőlem. Mosolyognom kell, ha rágondolok.

Álljunk csak meg egy szóra. Az imént nagy könnyelműen a „papi pályámat” emlegettem. A napokban a Purgatóriumról vitatkoztunk Fiske doktorral, aki dühbe gurult, mert én voltam az erősebb és a végén mérgesen vágta oda: - Ön úgy érvel, mintha néger szektáriusok és anglikánok vitatkoznának.

Ez a kijelentés elgondolkoztatott. Meg kell vallanom, hogy a szülői ház és Daniel Glennie befolyása is talán a kelleténél nagyobb mértékben fejlesztette bennem a liberális hajlamot. Szeretem a vallásomat, melyben születtem és amelyet több mint harminc esztendeje tanítok, hiszen sok-sok lelki örömet köszönhetek neki. Idekint azonban, az elszigetelt egyedüllétben, az évek múltával felfogásom megtisztult, leegyszerűsödött. Az aprólékos, fontoskodó tanokat szépen összecsomagoltam és félretettem. Őszintén megvallva, nem hiszem, hogy a pokol tüzén fog égni odaát, aki pénteken húst eszik. Mindennek az alapja: Szeresd Istent és a felebarátodat! Aki ennek a törvénynek engedelmeskedik, az üdvözül. Itt volna az ideje, hogy a bilág egyházai kibéküljenek. A világ egyetlen lélegző test, de sejtek billiói alkotják és minden sejt egy-egy emberi szív...

1932. december 15.

A misszió új kis szentje ma lett hároméves. Remélem, jókedvben ünnepli a születésnapját, és nem rontotta el a gyomrát a tortán, melyet Tweedside-ban rendeltem neki.

1935. szeptember l.

Istenem, öregségemre ne vedd el az eszemet. Úgy veszem észre, hogy naplóm majdnem kizárólag azzal a gyermekkel foglalkozik, akit még nem is láttam, és sohasem fogok látni. Én nem térhetek vissza Angliába, ő meg nem jöhet ide. Még elgondolni is képtelenség. Fiske doktor is azt mondja, hogy a gyermekkor nem bírja el az ilyen klímaváltozást.

Az utóbbi időben Andrew sorsa gondolkodóba ejt. A levelekből úgy látom, hogy Mrs. Stevensnek rosszul megy a dolga. Kirkbridge-be költözött, amely, ha jól emlékszem, Manchester közelében van, és nem valami virágzó város. A levelek hangja is megváltozott, azt olvasom ki belőlük, hogy nem annyira

Andrew érdekli, mint az a kis pénz, amit eltartásáért kap. Mindenesetre megnyugtat, hogy a lelkész jólelkűnek mondja. Eddig valóban elismerésre méltóan viselte magát.

Talán rosszul tettem, hogy nem adtam be Andrew-t valamelyik katolikus árvaházba. De hát... ez a gyerek az egyetlen vérrokonom... az én drága Norám eleven emléke... nem bírok, nem akarok lemondani róla.... és borzadok az úgynevezett hivatalos neveléstől! Ha pedig így áll a dolog, akkor bele kell törődnöm nekem is és Andrewnak is... Isten kezében vagyunk, ő majd...

Chisholm páter abbahagyta az olvasást, mert lódobogást hallott. Bosszantotta, hogy felriasztják álmodozásából, de a zaj erősödött. Megzavarták? Nem baj, megszokta már. A napló végére lapozott és sietve írt bele pár sort.

1936. április 30.

Pár perc múlva indulok Liuba: Csu páter és Fiskéék is velem tartanak. Csu páter csak tegnap érkezett. Az egyik fiatal pásztor megbetegedett, attól tart, hogy himlőbe esett. Egyelőre elkülönítette, de tőlem kér tanácsot. Elhatároztam, hogy vele megyek. Az új úton, lóháton, mindössze két napig tart az utazás. Azután eszembe jutott, hogy megígértem Fiskééknek, megmutatom nekik az én kis mintaközösségemet. Ez az utolsó alkalom, mert a hónap végén a házaspár visszatér Amerikába. Hívnak, sietnem kell. Örülnek a kirándulásnak... de útközben megmondom a véleményemet Fiske doktornak. Szektárius?... majd adok én neki!

XI.

A nap lebukott a szűk völgyet szegélyező kopár hegyek mögé. Chisholm páter a hazafelé tartó kis csapat élén kocogott. Csu páter természetesen Liuban maradt, a beteg pásztor mellett. Chisholm páter éppen arra gondolt, hogy még egy éjszakát kell a szabad ég alatt tölteniük, amikor az út kanyarulatánál három mocskos ruhájú fegyveres került eléjük.

Nem lepte meg a találkozás, mert a vidék tele volt szökött katonákkal, akik fegyveresen, kisebb csapatokba verődve fosztogattak a falvakban.

- Béke veletek! - mondta halkan, amint elmentek mellette, azután lassabban léptette lovát, hogy utolérjék a hátuljövők. Amint feléjük fordult, látta, hogy a methodista misszió két teherhordója és az ő embere is rémült arccal néznek össze.

- Alighanem Wai katonái - mondta Józsua és az útra mutatott. - Ott jönnek a többiek is.

A pap megfordult. Velük szemben vagy húsz zöldruhás katona jött lefelé a dombról és fent, a dombtetőn hosszú kanyargós sorban másik csapat közeledett. Fiske doktorra pillantott.

- Csak menjünk előre - mondta.

Pár perc múlva találkoztak az első csapattal. Chisholm páter mosolyogva

köszöntötte őket és visszatartotta lovát. A katonák bután bámultak rá és szótlanul tértek ki az útból. Vezetőjük, aki a karján viselt zsinórból ítélve káplár lehetett, megállította lovát és megkérdezte:

- Kik vagytok és hova mentek?

- Misszionáriusok vagyunk és Pai-tanba igyekszünk - felelte Chisholm páter nyugodtan és társaival együtt folytatta útját. Csaknem az egész mocskos csapat elhaladt mellettük. A káplárt, úgy látszik, kielégítette a felelet. Már örültek, hogy elmúlt a veszedelem, mikor Fiske kínai szolgája elvesztette fejét. Az egyik katona puskatussal oldalba ütötte, mire a szerencsétlen rémült kiáltással ledobta batyuját, futásnak eredt és eltűnt a bokrok között.

Chisholm páter kétségbeesésében már-már elkiáltotta magát. Egy pillanatig senki sem mozdult, azután lövés dördült el, utána mindjárt egy másik, majd egy harmadik. A hegyek sokszorosan verték vissza a dörrenéseket. Amint a kékzubbonyos kuli eltűnt a bokrok közt, a katonákból kitört a méltatlankodás. Dühös kiabálással körülfogták a misszionáriusokat. Chisholm páter nem is csodálkozott, mikor a káplár kijelentette:

- Velünk jönnek.

- Misszionáriusok vagyunk - tiltakozott Fiske. - Nincs semmink. Nem ártunk senkinek.

- Aki ártatlan, az nem menekül. Velem jönnek a parancsnokunkhoz, Wai tábornokhoz.

- De ha mondom...

- Wilbur! - szólt rá Mrs. Fiske nyugodtan. - Minél többet beszélsz, annál rosszabb. Kíméld a tüdődet.

A katonák visszafelé terelték őket azon az ösvényen, melyen jöttek. Valamivel feljebb nyugatra fordultak és kiszáradt vízmosáson folytatták az utat a hegyek közé. A vízmosás végén a csapat megállt. Vagy száz rosszul öltözött katona pihent itt szétszórtan; pipáztak, bételt rágtak, bolhákat szedegettek elő a hónuk alól, meztelen talpukról kapargatták le az odaszáradt sarat. Kőpadon, a sziklának támaszkodva, lobogó tűz előtt ült Wai és vacsoráját fogyasztotta.

Wai Csu ötvenöt éves lehetett, nagytestű, potrohos alak; a mozdulatlanság szinte még fokozta rút arca gonosz kifejezését. Zsíros, hosszúra növesztett, középen elválasztott haja alacsony homlokába hullott, amelynek mély ráncai alatt ferde szeme alig látszott ki a szemhéjak keskeny réséből. Három évvel ezelőtt golyó vitte el az egyik szemfogát és felsőajkából is leszakított egy darabot. Rettenetes volt ez a tátongó sebhely, de Francis még így is ráismert benne az éjszakai lovasra, aki szembeköpte a misszió kapujában. Eddig elég nyugodtan fogadta a rájuk szakadt szerencsétlenséget, de amint meglátta ezt az emberi formájából kivetkőzött arcot és megérezte, hogy Wai is felismerte, elszorult a szíve.

Amíg a bőbeszédű káplár elmondta, hogyan fogta el őket, Wai tovább evett és az álláig emelt tálból két csontpálcikával rizst és húsfalatokat tolt a szájába. A vízmosás fordulójánál két katona jelent meg; az elfogott szökevényt hozták. A tűz közelében a szerencsétlen kuli térdre esett és

reszketve, lihegve, összevissza hadarva könyörgött kegyelemért.

Wai nyugodtan evett tovább, azután, úgy mellékesen, elővette övéből a revolvert és elsütötte. A térdeplő kuli arcra bukott, egyet-kettőt vonaglott, felszakított koponyájából sűrű vörös pép szivárgott. Még el sem ült a lövés visszhangja, Wai már folytatta is az evést.

Mrs. Fiske halkan felsikoltott. Wai katonái felnéztek egy pillanatra és ezzel már el is intézték az esetet. Az a kettő, aki a foglyot behozta, elvonszolta a holttestet, nagy szakértelemmel lehúzott róla cipőt, ruhát, leakasztotta a nyakáról a zsinórra fűzött rézpénzeket. A pap szédült. Halkan odasúgta Fiske doktornak:

- Csak nyugalom... Uralkodjék magán, különben végünk van!

Az eszeveszett gyilkosság hatása alatt borzongva vártak. Wai intésére elébe hozták a másik kulit, aki térdre esett előtte, Chisholm páter dobogó szívvel várta, mi következik: Wai azonban, mindnyájukhoz intézve a szót, hidegen mondta:

- Ez az ember most rögtön útnak indul Pai-tanba és közli barátaitokkal, hogy az én vendégeim vagytok. A vendéglátásért önkéntes ajándék jár. Holnapután délben két emberem fogja várni a Mandzsu-kapun kívül, fél mérföldnyire a várostól. A küldöncnek egyes-egyedül kell jönnie. Remélem, nála lesz az önkéntes ajándék.

- Aligha lesz hasznod a vendéglátásból - mondta Fiske doktor nehezen titkolt felháborodással. - Mondtam már, hogy nincsenek világi javaink.

- Nem kérek sokat. Ötezer dollár fejenként.

Fiske doktor megkönnyebbülten lélegzett fel. Sok pénz, de a gazdag methodista misszió majd csak előteremti valahogy.

- Engedd meg legalább, hogy a feleségem a küldönccel menjen. Ő majd gondoskodik róla, hogy kifizessék a pénzt.

Wai nem felelt. Chisholm páter attól tartott, hogy az ideges Fiske nem bír uralkodni magán és bajba sodorja valamennyiüket. Az orvos azonban hallgatott és odatámolygott felesége mellé. A küldöncöt útnak indították. Amint kőről kőre ugorva futott lefelé a vízmosáson, a káplár erélyes figyelmeztetést küldött utána. Wai felállt, emberei útra készülődtek, maga pedig kipányvázott lova felé tartott. A halott kuli mellett vitt el az útja, de egyetlen pillantásra sem méltatta az útszéli bokor alól előmeredő meztelen lábszárakat.

A misszionáriusok lovait is elővezették, intettek nekik, hogy üljenek fel, hosszú kötéllel egymáshoz kötötték őket, azután a lovascsapat nekivágott az éjszakának.

A gyors lovaglásban nem válthattak szót egymással, volt hát idejük az elmélkedésre. Chisholm páternek az az ember járt az eszében, akinek a hatalmába kerültek.

Wai hatalma napról napra hanyatlott és ez a körülmény vadnál vadabb kegyetlenségre ösztökélte. Valamikor háromezer katonája volt és ezzel a hadsereggel korlátlan ura volt az egész Csekkau tartománynak, adókat vetett ki a városokra, melyek drága pénzen váltották meg békességüket. Kényúr módjára fényűzően élt erős fallal körülvett várában, Tau-en-laiban és

hírneve tetőpontján ötvenezer taelért vásárolt szeretőt Pekingben. Mikor azonban egymás után két csatában verték meg banditavezér vetélytársai, hatalmának befellegzett. Már jó ideje apró rablásokból élt és végső elkeseredésében előbb Min-tuanhoz, majd ennek ellenfeléhez, Yu-csi-tuihoz csatlakozott. Egyik sem látta szívesen, mert tudták, hogy elárulja őket és a maga kezére dolgozik. Emberei elmaradoztak mellőle, hatalma egyre csökkent, de kegyetlensége nőttön nőtt. Mire észrevette, hogy egykori hadserege kétszáz emberre apadt, nevének puszta említése páni rémületet keltett; halottak, kifosztott, felégetett falvak jelezték lábanyomát. Egykori nagyságára emlékezve, a bukott sátán a védtelen embereken töltötte ki feneketlen bosszúját.

Végtelen hosszúnak tetszett az éjszaka. Alacsony dombsoron haladtak keresztül, két patakon gázoltak át, mocsaras vidéken lovagoltak majd egy óra hosszat. Chisholm páter nem tudta, hol járnak, csak a sarki csillagról következtette, hogy nyugat felé tartanak. A lépésben való lovaglást megszokta, de a gyors nyargalás úgy összerázta, hogy zörögtek bele öreg csontjai. Részvéttel gondolt Fiskéékre, akik talán még jobban szenvednek Isten dicsőségéért. Józsua erős, de fiatal; bizonyára nagyon meg van rémülve a szerencsétlen. Csak kerüljenek haza ép bőrrel, vigasztalásul nekiajándékozza a szürke csikót, melyre úgy fáj a foga a fiúnak. Behunyt szemmel imát mondott, kérve Istent, szabadítsa meg őket.

Hajnal felé sziklás, homokos, lakatlan pusztaságra értek. A kövek között csak itt-ott mutatkozott kis sárgult fűcsomó. Egy óra múlva azonban folyóvíz csobogását hallották és a lejtőn túl megpillantották Tau-en-lai omladozó várát, körülötte néhány régi, sárral tapasztott viskót és az ostromok nyomait viselő összelőtt várfalat. A folyó partján tetejét vesztett, oszlopos tornácú Budha-templom szomorkodott. A falakon belül leszálltak lovaikról és Wai, szóra sem méltatva őket, belépett az egyetlen lakhatónak látszó épületbe. Hűvös volt nagyon. Az egymáshoz kötözött, didergő misszionáriusokat percek alatt asszonyok, öregek vették körül, akik a lejtő barlangszerű nyílásaiból bújtak elő és a katonákkal fecsegve, kíváncsian szemlélték a foglyokat.

- Megköszönnénk, ha ennivalót kaphatnánk és megpihenhetnénk - mondta Chisholm páter a kíváncsiak felé fordulva.

- Enni és pihenni - mondták utána és csúfondáros nevetéssel adták szájról szájra a képtelennek látszó kívánságot.

A pap türelmesen folytatta:

- Nézzétek, milyen fáradt a misszionárius felesége. - Fiskénét valóban ájulás környékezte, alig állt a lábán. - Talán akad valaki, aki meleg teát ad neki.

- Teát... meleg teát! - visszhangozta a csőcselék és közelebb merészkedett.

Olyan közel voltak, hogy csak a kezüket kellett kinyújtani és elérhették a foglyokat. Az egyik elöl álló öreg majomszerű mozdulattal hirtelen az orvos óraláncа után kapott. Erre a jelre megkezdődött a fosztogatás. Pénzt, breviáriumot, bibliát, jegygyűrűt, a pap ezüstirónját, mindent elszedtek

tőlük és két perc alatt úgy kifosztották őket, hogy csak a ruhájuk meg a lábbelijük maradt rajtuk.

Végül az egyik asszony szeme megakadt a Fiskéné kalapját díszítő fényes fekete csaton. Utánakapott. Fiskéné észrevette a veszedelmet, sikoltozva védekezett, de hiába: a csat, a kalap, a paróka ottmaradt az asszony kezében. A szerencsétlen asszony kopasz feje csak úgy világított a reggeli napfényben.

A tömeg csodálkozva kiáltott fel, azután kitört a kegyetlen, gúnyos kacagás. Fiskéné eltakarta arcát és sírva fakadt. Az orvos reszkető kézzel felesége fejére borította zsebkendőjét, de egy pillanat múlva a színes selyemdarab is eltűnt. - Szegény asszony - gondolta Chisholm páter részvéttel és elfordult.

Szerencsére megjelent a káplár, aki egyszeribe véget vetett a viháncolásnak. A tömeg szétszéledt, a misszionáriusokat pedig az egyik odúba vezették, mely abban különbözött a többitől, hogy rácsajtó zárta el a bejáratát. Az ajtót rájuk zárták és bereteszelték, azután magukra hagyták őket.

- Csakhogy egyedül vagyunk végre - sóhajtott Chisholm páter.

Hallgattak. A kis doktor a földre kuporodott és átkarolta a sírdogáló asszonyt.

- Alighogy megérkeztünk Kínába - mondta kis szünet után -, vörhenybe esett, attól hullott ki a haja. Nagyon bántotta szegényt és úgy vigyázott, hogy észre ne vegyék.

- Nem fogja megtudni senki - mondta a pap. - Józsua és én hallgatunk, mint a sír. Pai-tanban pedig majd pótolni lehet az elveszett holmit.

- Hallod, Ágnes? Ne sírj hát, kedvesem.

Fiskéné lassan megnyugodott, abbahagyta a zokogást és vörösre sírt, karikás szemét Chisholm páterre emelte.

- Ön olyan jó - dadogta.

- Nini, ezt meghagyták - mondta Francis és jókora barna zsebkendőt szedett elő. Fiskéné hálás tekintettel fogadta és reggeli főkötőt formált belőle. Hátul csokorba kötötte és a csokor két vége úgy lebegett a füle mögött, mint a pillangó szárnyai.

- No látod, kedvesem - vigasztalta Fiske és gyengéden megveregette a hátát. - Tudod, hogy nagyon csinos vagy benne?

- Igazán? - kérdezte az asszony kacéran, jobb kedvre derülve. - Akkor hát nézzünk körül és lássuk, hogyan lehetne lakályosabbá tenni ezt az odút.

Bizony nemigen akadt ott tennivaló. A kilenc láb mélységű barlangban nem volt más, mint törött cserepek és komor félhomály. Az ajtó rácsán keresztül kapta a világosságot. Hideg volt, mint a sír. De a foglyokat elnyomta a fáradtság. Végigterültek a puszta földön és mély álomba merültek.

Délután a rácsajtó nyikorgása ébresztette fel őket. Az odút egyszerre elöntötte a napfény. Középkorú asszony lépett be, vödörben meleg vizet, két cipót hozott és kíváncsian nézte, amint Chisholm páter az egyiket a Fiske házaspárnak nyújtja, a másikat pedig megfelezi Józsuával. Magatartása,

mogorva arca magára vonta a pap érdeklődését.
- Csak nem! - kiáltotta csodálkozva. - Te vagy az, Anna?
Az asszony kihívóan állta a pap tekintetét, azután szótlanul kiment.
- Ismeri ezt a nőt? - kérdezte Fiske kíváncsian.
- Nem tudom bizonyosan. De mégis, biztos, hogy ő az. A misszióban volt, de megszökött.
- Büszke lehet a nevelésére - jegyezte meg Fiske keserű gúnnyal.
- Majd elválik.
Álmatlanul töltötték az éjszakát. A kényelmetlen fogság egyre elviselhetetlenebbnek látszott. Felváltva feküdtek a rácsajtó mellé, hogy a barlang nyirkos párája helyett kis friss levegőt élvezzenek. A kis doktor nyögve panaszkodott:
- Az az átkozott kenyér! Úgy érzem, mintha egy csomóban feküdne a beleimben.
Délben Anna megint meleg vizet és egy tál kölest hozott. Chisholm páter jobbnak látta, ha nem szólítja a nevén.
- Meddig tartanak fogva bennünket? - kérdezte.
Az asszony nem felelt, azután meggondolta magát.
- A két katona már elindult Pai-tanba. Mihelyt visszatérnek, Wai elbocsátja a foglyokat.
Fiske mogorván kérdezte:
- Nem szerezhetnél jobb ételt és takarót? Megfizetnénk érte.
Az asszony a fejét rázta és kiment. Bezárta az ajtót, de a rácson keresztül visszaszólt:
- Fizethet, ha úgy tetszik. De nem lesz hosszú a várakozás. Semmi az egész.
- Semmi! - dörmögte Fiske, amint az asszony magukra hagyta őket. - Ha azt érezné, amit én, másképp beszélne.
- Ne hagyd el magadat, Wilbur - szólt ki Mrs. Fiske a sötétből. - Jusson eszedbe, hogy már voltunk hasonló helyzetben.
- Igen, de akkor fiatalok voltunk és azóta megöregedtünk. Különösen bánt, hogy éppen most történik velünk ez a szerencsétlenség, mikor rövidesen hazautazhattunk volna. Azután ez a Wai... nagyon feni a fogát a misszionáriusokra... akik felforgatták a régi rendet, mikor még a jövedelmező foglalkozása volt a rablás!
- Ne veszítsük el a kedvünket - erősködött Mrs. Fiske. - Lássuk, mivel üssük agyon az időt. Beszélgetéssel nem, mert abból vallási vita kerekedik. Játsszunk valamit, valami együgyű játékot. „Állatvilág, növényvilág, ásványvilág"-ot például. Józsua, ébren vagy? Igen? Akkor figyelj ide, megmagyarázom, hogy megy ez a játék.
Hősi elszántsággal játszották a kitalálósdit. Józsua is értelmesnek bizonyult. Azután Mrs. Fiske ajkán elhalt a kacagás, valamennyien elcsendesedtek. A jókedvre levert kétségbeesés következett. Éjjel minduntalan felriadtak, órák hosszat ébren forgolódtak.
- Istenem, már rég itt lehetnének - ismételte Fiske doktor reggeltől estig. Keze, arca égett az álmatlanságtól és a rossz levegőtől kiverte a láz. Este

lett, mire behallatszott hozzájuk a hangos kiabálás, kutyaugatás, mely a küldöncök érkezését jelezte. Néma csendben várakoztak.

Végre lépteket hallottak, kinyílt a rácsajtó. A parancsszóra négykézláb másztak ki az odúból. A friss levegő, a szabad tér, a közelgő szabadulás gondolata szinte megrészegítette őket.

- Hála Istennek! - fohászkodott Fiske. - Most már nyugodtak lehetünk.

A katonák közrefogták és Wai elé vezették a foglyokat.

A bandita kókuszgyékényen ülve fogadta őket. Lámpa és hosszúszárú pipa volt mellette. A valaha jobb napokat látott, viharvert termet megtöltötte az ópium kesernyés szaga. A közelében álló katona karja vérfoltos vászondarabbal volt bekötve. A fal mentén a káplár és négy közkatona sorakozott, mindegyiknél bambuszbot volt.

Néma csend fogadta a belépő foglyokat. Wai kiszámított kegyetlenséggel nézett végig rajtuk. Inkább csak sejteni lehetett a gonosz indulatot, mert sebhelytől éktelenített arcáról nehéz lett volna leolvasni.

- Az önkéntes ajándékot nem fizették meg - mondta tompa hangon. - Embereimet megtámadták a város közelében. Az egyiket megölték, a másik megsebesült.

Chisholm páter megborzongott. Amitől félt, az íme bekövetkezett.

- A küldönc talán nem adta át az üzenetet - mondta. - Megijedt és félelmében be sem ment Pai-tanba, hanem hazaszökött Sansziba.

- Túl sokat fecsegsz. Tíz ütés a lábára.

Kegyetlen volt a büntetés, de Chisholm pátert nem érte váratlanul. A bambuszbot véresre szaggatta combját és lábszárát.

- A mi szolgánk volt a küldönc - mondta Mrs. Fiske nehezen leplezett felháborodással. - Az idegen pap nem tehet róla, ha megszökött.

- Te is sokat fecsegsz. Húsz ütést az arcára.

Az orvos reszketve nézte végig, mint csap le az egyik katona tenyere a szerencsétlen asszony arcára.

- Ha olyan nagyon bölcs vagy, mondd meg, hogyan lehetséges, hogy a szolga megszökött és mégis lesben állva várták katonáimat?

Chisholm páter megmagyarázhatta volna, hogy a pai-tani helyőrség állandóan készenlétben van és ha Wai katonáit meglátják, azonnal lelövik őket, de jobbnak látta, ha hallgat.

- No, miért nem fecsegsz? Tíz ütést a vállára, mert makacsul hallgat.

Chisholm páter kénytelen volt végigszenvedni ezt a büntetést is.

- Engedd meg, hogy visszatérjünk a misszióba - mondta most Fiske doktor idegesen hadonászva. - Ünnepélyesen fogadom, hogy azonnal megkapod a pénzt.

- Nem vagyok bolond.

- Akkor küldj egy másik küldöncöt azzal az írással, amit én adok vele. Indítsd el most rögtön.

- Hogy azt is legyilkolják? Tizenöt ütést neki, mert bolondnak tart.

Az ütések alatt az orvos könnyekre fakadt.

- Sajnállak - rebegte. - Megbocsátok neked és sajnállak.

Wai, már amennyire undok arcán látni lehetett, meg volt elégedve a

hatással. Józsuához fordult. A fiú erős és egészséges, neki pedig igen nagy szüksége van újoncokra.

- Ide hallgass. Hajlandó vagy jóvátenni bűneidet azzal, hogy beállsz hozzám katonának?

- Nagy tisztesség lenne - felelte a fiú határozottan -, de nem tehetem.

- Hagyd el az idegen istent és életben maradsz.

Chisholm páter szorongó aggodalommal várta a választ, biztosra véve, hogy a fiú megadja magát.

- Szívesen meghalok, ha kell, az igaz Istenért.

- Harminc botütést a megátkozott gazembernek!

Józsua meg sem mukkant. Jajszó nélkül, behunyt szemmel fogadta a botütéseket. Chisholm páter kínlódva szisszent fel minden egyes ütésre.

- Parancsold meg a szolgádnak, hogy engedelmeskedjék.

- Soha! - mondta a pap határozottan. A fiú bátorsága lelket öntött beléje.

- Húsz botütést a lábára, megátalkodott makacsságáért.

A tizenkettedik ütés nyomán halk roppanás hallatszott, gyötrő fájdalom hasított a pap törött lábába.

- Ó, Istenem - fohászkodott magában Francis - hiába, az öreg csontnak ez a sorsa.

Wai vészjósló arccal nézett végig rajtuk.

- Elég az ingyen vendégeskedésből. Ha az ajándék holnapig nem érkezik meg, attól tartok, valami baj ér benneteket.

Intett, hogy mehetnek. Chisholm páter kínos erőfeszítéssel vonszolta magát végig az udvaron. A barlangban Mrs. Fiske melléje térdelt és lehúzta lábáról a cipőt, harisnyát. Az orvos, aki úgy ahogy magához tért, összeillesztette a törött csontokat.

- Sínek kellenének... és nincs itt semmi, csak ez a pár darab rongy - mondta remegő hangon. - A törés rosszindulatú. Ha nem marad nyugodtan, komplikációk következhetnek. Nézze, hogy reszket a kezem. Istenem, segíts meg bennünket! A jövő hónapban hazamegyünk. Hiszen nem vagyunk annyira...

- Wilbur, kérlek - csillapította az asszony, mire az orvos szótlanul folytatta a kötözést.

- Nem szabad csüggednünk - mondta Fiskéné. - Ha már ma elveszítjük a fejünket, mi lesz velünk holnap?

Szükség is volt a bátorításra.

Másnap reggel mind a négyüket kivezették az udvarra, ahol együtt volt Tau-en-lai apraja-nagyja és vígan fecsegve várták a készülő látványosságot. Hátrakötötték a foglyok kezét, bambuszrudat toltak a karjuk alá, két-két katona vállára emelte a rúd végét és egyre kisebb körben hatszor körülhordozta őket az udvaron, azután megállt velük Wai előtt, aki a golyóktól lyuggatott ház eresze alatt telepedett le.

Francis szörnyű kínokat szenvedett, törött lába rettenetesen sajgott. Az esztelen kínzás kétségbe ejtette; lehetetlen, hogy Isten teremtményei embertársaik könnyein és hulló vérén mulassanak. - Szörnyűség! Ezek az emberek nem lehetnek Isten teremtményei... Vagy talán... talán nincs is

Isten?!

Némelyik katonának puska volt a vállán, amiből arra következtetett, hogy szenvedésük már nem tart soká, közel van a megváltás. Rövid szünet után azonban, Wai intésére, a meredeken lejtő ösvényen a partra kísérték őket. Szárazra vontatott sampanok mellett haladva, keskeny földnyelv végében állapodtak meg, innen, a kíváncsi tömeg szeme láttára, belegázoltak a sekély vízbe és ott; ahol körülbelül öt láb mély a folyó, a mederbe ágyazott karókhoz kötözték őket.

A halálos veszedelemből való menekülés, a barlang nyirkos sötétjében töltött végtelen hosszú órák után, a most hirtelen előtörő napfény annyira meglepte őket, hogy az első pillanatban megkönnyebbülésfélét éreztek. A hegyi forrásokból eredő kristálytiszta, jéghideg víz visszaadta erejüket. A pap lábából elmúlt a fájás, Mrs. Fiske bágyadtan mosolygott. Megható volt az asszony bátorsága. Alig hallhatóan rebegte:

- Végre tisztára mosakodhatunk.

Fél óra múlva azonban megváltozott a helyzet. Chisholm páter nem mert társaira nézni. A hideg víz eleinte felfrissítette, azután megdermesztette őket; mint acélfogó, szorította össze tagjaikat. Minden szívdobbanás, mely a megfagyott erekbe hajtotta a vért, halálos fájdalomba került. Fejük testetlenül imbolygott a víz felszínén, szemükre vöröslő köd ereszkedett. A pap homályosuló tudattal kereste az embertelen kínzás magyarázatát. Ez hát a sokat emlegetett vízpróba, a kínaiak ősrégi tortúrája, melyet a vérengző Csang császár eszelt ki. Úgy látszik, Wai még nem adta fel a reményt, hogy megkapja a váltságdíjat. Viszont, ha így áll a dolog, akkor még nincs vége a kínoknak.

Az orvos vacogó fogakkal beszélni próbált.

- Érdekes... az angina pectoris szemléltető példája... kihagyó vérkeringés az összeszűkült érrendszerben. Uram Jézus! - nyöszörögte: - Istenem, miért hagytál el bennünket? Szegény asszony... hál' Istennek elájult. Hol vagyok?... Ágnes... Ágnes...

Ereje elhagyta, elvesztette eszméletét.

A pap kínos erőfeszítéssel Józsuát kereste. Káprázó szeme csak alig-alig látta, feje a testtől elválva himbálódzott a vízen... Keresztelő János feje vízzel teli tálcán. Francis szelíden szólt oda hozzá:

- Fiam, bátorságod és erős hited nagy öröm szívemnek.

- Semmiség az egész, uram.

A pap erőt vett kábulatán.

- Józsua, hallod? Mihelyt hazaérünk, neked adom a szürke csikót.

- Azt hiszed, uram, hogy viszontlátjuk a missziót?

- Ha nem, akkor Isten még sokkal szebb lovat ad alád, amelyen egyenesen benyargalsz a mennyországba.

Kis szünet után a fiú halkan mondta:

- Inkább a misszióbeli lovacskát, atyám.

Francis füle zúgott, agyára sötétség ereszkedett. Mikor magához tért, a barlangban feküdt; mellette társai, mind a négyen csuromvizesen. Fiske éles, panaszos hangját hallotta:

- Csakhogy kint vagyunk abból a rettenetes folyóból.
- Kint vagyunk, Wilbur. De amint én azt a szörnyeteget ismerem, holnap benne leszünk újra. - Olyan nyugodtan, olyan egyszerű természetességgel mondta, mintha a másnapi étrendet beszélné meg. - Ne ámítsuk magunkat, kedvesem. Csak azért tart életben bennünket, hogy minél borzasztóbb kínzással pusztítson el.
- Nem félsz... Ágnes?
- Cseppet sem félek és te se félj. Mutassuk meg ezeknek a pogányoknak... és Chisholm páternek... hogyan halnak meg az új angliai jó keresztények.
Átölelte férjét és magához szorította. Francist mélyen meghatotta a jelenet. A szívéhez nőtt ennek a három embernek a sorsa. Annyira különböztek egymástól és mégis egyformán szereti mindhármukat. Hát nincs segítség? Fogcsikorgatva törte a fejét, hátha sikerül kieszelnie valamit.
Egy órával utóbb, mikor az asszony behozta a rizst, útját állta.
- Anna! Ne tagadd, hogy te vagy az. Elfelejtetted, milyen jók voltunk hozzád a misszióban? Várj - szólt rá, amint a nő ki akart siklani mellette. - Nem engedlek, amíg végig nem hallgattál. Ha ott is hagytál minket, azért Isten gyermeke vagy. Nem nézheted tétlenül, hogyan kínoznak halálra bennünket. Az Isten nevében kérlek, segíts rajtunk.
- Nem tehetek semmit. - A sötétben Francis nem látta Anna arcát, de hangja megszelídült.
- De tehetsz, sokat tehetsz. Felejtsd nyitva az ajtót. Nem lehet bajod belőle.
- Minek hagyjam nyitva? A lovakat állandóan őrzik a katonák.
- Nincs szükségünk a lovakra.
- Ha meg gyalog indulnak el, másnap utolérik az üldözők.
- Sampanon menekülünk... a folyam sodrára bízzuk magunkat.
- Lehetetlen - mondta az asszony és hevesen rázta a fejét. - Lejjebb nagyon vadul rohan a víz.
- Inkább ott vesszünk a vízben, mint itt.
- Semmi közöm hozzá, hol vesznek - mondta Anna hirtelen támadt dühvel. - Eszemben sincs, hogy segítsek.
Ekkor váratlanul Fiske doktor szólalt meg. Megragadta Anna kezét.
- Hallgass ide, Anna. Fogd meg a kezemet és tedd, amire kérünk. Segítened kell, megértetted? Hagyd nyitva az ajtót ma este.
- Nem - hangzott a vontatott válasz. - Nem lehet... ma nem lehet.
- De lehet.
- Holnap nyitva hagyom... holnap. - Magatartása egyszerre megváltozott, lekapta a fejét, vadul kirohant és becsapta maga után a rácsajtót.
Kínos csendben ültek egy darabig. Egyikük sem vette komolyan Anna ígéretét. De még ha meg is tartaná, ki tudja, mi lesz velük holnap estig.
- Beteg vagyok - nyögte Fiske doktor, fejét az asszony vállára hajtva. - Hallották, amint a mellét kopogtatja. - Ruháimból még egyre csepeg a víz. Hallod, Ágnes?... hallod, milyen tompa hangot ad a tüdőm? Istenem, azt hittem, hogy az inkvizíció kínzásaival senki sem veheti fel a versenyt.

Ez az éjszaka is eltelt nagy nehezen; hideg, szürke reggelre virradtak. Alighogy világosság szűrődött be a rácson keresztül, az udvaron járás-kelés zaját hallották. Mrs. Fiske felegyenesedett, betegesen sápadt arcán eltökéltség látszott. Fején összegyűrődött a kockás barna kendő.

- Chisholm páter, ön az idősebb pap; kérem, imádkozzék értünk, mielőtt kivisznek bennünket. Meglehet, hogy az utolsó utunk lesz a mártírhalál előtt.

Francis letérdelt. Mind a négyen imára kulcsolták a kezüket. Buzgón imádkozott, buzgóbban, bensőségesebben, mint valaha. Alig mondta el az utolsó szót, már jöttek is értük a katonák.

Minthogy a tegnapi fürdő elgyengítette őket, a folyó ma még sokkal hidegebbnek tűnt fel. Fiske hisztériás rémülettel jajgatott, amint lenyomták a vízbe. Chisholm páter előtt ködben úszott minden.

- A víz tisztító ereje - mormolta, amint agyában lázasan kergették egymást a gondolatok. - Egy csepp elég az üdvösséghez. Hány csepp lehet? Millió meg millió... négyszázmillió kínai várja azt a csepp vizet, mely az üdvösséget jelenti...

- Chisholm páter! - kiáltott Mrs. Fiske és üvegesedő szeme vidáman csillogott. - Mind ott vannak a parton, minket bámulnak. Mutassuk meg nekik, mit tudunk. Énekeljük el azt a keresztény éneket, melynek olyan szép a refrénje. Rajta, Józsua... te is, Wilbur.

Remegő hangon kezdett rá:

Pásztorok, pásztorok, örvendezve

Chisholm páter velük énekelte:

Jöjjetek, jöjjetek Betlehembe.

Késő délután vitték őket vissza a barlangba. Az orvos az oldalán feküdt. Minden lélegzetvétele egy-egy hördülésnek hangzott, de azért önelégülten jelentette ki:

- Kétoldali tüdőgyulladás. Már tegnap megállapítottam. Tompa hang a tüdőcsúcs táján, gyanús zörej. Sajnálom, Ágnes, de... tulajdonképpen örülök neki!

Senki sem mert szólni. Mrs. Fiske fehér ujjai férje halántékát simogatták még akkor is, mikor Anna lépett be. Ételt nem hozott, megállt az ajtóban és komor, haragos arccal nézett rájuk. Nagy sokára megszólalt.

- A vacsorájukat odaadtam a katonáknak. Nagy volt az örömük. De most siessenek, mielőtt rájönnek a csalásra.

Halálos csend lett egyszerre. Chisholm páter szíve hangosan dobogott. El sem akarták hinni, hogy a maguk jószántából hagyhatják el a börtönt.

- Isten jutalmazzon meg, Anna - mondta a pap. - Nem feledkeztél meg róla, ő sem fog megfeledkezni rólad!

Anna nem felelt, csak nézte sötét, rejtelmes tekintettel. Chisholm páter nem látott bele a lány lelkébe, aminthogy akkor sem tudta, mi lakik benne, mikor azon a jéghideg éjszakán felszedte a hóból. Jólesett neki, hogy Fiske előtt nem kell szégyenkeznie Anna miatt, aki szótlanul állt az ajtóban, azután halk léptekkel elosont.

Odakint egészen besötétedett. A szomszédos odúból nevetgélés

hallatszott, Wai házából gyenge világosság szűrődött ki. Az istállók és a katonák szállása felől is látszott némi világosság. Valahol kutya ugatott, pattanásig feszítve a pap idegeit. A menekülés hirtelen reménye szinte beléfojtotta a lélegzetet.

Megpróbálta, lábra tud-e állni. Nem sikerült; tehetetlenül terült el, homlokáról hullott a veríték. Dagadt lábának nem veheti hasznát.

Odasúgta Józsuának, vegye hátára az alélt orvost és vigye le a sampanokhoz. Utánuk nézett és látta, hogy a fiú ügyesen a sziklák árnyékában húzódva, kétrét görnyedve cipeli az orvost. Az asszony is vele ment. Egy legördülő kő halk hangjától úgy megijedt, hogy azt hitte, a holtak is felébrednek a zajra. Fellélegzett: csak ő hallotta, más senki. Öt perc múlva Józsua ott volt mellette. A fiú vállára támaszkodva, keserves kínok között lebotorkált a vízhez.

Fiske már a sampan fenekén pihent, felesége mellette térdelt. A pap a csónak végében helyezkedett el. Hasznavehetetlen lábát, mint valami fadarabot, két kezével emelte és igazította el, hogy ne legyen útjában senkinek. Midőn Józsua beszállt és oldozni kezdte a kötelet, megfogta az evezőt, hogy a kellő pillanatban eltaszítsa a parttól a csónakot.

Hirtelen kiáltást hallott a dombtető felől, utána lábak dobogását. Zűrzavaros lárma, kutyák ugatása hallatszott. Két fáklya jelent meg odafent és izgatott hangzavar, lábdobogás zaja közepette közeledett.

A pap nem moccant, csak az ajka mozgott. Józsuát nem kellett biztatni, észrevette a veszélyt és teljes erővel húzta, rángatta a laza kötelet. Egy utolsó hatalmas rántással elszabadította a csónakot, Chisholm páter pedig minden erejét megfeszítve eltaszította a parttól és az ár felé kormányozta. Amint kiért a sekély vízből, céltalanul imbolygott pár pillanatig, azután elkapta az ár és csendesen vitte lefelé. Mellettük, mögöttük, a fáklyák fényénél futó alakokat látott a parton. Lövés dördült el, utána valóságos sortűz ropogott. A golyók fütyülve súrolták a vizet. A csónak gyorsabban siklott, sokkal gyorsabban, mint előbb, már-már lőtávon kívül voltak. Chisholm páter lázas reménykedéssel kémlelte az éjszakát, mikor a puskák rendetlen ropogása közben egyszerre csak hatalmas ütés érte az arcát. Feje megbillent az erős lökéstől, mintha nagy kő érte volna. Beleszédült az ütésbe, de fájdalmat nem érzett. Megtapogatta arcát; a keze nedvesedett. Felső állkapcsán hatolt be a golyó és a jobb arcán jött ki. Nem szólt: A puskatűz elhallgatott. Társai nem sebesültek meg.

A folyó ijesztő sebességgel hajtotta őket. Biztosra vette, hogy a Hwangba ömlik, nem mehet másfelé. Fiskéhez hajolt és látva, hogy ébren van, megkérdezte:

- Hogy érzi magát?

- Elég jól, ha tekintetbe vesszük, hogy nemsokára halott ember lesz belőlem. - Köhögött. - Ha tudnád, Ágnes, mennyire szégyellem, hogy vénasszony módjára viselkedtem.

- Ne beszélj, kedves.

A pap szomorúan ült vissza helyére. Fiske ereje percről percre fogyott. Az ő ellenállóképessége is a végét járta. Sírás fojtogatta, alig bírta elfojtani

könnyeit.

A hullámok növekvő zaja figyelmeztette, hogy a vízesésekhez közelednek. A dübörgés szinte megvakította. Nem látott semmit, csak azon erőlködött, hogy egyetlen evezőjével ár mentében tartsa a csónakot. Amint elkapta őket a rohanó víz sodra, Istennek ajánlotta lelkét.

Nem tudta, nem értette, hogyan lehetséges, hogy a csónak ellenáll a láthatatlan, kábító mennydörgésnek. Tehetetlenül szorongatta a feleslegessé vált evezőt. Néha úgy rémlett neki, hogy az üres térben nyargalnak, a csónak feneke kiszalad alóluk. Valahányszor egy fenyegető roppanás rémítette, azt hitte, darabokra zúzódnak mindenestől. Azután megint csak ott táncolt a csónak a hullámok tetején, melyek forrva, sisteregve csaptak fel, amint nyílsebesen eliramodtak mellettük. Tízszer is úgy érezte, túl vannak a veszélyen és mindannyiszor újra felhangzott a robaj, újra elkapta őket az ár. Egy hirtelen fordulónál iszonyú erővel nekivágódtak a sziklás partnak, leszaggatva a fák csüngő ágait; a csónak felugrott, egyet fordult és rohant tovább. A pap megszédült, ütést érzett a fején, azután nem érzett semmit.

A kiszélesedett, méltóságosan hömpölygő folyam nyugalmas békéje térítette magához. A hajnali derengésben alacsony partokat, végtelen legelőket látott. Fogalma sem volt róla, mekkora utat tettek meg, csak sejtette, hogy mérföldeket hagytak maguk mögött, mióta valami különös véletlen folytán átsodródtak a vízeséseken, anélkül, hogy a csónak összetört volna. Mindössze annyit tudott teljes bizonyossággal, hogy elérték a Hwang folyót, mely lassan viszi őket Pai-tan felé.

Megmozdulni próbált, de olyan gyenge volt, hogy belátta, hasztalan erőlködik. Törött lába nehéz, mint az ólom, sebesült arca sajog, mintha kibírhatatlan fogfájás kínozná. Hihetetlen erőfeszítéssel, két kezére támaszkodva, mégis lecsúszott valahogy a csónak fenekére. Egyre világosodott körülötte. Józsua a csónak orrában gubbasztott; teste elernyedt, de lélegzett. Aludt. Fiske és felesége egymás mellett pihentek. Fiske az asszony karjára nyugtatta fejét. Fiskéné ébren volt és vigyázott, hogy a csónak fenekét ellepő víz ne érje férjét. Chisholm páter nem győzte csodálni ezt az asszonyt. Mindnyájuk között ő volt a legerősebb. Kérdő tekintetére lemondó bólintással felelt. Fiske doktor utolsó perceit élte.

Szaggatottan lélegzett, közben el-elállt a lélegzete. Szüntelenül mormolt, tekintete megmerevedett, de a szeme nyitva volt. Egy pillanatra úgy látszott, mintha öntudatra ébredne. Ajka megmozdult, mosoly halvány árnya jelent meg rajta. Mormolásából szavak kerekedtek.

- Azzal az Annával pedig... kedves barátom... kár dicsekedni. - Levegő után kapott. - A maga tanítása... megvesztegettem. - Hangja elcsuklott. Ki tudja, talán nevetés akart lenni. - Neki adtam az ötvendollárost, amit mindig a cipőmben hordtam. Nem baj... azért csak áldja meg az Isten, kedves jó barátom!

Behunyta a szemét. Biztosan jólesett neki, hogy övé az utolsó szó. Mire a felkelő nap ragyogó fénye végigömlött a tájon, Fiske doktorból kiszállt a lélek. Chisholm páter elnézte, amint Mrs. Fiske összekulcsolja a halott

kezeit. Azután a maga kezére pillantott. Csuklói tele voltak kis vörös daganatokkal. Amint megtapintotta őket, úgy érezte, mintha apró ólomgolyók gördülnének a bőre alatt. Álmában valami rovar csíphette meg, gondolta. Később, a reggeli párán keresztül, a kormoránhalászok bárkáit pillantotta meg a messzeségben. Behunyta káprázó szemét. Az aranyszínű ködben a sampan lassan... nagyon lassan siklott a bárkák felé.

XII.

Hat hónappal ezután a két fiatal misszionárius, Stephen Munsey és Jerome Craig feketekávé mellett, sűrű cigarettafüstben tanácskozott.

- Nagyszerűen fog menni minden. Az idő is kiderült.

- És a jó idő állandónak ígérkezik - bólintott Jerome páter. - Örülök, hogy összehoztam a zenekart.

Fiatalok voltak, egészségesek, bíztak a maguk erejében és a jó Istenben. Munsey páter orvosi diplomát szerzett Baltimore-ban. Valamivel magasabb volt, mint a széles vállú Craig, aki érdemes tagja volt a holywelli bokszolócsapatnak. Craig Angliában született; az amerikai határozottság San Franciscóban ragadt rá, ahol két évet töltött a Szent Mihály Kollégium misszionárius-tanfolyamán. Ott ismerkedett meg Munsey páterrel. Meleg barátságot kötöttek és csakhamar Jerrynek és Steve-nek szólították egymást, hacsak valami kivételes alkalom nem követelte a hivatalos hangot. - Hallod-e, öreg Jerry, lesz kosárlabda ma délután? - Mondja, tisztelendő uram, hány órakor tartja a holnapi misét?

Képzelhető, milyen boldogan vették tudomásul, hogy együtt utaznak Paitanba.

- Mercy Mary tisztelendő anyát megkértem, nézzen be hozzánk - mondta Steve páter és kávét töltött magának. Ő volt az idősebb, kétévnyi különbség volt köztük. - Meg kellene beszélni vele egyet-mást. Olyan kedves és szolgálatkész! Nagy segítségünkre lesz a missziós munkában.

- Igen, nagyon derék személy. Tudod, Jerry, jó lesz, ha magunkra maradunk és megbolygatjuk kicsit ezt az álmosan zümmögő méhkast.

- Csitt, ne olyan hangosan. Jó füle van ám az öregnek.

- Csodálatos ember! - mondta Jerry mosolyogva. - Tudom, hogy neked köszönheti a gyógyulást, de ha meggondoljuk, hogy a lábtörés, a szétroncsolt állkapocs, no és a kis ráadás, az orbánc, meg se kottyant neki, el kell ismerni, hogy hallatlanul szívós a természete.

- Nagyon elgyengítette a betegség - felelte Munsey komolyan. - Remélem, a hosszú utazás jót tesz majd neki és erőre kap, mire hazaér.

- Mulatságos pofa... bocsánat, tisztelendő uram, mulatságos alakot akartam mondani... Emlékszik, milyen lármát csapott, mikor Mrs. Fiske elküldte neki a kényelmes, széles ágyat. Inkább halott volt, mint eleven és mégis alig lehetett rábeszélni, hogy belefeküdjék. Egyre azt hajtogatta: „Pihenni?... ez az ágy túl kényelmes ahhoz, hogy pihenni lehessen benne!”

- Hát még amikor a tisztelendő anyát nyakon öntötte a húslevessel!... De ne legyünk rossznyelvűek, nem rossz ember az öreg, csak bánni kell vele.

Harmincévi magány másnak is megzavarta volna a kobakját. Szerencse, hogy ketten vagyunk... Szabad!

A piros képű, barátságos, vidám tekintetű Mercy Mary mosolyogva lépett be. Madarat lehetett volna vele fogatni, úgy örült a két fiatal papnak. Az ő kis fiai lesznek, anyáskodhat velük, foltozhatja fehérneműjüket, a jó meleg trikó alsóruhájukat.

- Jó napot, tisztelendő anyám. Remélem, nem áll ellent a kísértésnek és megízleli ezt az üdítő, de nem részegítő italt? Két kockacukorral óhajtja? Szóval édesen szereti. No, majd meglátjuk, hogyan bánik az édességekkel böjt idején. Azért kértük, hogy megbeszéljük Chisholm páter búcsúztatását.

Jó félóráig beszélgettek barátságos egyetértésben. Mercy Mary egyszerre csak felfigyelt. Anyás aggodalommal hallgatózott, azután méltatlankodva szisszent fel.

- Furcsa, milyen nagy a csend Chisholm páter szobájában. Maguk sem hallanak semmit? Fogadni mernék, hogy már megint rosszban töri a fejét. Bocsássanak meg, meg kell néznem, miben sántikál az öregúr. Ha kimegy és átnedvesedik a lába, biztos, hogy ágynak esik.

Chisholm páter összegöngyölt ernyőjére támaszkodva, utoljára járta körül az ő Misszióját. A séta módfelett elfárasztotta. Sóhajtva vette tudomásul, mennyire tönkretette a betegség. Egyik napról a másikra öregembert csinált belőle. Megdöbbentette ez a gondolat, mert lelkében változatlanul fiatalnak érezte magát. És holnap búcsút fog mondani Pai-tannak. Hihetetlen! Hiszen már belenyugodott, hogy csontjai ott fognak nyugodni a kert sarkában Willie Tulloch mellett. Eszébe jutott a püspök levelének egyik-másik mondata: „...egészségét tartjuk szem előtt... őszinte elismerésünk... érdemes munkát végzett a külföldi missziók körül”. Istenem, legyen meg a Te akaratod!

Megállt a kis temetőben és a fakeresztek láttára megjelentek a múlt szelíd kísértetei... Willie, Clotilde nővér, Fu, a derék kertész és még vagy egy tucat, megannyi kezdet és vég, közös zarándokútjuk egy-egy mérföldköve.

Megrázta a fejét, mint kiöregedett ló, melyet a napos réten körüldongnak a bogarak. Okosan teszi, ha felébred ebből az álmodozásból. Az alacsony fal felett kitekintett az újonnan szerzett legelőre. Józsua a szürke csikót jártatta és négy kis öccse szájtátva bámulta. József is ott volt a közelben. Negyvenötödik évében járt, pocakot eresztett; elégedett arccal terelte haza a délutáni sétából többi gyerekét, szám szerint kilencet. A legkisebbet kocsiban tolta. Kiáltó példája az erősebb nem rabszolgasorsának, gondolta a pap mosolyogva.

Lassan ballagott tovább, mert hosszú volt a körséta és számolnia kellett a holnapi nap fáradalmaival. Benézett az iskolába, a hálószobákba, az étkezőbe, a csipkeverők, a gyékényfonók és végül a vakok kosárfonó műhelyébe, melyet csak a múlt évben nyitott meg. Ha jól meggondolja, sétának sok, eredménynek kevés. Volt idő, amikor meg volt elégedve azzal, amit itt alkotott, mai szomorkás hangulatában kevesellte. Megfordult. Az új teremből rezesbanda muzsikája hallatszott. Mosolygott, vagy talán a homlokát ráncolta? Ezek a fiatal papok ifjúi hevükben felfordítanák a

világot. Tegnap este le akarta nekik rajzolni a misszió egyházközségének térképét. Oda se figyeltek. Az orvos-pap csak annyit mondott: „Repülőgép!” Micsoda fejlődés! A levegőn át két óra alatt Liu faluban lehetnek. Mikor első ízben ment oda, két hétig tartott az útja.

Itt volna az ideje, hogy a szobájába menjen, mert már érzi az est hűvösét. Tudta, hogy engedetlenségének korholás lesz a vége, de most már mindegy. Marokra fogta az esernyőt és lassan lesétált az egykori misszió elhagyott telkére, melyet sűrűn benőtt a bambusz, alsó részét ellepte a víz, de a vályogból rakott istálló megmaradt.

Le kellett hajolnia, hogy fejét be ne üsse a roskadozó ereszbe. Odabent megint megrohanták az emlékek; látta a buzgó lelkesedéstől fűtött fiatal papot, amint a nyitott tűzhely előtt gubbaszt egyetlen társával, a kis kínai fiúval. Itt mondta az első misét, egyedül, harang és segédlet nélkül, a japán bádogtáska volt az oltár. Nagy fáradsággal térdre ereszkedett és kérte Istent, legyen elnéző öreg szolgájával. Ne az eredményt nézze, hanem a jó szándékot.

Az oldalajtón osont be a misszióba és lábujjhegyen ment fel a lépcsőn. Szerencséjére senki sem látta meg. Szobájában azonban meglepetés fogadta: Csia úr várta. Hidegtől elkékült, sebhellyel éktelenített arca felderült. Megfeledkezett a ceremóniáról, megragadta régi barátja kezét és melegen megszorította.

- Tudtam, hogy eljön.

- Hogyne jöttem volna - felelte Csia úr megindultan. - Kedves barátom, felesleges mondanom, mennyire fájlalom távozását. Hosszú évek óta tartó barátságunk nagy érték volt számomra.

- Én is nehezen fogom nélkülözni - mondta a pap komolyan. - Hiszen valósággal elárasztott jóságával és bőkezűségével.

- Semmi ahhoz képest, amit ön tett értem. És elvégre én is élveztem a misszió kertjét, ahol annyi sok kedves órát töltöttem. Ön nélkül bizony nagyon szomorú lesz ez a kert. De talán később... majd ha felgyógyul és megerősödik... visszajön Pai-tanba.

- Soha - felelte Chisholm páter és mosoly futott át arcán. - Most már csak arra számíthatunk, hogy az égi mezőkön látjuk viszont egymást.

Hallgattak. Végül is Csia úr törte meg az áhítatos csendet.

- Minthogy az időnk rövid, jó lenne talán, ha arról a másik világról beszélgetnénk.

- Szíves örömest beszélek róla. Csia úr zavartan kereste a szavakat.

- Mindeddig nem gondolkoztam rajta, milyen az a világ, mely a földi élet után következik. De ha van ilyen világ, akkor nagyon szeretném, ha találkoznánk és ott folytatnók barátságunkat.

Chisholm páter ismerte ugyan a kínaiak beszédmódját, de nem fogta fel mindjárt Csia úr megjegyzésének jelentését. Mosolygott, de nem felelt, úgyhogy Csia úr kénytelen volt leküzdeni zavarát és világosabban beszélni.

- Kedves barátom, ön sokszor hallotta tőlem, hogy több kapu vezet a mennyországba. Nos - folytatta zavartan - az a legforróbb kívánságom, hogy az ön kapuján keresztül jussak oda.

Halálos csend következett. Chisholm páter mereven, mozdulatlanul állt.
- Nem hihetem, hogy komolyan gondolja.
- Akkor régen, mikor a fiamat meggyógyította, nem gondoltam komolyan. De akkor még nem ismertem az ön életét... az ön türelmét, bátorságát. A hívei után kell megítélni a vallást. Kedves barátom, ön nem szavakkal, hanem példaadásával térített meg.
Chisholm páter a homlokához emelte kezét. Ezzel a mozdulattal szokta leplezni meghatottságát. Hej, de sokszor korholta magát, hogy akkor visszautasította Csia urat! Halkan mondta:
- Egész nap keserű volt a szám íze, mert elgondoltam, hogy nem dolgoztam eleget. Az ön szavai azonban lángra lobbantották szívem hunyó parazsát. Most, ebben a pillanatban úgy érzem, hogy munkám nem volt hiábavaló. És mégis, még most is azt mondom... ha nem a hit, hanem csak a barátság sugallja, akkor ne tegye!
Csia szilárd elhatározással mondta:
- Alaposan meggondoltam. Nemcsak barátságból teszem, hanem azért is, mert hiszek. Mi ketten testvérek vagyunk. Az ön Istene legyen az én Uram is. Így, ha el is hagy bennünket, megvigasztalódom, mert tudom, hogy lelkeink találkoznak majd a mi Urunk kertjében.
A papot elnémította a meghatottság, melyet hasztalan próbált leküzdeni. Megfogta Csia úr kezét és halk, reszketeg hangon mondta:
- Menjünk hát a templomba...
Másnap reggel énekszó ébresztette fel Chisholm pátert. Kibújt a Mrs. Fiske által ajándékozott széles, kényelmes ágyból és az ablakhoz bicegett. Erkélye alatt húsz gyerek sorakozott, az elemi iskolások, kilenc éven aluli valamennyi. Reggeli szerenádot adtak és kórusban énekelték:
Köszöntünk, nyájas reggel...
Rájuk nevetett és mikor már vagy tíz szakaszt elénekeltek, lekiáltott:
- Elég lesz, gyerekek... Itt az ideje, hogy reggelizni menjetek.
Elhallgattak, mosolyogva néztek fel hozzá és megkérdezték:
- Tisztelendő atyánk, tetszett az énekünk?
- Nem... azazhogy tetszett, tetszett, de most már menjetek reggelizni.
Erre elölről kezdték és végigénekelték az egészet, mialatt Chisholm páter borotválkozott. Mikor odaértek: „rózsás arcodon”, a borotva félrecsúszott és az állába vágott. Torz arcát látva, amely most még ráadásul vérzett is, tréfás kedélyességgel szólt oda tükörbeli másának: - Olyan vagy, mint valami betörő. Ma bizony jobban vigyázhattál volna!
A gong reggelihez hívta. Munsey és Craig frissen, mosolyogva, tisztelettel várta, az egyik széket tolt alája, a másik levette a fedőt a rizzsel és tojással körített halastálról. Kínai reggeli. Buzgón sürgölődtek körülötte, hol az egyik, hol a másik ugrott fel. Végre is megunta a dolgot és rájuk mordult:
- Megbolondultatok? Úgy bántok velem, mint a dédnagymamátokkal a századik születésnapján.
- Tréfás kedvében van az öreg - gondolta Jerry páter és szeretettel mosolygott a papra. - Ne is tiltakozzék, Chisholm páter, mert úgysem kerüli el a sorsát. Tisztelettel tartozunk az úttörőnek, aki utat vágott az

ősvadonban. Bizony mondom, megérdemli.

- Hát ebben nem vagyok olyan egészen bizonyos.

- Ne eméssze magát felesleges aggodalmakkal - mondta Steve páter melegen. - Tudom, mire gondol, elképzelem, mit érez ebben a pillanatban. Bízzon bennünk; meglátja, hogy nem dolgozott hiába. Jerryvel - akarom mondani Craig páterrel kiterveltük, hogy megnagyobbítjuk a Szent András Missziót és kiterjesztjük a munkát. Legalább húsz tanítót alkalmazunk, jól fizetjük őket, ingyenes népkonyhát nyitunk a Lámpás utcában, a methodista misszió átellenében, hogy a szemük is káprázik bele. - Kedélyesen, elégedetten nevetett. - Olyan nagyszerű, igazi, jóravaló hittérítés lesz itt, hogy párját kell keresni. Várjon csak, majd ha repülőgépünk lesz! Várjon csak, majd ha meglátja a térítési grafikonokat! Várjon csak...

- ...majd ha az ökrök hazatérnek a jászolhoz - mormolta Chisholm páter elgondolkozva.

A két fiatalember megértő, elnéző pillantást váltott. Steve páter gyengéden figyelmeztette:

- Útközben meg ne feledkezzék ám az orvosságról. Egy evőkanálnyit fél pohár vízben, háromszor napjában. Jó nagy üveggel tettem a hátizsákjába.

- Nyoma sincs abban orvosságnak. Úgy kidobtam, hogy csak úgy porzott. - Chisholm páter kacagott, hogy a csontja is zörgött bele. - Kedves fiaim, ne törődjetek velem. Házsártos vén fickó vagyok. Ti ketten eredményes munkát fogtok itt végezni, ha... ha nem bízzátok el magatokat túlságosan, ha szeretettel, türelemmel csináljátok és különösen, ha nem veszitek a fejetekbe, hogy még a járásra is nektek kell megtanítani a kínaiakat!

- Magától értetődik.

- Sajnos, nincs felesleges repülőgépem, de azért szeretnék valami kis emléket hagyni nektek. Egy öreg paptól kaptam és jártomban-keltemben velem volt mindig. - Felállt, elővette a sarokból Rozsdás Mac viharvert ernyőjét és odaadta a két fiatal papnak. - A pai-tani szertartásos ernyők között is tisztes hírnévre tett szert. Kívánom, hogy szerencsét hozzon nektek.

- Köszönjük, köszönjük, Chisholm páter. Milyen szép színek. Kínai selyem?

- Még annál is rosszabb - mondta az öreg pap mosolyogva, de ennél többet nem volt hajlandó elárulni.

Munsey páter letette a szalvétát, intett barátjának. A szeme csillogott; elkapta a szervező buzgalom.

- Bocsásson meg, ha most magára hagyjuk - mondta. - Az idő múlik és Csu páter minden pillanatban itt lehet.

Úgy volt, hogy tizenegy órakor indul. Felment a szobájába, befejezte a csomagolást; egy teljes órája maradt az indulásig. Gondolta, ezalatt még egyszer körüljárja a missziót, de előbb a templomba megy. Odalent azonban, a ház kapujában, megható látvány fogadta. Ott volt az udvaron az egész gyülekezet, vagy ötszázan; szép rendbe sorakozva, csendben várták. Oldalt a Liu falubeliek csoportja állt, Csu páter vezette őket. A másik oldalon a nagyobbacska lányok és a mesterséget tanuló fiatalemberek csoportosultak, míg kedvencei, a gyereksereg, Mercy Mary anya és a négy kínai nővér

felügyelete alatt a középen helyezkedtek el. Amint végignézett rajtuk és látta, hogy minden szem szeretettel fordul feléje, szívébe markolt a megindultság.

Az utolsó suttogás is elhallgatott. József izgalmán látszott, hogy ő az ünnepi szónok. Honnan, honnan nem, két szék került elő. Az öreg pap leült az egyikre, József felállt a másikra, de úgy remegett a térde, hogy majd lepottyant, amint kibontotta a piros festékkel rajzolt tekercset.

- Tisztelendő Atyánk, érdemes tanítványa az Úrnak, gyermekeid elszoruló szívvel állnak körülötted, midőn távozni készülsz és hajód elindul az óceán végtelen síkján...

Így kezdődött a beszéd és úgy folytatódott, mint minden ilyen szónoklat, azzal a különbséggel, hogy a szónok szavait minduntalan félbeszakították a könnyek. József a felesége előtt többször is elmondta ugyan a beszédet, de a nagy udvar és a sok ember zavarba hozta. Homlokát kiverte a veríték, pocakja reszketett. Derék öreg József, mormolta a pap és hirtelen megjelent előtte az a fiatal fiú, aki harminc esztendővel ezelőtt, fittyet hányva a fáradtságnak, napokon keresztül lépkedett mellette és fogta az ő lova kantárát.

A beszéd végén a gyülekezet szép összhangban elénekelte a Gloria laus kezdetű éneket. A pap nem mert felpillantani; azt hitte, minden tagja felolvad a boldogságtól.

- Istenem! - imádkozott magában. - Adj erőt, ne hozz szégyent öreg fejemre.

Az ajándékot vak leányka, a kosárfonó műhely növendéke adta át. Talpig fehérben, biztos léptekkel jött előre; ösztöne és Mercy Mary súgva ejtett útmutatása vezette. Midőn letérdelt és odanyújtotta a primitív rajzokkal telerótt, aranyozott kelyhet, melyet látatlanban rendeltek Nankingból, az ő szeme is homályos volt, nemcsak a vak gyermeké.

- Áldjon meg az Isten, kicsikém - mormolta, azután elakadt a szava.

Könnyben úszó szeme előtt megjelent Csia úr díszes, ünnepi hordszéke. Láthatatlan kezek beleültették. Felsorakozott a menet és az iskolai rezesbanda muzsikája, rakéták ropogása közben elindultak.

Amíg lassan haladtak lefelé a lejtőn, Chisholm páter szemügyre vette a furcsa zenekart. Vagy húsz világoskékbe öltözött kis iskolásfiú teli tüdővel, puffadt képpel fújta a réztrombitákat; a banda élén szőrkucsmás kis kínai karmester haladt kopogó, kemény léptekkel, művészi ügyességgel forgatta feje felett a nagybotot. Máskor nagyot nevetett volna rajta, most cserbenhagyta humorizáló kedve. A város népe az utcára sereglett és barátságosan intett búcsút az idegen ördögnek. Minden utcakereszteződésnél rakéták pattogtak, kikötőhíd előtt virágokkal szórták be az utat.

Csia úr motorcsónakja indulásra készen várta. Kilépett a hordszékből. Elérkezett a nagy pillanat. Körülvették, búcsúztatták... a két fiatal pap, Csu páter, Mercy Mary anya, Csia úr, József, Józsua... mind ott voltak; az asszonyok sírva, térdelve csókolták a kezét. Beszélni akart hozzájuk, de csak összefüggéstelen szavakat mormogott. Szívét elöntötte a boldog elérzékenyülés.

Tapogatózva kereste az utat a csónakhoz. Amint beszállt, elcsendesült a tömeg, azután a gyermekkórus rázendített kedvenc énekére, a Veni creatorra.

Jöjj Szentlélek Úristen,
Öntsd lelkünkbe kegyesen
Mennyből fényességedet.

Valahányszor hallotta, mindig meghatotta ez az ősrégi ének; a kereszténység legszebb himnuszának tartotta. A következő sorokat már az egész gyülekezet énekelte:

Jöjj el, jöjj el,
Jöjj el, jöjj el,
Jöjj, Szentlélek Úristen!

- Ó, Istenem, milyen jók, milyen kedvesek... csak az fáj, hogy meg sem érdemeltem.

Arcának vonásai megrándultak.

Amint a motorcsónak elvált a parttól és Chisholm páter áldásra emelte a kezét, viharvert arcán végigömlöttek a könnyek.

ÖTÖDIK RÉSZ

A HAZATÉRÉS

I.

Mealey püspök úr Őnagyméltósága nagyon soká váratott magára. A püspöki udvar egyik fiatal papja kétszer is megjelent a váróteremben és sajnálkozva közölte, hogy Őnagyméltósága és a titkár is fontos értekezleten vannak. Chisholm páter méltatlankodva pillantott fel.

- Pontosság a főpapok udvariassága - jegyezte meg.

- Őnagyméltósága nagyon elfoglalt ember - felelte a fiatal pap erőltetett mosollyal. Nem tudta, hova tegye ezt a Kínából ideszabadult, furcsa öreget, még abban sem volt bizonyos, otthagyhatja-e egyedül a sok ezüst dísztárgy között. A meghívó tizenegy órára szólt és már félegy is elmúlt.

Ebben a teremben várakozott akkor is, mikor Rozsdás Mac rendelte magához. Hány éve lehet? Nagy Isten... harminchat! Elszomorodva ingatta fejét. Örült, hogy ráijesztett arra a csinosképű papocskára, bár távolról sem volt harcias kedvében. Ellenkezőleg, nagyon is gyengén érezte magát és idegessége kétségbeejtette. Kérni jött a püspökhöz, no és a kérés nem volt kenyere, ez egyszer azonban félre kell tenni elveit. Nagyot dobbant a szíve, mikor a liverpooli szerény kis szállóban, ahol megérkezése óta lakott, megkapta a püspök levelét.

Megigazította reverendáját, nem túlságosan friss gallérját. Hiszen elvégre nem olyan nagyon öreg. Van még benne éppen elég életerő. Minthogy már elmúlt dél, Anselm bizonyára itt marasztalja ebédre. Rajta lesz, hogy vidám képet vágjon, vigyáz az engedetlen nyelvére, figyelmesen hallgatja Anselmet, nagyokat nevet a tréfáin, sőt ha kell, még kis hízelgéstől sem riad majd vissza. Csak adná az Isten, hogy sebesült arcát ne torzítsák el a rángatózó idegek, mert akkor olyan, mint akinek elment az esze.

Tíz perc múlva egy óra. Lótás-futás zaja hangzott a folyosón és végre megjelent Mealey püspök. Siethetett, mert arca kipirult. Amint Francist köszöntötte, az órájára is vetett egy pillantást.

- Kedves Francis, boldog vagyok, hogy viszontlátlak. Bocsásd meg a kis késedelmet. Nem, nem, csak maradj, majd itt beszélgetünk. Itt... itt sokkal kedélyesebb, mint a szobámban.

Széket kerített és leült az asztalhoz, Chisholm páter mellé. Amint Francis karjára tette jól ápolt, párnás kezét, meglepődve mondta magában? Istenem, milyen gyenge és mennyire megöregedett.

- Nos, mi újság Pai-tanban? Mint titkáromtól hallom, elég szépen fejlődik. Élénken emlékszem a pestistől sújtott, kétségbeejtően puszta városra. Isten keze súlyosan nehezedett rátok. Régen volt, de szívesen emlékszem vissza úttörő munkában töltött éveimre. Szép idők voltak, Francis, néha szinte visszakívánom őket. Most - jegyezte meg mosolyogva - csak szerény püspök vagyok. Mondd, nagyot változtam, mióta ott a messze keleten utoljára láttuk egymást?

Francis őszinte csodálattal nézett végig gyermekkori barátján. Semmi kétség, az évek Anselm Mealey felett sem múltak el nyomtalanul, de az érett férfikor sokkal később jelentkezett nála. Méltósággal viselte magas hivatalát, ifjúi közvetlensége szelídségre higgadt. Vonzó külsején nem rontott az idő, fejét magasan hordta. Telt arca, bársonyos tekintetű szeme sem változott, finom arcbőrén nem látszottak ráncok, szájából egészséges fogsor villant ki.

Francis meggyőződéssel mondta:

- Sohasem láttalak frissebbnek.

A püspök elégedetten bólintott.

- O tempora, o moses! - mondta - egyikünk sem lett fiatalabb, de elég erősnek érzem magamat. Szent meggyőződésem, hogy az eredményes munkának első feltétele a testi egészség. Ha tudnád, mennyi a dolgom! És képzeld, az utóbbi időben diétára fogtak. Svéd masszőr jár hozzám, aki a szó szoros értelmében belém dögönyözi az egészséget... Hanem aggódva látom - folytatta őszinte részvéttel - hogy te bizony nem nagyon vigyáztál az egészségedre.

- Szent igaz, hogy melletted úgy érzem magam, mint valami vén rongyszedő... De szívem fiatal... vagy legalább is fiatal akar lenni. És azt hiszem, még hasznomat lehetne venni. Remélem... nem vagy nagyon elégedetlen pai-tani munkámmal?

- Kedves Francis, tagadhatatlan, hogy hősies küzdelmet vívtál. Persze a számok kissé szerények. Monsignor Sleeth éppen tegnap mutatta őket. -

Jóindulattal folytatta: - Harminchat év alatt kevesebb hívet szereztél hitünknek mint Lawler páter öt év alatt. Nem akar ez szemrehányás lenni, majd ha legközelebb lesz egy kis időm, összeülünk és beszélünk róla. Addig is... - kérdezte, az órára pillantva - tehetek valamit az érdekedben?

Francis hallgatott egy pillanatig, azután halkan mondta:

- Igen... lenne egy kérésem, kegyelmes uram... plébániát szeretnék.

A püspököt úgy meglepte ez a kérés, hogy csaknem kizökkent a barátságos, jóindulatú hangulatból. Összeráncolta homlokát, amint Francis határozott hangon, kérve folytatta:

- Add nekem a tweedside-i plébániát, Anselm. A rentoni megüresedett, sokkal nagyobb, sokkal jobb, mint a másik, a tweedside-i pap örülne az előléptetésnek. Tedd lehetővé, hogy... hazamehessek.

A püspök arcáról erre sem tűnt el a mosoly, de látszott, hogy erőlteti.

- Kedves Francis, úgy látom, te akarod igazgatni helyettem az egyházmegyét - mondta.

- Nagy okom van erre a kérésre, hidd meg, Anselm. Ki sem mondhatom, milyen hálás lennék érte. - Chisholm páter ijedten érezte, hogy elcsuklik a hangja, hirtelen elhallgatott, azután rekedten folytatta: - MacNabb püspök megígérte, hogy plébániát kapok, ha visszajövök. Itt van nálam a levele.

Zsebébe akart nyúlni, de Anselm megfogta a kezét.

- Senki sem kívánhatja tőlem, hogy kötelezőnek tekintsem elődöm posztumusz levelét. Magától értetődik - folytatta leereszkedő udvariassággal - hogy megfontolás tárgyává teszem kérésedet, de ígéretet nem tehetek. Tweedside mindig különös gondom tárgyát képezte. Sokszor elgondoltam, hogy ha majd elvetem a székesegyház újjáépítésének gondját, kis hajlékot építtetek ott. Az lett volna a püspökség tuszkulánuma. - Elhallgatott, mert kívülről gépkocsi gördülése, majd a folyosóról hangos beszélgetés hangzott. Diplomatikusan az órára nézett és kedélyes sürgetéssel mondta: - Nos... az elhatározás Isten kezében van. Majd meglátjuk, mit tehetünk.

- Ha megengednéd, hogy megmagyarázzam - könyörgött Francis. - Nagyon szeretnék otthont teremteni... valakinek.

- Majd a legközelebbi alkalommal elmondod. - Odakint egymás után érkeztek az autók. A püspök mézédes sajnálkozással folytatta: - Kár, kár, hogy nem tartóztathatlak, holott már előre örültem meghitt beszélgetésünknek. Hivatalos vendégeket várok ebédre, a polgármestert, a városi tanács tagjait látom vendégül. Politika, meg megint politika... Iskolaszék, vízi utak, pénzügyek... tudom is én, mi minden. Manapság valahogy inkább vezérigazgató vagyok, mint lelkipásztor, de szeretem ezt az elfoglaltságot.

- Egy pillanatig tartana az egész... - kezdte újra Francis, de hirtelen elhallgatott, mert a püspök felállt. Könnyedén átkarolta vállát és barátságosan az ajtó felé terelte.

- Ki sem mondhatom, mennyire örülök, hogy itthon üdvözölhettelek. Légy nyugodt, most már nem veszítjük el egymást. De mennem kell. Isten veled, Francis... Isten áldjon.

Autók egész sora gördült a palota oszlopos bejárója elé. Francis vörös arcokat, kürtőkalapokat, prémes bundákat, aranyláncokat látott. Hideg szél fújt, mely a csontjáig hatolt, de nem is csoda. Megszokta a keleti napot és csak vékony trópusi ruha volt rajta. Ahogy kifordult a palotából, a feljáró alján az egyik autó kereke sarat freccsentett a szemébe. Letörölte és eszébe jutott az egykori gyerekcsíny. - No végre megkaptam - gondolta. - Íme a büntetés, amiért Anselmet megfürdettem a sáros gödörben.

Hideget érzett a szíve körül, gyenge volt, a látogatás alaposan kiábrándította, de a lelkében égő láng nem aludt ki. Körülnézett, templomot keresett. Az utca végéről odalátszott az új székesegyház kupolája. Milliókat emésztett meg a hatalmas kő- és márványtömeg. Sietve bicegett arrafelé.

A széles feljáró legfelső lépcsőfokán toprongyos, nyomorék koldus térdelt az esőtől áztatott kövön. A nyakában tábla lógott: „Rokkant katona, Jó emberek, adjatok.”

Francis elnézte a megtört alakot. Előkereste a zsebében magányosan unatkozó shillinget és a bádogcsészébe dobta. A két kiszolgált öreg katona szótlanul összenézett, azután elfordultak egymástól.

Belépett a székesegyház visszhangos csarnokába. A márványoszlopos, fafaragással, bronzzal gazdagon díszített dóm olyan nagy volt, hogy az ő kis temploma mindenestől elfért volna a kereszthajó sarkában. De nem ijedt meg az óriási méretektől. Meg sem állt a főoltárig, letérdelt és csorbulatlan hittel, vad hévvel imádkozott.

- Ó Istenem, engedd, hogy most az egyszer... ne a Te akaratod, hanem az én kívánságom teljesüljön.

II.

Öt héttel utóbb Chisholm páter végre megvalósította a többször elhalasztott kirkbridge-i kirándulást. Mikor leszállt a vonatról, delet harangoztak és a gyapjúfonókból ebédre tódult a munkások serege. Nagykendőbe burkolt asszonyok siettek a szakadó esőben, csak csilingelő villamosok közeledtére lassítva lépteiket.

A főutca végén megkérdezett egy arra járót, elhaladt egy gyapjúmágnás ormótlan szobra mellett és szegényebb városrészbe jutott. Útja magas, szürke házak közé zárt piszkos téren vezetett keresztül, innen bűzös, sötét sikátor nyílott, melybe sohasem hatolt napsugár. Izgatott öröme egyszerre eltűnt, a szíve elszorult. Tudta, hogy szegénységet fog találni, de ekkora nyomorúságra nem számított. Hanyagsággal, ostoba könnyelműséggel vádolta magát. Hiszen itt úgy érzi magát az ember, mintha kút fenekén lenne.

Az egyik kapualjban végigolvasta a lakók neveit, megtalálta, akit keresett és elindult a sötét, levegőtlen lépcsőn. A második emeleten megrepedt a levezetőcső és a kiömlő szenny ott bűzlött az ajtók előtt.

A harmadik emeleten megbotlott és csaknem térdre esett. Kisfiú ült a lépcsőn. A pap a ködös homályban jó megnézte a sovány, gyengecsontú gyereket, aki hegyes könyökét térdére támasztva magányosan szomorkodott

a sötét lépcsőházban. Arcbőre sárga volt, mint a fagyúgyertya és szinte áttetsző. Hétéves lehetett, de olyan volt, mint egy kiszáradt öreg.

Amint feltekintett, a tető hasadékán keresztül arcára esett a világosság, Chisholm páter felkiáltott; úgy rohanták meg az emlékek, mint amikor óriási hullám csapódik a hajó oldalához. A sápadt arc Nora arcát idézte emlékébe, a nagy fekete szem Nora szeme.

- Mi a neved, kisfiam?

A gyerek gondolkozott, azután felelte:

- Andrew.

A lépcsőházból nyíló egyetlen szobában, a puszta földre dobott piszkos szalmazsákon idősebb asszony kuporgott és villámgyorsan öltögetett. Gépies gyorsasággal repült kezében a tű. Mellette, felfordított ládán, üveg állt. A szobában nem volt más, mint egy kormos fazék, néhány elszórt zsákdarab és egy töredezett kancsó. Az asszony mögött a szalmazsákon nagy halom durva vászonnadrág hevert.

Francist úgy elszomorította a látvány, hogy alig jutott szóhoz.

- Mrs. Stevens, ugye? A fiú miatt jöttem.

Az asszony idegesen tette le a varrást. A szerencsétlen nem volt öreg, nem is látszott rossznak; a nyomorúság tette tönkre, az vette bele magát a testébe.

- Igen, megkaptam a levelét - mondta és siránkozva mesélte, mennyi baj érte, így akarva bizonyítani, hogy nem a maga hibájából süllyedt ennyire. A pap nyugodtan hallgattatta el. Nem volt szükség szavakra. Az asszony arcáról leolvashatta élete folyását. Csak annyit mondott:

- Magammal viszem Andrew-t.

Az asszony kezével eltakarta arcát, de ujjai közt a papra nézett, akinek hallgatása jobban fájt neki, mintha a szemrehányások özönét zúdította volna rá. Kitört belőle a zokogás.

- Ne gondolja, hogy nem szeretem, hiszen még segít is nekem. Jól bántam vele, de hát keserves küzdelem az életem. - Elhallgatott és hirtelen támadt bizalmatlansággal nézett a papra.

Tíz perc sem telt bele és Francis hátat fordított a szomorú háznak. Andrew ott lépkedett mellette, papírba göngyölt kis csomagot szorítva beesett mellére. A pap elgondolkozott. Érezte a gyermek néma aggodalmát, hát jobbnak látta, ha hallgat.

- Íme, ezért tartott életben az Isten... Ezért hozott vissza Kínából! - mondta magában lelkendező örömmel.

A vasútállomásig egyetlen szót sem váltottak. A vonaton Andrew kibámult az ablakon és alig mozdult. Rettenetesen piszkos volt; a mocsok belevette magát sovány nyakába. Egyszer-másszor lopva Francisra pillantott, de hamar elfordult. Francis hasztalan törte a fejét, nem bírta kitalálni, mire gondol, de szeméből gyanakvó félelmet olvasott.

- Ne félj - bátorította.

- Nem félek - felelte a fiú reszkető szájjal.

A füstös, kormos Kirkbridge-en túl a vonat nekivágott a mezőnek, azután a folyó mellett futott. A fiú arcára lassan kiült a csodálkozás. Álmában sem

látott ennyi színt, ilyen nagy világosságot. Mennyire különbözik ez a nyomortanya ólmos szürkeségétől! A nyílt mezők után változatosabb, szeszélyesebb lett a táj arculata. Erdőn haladtak keresztül, a fák tövében sűrűn burjánzott a halványzöld páfrány, a szakadékokból friss víz bugyogott.

- Messze vagyunk még? - kérdezte Andrew.

- Nemsokára otthon leszünk.

Délután három órakor értek Tweedside-ba. A folyóparti városka vígan sütkérezett a ragyogó napfényben. Semmit sem változott. Mintha csak tegnap járt volna benne. Francis torka elszorult az ismerős tájék láttára, szeme elhomályosodott. Kiléptek a kis állomásról és elindultak a Szent Kolumbán plébánia irányába.

HATODIK RÉSZ

A KEZDET VÉGE

I.

Monsignor Sleeth az ablakban állt és lenézett a kertbe, ahol Miss Moffat kosárral a kezében állt Chisholm páter és Andrew mellett. Közelükben Dougal, az öreg kertész, az ebédrevalót ásta ki a földből. A kis csoport bizalmas együttléte kínosan érintette és megkeményítette elhatározását. Mögötte a gépírásos jelentés feküdt az asztalon. Világos, meggyőző írás volt, beszédes példákkal fűszerezve. Egy óra múlva elutazik... A jelentés ma este a püspök asztalán lesz!

Lelkiismeretesen teljesítette a rábízott feladatot, de hiába, a Szent Kolumbán plébánián töltött hét megviselte idegeit. Sok mindent látott, ami bosszantotta, sőt zavarba hozta. A vallásos, kövér Mrs. Gleddening kis körének kivételével a plébánia hívei határozottan tisztelték, sőt mondhatni szerették különcködő öreg papjukat. Tegnap délután például erélyesen rendre kellett utasítania egy küldöttséget, mely azzal jött hozzá, hogy kifejezze a nép ragaszkodását a plébános iránt. Mintha nem tudná, hogy minden falu pártolja a maga szülöttjét! Ami tegnap este történt, az valósággal dühbe hozta. A presbiteriánus lelkész állított be és addig hímezett-hámozott, míg végre sok hm-hm után nagy nehezen kibökte, hogy reméli Chisholm páter „náluk” marad, mert hát mióta itt van, a „közérzés” igazán csodálatos... De még milyen csodálatos!

Közben a kis csoport szétszéledt odalent a kertben. Andrew a szerszámos kamrába futott, hogy hatalmas papírsárkánnyal térjen vissza. Az öreg papnak úgy látszik, mániája a sárkányeregetés. Maga fabrikálta ezeket a lebegőfarkú papírszörnyetegeket, melyek - szó ami szó, Sleeth is kénytelen volt elismerni - pompásan repültek, akárcsak óriási madarak. Kedden, mikor rajtakapta őket, amint a magasba kémlelve kapaszkodtak bele a széltől emelt papírsárkány zsinórjába, nem állhatta meg szó nélkül.

- Alig hiszem, hogy önhöz méltó ez az időtöltés, Chisholm páter.

Az öreg mosolygott... Az ördög vigye el, nem lehet kihozni a sodrából, mindig nyugodt, megbolondítja az embert a lekötelező mosolyával!

- A kínaiak is csinálják, márpedig azok sokat adnak a méltóságra.

- Bizonyára pogány szokás náluk.

- Meglehet, de mindenesetre ártatlan szokás.

Monsignor Sleeth velük maradt és elnézte szórakozásukat. Kiderült, hogy az öreg tanítással köti össze a játékot. Amíg ő a sárkány zsinegét tartotta, a fiú leült a szerszámoskamrában és tollbamondás után írt valamit. A teleírt papírszeleteket vékony fonallal a sárkány zsinegére erősítették és diadalkiáltás közben felküldték a magasba.

Sleeth-t elfogta a kíváncsiság. Az utolsó papírszeletet kivette a fiú remegő kezéből. Tisztán, olvashatóan volt írva, alig akadt benne helyesírási hiba. Elolvasta. „Szentül megígérem, hogy ellenszegülök mindennek, ami oktalan, elfogult és kegyetlen. Andrew. Ui.: A türelem a legfőbb erény. Utána mindjárt az alázatosság következik."

Csak bámult a papirosra és kétszer is elolvasta, mielőtt visszaadta volna a fiúnak. Sőt, bár arca elkékült a hidegben, megvárta, míg elkészül a következő. „Csontjaink porrá válnak és egyesülnek a föld porával, de a lélek kiszabadul és dicső fényességben él tovább. Isten az egész emberiség atyja."

Sleeth megbékülve nézett Chisholm páterre.

- Nagyon szép - jegyezte meg. - Szent Pál mondta, ha jól tudom.

- Nem - felelte az öreg pap és szerényen, elnézést kérve ingatta fejét. - Konfuciustól származik.

Sleeth elképedve, szótlanul ment be a házba. A vacsoránál, hogy lépre csalja Chisholmot, kényes témát vetett fel, de az öreg bámulatos könnyűséggel kerülte ki a csapdát. Sleethnek végül is elfogyott a türelme és bosszúsan vetette oda:

- Az ön felfogása Istenről egészen furcsa valami.

- Melyikünk képes felfogni az Istent? - felelte Chisholm páter mosolyogva. - Ezt a szót: „Isten", emberek találták ki... ezzel fejezik ki tiszteletüket a teremtő iránt. Ha él bennünk ez a tisztelet, akkor, legyen csak nyugodt, meglátjuk az Istent.

Sleeth bosszankodva érezte, hogy elpirul.

- Úgy látom - mondta - ön nem becsüli túlságosan az Anyaszentegyházat.

- Ellenkezőleg... egész életemben jóleső örömmel éreztem támogató ölelését. Az Egyház mindnyájunknak anyja, vezet bennünket, kóborló zarándokokat, az éjszaka sötétjében. De talán rajta kívül is vannak még anyák. És talán akad egy-egy magányos zarándok, aki egyedül is hazatalál.

Sleeth hasztalan törte a fejét, nem bírta kisütni, honnan származik ez az idézet, amely még éjszakai álmát is megzavarta. Azt álmodta, hogy mialatt mindenki alszik, az ő védőangyala és Chisholm páteré beoson a házba. A nappaliban foglalnak, helyet és ott iddogálnak vagy egy órahosszat. Chisholm angyala ifjú, gyermekarcú kerub, az övé idősebb, mogorva képű angyal, szárnya tollait felborzolta a harag. Amint szárnyukat a szék karjára nyugtatva, kényelmesen elhelyezkedtek, italozás közben védencükről

kezdenek beszélni. Chisholm ép bőrrel szabadult a vizsgálatból, angyala mindössze azt vetette a szemére, hogy gyógyíthatatlanul szentimentális. Őt azonban - a szó szoros értelmében darabokra szedték! Izzadva hallotta a róla szóló lesújtó ítéletet: - Sohasem bíztak rám ennél rosszabb embert... Elfogult, akadékoskodó, féktelenül nagyravágyó, és ami még ennél is súlyosabb, kellemetlen ember.

Sleeth felriadt. Micsoda bosszantó, képtelen álom! Végigborzongott rajta a hideg, megfájdult a feje. Esze ágában sem volt, hogy fontosságot tulajdonítson ennek az álomnak, aminthogy nem vette komolyan az ébrenlét tévelygő képzelődéseit sem, amelyek annyira különböznek az autentikus, írásban lefektetett, jóravaló álmoktól, mint amilyen például a fáraó feleségének látomása. Dühösen verte hát ki fejéből az álmot de most, ahogy ott állt az ablaknál, eszébe jutott és makacsul rágódott rajta. „Elfogult, akadékoskodó, féktelenül nagyravágyó és, ami még ennél is rosszabb, kellemetlen ember."

Kinézett a kertbe, Andrew éppen végigszaladt az úton. Aha, biztosan megint a színes papírsárkányok... De nem, Andrew most nem sárkányt hozott ki, hanem karoskosarat, melyet Dougal frissen szedett körtével, szilvával rakott tele, azután a fiú, a kosárral a karján, bement a házba.

Sleeth legjobban szeretett volna eltűnni. Sejtette, hogy neki szánták a gyümölcsöt, de bosszantotta, zavarba hozta az ajándék. Kopogtak az ajtaján, mire összeszedte kavargó gondolatait.

- Szabad.

Andrew lépett be és a gyümölccsel rakott kosarat a fiókos szekrényre helyezte. Mint aki érzi, hogy minden szavát, minden mozdulatát figyelik, lesütött szemmel mondta el a betanult mondókát:

- Chisholm páter kéri, fogadja szívesen. A szilva jó édes, a körtefáról pedig most szedtük le az utolsó gyümölcsöket.

Monsignor Sleeth élesén a fiú szeme közé nézett. Nem tudta, vajon kétértelmű akar-e lenni az izenet utolsó mondata.

- Hol van Chisholm páter?

- Odalent. Önt várja.

- És a kocsim?

- Dougal éppen most vezette ki a kapu elé.

Andrew felhasználta a hallgatást és lassan hátrált az ajtó felé.

- Várj! - szólt rá Sleeth. - Nem gondolod, hogy okosabb... és egyszersmind illendőbb lenne, ha levinnéd a gyümölcsöt és betennéd a kocsiba?

A fiú idegesen elpirult és megfordult, hogy engedelmeskedjék. Amint felemelte a kosarat, egy körte kihullott belőle és az ágy alá gurult. Lehajolt, előkereste az ágy alól a körtét, amely megrepedt és leve lefolyt az ujjain. Sleeth hideg mosollyal nézte.

- Ez az egy hasznavehetetlen lett... ugye?

Andrew nem felelt.

- Azt kérdeztem, hasznavehetetlenné vált-e?

- Igenis uram.

Sleeth furcsán mosolygott.

- Roppant makacs fiú vagy. Egész héten figyeltelek. Makacs vagy és neveletlen. Miért nem nézel a szemembe?

A fiú nagy erőfeszítéssel emelte fel a fejét. Amint szeme Sleeth tekintetével találkozott, reszketett, mint az ideges csikó.

- Aki nem néz az emberek szemébe, annak rossz a lelkiismerete. Azonkívül illetlenség is. Ralstonban majd megtanítanak az illedelmes viselkedésre.

A fiú most sem szólt, de az arca elfehéredett. Monsignor Sleeth ajkán még mindig ott volt a kegyetlen mosoly. Ajkát nedvesítve így szólt:

- Miért nem felelsz? Talán mert nem akarsz az árvaházba menni?

Andrew alig hallhatóan dadogta:

- Nem, nem akarok.

- Úgy? Azt kell tenned, ami helyes, igaz-e?

- Igenis, uram.

- Akkor be kell menned az árvaházba. Sőt azt is megmondhatom, hogy nagyon hamarosan odakerülsz. Most menj és vidd a kosarat a kocsimhoz, de csak, ha nem szórod ki a körtéket.

Amint a fiú kiment, Monsignor Sleeth mozdulatlanul, összeszorított ajakkal lelógó karral állt jó sokáig. Keze ökölbe szorult. Megdöbbenten, meredten állt... Önmagán döbbent meg...

Arcán egyetlen vonás sem változott, amint odalépett az asztalhoz. El sem akarta hinni, hogy ilyen kegyetlenségre képes. De az elkövetett kegyetlenség egyszeribe kimosta lelkéből a sötét indulatot. Habozás nélkül, megingathatatlan elhatározással kezébe vette elkészült gépírásos jelentését és darabokra tépte. Erőszakos, szabályos mozdulatokkal szaggatta az íveket, egyiket a másik után és az apró darabokkal teleszórta a padlót. Azután nagyot sóhajtott és térdre esett.

- Istenem - könyörgött egyszerű, őszinte szóval - hadd tanuljak ettől az öreg paptól. És ne engedd, hogy... kellemetlen ember váljék belőlem.

Monsignor Sleeth elutazott. Délután Chisholm páter és Andrew óvatosan kilopakodtak a paplak hátsó ajtaján. A fiú szeme vörösre dagadt ugyan, de már csillogott benne az izgalmas várakozás öröme, tekintete végre visszanyerte nyugodt nyíltságát.

- Vigyázz, fiú, el ne tapold a nasturciumokat - súgta Francis olyan titokzatosan, mintha összeesküvésre készülődnének. - Dougal zsörtölődése nélkül is elég bajunk volt ma.

Andrew gilisztákat keresett a virágágyak között, az öreg pedig a horgászbotokat hozta ki a kamrából és a kertajtóban várta a fiút. Mikor ez odaért hozzá a gilisztával tele bádogdobozzal, Francis ravasz hunyorítással mondta:

- Szerencsés fickó vagy, Andrew, mert Tweedside legügyesebb halászától tanulhatod meg, hogyan fogják a pisztrángot. A jó Isten teremtette a halakat és bennünket küldött, hogy kifogjuk őket.

Kéz a kézben indultak lefelé a patakhoz vezető ösvényen és csakhamar eltűntek a dombok mögött.